קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

לקוטי שיחות

— י״ג —

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

●

מכבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ספר רביעי — כרך רביעי

במדבר

— הוצאה חדשה ומתוקנת עם הוספות —

הוצאה שני׳

יוצא לאור על ידי מערכת
״אוצר החסידים״

770 איסטערן פארקווי ברוקלין, נ. י.

י״א ניסן

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים וחמשה לבריאה

מפתח כללי:

הקדמת המו"ל III
לוח המפתחות V
לקוטי שיחות — ע"ס במדבר 1

ה ו ס פ ו ת:

שיחות ומכתבים 133

LIKKUTEI SICHOS

VOL. 13

BAMIDBOR

Published and Copyright by

Vaad L'hafotzos Sichos

770 Eastern Parkway, Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 774-7200 • Fax 774-7494

Fourth Printing: 5758 - 1998

יום הבהיר ה' טבת ה'תשנ"ח

Printed in the U.S.A.

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Schneersohn, Menaḥem Mendel, 1902 --

Likuṭe siḥot 'al parashiyot ha-shavu'a ḥgim u-mo'adim (vol. 13) Bereishis.

(Sifriy.–Otsar ha-Ḥasidim-Lyubaviṭsh) (Ḳovets Shalshelet ha-or; hekhal 9, sha'ar 3)

In Hebrew or Yiddish

Title on verso of t.p.: Likutei sichois (vol. 13)

1. Hasidism--Sermons. 2. Bible. O.T. Pentateuch--Sermons. 3. Jewish sermons--United States. 4. Sermons, Hebrew--United States. 5. Sermons, Yiddish-United States. 6. Habad-Addresses, essays, lectures. 7. Festival-day sermons, Jewish. I. Title. II. Title: Likutei sichois. III. Series: Sifriyat Otsar ha-Ḥasidim Lyubaviṭsh. IV. Series: Ḳovets Shalshelet ha-or; hekhal 9, sha'ar 3.

BM198.S3355s 1988 [1997] Hebr

ISBN 0-8266-5718-4 (set)

ISBN 0-8266-5731-1 (vol. 13)

Library of Congress Catalog Card # 61-57983

נסדר בדפוס „עמפייער פרעסס"

ע"י מרדכי ליב בן פיגא ויוסף יצחק בן ברכה

Empire Press

550 Empire Blvd. • Brooklyn, N.Y. 11225

נסדר בדפוס

שמחה ובנו גרשון גלוקאוו

Bookmart Press, Inc.

N. Bergen, N.J. 07047

פתח דבר

בתודה ושבח להשי"ת הננו מוציאים לאור — בהמשך לספרי לקו"ש שהופיעו[1] — את הכרך הרביעי שלספר הרביעי של לקוטי שיחות (חלק יג) על ספר במדבר.

חלק גדול מהשיחות שבכרך זה הוא (בדומה להכרכים שבספר השלישי של לקו"ש) ליקוט ביאורים לפרש"י עה"ת שביסודם הוא הכלל הידוע של רש"י[2]: „ואני לא באתי אלא פשוטו של מקרא": וכמבואר בפרטיות בהקדמה לחלק ה' — ספר בראשית.

* * *

כמו שאר ספרי לקו"ש, כן גם ספר הזה הוא קובץ של שיחות שכבר הופיעו, במתכונתן הנוכחית, בקונטרסים בודדים מדי שבוע בשבוע, במשך שנות תשל"ג (שנת השבעים שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א) — תשל"ד.

אמנם שונה הוא כרך זה מקודמיו (וכשאר כרכים בספר זה) בצורתו הלשונית: עפ"י בקשת רבים ולתועלתם של חוגי לומדים, הוחלט להעלותן על הכתב ולהוציאן בלשון הקודש.

* * *

בתור הוספה להנ"ל בכרך זה מופיעים גם כו"כ מכתבים ושיחות קודש מכ"ק אדמו"ר שליט"א שיש בתוכנן שייכות וקשר לעניני פרשיות השבוע, המועדים ויו"ט (וחגים) הכלולים בספר.

כדאי לציין שחלק חשוב ממכ' ושיחות הנ"ל הם ע"ד המבצעים הכלליים הידועים, אשר עליהם הותחל הדיבור בש"פ במדבר תשל"ד [וכן מכ' ע"ד ההתעוררות דחינוך תשב"ר שדובר בקיץ תשל"ג בקשר למש"נ מפי עוללים ויונקים יסדת עוז להשבית אויב ומתנקם], ומאז נאמרו ונשנו בכמה הזדמנויות, והדפסנו כל המכתבים ושיחות קודש (שתחי') ע"ד המבצעים השייכים לספר במדבר, אף שבכמה מהם הוכפלו הדברים.

---

1) ספר ראשון: כרך א' (בראשית, שמות, ויקרא), כרך ב (במדבר דברים — הוספות), תשכ"ב. (הוצאה שני', תשכ"ז. הוצאה שלישית, תשל"ה). ספר שני: (ב' כרכים כנ"ל) תשכ"ד. (הוצאה שני', תשכ"ח. הוצאה שלישית, תשל"ה). ספר שלישי: חלק ה' — בראשית (י"א ניסן תשל"ב). חלק ו' — שמות (י"ד כסלו תשל"ג). חלק ז' — ויקרא (ערש"ק כ"ף מנ"א תשל"ג). חלק ח' — במדבר (ערש"ק יו"ד שבט תשל"ד). חלק ט' — דברים (יו"ד כסלו תשל"ה). ספר רביעי: חלק יו"ד — בראשית (י"א ניסן תשל"ה). חלק י"א — שמות (יו"ד שבט תשל"ו). חלק י"ב — ויקרא (יו"ד שבט תשל"ז).

2) בראשית ג, ח. ג, כד. ועוד.

וכגון דא צריך לאודועי: חלק גדול מהמכתבים הועתקו מהעתקות שונות ואפשר שנפלו בהן שגיאות וכדומה.

* * *

רוב המכריע של ההוספות הם מכתבים לאנשים פרטים שהואילו בטובם למסור העתק המכתבים ע"מ לזכות את הרבים.

ובזה הננו פונים בבקשה לכל מי שיש תח"י מכתבים מכ"ק אדמו"ר שליט"א שיש בהם משום תועלת לרבים (בעניני נגלה, חסידות, יר"ש, הפצת המעינות וכו'), לשלחם (ע"מ להחזירם) לועד להפצת שיחות, ע"מ להדפיסם בספרי לקו"ש, ויהי' בזה ממזכי הרבים.

* * *

ויה"ר שנזכה בקרוב להוציא לאור עוד שיחות ומאמרים של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויחזק השי"ת בריאות כ"ק אדמו"ר שליט"א ויתן לו אריכות ימים ושנים טובות, ויוליכנו קוממיות לארצנו במהרה בימינו ממש, ונזכה ללמוד תורה מפיו של משיח צדקנו.

ועד להפצת שיחות

פורים קטן ה'תשל"ח ברוקלין, נ.י.
שנת השבעים וחמש להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

להוצאה שני'

באשר הוצאה הקודמת של ספר לקוטי שיחות חלק י"ג אזלה מן השוק,

הננו מוציאים לאור בזה הוצאה חדשה, ונתתקנו בה כמה מטעויות הדפוס שנפלו בהוצאה הקודמת.

ועד להפצת שיחות

י"ג ניסן, השנה תהא שנת מלך המשיח
ברוקלין, נ.י.

מפתח

במדבר

שיחה א (תשל"ג) 1
פרש"י ב, ב ד"ה מנגד

שיחה ב (תשל"ד) 9
התאמת כמה פירושי רש"י בפרשתנו (על הפסוקים ג, ו־טז שם, יב) ובפ' בהעלותך (ח, טז ד"ה נתונים נתונים) בענין גדר עבודת הלויים

נשא

שיחה א (תשל"ד) 16
ביאור ענין משא בני גרשון ובני מררי (ובני קהת) במדבר – בעבודת האדם בזמן הזה

שיחה ב (תשל"ג) 20
פרש"י בסיום הפרשה ד"ה וידבר אליו וד"ה וישמע את הקול

בהעלותך

שיחה א (תשל"ד) 24
פרש"י י, י ד"ה על עולותיכם וד"ה אני ה"א (והשינוי לגבי פרש"י אמור כג, כד).

שיחה ב (תשל"ג) 30
„והאיש משה עניו מאד גו"' (יב, ג) – גדר הענוה דמשה, וסיום מס' סוטה „לא תיתני ענוה דאיכא אנא . . לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא"

שלח

שיחה א (תשל"ג) 39
שילוח המרגלים – ענין עיקרי ויסודי בעבודת האדם. שלח לך – לדעתך (פרש"י)

שיחה ב (תשל"ד) 44
פרש"י יד, לו ד"ה וישובו ויולינו עליו

קרח

שיחה א (תשל"ג) 51
פרש"י טז, כב ד"ה אל אלקי הרוחות וד"ה האיש אחד (והשינויים מתנחומא ובמדב"ר עה"פ).

שיחה ב (תשל"ד) 56
גדר מצות שמירת המקדש לדעת הרמב"ם (הל' ביהב"ח רפ"ח) וטעם השינויים מסהמ"צ שלו (מ"ע כב). החילוק דגדר שמירת מקדש במס' תמיד ומס' מדות

חוקת

שיחה א (תשל"ד) 66
דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן (רמב"ם סוף הל' מקואות) וההוראה בעבודת האדם

הערה: ליד כל שיחה צוינה (בסוגריים) חשנה שבה יצאה לאור בפעם הראשונה (בליקוט בפ"ע).

שיחה ב (תשל"ג) 71
פרש"י כא, ט ד"ה נחש נחושת. רפואת בנ"י ע"י נחש הנחושת בפנימיות הענינים

בלק

שיחה א (תשל"ג) 78
פרש"י כד, ה ד"ה מה טובו אהליך וד"ה משכנותיך

שיחה ב (תשל"ד) 85
החילוק בין פירוש רש"י ופירוש הרמב"ם (הל' מלכים פי"א ה"א) בפסוקים דנבואת בלעם בענין „אחרית הימים" (כד, יד ואילך)

פינחס

שיחה א (תשל"ג) 93
פרש"י כו, ה ד"ה ויקרב משה את משפטן

שיחה ב (תשל"ד) 99
פרש"י כח, ב ד"ה צו את בני ישראל

מטות

שיחה א (תשל"ג) 105
הסיכום דפרשת נדרים – אלה החוקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריו בית אביו (ל, יז) – לפי פשוטו של מקרא ובפנימיות הענינים

שיחה ב (תשל"ד) 110
מדוע פירט הכתוב (לא, לב ואילך) כל מספרי וחשבונות סכומי המכס (מהמלקוח דמלחמת מדין) – לפי פשוטו של מקרא

מסעי

שיחה א (תשל"ד) 114
והתנחלתם את הארץ בגורל (לג, נד). דברי הגאונים (בתשובות) שהעובר על הגורל כעובר על עשה"ד. ביאור ג' בחיי ירושה מכר ומתנה (גורל) שבתורה

שיחה ב (תשל"ג) 122
פרש"י לד, ב ד"ה זאת הארץ אשר תפול לכם וגו' וד"ה תפול לכם

הוספות

שיחות ומכתבים

במדבר 133
מקור במ"ש הרמב"ן (במדבר א, מה) לענין פדיון־נפש לנשיאים ושקו"ט בזה / במ"ש בלקו"ת במדבר השייכות דשירת הפרות לדוד המלך

שבועות 135
סדר ההכנות למ"ת במשך כל הימים מר"ח סיון, וכן בכל שנה לפני חגה"ש / מעלת ההכנות למ"ת על מ"ת / „ויחן שם ישראל נגד ההר" –

אחדות / זכות מיוחדת במ"ת לנשים / הקשר רנשים לחינוך בפרט / לפני חגה"ש – זמן מתאים להתחזקות בקיום התומ"צ / התחלת ג' ימי הגבלה זמן מתאים לחיזוק בלימוד התורה בעולם שנה נפש ר"ת (והר סיני) עשן; המבצעים / התעוררות במבצעים חינוך – טה"מ / זמן ביטול הגזירה / מופרך לומר שמ"ת הי' ענין של תוספת בלבד / הלימוד מירידת ה' על ה"ס שצריך לרדת ממדריגתו להשפיע על הזולת / דיוק הלשון „קבלת התורה בשמחה ובפנימיות / ביאור מ"ש אדה"ז בשו"ע ר"ס תצר בטעם דאמירת זמן מ"ת בחג השבועות / עשה"ד – מעלה מעלה ומטה מטה ביחד / משלוח ס"ת של אדמו"ר ריי"צ לארץ הקודש / הוראה מיוחדת לאנשי כפ"ח לשבועות תשט"ז / תכלית ביקור יהודים בחו"ל להדגיש מעלת האיכות וכו' / הוראה מהבעש"ט (שהילולא שלו בחגה"ש) שהעבודה צ"ל בשמחה / חידוש הבעש"ט בהשגח"פ גם ברומם, ואינו שייך לגלגולים / כפיית ההר כגיגית והקדמת נעשה לנשמע – מי קדם / חינוך – בנינו עורבים אותנו: התעוררות מיוחדת בחג השבועות בענין החינוך / חג הסיום דתו"ת / חג הסיום דבית רבקה / בנין ישיבת תו"ת בברוקלין / הדפסת תרגום התניא באנגלית עמוד מול עמוד / שייכות דמ"ת לנסיעת האורחים

נשא 185
ביאור מ"ש באגה"ת פ"א „כמ"ש בתורה והתודו את חטאתם" / הכרח לבישת פאה נכרית / מעלת פאה נכרית על מטפחת

בהעלותך 191
הקשר דהעלאת הנרות לישיבת תו"ת, נרות להאיר / הקשר עם פתיחת מחנה גן ישראל / שיטת אדמו"ר הזקן בתו"א ד"ה בכ"ה בכסלו בזמן ואופן הדלקת המנורה ומקומה; התאמת ימי חנוכה לסדר המדות

שלח 195
שיטות במדרשים אם יהושע וכלב נטלו האשכול / עיקר טענת המרגלים וכן המענה עליו בענין „טף"; תומכי תמימים / ביאור ל' הבעש"ט שמיכאל הי' נותן כל עבודתו עבור א' מד' ציציותיו / מנהגנו בחוליות הציצית / אופן תפירת כנפות הטלית קטן / בענין ברכה על ט"ק / לבישת ט"ק בעת השינה / מנהגנו שאין הש"ץ מתעטף בטלית למנחה או ערבית – אבל לא באופן של מחלוקת

ר"ח תמוז 201
מעלת היום שהוא ראש וכולל י"ב תמוז

קרח 203
ההוראה מביטול טענת קרח שבית מלא ספרים פטור ממזוזה, במיוחד לתלמידי תו"ת / ההוראה מהנהגת שבט לוי – לכל ישראל

י"ב-י"ג תמוז 207
התעוררות בחמשת המבצעים (תורה תפילין מזוזה צדקה בית מלא ספרים) – תשל"ד / הוספה מיוחדת במבצע מזוזה, בפרט לפני בין המצרים / ביטול גזירת מיהו יהודי וחמשת המבצעים מביאים גם לשמירה גשמית על עם ישראל / הדגשה מיוחדת בכל המבצעים ובפרט במבצע מזוזה – בארץ הקודש / הכרח תיקון חוק „מיהו יהודי" / שייכות חמשת המבצעים גם לנשים / התעוררות בה' המבצעים ומבצע נרות שבת ויו"ט – בקשר לי"ב תמוז / התעוררות במבצעים לתלמידי הישיבות / בקשר לי"ב תמוז – התעוררות בה' המבצעים הנ"ל וגם נרות שבת קודש, כשרות וטה"מ; ביאור דברי הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל / התעוררות לנשים בקשר לי"ב תמוז

והעבודה בזמן הקיץ / אי־השתתפות בהתוועדות לכבוד י״ב תמוז – צריכה לגרום צמאון ותשוקה וכו׳ / הכרח ההשתתפות בהתוועדות / אסור שהעבודה לקרב „חולים״ ברוחניות תויק ל„רופאים״ ע״י השתמשות ב„תרופות״ המזיקות לבריאים (ומועילות רק ל„חולים״) / סגולת הזמן די״ב תמוז / גאולת י״ב תמוז – לכל ישראל בשוה, כי מקורה במס״נ / זמן החלטות טובות / התעוררות בהרבצת היהדות מתוך מס״נ / עבודת תלמידי הישיבות – מתוך מס״נ / התעוררות בהרבצת התורה / הזית כשכותשין אותו מוציא שמנו: ימי המאסר כנגד שנות הנשיאות / זמן סגולה / סגולה מיוחדת בשנת הארבעים מהגאולה / הו״ל קונטרס מאמרים לכבוד שנת הארבעים / התעוררות מיוחדת בענין החינוך / התעוררות בחינוך הבנות / משלוח ג׳ דברים כנגד ג׳ הקוין / מס״נ לחינוך / התעוררות מיוחדת לתלמידי הישיבות / מברק לכבוד שנת החמשים לגאולה / מברק לפתיחת „גן ישראל״

בלק 254
אפשריות נבואה באוה״ע / ביאור ברמב״ם הל׳ איסורי ביאה פי״ב ה״ד „לעיני עשרה מישראל **או יתר**״

פינחס 255
הקשר ד„מזוזה״ לפינחס / דעת הרמב״ם באורים ותומים במלחמת הרשות / הוראה מפ׳ בנות צלפחד; מבצע כשרות וטה״מ / היתר תענית בר״ח; איסור מלאכה בר״ח / תספורת ראשונה כשחל יום ההולדת בר״ח

בין המצרים 266
התעוררות מיוחדת למחנכים והורים בענין חינוך התינוקות „להשביח אויב ומתנקם״ – **תשל״ג** / כנ״ל לילדים / קשר מיוחד בין עניני בהמ״צ לילדי ישראל / התעוררות להוסיף בתורה וצדקה – „ציון במשפט תפדה ושבי׳ בצדקה; בפרט בשנת השמיטה; הן עם הזולת והן עם עצמו – הוצאה לאור של קובצי חידושי תורה / התעוררות בחמשת המבצעים שהם „מקלט״; סיבת הגלות **רק** „מפני חטאינו״ וביטול הסיבה מביא לביטול המסובב; הוספה בתורה וצדקה בתשעת הימים; מנהגנו בהפטרת שבת ר״ח מנ״א / הקרמת רפואה למכה – לפני בהמ״צ החלטה להוסיף בתורה וצדקה / ביטול הצרות דאוה״ע לישראל ע״י תומ״צ / בהמ״צ – לא עונש אלא תיקון / התיקון – שפך חמתו על העצים כו׳ / שייכות גילוי פני׳ התורה לבהמ״צ / זמן התעוררות באהבת ישראל / „מנחם אב״ – נחמת אבינו שבשמים / עיכוב בפעולה טובה צריך לגרום הוספה / ע״י חשיבות התורה ואהב״י מבטלים סיבת ב׳ החורבנות / התעוררות במבצעים, בפרט בארה״ק

מטות 294
מלחמת מדין – נקמה ולא כיבוש

מטות־מסעי 295
השייכות דפ׳ מטות לענין „בשרות״ וענין „טהרת המשפחה״; וכן דפ׳ מסעי / הערות בסהמ״צ להרמב״ם מל״ת א־ב בענין „בופר״

ימי הקיץ 300
„ימי החופש״ – מטכסיסי היצה״ר / הכרח המשך הלימודים בימי הקיץ / הכרח נסיעה לשליחות המל״ח / אופן הנסיעה לערי השדה בשליחות המל״ח

במדבר

א. עה"פ [1] "איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו", מעתיק רש"י תיבת "מנגד" ומפרש: "מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע [2] אך רחוק יהי' ביניכם וביניו כאלפים אמה, שיוכלו לבא בשבת. משה [3] ואהרן ובניו והלוים חונים בסמוך לו".

וצריך להבין:

א) מזה שרש"י מוסיף בהתחלת פירושו תיבת "מרחוק" (ואינו כותב "מנגד — מיל כמש"נ וכו'") משמע שכוונתו לא רק לפרש שיעור הריחוק, אלא לומר ש"מנגד" פירושו "מרחוק" — ואי"מ: עה"פ [4] "והיו חייך תלויים לך מנגד" — לא פרש"י כלום. ועכצ"ל שהוא מפני שהפי' מובן מעצמו *[5] או שסומך עצמו ע"ז שכבר פי' כאן — וא"כ גם בפרשתנו א"צ פי' או שיסמוך ע"ז שכבר פי' עה"פ [6] "ותלך ותשב לה מנגד — מנגד מרחוק", ולמה פרשו כאן עוה"פ [7]? (ועד"ז קשה בפרש"י עה"פ [8] "כי מנגד תראה את הארץ וגו'" שגם שם פי' "מנגד — מרחוק").

ב) מה חסר בפי' פשטות הכתובים — שלכן מבאר רש"י שיעור הריחוק (מיל) שבין האוה"מ למחנה ישראל (ובמילא מוכרח גם להביא הטעם לזה)? ובפרט שב"ותלך ותשב לה מנגד וגו'" אינו מפרש השעור (אף שבמדרש [9] מבואר שגם שם הי' — מיל [10]) — הרי, שלא בכ"מ שכתוב בתורה "מנגד" נוגע לפשש"מ לידע שיעורו [11].

ג) מה נוגע [12] להבנת פי' הכתוב כאן ש"משה ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו" [13]?

---

1) פרשתנו ב, ב. וראה גם פרש"י תשא לג, ז. וראה לקמן הערה 11.

2) ג, ד. וראה פרש"י שם.

3) בכמה דפוסים: "ומשה כו'" (בוא"ו). ובס' הזכרון (להר"א בקראט הלוי) מדייק שכצ"ל. וכ"ה בתנחומא.

4) אבל אי"ז מוכרח, כי י"ל שזהו התחלת הפירוש (כמה הי' הריחוק) ובא ביחד עם תיבת מיל וכן מתאים יותר מצד הסגנון.

5) תבוא כח, סו.

*5) ואז יקשה למה פירשו בוירא (כא, טז) — הובא לקמן בפנים.

6) וירא שם.

7) אבל ראה לקמן הערה 32.

8) האזינו לב, גב.

9) במדב"ר פ"ב, ט. ב"ר פנ"ג, יב.

10) ואף שבמדרש יליף לה מגז"ש (ומכיון שלא נזכרה בפרש"י מובן שע"ד הפשט אין לדון גז"ש זו), מ"מ אם להבנת הכתוב נוגע לידע השטח, הי' צריך רש"י להכריח השטח ע"ד הפשט, או לומר ורבותינו אמרו וכיו"ב, מאחר שזה נוגע לפשש"מ.

11) משא"כ בפי' תשא שם פי' "הרחק — אלפים אמה כענין שנאמר כו'" כי שם הרי מסיים בהכתוב "והי' כל מבקש ה' (באיזה יום שיהי') יצא אל מחוץ למחנה" ומבאר שכן הוא, כי מותר הי' ללכת שם רשבת.

12) ובפרט לפי הגירסא (ראה לעיל הערה 3) "ומשה כו'" (בוא"ו) — הרי מדגיש רש"י שזה בא בהמשך למ"ש לפנ"ז.

13) ברע"ב עה"פ תירץ "דבא לתת טעם למה הקפיד גם כאן שיוכלו לבוא בשבת אל אוה"מ — דהיינו טעם שמשה ואהרן

[לכאורה הי' מקום לומר שרש"י בא לתרץ מעין סתירה שבהכתובים: לפנ"ז כתוב [14] "והלויים יחנו סביב למשכן העדות", שבפשטות כוונת הכתוב לומר שהיו קרובים ("סביב") להמשכן, וכאן כתוב "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו", שפירושו ד"סביב" זה יהי' מרחוק — וע"ז מתרץ רש"י, שמרחוק מיל היו שאר בנ"י, משא"כ "משה ואהרן ובניו והלוים חונים בסמוך לו".

אבל אא"פ לומר כן, בי':

(א) בהכתוב שלפנ"ז מפורש "והלוים יחנו סביב למשכן גו'" [15], ובכתוב זה מפורש "יחנו בנ"י גו'" — ובניו והלויים חונין סמוך לו והיו ישראל צריכין לבא שם ללמוד תורה ולכן הקפידו (ועד"ז פי' במשכיל לדוד).

אבל קשה לפרש שזוהי כוונת רש"י, כי לפי"ז הרי אין נוגע מה ש(אהרן ובניו — ובפרט) הלויים היו חונין בסמוך.

ולכן מוכרח לומר שרש"י מביאו כאן בשביל טעם אחר (כדלקמן), ובדרך ממילא מתורצת גם קושיא הנ"ל.

14) א, נג.

15) ועפ"ז מובן שגם אין לומר שכוונת רש"י לתרץ הקושיא: מכיון שבנ"י היו רחוקים מן המשכן מיל, נמצא שהמשכן הי' מבלי כל שמירה כלל *, וגם אין זה דרך כבוד (ולהעיר מרמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ח: "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין"), וע"ז מתרץ רש"י ש"משה ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו"

— כי מכיון שמפורש לפנ"ז שהלויים חנו סביב למשכן, הרי אין מקום לקושיא זו.

*) להעיר מפרש"י לקמן (ג, ו) ושמרו כו' שלא יקרב זר. וראה פרש"י בראשית (ג, כד) לאיים עליו מלכנוס.

וא"צ בזה לתירוץ.

(ב) לפי"ז הסתירה היא בתיבת "סביב", שלפנ"ז פירושה "סביב" ממש, וכאן פירושה "מנגד (מרחוק) סביב" — וא"כ הי' רש"י צריך להעתיק מן הכתוב גם תיבת "סביב"?

(ג) הסתירה בפי' "סביב" אין רש"י מתרצה.

(ד) ע"פ הנ"ל אין ענין זה בא בהמשך למ"ש רש"י לפנ"ז — וכמדובר כ"פ [16] במקום שרש"י מסביר ב' עניינים נפרדים בפירושה של תיבה א' (או תיבות אחדות) מהכתוב, מעתיק הוא תיבה זו עוה"פ, לפני כל ענין בפ"ע; ובנדו"ד אין רש"י מעתיק "מנגד (סביב)" עוה"פ?]

ד) הטעם לריחוק מיל "שיוכלו לבא בשבת" — ה"ה טעם למה לא הי' רחוק יותר ממיל. שמזה מובן שבעצם הי' מחנה ישראל צריך להיות רחוק יותר [17] (אלא בכדי שיוכלו לבא בשבת היו רחוק רק מיל) — וצלה"ב: מ"ט תיסק אדעתין מעיקרא שמחנה

16) ראה לקו"ש חי"א שיחה ב' לפ' וארא ס"ג ובכ"מ.

17) ואין לומר, שמכיון שכתוב שהי' מרחוק בלי נתינת שיעור, הרי אפשר להיות גם רחוק ביותר, ולכן מסביר רש"י למה הגבילו אותו לאלפים אמה דוקא — כי בפשטות מובן, שמכיון שלא ניתן שיעור לזה בתורה, היו צריכים לקרב את המחנה להמשכן (עליו נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם") עד כמה שאפשר (ובלבד שיהי' שם "רחוק" עליון), ולא לרחקה (ולהעיר מפרש"י קרח יז, כח).

ישראל צ"ל רחוק יותר[18]?

ה) למה פרט רש"י "משה ואהרן ובניו", והול"ל בקיצור "והלויים" — שמשמעותו כל בני שבט לוי? ובפרט שפשט המקרא משמע שמ"ש לפנ"ז "והלויים יחנו סביב למשכן העדות" קאי גם על משה ואהרן ובניו, שהרי גם הם בכלל מש"נ "סביב למשכן העדות וגו' ושמרו הלוים את משמרת משכן העדות" (וכמפורש אח"כ[19] "והחונים לפני המשכן וגו' משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש וגו'"), אלא שלא נפרט עדיין מקומם במיוחד, ואח"כ פרט הכתוב שמשה ואהרן ובניו יהי' מקומם (שבכלל הוא "סביב למשכן העדות") "לפני המשכן קדמה לפני אוה"מ מזרחה"; וא"כ גם רש"י הול"ל "והלויים" (ותהי' כוונתו למ"ש לפנ"ז "והלוים יחנו וגו'") והיו נכללים בזה גם "משה ואהרן ובניו" — ולמה מפרטם?

ב. הביאור בכ"ז:

מובן מכו"כ פסוקים בתורה[20] שפי' תיבת "נגד" הוא: "נוכח" ("בפני", "לפני" וכיו"ב). מזה מובן גם כש־כתוב "כנגד", "מנגד" וכיו"ב, הפי' הוא עד"ז, שה"ז *[20] אותה התיבה בתוספת אחת מאותיות השימוש כ, מ כו'. ואף שלפעמים מצינו משמעות אחרת להתיבה, כדלקמן — אין הכ־וונה שפי' התיבה משתנה, כ"א רק שנתוספה עוד משמעות בזה (נוסף על הפי' "נוכח"[21]), מתאים להתוכן ה־מדובר בקרא זה — הייגו שה"נוכח" שבפסוק זה הוא באופן מיוחד. בסג־נון אחר: "נוכח" — הוא מושג כללי, אפ"ל: רחוק, סביב או מצד א' ועוד, ובכ"מ — משמעות הכתוב קובעת שבנדו"ז הוא רק באופן אחד מהנ"ל.

וכמו בכתוב[22] "עזר כנגדו", ופרש"י: "זכה עזר לא זכה כנגדו להלחם", הייי־נו שגם כאן פי' "נגד" הוא "נוכח"[23], אלא שבנדו"ד מובן מהכתוב[24] (ובפרט ע"י הוספת אות כ"ף) ש"נוכח" זה הוא באופן של "להלחם". כן מ"ש[25] "נגד ההר" ופרש"י: "למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח", כוונתו שבאם המדובר הוא בצד מסוים, אז ה"נגד" (ה"נוכח") הלזה הוא מזרח[26] דוקא[27].

עפ"ז מובן בנוגע ל"מנגד" — שפי־רושו "מלפני"[28]. אמנם לפעמים מש־מעות הכתוב ש"מלפני" הלזה הוא בריחוק, ואז יהי' פירושו (נוסף על

---

18) ובפרט שבפשטות (ראה הערה ה־קודמת) היו רוצים להיות קרוב להמשכן.

19) ג, לח.

20) ראה (כמצויין בקונקורדנציא): ויצא לא, לב. שם, לז. ויגש מז, טו. בא י, י. תשא לד, י. בלק כה, ד (וראה פרש"י שם). וילך לא, יא.

*20) ראה לקמן הערה 29.

21) ולהעיר מפרש"י וישלח לג, יב. בלק כב, לב.

22) בראשית ב, יח. שם, כ.

23) וכן פי' ברא"ם שם.

24) "דאל"כ כנגדו למ"ל" — כן פי' בגו"א שם.

25) יתרו יט, כ.

26) וכ"פ ברא"ם כאן וביתרו שם. ומ־תרץ עפ"ז קושיית הראב"ע ביתרו שם.

27) ראה במפרשים הראיות.

28) המ"ם ד"מלפני" — הוא המ"ם ד־"מנגד". וראה לקמן הערה 33.

העניין דנוכח בכלל, גם [29]) „מרחוק". וכמו בהגר — שממ"ש „ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת", מוכח שב־ פסוק זה פירושו „מרחוק" (שאז מובן ההמשך — ביאור: וכמה רחוק? הרחק כמטחוי קשת). וא"כ פי' הכתוב ל־ אח"ז „ותשב מנגדו" ש„הוסיפה ל־ התרחק" [30].

עד"ז מובן בנדו"ד: פירוש תיבת „מנגד" הוא „לפני", בכל המקומות. אמנם באם נפרשו באופן כללי הרי תיבה זו מיותרת כי תומ"י אומר „סביב לאוה"מ יחנו", היינו — לפני אוה"מ [31]. לכן מוכרח לומר שה„מלפני" דכאן הוא (מודיע שזהו) „מרחוק".

עפ"ז מובן שצריך רש"י לפרש „מרחוק" בפסוק דילן, אף שפי' כן לפנ"ז בהגר, כי אין „מרחוק" פי' התיבה, אלא כ"א שבמקום שהוא מוכ־ רח מהכתוב צ"ל שיש ב„מנגד" זה — פרט נוסף זה [32]. ובכל מקום בפ"ע שיש פרט נוסף — רש"י מפרשו.

[ועד"ז מוכרח רש"י לפרשו במ"ש „כי מנגד תראה את הארץ וגו'", כי ממשמעות הכתוב דשם מוכח שאין כוונת „מנגד" „מלפני" סתם, כי אין זה מתאים לסיום הכתוב „ושמה לא תבוא וגו'" — לכן מוכרח לומר (וב־ מילא מוכרח רש"י לפרשו) שכוונתו „מרחוק", ואז מובנת כוונת הכתוב: מרחוק תראה את הארץ אבל „ושמה (מקרוב) לא תבוא"] [33].

---

29) בספר השרשים לרד"ק ערך "נגד" ס"ל דנגד פי' לפני ו„מנגד" ענינו מרחוק, ומפרש „אעשה לו עזר כנגדו כלומר שתהי' לפניו ולעומתו תמיד לשרתו והכ"ף ככ"ף כהיום". וכן משמע מגו"א (כאן ובפ' יתרו) ד„מנגד" ו„נגד" אינם באותו הפירוש. וכ"ה במשכיל לדוד ס"פ האזינו.

אבל אין כן דעת רש"י כנ"ל בפנים. וכדמוכח גם מזה שהראב"ע ביתרו שם מק־ שה על פרש"י שם „נגד" מזה שכתוב כאן „מנגד". ולהעיר גם מת"א ותרגום יונתן שעל הרוב פי' תיבת „נגד" (נסמנו בהערה 20) „קבל" או „קביל", הנה גם בתיבת מנגד פי' עד"ז (כאן, ובפ' וירא, תבוא, האזינו) „מקביל" או „מלקביל". וכדמוכח גם ממש"כ אדה"ז באגה"ת (ראה לקמן הע־ רה 33).

30) פרש"י שם.

31) וראה באר מים חיים (על פרש"י) עה"פ, ובדבק טוב.

32) וי"ל שלכן אין רש"י מפרש כלום עה"פ „והיו חייך וגו'" (ראה לעיל ס"א), כי שם אפ"ל הפי' „מלפניך" בקירוב, וכפרש"י „חייך תלואים לך — על הספק כו'", היינו שחייו תלואים לפניו בספק.

33) ע"פ כהנ"ל סרה הקושי' (הובאה בבית רבי ע' פא) עמש"כ אדה"ז באגה"ת (פי"א) „ומ"ש וחטאתי נגדי תמיד אין ה־ מכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו דהא כתיב בתרי' תשמיעני ששון ושמחה וכו' אלא נגדי דייקא כמו ואתה תתיצב מנגד מגד סביב לאוה"מ יחנו ופרש"י מרחוק", שהקשו דמהי הראי' מ„מנגד" ל„נגד", והרי „מנגד" הוא מרחוק, ו„נגד" הוא קרוב (ראה לעיל הערה 29).

— כי כנ"ל „מנגד" פי' „נוכח", ואפ"ל בקירוב (כבהערה הקודמת), או מרחוק, וכמו"כ הוא בפי' „נגד" — לפעמים פי' קרוב (כמו ב„נגד ההר") ולפעמים רחוק. וכוונת אדה"ז באגה"ת אינה שבכל מקום „נגד" פי' „רחוק", כ"א רק ש„נגד" אפשר לפרשו רחוק, וע"ז מביא ראי' שכמו ש־ „מנגד" לפעמים פי' רחוק כמו"כ מובן שגם „נגד" לפעמים פי' „רחוק", דהרי הם אותה התיבה אלא שניתוספה מ"ם ולכן „וחטא־ תי נגדי תמיד", אפ"ל פירושו „רחוק ממני".

וההכרח שבנדו"ד הפי' רחוק מביא אדה"ז

ג. אמנם עדיין אין תיבת „מנגד" בפסוק דילן מובנת כל צרכה: גם אם נאמר שפירושה „מרחוק", מיותרת היא, דהרי גם זה פשוט שמחנה ישראל היתה רחוק מן המשכן, כיון שמפורש לפנ"ז „והלוים יחנו סביב למשכן ה' עדות", וא"כ הרי אא"פ שבנ"י יהיו קרובים להמשכן שהרי הלוים מפסיקים?

לכן מוכרח לומר שכוונת הכתוב היא שירחיקו הרבה, יותר ממה שהיו רחוקים בלא"ה (ע"י חניית הלוים).

והטעם ע"ז מובן בפשטות[34]: מכיון שכתוב לפנ"ז „ולא יהי' קצף על עדת בני ישראל וגו' " ופרש"י: „ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהי' קצף וכו' ", לכן צוה הקב"ה שירחיקו מחנה ישראל מהמשכן הרבה, להרחיק יותר האפשריות שיכשלו זרים בכניסה וכו'.

ממ"ש בתרי' „תשמיעני ששון ושמחה וכו'", שמזה מוכח שהחטא צ"ל בריחוק ממנו, ואחר שמכריח שהתוכן כן הוא, מביא ראי' שתיבת „נגד" אפשר לפרשה כן „כמו כו' מנגד סביב לאוה"מ יחנו ופרש"י מרחוק".

ועפ"ז יומתק מ"ש אדה"ז „ופרש"י מרחוק" — כי בראב"ע מפרש עד"ז, אלא שהוא פי' „מנגד — רחוק" (בלא מ"ם — ולפ"ז אין ראי' מ„מנגד" ל„נגד"), משא"כ רש"י שמפרש „מרחוק" (במ"ם), שהמ"ם הזה הוא המ"ם של „מנגד" — מובן ש„נגד" פי' „רחוק".

34) אבל מ"מ בלא היתור ד„מנגד" לא הי' מובן מעצמו שצריכים להרחיק הרבה, כי ישנה גם סברא להיפך (ראה לעיל הערה 17, 18).

— לכן פרש"י שהריחוק הי' מיל, שבזה מדגיש ב' ענינים:

א) שכוונת הכתוב בכתיבת „מנגד" היא שיהיו רחוקים יותר מהמרחק מצד חניית הלוים — כי שבט לוי היו חונים רק מג' צדדי המשכן, וגם הי' מועט באוכלסין ולא תפסו שטח גדול. ומחנה ישראל רחוק מיל מן המשכן הרי זה יותר מהמרחק שמצד מחנה לוי'.

ב) לא יהיו רחוקים יותר ממיל.

ומפרש רש"י שמקורו שהריחוק הי' (רק) מיל הוא מזה שביהושע כתוב „אך רחוק יהי' ביניכם וביניו כאלפים אמה".

אבל לכאורה מאי ראי' שבמדבר היו רחוקים מיל ממה שביהושע הי' כן?

לכן ממשיך רש"י, שביהושע היו רחוקים מיל כדי „שיוכלו לבוא ב' שבת", וטעם זה הרי בתקפו גם ב' מדבר, ולכן מובן שגם במדבר היו רחוקים מיל.

ד. אמנם צלה"ב:

למה לא היו בנ"י יכולים לבא להמשכן גם אם היו רחוקים יותר מאלפיים אמה, שהרי מחנה ישראל הי' מכל ד' הצדדים, כמבואר בפרשתנו, וא"כ נחשבת כולה כעיר אחת[35] וגם בפשטות הענין — ובעיר עצמה הרי אין האיסור דתחומין[36]?

והביאור בזה:

---

35) ראה עירובין נה, ב.

36) ראה במשכיל לדוד ופנים יפות עה"פ שהקשו עד"ז מעירובין (שם) עי"ש.

כבר הודגש כמ"פ, דרש"י בפי' עה"ת מפרש הכתובים רק ע"ד הפשט, ואינו מביא ההלכות הנלמדות ע"י רמז ודרוש כו'. ומזה מובן, דגם כשמביא הלכה מסויימת, ה"ז מפני שמוכרח הוא בפשש"מ. ועוד זאת: פרטי ההלכה כפי שהם ע"ד הפשט אין הכרח שית־אימו לכפי שהם בחלק ההלכה שבתורה.

ועד"ז באיסור תחומין, שאיסורו מבואר בפשש"מ, כפרש"י עה"פ [37] "אל יצא איש ממקומו — אלו אלפיים אמה של תחום שבת כו' " [38]:

עם היות דמובנו של "(אל יצא איש מ)מקומו" הוא (לא רק מקומו הפרטי של האיש, אלא) עירו [39], בכ"ז צ"ל כפשט הכתוב "מקומו" של "איש", היינו מקום מושב בנ"א. אבל אם יש שטח גדול שלא כרגיל באמצע עיר שאינו מושב בנ"א, שוב חל על אותו שטח האיסור ד"אל יצא איש ממ־קומו", ואסור לילך בו יותר מאל־פיים אמה.

ועד"ז בנדו"ד: עם היות דכל המחנה (ישראל לוי' ומשכן) נחשבת כעיר אחת (מכיון שדגלי ישראל היו מכל הד' צדדים), בכ"ז אם הי' יותר מאלפיים אמה בין הדגלים להמשכן הי' אסור [40] לבוא ממחנה ישראל אל המשכן [41].

---

37) בשלח טז, כט.

38) אף שמסיים "ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר" — הרי מזה שרש"י מביאו שם בפי' הכתוב (והביאו בפשטות כאן ובפ' תשא. ועוד) מובן שדין תחום שבת ישנו ע"פ פשש"מ*, ומ"ש "מדברי סופרים" היינו שאי"ז עיקר פשש"מ, וס"ל דגם "דברי סופרים" הם מן התורה ע"ד שיטת הרמב"ם כו' — ראה בכ"ז לקו"ש ח"ו ע' 208 הערה 32, 33.

39) ראה טור (וכ"ה בשו"ע, ובשו"ע אדה"ז) ר"ס שצז: "כל אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מד' אמותיו או מה־מקום ששבת בו כו'", היינו "שאם שבת בעיר או בקרקף חשבינן כולה כד' אמות (ראה רש"י עירובין מא, ב ד"ה כאילו. גמרא

*) הכרחו של רש"י לפרש כן: אם כוונת הכתוב היא רק על לוקטי המן הו"ל לכתוב א) "אל תלקטו ביום השביעי". ב) בל' נוכח כשאר הפרטים שבכתוב. ומזה ששינה הכתוב מוכח שכוונתו להגיד דין כללי, ולא רק ללוקטי המן.

שם מז, ב ועוד) וחוצה לו נותנים לו אלפים כו'" (פרישה שם סק"א).

40) משא"כ ע"ד ההלכה — ראה עירובין (נה, ב) ובפרש"י שם "מהלכין את כל המחנה כארבע אמות".

41) ועפ"ז יובן מה שיש להקשות עוד: למה הוצרך רש"י להביא ראי' מיהושע שלא הי' יותר מאלפים אמה, הרי טעם זה "שיוכלו לבוא בשבת" מספיק להוכיח שכאן לא הי' יותר ממיל?

אך הראי' מיהושע היא לשלול סברא הנ"ל (בתחלת הסעיף) שכאן הי' הריחוק יותר ממיל ובכ"ז יכלו לבוא בשבת מכיון שה־דגלים היו מד' צדדים.

והביאור: ביהושע לא הי' נוסע הארון אחר ב' הדגלים כבזמן משה, אלא "הארון הי' נוסע תחלה" לפני כל המחנה (פרש"י יהושע שם. וראה רד"ק שם. ועוד). ומזה שנאמר ביהושע "אך רחוק יהי' ביניכם ובינו כאלפים אמה", משמע שכוונת ה־שוטרים היתה שירחיקו את הארון יותר מכפי שהי' נעשה בלי אמירה זו, ואם קודם האמירה הי' הריחוק יותר מאלפים אמה (מכיון שבהמחנה שבמדבר הי' המשכן מוקף מד' צדדים, והיו יכולים לבא בשבת גם אם הי' יותר ממיל) — היו השוטרים צרי־כים לומר "אך קרוב יהי' ביניכם גו'",

ה. אלא שלפי"ז (שע"פ פשש"מ[42] גדר "מקומו" הוא מקום מושב בנ"א) אינו מובן לאידך גיסא: למה הי' צ"ל לא יותר מאלפים אמה בין מחנה ישראל להמשכן כדי שיוכלו לבוא בשבת, והרי מכיון שמחנה לוי' היתה סביב המשכן, ופשוט שגם מחנה לוי' הוא בכלל "מקומו" של (איש) בנ"י, א"כ הרי יוכלו לבוא בשבת גם אם מחנה ישראל יהי' אלפים אמה מ־מחנה לוי', היינו יותר מאלפים אמה מהמשכן. וע"פ הנ"ל הרי הסברא נותנת שצריך להרחיק מחנה ישראל עד כמה שאפשר?

לזה מסיים רש"י "משה ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו', היינו שלא רק הלוים (כללות השבט) חנו סמוך להמשכן, אלא גם "משה ואהרן ובניו". ובהם הרי מפורש תיכף לקמן שהם (ורק הם) חנו מצד המזרח של המשכן, וכל שאר הלוים חנו בשאר ג' ה־צדדים, וא"כ הרי בצד המזרח לא הי' אפ"ל מחנה ישראל רחוק מה־משכן יותר מאלפים אמה (לבד מ־פורתא שתפסו אהלי משה ואהרן ובניו), ומכיון שמצד המזרח הי' מוכ־רח להיות כן, לא חלקו בשבטים וכולם היו במרחק שווה, אלפים אמה, מן המשכן בכל צד[43].

ו. ההוראה לכאו"א שבפרש"י דילן:

תובעים מכאו"א מבנ"י שעליו לא רק לקיים את כל המצות דאורייתא ודרבנן והסייגים וכו', אלא גם שיהיו "כל מעשיך לשם שמים"[44], ועוד יותר[45] "בכל דרכיך דעהו"[46], היינו

כיון שעכשיו צ"ל קרוב יותר מכפי שהי' ע"ע; ומזה שאמרו "אך רחוק יהי' גו'" משמע שעד אז לא הי' רחוק יותר מאלפים אמה. ובהכרח לומר כבפנים שאף שנחשב כעיר אחת (מכיון שהיו הדגלים מד' צד־דים), מ"מ בהשטח שלא הי' מושב בנ"א אסור לילך יותר מאלפים אמה. ורק עכשיו ביהושע הי' אפ"ל סברא שצ"ל קרוב יותר, מכיון שהארון נוסע תחלה, לכן אמרו שצ"ל רחוק אלפים אמה, כי עד אלפים אמה מותר לילך בכל אופן.

ואא"פ לרש"י להביא רק מ"ש ביהו־שע, כי שם אין מפורש שכן הי' במדבר — וע"כ צריך להוסיף גם הטעם "שיוכלו לבוא בשבת" — שגם במדבר בתקפו הוא.

42) ע"פ דרך ההלכה, אם הי' אסור לילך מסוף מחנה ישראל להמשכן יותר מאלפים אמה מקום לשקו"ט אם הי' מועיל זה ש־מחנה לוי' ביניהם, כי מכיון שב' עיירות שיש ביניהן יותר מקמ"א אמה ושליש אין מצטרפין (עירובין נז, א. שו"ע סי' שצח ס"ז. שו"ע אדה"ז שם סי"א) — ובפשטות הי' יותר מקמ"א אמה ושליש ריוח בין מחנה ישראל ומחנה לוי' כי ה"ה ב' מחנות — לשילוח טמאים וכו' (ודוחק לחלק שרק בנוגע לשבת (תחומין) יחשבו כעיר א') — במילא נפק"מ בין כללתה מדתו (האלפים אמה שמסוף עיר הא') באמצע או בסוף העיר (הב') — (ראה שו"ע או"ח סי' תח ס"א ובמג"א שם סק"ב). ואכ"מ.

43) בדוחק י"ל שהי' כן רק מצד המזרח, משא"כ בשאר הצדדים הי' יותר מאלפים אמה וכיון שרק בצד מזרח הי' מוכרח להיות שטח קבוע וגם העיקר הי' צד מזרח, שלשם הלכו כל בנ"י ללמוד כי שם הי' משה, לכן נקט רש"י השעור של צד הזה.

44) אבות פ"ב מי"ב.

45) ההפרש בין ב' עבודות אלו נת־באר בלקו"ש ח"ג ע' 907, 932. ובארוכה בלקו"ש ח"י ע' 104 ואילך.

46) משלי ג, ו. וראה טושו"ע או"ח סי' רלא, שו"ע אדה"ז סי' קנו ס"ב.

שגם כל עניני הרשות שעושה בכל זמן יהיו חדורים עבודת ה'.

אמנם יש טוענים שקשה הדבר מאד: בשלמא בשבת ויו"ט, וכן בזמני ה־תורה והתפלה בימות החול (שהם בדוגמת שבת ויו"ט), שפנויים אז מ־עניינים גשמיים, אפ"ל תוכו רצוף אה־בה ועוסק בעבודת ה', אבל כשעסוקים בעניינים גשמיים, איך אפשר לקיים זאת [47].

ע"ז בא הרמז בפרש"י: למה הי' המחנה רחוק מהמשכן רק אלפים אמה — כדי "שיוכלו לבוא בשבת". מטעם זה הי' כן תמיד, אף ששייך זה רק לשבת (ויו"ט) — שמזה הרמז, שהמצב כמו שהוא בשבת (ויו"ט) — נמשך (משפיע) גם בשאר ימות השנה; וה־כוונה בזה, שמדרגת הקדושה שאדם עומד בה בשבת ויו"ט נמשכת ונות־נת כח בעניני ימות החול של כל השנה, שגם אז יהי' חדור עבודת ה'.

ובא הרמז בפרש"י בקשר לשעור הסמיכות והקירוב של מחנה ישראל להמשכן, כי המשכן שהוא מקום מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות ובו שורה השכינה, ה"ה רומז לעבודת ה', והרי ע"י כל מצוה [48] ודבר טוב וקדושה מתקרב ומתאחד האדם עם ה' — ומרמז רש"י שאופן הקירוב וכו' ש־ישנו להאדם (מחנה ישראל) להקב"ה (המשכן) ביום השבת, אותו הקירוב נמשך גם בימות החול, שתמיד יהי' קרב קרב אל הוי' [49].

(משיחת ש"פ במדבר תש"ל)

---

47) ראה לקו"ש ח"ג ע' 790 ואילך. ובכ"מ.

48) דהרי מצוה היא מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחקותי מה, ג). ולפני כל מצוה מברכים "אשר קדשנו כו'" (ראה תניא פמ"ו (סה, ב)).

49) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' לו (ביאוה"ז ע' תסב).

במדבר ב

א. לאחרי סיפור הפרטים בדבר מנינם של בני ישראל וסדר הדגלים וכו', מבאר קרא ענינו של שבט[1]

---

1) ומה שהפסיק באמצע ב"ואלה תולדות אהרן ומשה וגו'" (ג, א-ד) [אף ש־לכאורה: א) מאי קמ"ל? ב) הפרטיות רבה. ג) אין זה שייך כלל לעניננו, ובפרט להפסיק בין מנין בנ"י ודגליהם למנין הלוים] — וכו"כ מפרשי החומש שקו"ט בזה ודוקא בפרש"י — אין כל רמז וביאור! והטעם:

עה"פ (א, מט) "אך את מטה לוי לא תפקוד" פרש"י: "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו". וא"כ מובן במכ"ש שאהרן ובניו (שהם בדרגה עליונה יותר מ"לגיון של מלך", ובהפרש גדול יותר משבט לוי — מאשר ההפרש דלגיון סתם ולגיונו של מלך — כיון שנכנסים לקה"ק) צריכים להיות נמנים לבדם. ולכן לפני מנין כל שבט לוי מספר הכתוב אודות "תולדות אהרן ומשה", שהם מובדלים בפ"ע*.

) ואף שפרש"י (ג, לט) "אשר פקד משה ואהרן — נקוד על ואהרן לומר שלא הי' במנין הלוים", שבפשטות הכוונה בזה, שלא נכנס אהרן במנין שבט לוי (וראה מפרשי רש"י כאן) — שמזה משמע לכאורה: א) שלולא הניקוד — קס"ד שיהי' במנין הלוים. ב) שרק אהרן לא הי' במנין הלוים —

הכוונה בזה היא לשלול סברא הפכית — שדוקא אהרן נמנה במנין הלוים, כיון שהוא הי' **נשיא שבט לוי**

(כמובן בפשטות. גם קודם שבא לפרשת קרח (יז, יז־יח). ומ"ש (ג, לב) "ונשיא

---

*) דדוחק לומר שכוונתו שלא פקד את שבט לוי — דניקוד (לפרש"י עה"ת) ממעט בהענין ולא ששולל אותו לגמרי (פרש"י וישלח לג, ד).

לוי*[1]: "הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו. ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה וגו'". ומבאר פרטי עבודת שבט לוי וכו'.

והנה בפרשה זו אנו מוצאים כמה ענינים הנראים כסותרים זה את זה, וכמה ענינים בלתי מובנים:

א) עה"פ[2] "ושרתו אותו" פרש"י: "ומהו השירות, ושמרו את משמרתו, לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר וכו' והלוים הללו מסייעין אותם,

---

ומבאר הטעם (מעלתם לגבי הלוים): "(א) הכהנים (ב) המשוחים" (ולהעיר — דמשיחה מעלה הכהן לדרגת משוח מלחמה ולכה"ג). (ג) "ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם" ופרש"י: "בחייו", היינו שהיו כה"ג גם בחיי אהרן.

ועפ"ז מתורץ ג"כ שלא חשיב כאן בני משה גרשום וכו' (מה שפרש"י "ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה וכו'", ה"ז רק מתרץ איך שייך לומר על נדב וגו' שהם תולדות משה) — כי כאן מדבר רק בתולדות גו' (שהם) הכהנים גו' שלכן אין לכללם ב"הקרב מטה לוי גו'". (משא"כ בני משה. וכן פנחס בן אלעזר, שהרי "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" (פרש"י פנחס כה, יג)).

*1) פרשתנו ג, ו־ז.

2) שם, ו.

נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן גו'", הרי פרש"י "על מה היא נשיאותו פקודת כו'" (וראה לקמן הערה 20)

ובפשטות נמנה נשיא כל שבט עם שבטו כדמוכח בהמנין דלמשכן (כי תשא גו' ואלה פקודי גו').

זו היא השירות". לפי"ז הרי י"ל בפשטות שפי' התיבות "ושמרו את משמרתו" הוא כפשוטו, מלשון שמירה — שלא יקרב זר — ופי' הכתוב הוא ששמירה זו המוטלת בעיקר על הכהנים כוללת גם את הלוים בתור "מסייעין".

וא"כ אי"מ: מדוע נדחק רש"י לפרש, בהדיבור שלאח"ז, על התיבות "ושמרו את משמרתו": "כל מנוי ש־האדם ממונה עליו ומוטל עליו לע־שותו קרוי משמרת בכל המקרא, וב־לשון המשנה כו'", כלומר ש"משמרת" כאן פירושה "מינוי" — ולא פירשה כפשוטה, מלשון שמירה?

ב) לפי המובן מפרש"י בדיבור השני, ש"משמרת" הנאמרה גבי לוים היינו "מינוי", למה לא פירש זה רש"י כשנזכרה תיבה זו (בפרשתנו) לרא־שונה[3]: "ושמרו הלוים את משמרת משכן העדות"?

ג) מפרש"י עה"פ "ושרתו אותו" נראה שעבודת הלוים, הנאמרה בפר־שתנו, ענינה סיוע לכהנים בשמירת המקדש, כנ"ל, אבל בפסוק שלאח"ז, על התיבות[4] "ואת משמרת בנ"י", פרש"י "שכולן (כל בנ"י) היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחותם" — היינו שעבודת הלוים היא במקום ובשליחות כל בנ"י בצרכי המקדש.

ד) בפשטות נראה, שבפירושו על התיבות "ואת משמרת בנ"י" כוונתו של רש"י לבאר מ"ש "ושמרו וגו' ואת משמרת בנ"י לעבוד את עבודת המשכן" — דלכאורה, מהו ענינם של בנ"י לעבודת המשכן, שיתכן ע"ז ה־ציווי להלוים "ושמרו וגו' ואת מש־מרת בנ"י"? ולזה פירש רש"י ש־כוונת הכתוב לומר "שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחותם", וזהו שאמר ה־כתוב "ושמרו.. משמרת בני ישראל".

אמנם לפי"ז אינו מובן כלל: הרי גם בהפסוק שלפנ"ז נאמר "ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה וגו' לעבוד את עבודת המשכן", ופשוט שגם שם מתעוררת אותה הקושיא: וכי על כל העדה לעבוד את עבודת המשכן? — ולמה נמנע רש"י מל־הסביר זה עד הגיעו לפסוק השני?

ה) עה"פ[5] "מאת בנ"י" פרש"י: "כמו מתוך בנ"י, כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך בגזרת המקום וכו'", ואי"מ: מה הכריחו לפרש ש"מאת בנ"י" הוא "כמו מתוך בנ"י", ש־"נבדלו" משאר העדה — והרי לפי מ"ש רש"י לפנ"ז, "שהלוים באים תחתיהם בשליחותם" של כל בנ"י, תתפרש תיבה זו כפשוטה: "נתונים נתונים המה לו מאת בנ"י" — מן בנ"י, שבנ"י "נותנים" את הלוים בתור שלוחים שלהם, לעבודת המשכן (וכלשון בנ"א: "מתנה מאת פלוני", שהוא הנותן את המתנה, ולא שהיא נבדלת מתוכו) — ומה דחקו לפרש

3) א, נג.
4) ג, ח.
5) פסוק ט.

"מאת" זו באופן אחר[6]?

ו) לאידך, על הפסוק[7] "ואני הנה לקחתי את הלוים" שבו נאמר מפורש "מתוך בנ"י", דמשמע בפשטות שנבדלו מתוכם, פרש"י להיפך: "מתוך בנ"י — שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי", היינו שתיבת "מתוך" פירושה כמו "מאת": הקב"ה "לקחם" מאת בנ"י השוכרין (ונותנין) אותן לשירות" של הקב"ה. והרי כאן הוא חילוף הדברים — הכתוב אומר "מתוך" ורש"י פירשו מל' "מאת"?

ז) מהי כוונת רש"י במ"ש על התיבות "נתונים המה לו" — "לעזרה" — הרי זה ידוע כבר מפירושו לפנ"ז "והלוים הללו מסייעין אותם"[8]?

ח) למה מעתיק רש"י גם התיבות "נתונים המה (לו)", והלא הוא מפרש רק משמעותה של תיבת "לו" — "לעזרה"?

ט) להלן בפ' בהעלותך עה"פ[9] "כי נתונים נתונים המה לי מתוך בנ"י" ביאר רש"י את הטעם לכפל הלשון: "נתונים נתונים — נתונים למשא נתונים לשיר", ולמה לא פירש זה בפסוק שבפרשתנו (שהיא הקודמת) שגם בו נאמר "נתונים נתונים"?

ב. ויובן כל זה בהקדים דבר תמוה בהמשך הכתובים הנ"ל, והוא שפסוק אחד חוזר ונשנה פעם שנית[10]: לאחר שאמר הכתוב "ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה לפני אוהל מועד לעבוד את עבודת המשכן", מיד בא פסוק שני ובו לכאורה אותו התוכן ממש: "ושמרו את כל כלי אוהל מועד ואת משמרת בנ"י לעבוד את עבודת המשכן"[11] (שלכאורה אין ביניהם אלא שינוי בסגנון הלשון של הדבר הנשמר: במקום "את משמרתו" שבכתוב הראשון, כתוב בשני "את כל כלי אוהל מועד"[12]).

---

6) ומ"ש מפרשי רש"י שלא מציינו בשום מקום שהלויים נתונים לבנ"י עד שיהיו הם הנותנים — הרי מפורש ברש"י שהם שלוחי בנ"י, ובמילא מתאים לומר ע"ז שהם הנותנים, כבפנים.

7) יב.

8) ואין לומר שהפירוש (כמ"ש מפרשי רש"י) לדברים הנעשים בעזרה, וכוונתו לשלול עבודת חול, כי (נוסף ע"ז שגם על פי' זה קשה מ"ש בפנים שכבר פירשו רש"י "ומהו השירות — ושמרו את משמרתו וכו'") (א) למה שינה רש"י לכתוב "לעזרה" ולא כתבו בלשון המורגל "למקדש", ובפרט שבפסוק שלפנ"ז כתב "לצרכי המקדש". (ב) הי' צריך לומר "לצרכי עזרה" או כיו"ב ולא "לעזרה".

9) ח, טו.

10) משא"כ בפ' קרח (יח, ג-ד) — כו"כ שינויים בין ב' הפסוקים.

11) ופשוט שע"פ פשוטו של מקרא אין לומר שתיבת "העדה" קאי על הסנהדרין (כפרש"י ויקרא ד, יג. שלח יד, א), ולפרש הכתוב הראשון כפי' הספורנו (ועוד) "שזה הי' ראוי לעדת הסנהדרין לולא עון העגל", כי (א) הו"ל לרש"י לפרש (כמו שמפרש "שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש"). (ב) איזה סיבה ישנה ע"פ פשוטו של מקרא — שלכן ייחדו עבודה בהמשכן להסנהדרין. (ג) לקמן כותב רש"י עה"פ "מאת בנ"י" "משאר כל העדה" ואם לפי פירושו "העדה" הכתוב כאן קאי על הסנהדרין, הי' צריך לכתוב "משאר כל בנ"י".

12) ואף שלפעמים בא זכר אחד בי' פעמים לחיזוק הענין — ה"ז בכפילת תיבה אחת בזה אחר זה כמו "נתונים נתונים"

אשר ע"כ מסתבר לומר שהכתובים מירי כאן בשני סוגי עבודת הלוים במשכן, ושניהם הם משמרת בנ"י [13]; ועל ידי הנחה זו יתיישבו כל הקושיות והסתירות דלעיל (כדלהלן).

ג. וביאור הענין:

עבודת הלוים במשכן מתחלקת ל־פרטים שונים: עבודת הפירוק, המשא וההקמה, עבודת השיר, ועבודת ה־שמירה [14] — שלא יכנס זר במשכן [15]. ובכללותם הם שני *[16] סוגי עבודה: א) העבודה במשכן באופן חיובי, היינו צרכי המשכן המוטלים עליהם לעשותם, וב(עניני) המשכן עצמו; ב) העבודה המתבטאת באופן שלילי — השמירה מכניסת זרים, ואינה בהמשכן עצמו, כ"א לתועלת בנ"י שלא יכשלו בו [17]. וכמפורש [18] "ויאמרו בנ"י גו' כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות גו'", שזוהי טענת בנ"י אשר "אין אנו יכולים להיות זהירים בכך וכו'" [19] — וב־מענה ע"ז בא הציווי: "ויאמר ה' אל אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש וגו' וגם את אחיך מטה לוי גו' הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך וגו'", כלומר שעל הכהנים, בסיוע הלוים לעמוד ולשמור שלא יקרבו בנ"י למשכן.

והפרש עיקרי בין ב' סוגי העבודה של הלוים: עבודתם החיובית לצרכי המשכן היא חובת הלוים ואינה בתור סיוע לכהנים — (והכהנים נצטוו רק לשום אותם איש איש על עבודתו [19]) וכמו"כ בנוגע לעבודת השיר [20]; משא"כ

(ראה לקמן הערה 23) וכיו"ב, או בכתי־בת הענין פעם ב' במקום שני — אבל אין לומר שתחזור התורה על ציוי וענין אחד שלם תיכף אחר שכבר אמרו בפסוק שלפנ"ז. וראה פרש"י בברכות יעקב, בשי־רת הים וכו' — שאפילו בשירה וכיו"ב מפרש הכפל לענין אחר.

13) ומ"ש "משמרת כל העדה" ולפע־מים "משמרת בנ"י" — הרי דרך המקרא לשנות לשונו (באם א"א לטעות ע"ז) ליופי המליצה (ראה לקו"ש ח"ז ע' 12־13 בנוגע למ"ש (ויקרא ה, כד) "לאשר הוא לו", אף שלפנ"ז (שם, כא) כתוב "את עמיתו").

14) עבודת הפירוק, המשא וההקמה כבר למדנו לפנ"ז (פרשתנו א, נ־נא), עבודת השיר הרי באה בסיום ענייננו, בסיום פרשת הלוים (נשא ד, מז בפרש"י), ובנוגע שמי־רת המקדש, הרי רש"י מביא כאן הכתוב דפ' קרח. ועצם השמירה כבר למדנו לפנ"ז (פרשתנו א, נג).

15) ואף שע"ד ההלכה "אין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין" (רמב"ם הל' בית הבחירה רפ"ח), ע"פ דרך הפשט מפורש בכתוב שכוונת השמירה היתה שלא יכנסו זרים למקדש. וראה ג"כ פירש"י דה"א ט, יט.

*15) להעיר מזכביהמ"ק נחלקו בכללות לשוערים ומשוררים (דה"א ט. בדחז"ל עה"פ).

16) ובכלל זה, גם המינוי להיות "גו־ברין ואמרכלין" שהרי נאמר ע"ז וישרתוך (פרש"י קרח יח, ב).

17) יז, כז ואילך.

18) פרש"י שם, כח.

19) לבד אלעזר הכהן — שלפרש"י — נצטווה לשאת שמן וקטרת כו' (ד, טז), וגם בזה סליגי עליו הראב"ע והרמב"ן וכו'.

20) ומ"ש (ג, לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן גו' וכן לקמן (נשא ד, כז־כח) "על פי אהרן ובניו תהי' כל עבודת בני הגרשוני לכל משאם ולכל עבו־דתם וגו' ביד איתמר בן אהרן הכהן" —

שמירת המשכן, שמפורש בקרא הנ"ל שאהרן ובניו הם הממונים והאחראים ע"ז, והלוים הם בבחי' "וילוו עליך וישרתוך" [21].

ד. והנה כיון שבפרשתנו בא הכתוב לבאר כללות עבודתם של הלוים, מובן שצ"ל מבוארים ב' סוגי עבודתם הנ"ל — וזהו שפי' רש"י עה"פ:

"הקרב את מטה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו. ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה וגו'" — הרי מוכח מתוכו שכתוב זה מיירי בעבודה שהיא שירות וסיוע לכהן, לכן מפרש רש"י שזוהי "שמירת המקדש שלא יקרב זר", כי רק חלק זה דעבודת הלוים (בעיקרו) שייך לה־כהנים, כנ"ל. ומהאי טעמא מביא רש"י כאן את הכתוב "ואתה ובניך ובית אביך תשאו את עון המקדש", אשר בו מפורש ששמירת המקדש היא חובת הכהנים בסיוע הלוים.

ובמילא מובן שמ"ש "ואת משמרת כל העדה" יש לפרש בפשטות: ה־שמירה השייכת ונוגעת ל"כל העדה", שלא יכנס ממנה זר להמשכן.

וכיון שחוזר הכתוב ואומר עוה"פ ושמרו "את כל כלי אוה"מ וגו'", מוכחא מילתא שכוונתו עכשיו לסוג אחר (השני) בעבודת הלוים. וגם מלשון הכתוב "כל כלי אוה"מ" — משמע שזוהי עבודה המכוונת לכלי המשכן (ומבלי שום רמז שהוא בתור סיוע ושירות לכהנים). ובפשטות הכוונה בזה למשא הכלים ולשיר (כי לא מצינו ללוים שום עבודה בכלי אוה"מ חוץ ממשאם ושירם).

אבל עפ"ז מ"ש אח"כ "ואת משמרת בנ"י" אין לו פירוש: מה ענינם של בנ"י לעבודת הלוים הלזו המוטלת רק על הלוים?

ומבאר רש"י שהפירוש הוא: "שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שה־לוים באים תחתיהם" — כלומר ש־"צרכי המקדש", היינו העבודה החיו־בית שבה מיירי פסוק זה השני, ה"ה באמת עבודה המוטלת על כל ישראל — וזהו הפירוש של "משמרת בנ"י" — והלוים בשליחותם הם עושים.

ומכיון שזהו לכאורה חידוש, לכן מביא רש"י ראי' לזה ממ"ש לקמן "כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם", היינו שהמעשר שבנ"י נותנים לה־לוים הוא "שכר" עבודתם שהם עוב־דים תמורת (בשליחות) בנ"י.

ה. עפ"ז הרי א"א לפרש "משמרת" שבפסוק זה מלשון "שמירה", שהרי אין כאן המדובר בשמירת המשכן, כ"א בעבודה חיובית ל"צרכי המקדש" — ולכן מוכרח לומר שפירושה מל' "מינוי": "ושמרו" הלוים (למלאות) "את משמרת", את המינוי המוטל על "בני ישראל".

הכוונה בזה היא שהוא "ממונה על כולם, עליהם" (פרש"י).

21) ואף שנצטוו ע"ז אז, גם כאן מכוון רש"י לזה, כדמוכח מזה שרש"י מביא הכתוב דשם בביאור הפסוק שלנו. ומוכרח רש"י לומר כן, כי לא מצינו שום סיוע אחר להכהנים שנוכל לומר שלזה נתכוון הכתוב שלנו (כדלקמן בפנים), ואעפ"כ בא זה כמענה על טענת בנ"י שם, כי כאן נאמר הענין בכללות ובקיצור, ושם (לאחר טענתם) נתפרשו הפרטים.

ומכיון שבפסוק שלפנ"ז כתוב כלשון זו ממש: "ואת משמרת כל העדה", מסתבר שגם שם הוא מלשון "מינוי" [כלומר מינוי על "כל העדה" לשמירה מכניסה למקדש — אף שמצד תוכן הפסוק עצמו אפשר לפרשה כפשוטה מלשון "שמירה", כנ"ל (דהרי שם אירי אודות שמירת המשכן)], מאחר שב' הפסוקים באים בהמשך אחד. ולכן עה"פ "ושמרו את משמרתו" פרש"י שהוא מלשון "מינוי" — בכדי לאפוקי מל' שמירה המתפרשת בפשטות — כי אין סברא לפרשה אחרת ממה שמוכרחים לפרשה מיד בפסוק הסמוך.

ולכן עה"פ "ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות" אין רש"י מפרש כלום, כי שם אין שום הכרח להוציאה מלשון "שמירה" — שבה משתעי קרא — כמ"ש "ולא יהי' קצף על עדת בנ"י" ופרש"י: "ואם לאו, שיכנסו זרים בעבודתם זו יהי' קצף" — וש"משמרת משכן העדות" הוא כ־ פשוטה — מלשון "שמירה". משא"כ בפרשה זו שמצד סמיכות הכתובים יש לפרש כל "משמרת" שבה מלשון "מינוי", כנ"ל.

ו. ולפי"ז, מ"ש לקמן "ונתת את הלוים לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל", אירי בענין שמירת המקדש, שאין הלויים שלוחי בנ"י בעבודתה, וא"כ מ"ש בו "מאת בנ"י" א"א לפרשו כפשוטו, שאותם נתנו בנ"י (בתור שלוחים) כנ"ל — דהלא אין הדבר כן — ומובן שפיר מה שפרש"י ע"ז: "כמו מתוך בני ישראל, כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך".

אמנם מ"ש אח"כ "ואני הנה לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל תחת כל בכור גו'", היינו לקיחת הלויים באופן ישר מתוך בנ"י (ולא שנלקחו הכהנים ואח"כ צרפו אליהם הלויים) לכן פרש"י "שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי כו'", היינו ש"מתוך" הוא במובן "מאת" —

ובפרט אשר פסוק זה הוא בהתחלת פרשה חדשה, לאחרי סיום הפ' שלפני', "ונתת את הלוים לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל", הרי מוכח שנפסק הענין דלעיל — ומ"ש אח"כ "ואני הנה לקחתי את הלוים גו'" אין זה המשך לענין נתינתם לאהרן ובניו כו' לשמירת ה־ מקדש — שהוא עבודת אהרן "והלוים הללו (רק) מסייעין אותם". — אלא שהמדובר בעבודת המשכן המיוחדת ללוים עצמם, שהם ממלאים בה את התפקיד מאת הקב"ה. וזהו שפרש"י (ודייק זה גם ממשמעותא דקרא): "ואני הנה לקחתי — ואני מהיכן זכיתי בהן", שכוונת הכתוב לזכותו של הקב"ה בלוים — וזה מתאים לעבודת עצמן במשכן, שכל כולה היא "שירות שלי", של הקב"ה, ולא ל־ עבודת שמירתן בהמשכן, שבה הם בבחי' "ושרתו אותו", את הכהן.

ולכן פרש"י "מתוך בנ"י — שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי כו'" — דמכיון שמהלשון "ואני הנה לקחתי את הלוים" משמע שקאי בעבודתם העיקרית בהמשכן, והכתוב מבאר "מ־ היכן" זכה בהם הקב"ה, צ"ל שמ"ש "מתוך בנ"י" אין הכוונה לאמר רק שנבדלו מתוך בנ"י, אלא שבזה מבואר

גם זה גופא שאיירי אודות הפרט ש־בזה „ישראל שוכרין אותן לשירות שלי".

ז. עפ"ז מובן ג"כ שבהפסוק „ונתת את הלוים לאהרן ולבניו נתונים נתונים וגו'" אא"פ לפרש „נתונים נתונים — נתונים לשיר נתונים למשא", מאחר שמפורש בכתוב [22] שמיירי בעבודתם השייכת לאהרן ובניו, וזה אינו אלא בשמירת המקדש — ועכצ"ל שהכפל „נתונים נתונים" הוא לחיזוק ולהדגשת הענין [23].

ואעפ"כ מפרש רש"י „נתונים המה לו — לעזרה", דלכאורה הולל"פ זה בתחלת הכתוב: „ונתת את הלוים, לעזרה" — כי עיקר כוונת רש"י בזה הוא (לא לפרש תוכן הנתינה, אלא) לתרץ איך יתאים בענין שמירת המקדש „מאת (שליחות) בנ"י". וב' ד"ה באים בהמשך אחד (או שצ"ל ד"ה אחד): נתונים המה לו לעזרה [24] מאת בנ"י, כמו מתוך כו'.

ח. ההוראה מהנ"ל:

כותב הרמב"ם [25]: „ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו וכו' הרי זה נתקדש קדש קדשים [26] וכו'".

— הרי אפשר יעלה בדעת מישהו שמכיון שעדיין לא הגיע לדרגא זו של „נדבה רוחו אותו והבינו מדעו", אין הוא בכלל מי שיכול להתקדש ולהיות בבחי' לוי בעבודת ה',

ע"ז באה ההוראה בפרש"י הנאמר גם לבן חמש (למקרא), ובמילא גם למי שעומד בדרגת „בן חמש" בעבודת ה' — „שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחותם", והרי „מי איכא מידי דאנן לא מצינן עבדינן ואינהו (השלוחים) מצי עבדי" [27], ולכן בודאי שכאו"א („כולן") שייך לעבודת הלוים „להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו", ולמלאות שליחותו בעלמא דין ולעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ במדבר תשכ"ז)

---

22) משא"כ בפ' בהעלותך הרי שם כתוב „נתונים נתונים המה לי גו' תחת פטרת כל רחם בכור וגו'" — הרי זה איירי גם בהחלק החיובי של העבודה, כבפנים. [ולהעיר שגם שם איירי אודות כ' החלקים: א) פסוק הנ"ל איירי בעיקר בעבודה התיובית. ב) מש"כ אח"כ (פסוק יט) „ואתנה את הלוים נתונים לאהרן ולבניו וגו'" איירי בחלק שבזה מסייעים הם את הכהנים — שמירת המקדש, וכסיום כתוב זה: „ולא יהי' בבנ"י נגף בגשת בנ"י אל הקודש" ופרש"י: „שלא יצטרכו לגשת אל הקודש שאם יגשו יהי' נגף"].

23) ראה פרש"י (לך יד, יו"ד): כארות כארות חמר — כארות הרבה. וראה ת"א ותיב"ע כאן.

24) ולא כתב רש"י „לסייע" אף שכתב לפנ"ז „מסייעים" — כי בנדו"ד לפרש"י הרי זה כאלו כתוב בהפסוק עצמו תיבה זו „נתונים נתונים המה לו לעזרה מתוך בנ"י" לכן משתמש רש"י כאן בתיבה ה־רגילה בכתוב.

25) סוף הלכות שמיטה ויובל.

26) ולהעיר שפתח בדרגת „שבט לוי" ומסיים ב„קדש קדשים".

27) קדושין כג, ב.

נ ש א

א. כמדובר כמה פעמים, הכלל ש־„התורה היא נצחית"[1] בתקפו הוא בנוגע לכל התורה כולה. גם הענינים שבתורה אשר בגשמיות אינם בזמננו — נמצאים הם גם עכשיו ברוחניותם [והרי הרוחניות היא מקור ושרש ה־גשמיות].

וכן בענין הנאמר בפרשתנו — מנין בני גרשון ובני מררי, והת־חלתו הנאמרת בסוף פרשה הקודמת — מנין בני קהת (המסתיים בפרש־תנו[2]) — שאף שבגשמיות אינו ענין נצחי, שהי' הציווי למנותם והמנין עצמו רק פעם אחת בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים[3] — הענין ברוחניותו הוא נצחי — בכל דור ודור.

ב. ויובן זה בהקדים למה הוצרכו ישראל להשאר במדבר ארבעים שנה: הן אמת שע"י חטא המרגלים נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ ארבעים שנה — יום לשנה יום לשנה[4], הרי ה־גזירה היתה רק בנוגע לכניסתם לארץ ישראל [חטאו בזה שלא רצו לעלות לא"י, ולכן נענשו שלא יכנסו אלי', מדה כנגד מדה], אבל הרי היו יכולים להיות מ' שנה אלו במקום ישוב (שלא בא"י), ולא במדבר ובפרט — „במד־בר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים"[5]?

והענין הוא, כמבואר בלקו"ת ריש פרשתנו[6], ש„טעם נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו הי' כדי להכניע כח יניקת החיצונים, ששרש יניקתם הוא במדבר דוקא", ויתירה מזו: ע"י ש־הכניעו את החיצונים והחשך המסתיר „היו ממשיכים גילוי אלקות"[7]. ובכדי לפעול זה הוצרכו להיות בהמדבר מ' שנה[8].

בפשטות: ע"י מסעות בנ"י במדבר, הי' הענן הורג את הנחשים והעקר־בים[9], וגם הפכו את המדבר למקום ישוב. מדבר נבדל ממקום ישוב בעיקר בשני ענינים: א) „לא ישב אדם שם"[10] — וכשהיו בו ששים רבוא בנ"י, ישב אדם שם[11]; ב) „ארץ לא זרועה"[12]

---

1) תניא רפי"ז.
2) ד, לד ואילך.
3) ר"פ במדבר.
4) שלח יד, לד.
5) עקב ח, טו.
6) וראה גם זהר (ח"ב קפד, רע"א): ואפיק לון קב"ה למיהך במדברא תקיפא ... בגין לתברא תוקפי כו'.
7) לקו"ת שם כב, סע"ב.
8) ומה שאלולי חטא המרגלים לא היו צריכים להיות במדבר מ' שנה — יש לומר, לפי שאז הי' הבירור באופן אחר (וע"ד המבואר בתו"א (ה, סע"ד) בנוגע לחטא עה"ד).
9) ספרי בהעלותך יו"ד, לד. פרש"י שם.
10) ירמי' ב, ו.
11) ראה שבת (ו, ב): שבזמן שישראל שרויין במדבר הי' נחשב לרשות הרבים.
12) ירמי' שם, ב.

— ובהיות בני ישראל במדבר, היו המים מבארה של מרים „מגדלים מיני דשאים ואילנות לאין סוף" [13].

וזהו גם הטעם (בפנימיות הענינים) שנמנו הלויים במיוחד (מבן שלשים שנה גו') — לעבודתם דנשיאת ה' משכן וכליו (שעל ידם הפכו את המדבר לארץ נושבת, כנ"ל מלקו"ת)

— כי ע"י המנין המיוחד בענין זה נעשו במיוחד בזה דבר חשוב [14]. ולכן המדבר לא יפעול עליהם [כי דבר שבמנין לא בטל [15]], ואדרבה, הם יהפכו אותו ל„ארץ נושבת".

ג. ענין זה — לעשות מ„מדבר" „ארץ נושבת" והכח ע"ז מלמעלה ע"י הציווי למנותם — הוא ענין נצחי (ככל הענינים שבתורה, כנ"ל) בכל דור ודור:

כשמתבונן האדם בהסביבה בה הוא נמצא, לפעמים היא כזו שיראה שהיא בבחי' „מדבר אשר לא ישב אדם (העליון [16]) שם", כי רוב בנ"א בסביבתו אינם יודעים מ־ענין אלקות (אדם העליון), ואלה ה־יודעים ואלה המתעוררים להתנהג כפי הוראות הקב"ה בתורה — הרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא [17] — עכ"פ יחסיר מכדבעי למי־עבד שצ"ל *[17] בעבודתו — שעפ"ז הרי נמצא הוא ב„מדבר אשר לא ישב אדם שם", כי אדם העליון איננו שם באופן של התיישבות — קבי־עות [18], ויכול העובד ליפול בעצבות ויאוש, ח"ו, לנטוש שליחותו ב„עניי עירך" ולנוס למקום אחר כו'.

על זה באה ההוראה [19] לנסוע ב־מדבר ולשנותו — כנסיעת בנ"י ב־מדבר שבפרשתנו: כמו שנסיעתם במדבר אז היתה ע"פ ציווי הקב"ה, והפכו המדבר למקום ישוב — כן הוא בנוגע לכאו"א מישראל בכל ה־זמנים, שבכל מקום שהוא נמצא, גם אם המקום הוא „מדבר שמם", הרי היותו שם הוא (לא במקרה ח"ו, אלא) בשליחותו של הקב"ה — „מה'

---

13) במדב"ר פי"ט, כו.

14) ראה של"ה חלק תושב"כ שלשה מחנות (שמו, א). ד"ה צהר תעשה לתיבה תרע"ג.

15) ביצה ג, ב. רמ"א בשו"ע יו"ד סי' ק"י ס"א.

16) כמו שמפרש בלקו"ת פרשתנו כ, ג ובכ"מ.

17) קהלת ז, כ.

*17) כתובות סו, א.

18) ראה מגילה (כא, סע"א — הובא בפרש"י תזריע יב, ד): אין ישיבה אלא לשון עכבה.

19) אין סתירה לזה ממ"ש הרמב"ם (הל' דעות רפ"ו) אם הי' במדינה שמנהגי' רעים כו' ילך כו' — כי הטעם לדין זה הוא כמ"ש הרמב"ם שם לפנ"ז „דרך ברייתו של אדם להיות נמשך כו' נוהג כמנהג אנשי מדינתו לפיכך כו' אם הי' במדינה כו' ", היינו שהמדובר במי שנמצא במדינה כזו שנמשך אחרי מנהגי המקום כו', אבל אם מחליט בכל התוקף שעליו לפעול על הסביבה ולשנותה לטוב — אמחז"ל הבא לטהר (אחרים — לקו"ת שמע"צ פח, ב) מסייעין אותו (יומא לח, סע"ב. וש"נ), שניתן לו הכח מלמעלה שלא להיות נמשך כו' — ואדרבא לשנות אנשי המדינה כו', כנפנים.

מצעדי גבר כוננו"[20], בכדי שיהפוך אותו, ע"י עבודתו, למקום מושב אדם (העליון)[21].

וע"פ מ"ש הרמב"ם[22] "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש*[22a] . . אשר נדבה רוחו אותו . . להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו כו' . . יהי' ה' חלקו ונחלתו . . כמו שזכה לכה"נים ללויים" — הרי כאו"א, באם רק ינדב רוחו אותו "להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים"[23], יותן לו מלמעלה הכח והחשיבות — עד שאינו בטל, ומדרגא לדרגא — ד(בני גרשון) "נשא את ראש גם", נשיאות ראש בצירוף לגדול הימנו, ועד לדרגא ד(בני קהת) נשא את ראש בפ"ע. ועי"ז ביכולתו לעשות מקום המצאו (גם אם בתחלה הי' מדבר) — דירה לו ית'.

ד. ההוראה האמורה שייכת היא גם לעבודת האדם עם עצמו[24]:

כשאדם עושה חשבון צדק ממה ש־עבר עליו — לפעמים ה"סך הכל" הוא שהנהגתו היתה בבחי' "מדבר" — ועי"ז אפשר שיבוא לידי יאוש ח"ו, בחשבו: איך אוכל לשנות הנהגתי ובפרט אם עבר ושנה בה שנעשה לו כהיתר[25] ובפרט אם הי' רגיל בה יותר מב' פעמים[26], והרגל נעשה טבע?

על זה באה ההוראה: כמו שבני לוי, שהיו אז מבני שלשים שנה ומעלה, ועד אז לא עבדו את עבודת המשכן[27], ובכל זה ניתן להם הכח (ועד ל"נשא את ראש") שמאז והלאה יהיו נושאי המשכן ויהפכו המדבר למקום ישוב, ומעשה רב — שנעשה כ"ז בפועל;

כן הוא בכאו"א, שמבלי הבט על מצבו עד עכשיו, באם יחליט שמכאן ולהבא "יעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו", יותן לו הכח לטהר א"ע (ואת בגדיו*[27a]) מכל הענינים הבלתי רצויים שהיו בעבר בהיותו ב"מדבר", ולהמ־

---

20) תהלים לז, כג. וראה היום יום ע' סט. קד.

21) ויתירה מזו שמהפך מדבר העמים למדבר דקדושה, "אשר לא ישב אדם שם" למעליותא (ראה לקו"ת במדבר ד, ג ואילך). וראה גם זהר שם: דלא מתישבן מלי דאורייתא אלא תמן, דלית נהורא אלא ההוא דנפיק ממנו חשוכא.

22) סוף הל' שמיטה ויובל.

*22a) ראה כתובות עה, א.

23) שם הי"ב.

24) ראה לקו"ת פרשתנו כ, סע"ב ואילך.

25) יומא פו, ב.

26) ראה רמ"א יו"ד רס"א. שד"ח כללים בערכו — דבגי' פעמים נקרא רגיל. ס' ערה"כ (לבעה"מ סה"ד) בערכו (משו"ת חו"י).

27) שהרי זה הי' תיכף לאחרי הקמת המשכן.

ואף שבכלל "כ"ה ללימוד ושלשים לעבודה" (חולין כד, א — הובא בפרש"י בהע־לותך ח, כד. וראה פרש"י ד"ה התקיפין חולין שם. כס"מ להל' כלי המקדש פ"ג ה"ז בסופה) — הרי מכיון שגם אופן עבודת הלויים בפעם הראשונה הוא חלק בתורה ש"היא נצחית", מובן דגם אופן זה שייך בעבודה רוחנית דכאו"א.

*27a) ראה בהעלתך ח, ו ואילך.

שיך גילוי אלקות בנפשו ועליו יאמר ושכנתי בתוכם להיות משכן לו ית'[28].

ה. בכדי שהאדם והסביבה שלו ייעשו דירה לו ית', צריכה להיות העבודה בשני הקוין ד"סור מרע" וד"ועשה טוב". ובדוגמת מלך בו"ד, כשרוצים לתקן לו דירה, צריך "לפנות ההיכל מכל לכלוך וטינוף כו' ואח"כ לסדר שם כלים נאים", כ"ה גם בעשיית הדירה לו ית', שצריך לזה ב' הענינים דסור מרע ועשה טוב[29].

וגם ענין זה נרמז בבני גרשון ובני קהת (נושאי המשכן): גרשון הוא מלשון גירושין[30] — סור מרע. וקהת הוא מלשון[31] "ולו יקהת עמים"[32] (אסיפת וקיבוץ[33] ענינים הטובים) — ועשה טוב.

וכמו שגרשון נולד לפני קהת, כ"ה גם בסדר העבודה, שבתחלה צ"ל "סור מרע" ואח"כ "ועשה טוב"[34] [בדוגמת סידור כלים נאים שבא לאחרי ניקוי ההיכל מכל לכלוך כו'[35]].

ו. פעולות העבודה דסור מרע ועשה טוב, מובנים הם מהחילוק שבין משא בני גרשון למשא בני קהת:

בני גרשון נשאו את יריעות המשכן וכו', משא"כ בני קהת נשאו כלי המשכן — הארון והשלחן וכו'. והחילוק בין היריעות וכו' והכלים הוא, שהיריעות וכו' מקיפים ומגינים, משא"כ הכלים — הרי יש לכל כלי עבודה ופעולה מיוחדת לו: ארון העדות, שלחן דלחם כו' וכו'.

וענינם בעבודה: סו"מ — (שלילה) מגינה על האדם מהאסור עליו ומזיקו; עש"ט — עשית מצות שהם עדות, יד המחלקת צדקה נעשית מרכבה ממש וכו'[35].

וע"י ב' העבודות נעשה המשכן ודירה לו ית' בשלימותו.

(משיחת ש"פ נשא תשל"ב)

---

28) ראה תניא פל"ד.

29) לקו"ת בלק ע, ג.

30) לקו"ת פרשתנו כא, סע"א. ועד"ז י"ל גם בנוגע למרירי (לי מרירו), אלא ש(צעיר ו)טפל הוא לגרשון (וקהת) וגם משא בני מרירי קרשים כו' — בדוגמת יריעות וכו' דבני גרשון.

31) שם, א.

32) ויחי מט, י.

33) כפירש"י שם. וראה גם לקו"ת שם.

34) ומה שבני קהת נמנו (חשיבות — כנ"ל בפנים) לפני בני גרשון — הוא מצד חשיבותם, לפי שהיו נושאי הארון (במדב"ר ריש פרשתנו).

ובפרט לפי מ"ש בפנים, שזה מה שבני קהת היו נושאי הארון כו' הוא מצד זה שעבודתם הוא בהקו דוע"ט — הרי [נוסף לזה שהעבודה דוע"ט היא נעלית יותר מהעבודה דסו"מ] העבודה דסו"מ היא הכנה והקדמה להעבודה דוע"ט [שהרי עשיית הדירה היא ע"י סידור הכלים נאים, ופינוי ההיכל מכל לכלוך היא רק כהקדמה לזה], וא"כ הקו דוע"ט הוא קדום בכוונה.

35) ראה תניא פכ"ג.

נשא ב

א. בפסוק „ובבא משה גו' לדבר אתו גו' וישמע את הקול מדבר אליו גו' וידבר אליו" מפרש רש"י [1]: „וידבר אליו — למעט אהרן מן הדברות".

כוונת רש"י בפשטות היא: התיבות „וידבר אליו" הן מיותרות לכאורה, כי כבר נאמר לפנ"ז „(וישמע את ה' קול) מדבר [2] אליו" [3], ולכן מפרש ש' הכפיל הכתוב להדגיש שהדבור הי' „אליו" (אל משה) דוקא ו„למעט אהרן מן הדברות" [4].

לאחרי שפרש"י את התיבות „וידבר אליו" מעתיק הוא את התיבות „וישמע את הקול" ומפרש: „יכול קול נמוך ת"ל את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני וכשמגיע לפתח הי' נפסק ולא הי' יוצא חוץ לאהל" [5].

וכוונתו בפשטות היא, שלשון הכתוב „(את) הקול" בה"א הידיעה משמיענו שהוא הקול הידוע מכבר, היינו הקול שנדבר עם משה בסיני, וקול זה ודאי שהי' „קול גדול" שהרי שמעו אותו כל הששים ריבוא אנשים (ונשים וכו') מישראל [6].

וצריך להבין:

א) בכתוב נאמר: „וישמע את הקול (ואח"כ) מדבר אליו גו' וידבר אליו" ולמה משנה רש"י בסדר פירושי ה'

---

1) סיום פרשתנו.

2) משא"כ „לדבר אתו" — מדבר בכוונת משה ולא בהבפו"מ, ולהעיר מפי' המלבי"ם לספרא ר"פ ויקרא.

3) במושב זקנים עה"ת כאן משמע שמ' פרש מ"ש בתחלת הכתוב „(ובבא משה גו') לדבר אתו" ש„אתו" קאי על הקב"ה ו„לדבר אתו" פי' שמשה ידבר עם הקב"ה. ולפ"ז הי' אפשר לומר שגם מ"ש „וידבר אליו" פירושו, שמשה הי' מדבר עם הקב"ה (כפי' רבנו בחיי כאן) ואינו מיותר. אבל בר"פ ויקרא כבר כתב רש"י (והוא בספרי כאן. ובספרא ר"פ ויקרא) ש„לדבר אתו" „מדבר אליו" „וידבר אליו" הם מהי"ג מיעוטין ש' נאמרו למעט אהרן.

ומה שפרש"י ש„אתו" קאי על משה (דלא כהנ"ל), מובן בפשטות, כי ע"ד הפשט מוכח בכ"מ שמשה הי' בא לאהל מועד בכדי שהקב"ה ידבר אתו. ראה תרומה כה, כב. ר"פ ויקרא. ועוד.

4) ומ"ש רש"י „(מן) הדברות" (בה"א הידיעה ובלי רבים) כוונתו לעורר ולהזכיר על מה שכבר פירש בר"פ ויקרא: „י"ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן וכנגדן נאמרו י"ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן כו' וידבר אליו כו'", כי בפעם הראשונה מפרש הענין באריכות ובפרטיות, ובפעם השני' מעורר על הענין בכללות וסומך עמ"ש לפנ"ז. וראה לקו"ש חי"א ע' 100 הערה 14.

5) ראה פרש"י ר"פ ויקרא (וראה גם הערה הקודמת) — בשינויים. וגתבארו בשי' חת ש"פ נשא תשכ"ח.

6) ובפרט לפי מה שפרש"י כבר (יתרו כ, ב): „קולות באין מד' רוחות ומן הש' מים ומן והארץ". וראה פרש"י (שם יט, יט) שגם כ„שהי' משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל כו' הקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע". וראה ואתחנן ה, יט.

תיבות, ומפרש "מדבר": "וידבר אליו" קודם לפירושו "וישמע את הקול" [9]?

ב) מזה שכתב רש"י "יכול קול נמוך" משמע שהסברא החיצונית היא שהקול הי' נמוך, ובא הכתוב להודיענו ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני", ולכאורה, מהיכא תיתי לומר שהקול הי' נמוך ולא קול ממוצע (עכ"פ) ע"ד הרגיל [9]?

ג) בכדי ליישב מה שנאמר "את הקול" (בה"א הידיעה) הרי מספיק לומר שבא ללמדנו ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני", ולמה מוסיף כאן [10] לומר: "וכשמגיע לפתח הי' נפסק כו'", שאין זה נוגע, לכאורה, לפרש"י כאן?

ד) למה מעתיק רש"י גם תיבות "וישמע את (הקול)" והרי לכאורה לא בא לבאר אלא תיבת "הקול".

ב. והביאור בכ"ז:

לאחרי שרש"י מפרש שהתיבות "וידבר אליו", באו "למעט אהרן מן הדברות", והיינו שאהרן גם בהיותו באהל מועד לא שמע את הדברות, מתעוררת סברא לומר שמה שלא שמע אהרן את הדברות היתה לזה סיבה טבעית: הקול הי' נמוך, ולכן משה שהי' גבור כמש"נ "ויבואו הרועים ויגרשום ויקם משה ויושיען" [11] — י"ל שכל חושיו הטבעיים היו בהתגברות (גם בערך אהרן) ושמע את הקול, משא"כ אהרן.

ועפי"ז היתה מבוארת גם הדגשת הכתוב "וישמע את הקול" (שתולה ה"כתוב סדר ואופן הדבור בשמיעתו של משה) — זה שהדבור הי' "אליו" (אל משה) לבדו ("למעט אהרן") ה"ז מפני

---

7) בנוגע לד"ה מבין שני הכרובים (ש"לכאורה גם הוא צ"ל לאחר ד"ה וישמע את הקול) — בכמה דפוסים (וכן משמע בדפוס ראשון ש)אינו דיבור חדש, כ"א בא בהמשך למ"ש רש"י לפנ"ז: "ושם שומע את הקול הבא מעל הכפורת (ובהמשך לזה) מבין שני הכרובים". וכדמשמע גם מסיום לי' רש"י: "ומשם יצא לאהל מועד", שבא בהמשך למ"ש לפנ"ז "משה בא אל אהל מועד ושם שומע כו'". וכן משמע שהי' בפרש"י של המשכיל לדוד.

8) במשכיל לדוד כאן כתב: "הפך רבנו סדר הכתובים לומר דהא דכתיב וידבר אליו למעט את אהרן בודאי, דליכא למימר למעט אחרים דהא כבר נשמע שפיר מאידך דהקול הי' נפסק ולא יצא חוץ לאהל וע"כ אינו אלא למעט את אהרן שאפי' הי' נכנס לפנים עמו לא הי' שומע קול הדיבור אלא משה לבדו".

ואינו מובן, דא"כ אדרבה מפני טעם זה גופא צריך להקדים הפי' על "וישמע את הקול" שהקול הי' נפסק, ואח"כ לפרש ש"וידבר אליו" בהכרת בא למעט אהרן, מאחר ששאר בנ"י נשללו כבר.

9) בפירושו בר"פ ויקרא מובן מ"ש "יכול מפני שהקול נמוך כו'" כי שם בא בהמשך למ"ש לפנ"ז: "שהי' הקול נפסק ולא הי' יוצא חוץ לאהל" וע"ז ממשיך: "יכול (שהקול לא הי' יוצא חוץ לאהל) מפני שהקול נמוך כו'". אבל כאן הרי לא ביאר עדיין שהקול הי' נפסק וכו'.

---

10) משא"כ בפירושו בר"פ ויקרא ששם בא לבאר מ"ש "(וידבר הוי' אליו) מאהל מועד" ולכן כתב: "מלמד שהי' הקול נפסק וכו'".

11) שמות ב, יז. ולהעיר מברכה לד, ז. פרש"י (שם, א. וילך לא, ב). וראה גם ברכות נד, ב — הובא בקיצור בפרש"י חקת כא, לה.

שרק משה הי' יכול לשמוע את הקול, ולא אהרן.

וזוהי כוונת רש"י [12] באמרו "יכול קול נמוך" (לאחרי שמפרש: "וידבר אליו" [13]), שדוקא לאחרי שידוע לנו כבר ש"וידבר אליו" בא "למעט אהרן מן הדברות", ס"ד לומר שהקול הי' נמוך ולא הי' ביכולת אהרן לשמעו — "ת"ל את הקול, הוא הקול שנדבר עמו בסיני", שבודאי הי' "קול גדול", כנ"ל.

ומכיון שכן, הרי מה שאהרן לא שמע את הקול לא הי' זה מפני סיבה טבעית, אלא שע"י נס לא הי' הקול נשמע אלא למשה [14]. והדגשת הכתוב היא "וישמע את הקול", חידוש הי' בענין שרק משה שמע את הקול.

ג. אמנם לפי"ז תתעורר השאלה:

בשלמא אם הקול הי' נמוך, או ע"פ לא הי' גדול ביותר, מובן מה שמשה הי' צריך ליכנס לאהל מועד לשמוע את הקול; אבל מאחר שהי' "הקול שנדבר עמו בסיני", הרי מצד טבע הקול הי' אפשר שיהי' נשמע גם למרחוק — מחוץ לאהל מועד (ובכ"ז הי' נשמע רק למשה — כמו שגם באהל מועד לא הי' נשמע לאהרן ע"י נס) — וא"כ למה הוצרך משה לבא לאהל מועד לשמוע את הקול.

וליישב שאלה זו (המתעוררת דוקא לאחרי שפירש ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני") ממשיך רש"י: "וכשמגיע לפתח הי' נפסק ולא הי' יוצא חוץ לאהל", ז.א. שמצד טבע הקול הי' אפשר שיהי' נשמע גם מחוץ לאוהל מועד, אלא ש(ע"י נס) "כשמגיע לפתח הי' נפסק ולא הי' יוצא חוץ לאהל", ולכן הוזקק משה לבא לאהל מועד לשמוע את הקול.

ד. מ"יינה של תורה" שבפרש"י:

לכאורה זה עצמו דורש ביאור: מכיון שע"פ טבע הי' הקול צ"ל נשמע למרחוק גם מחוץ לאהל מועד, למה נפסק כשהגיע לפתח (ומשום כך הוזקק משה לבוא "אל אהל מועד לדבר אתו")? ובפרט שהי' בזה נס מיוחד להפסיק את הקול!

וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) מבוארת במ"ש רש"י "הוא הקול שנדבר עמו בסיני":

בקול "שנדבר עמו בסיני" מצינו ג"כ ענין של הפסק, אלא שהפסק זה הי' לא במקום [15] כמו בקול שבמשכן, אלא בזמן [16], שלאחרי מ"ת, "במשך היובל", נפסק הקול דמ"ת, וכמו ש-

---

12) ראה גם דברי דוד (להט"ז) ר"פ ויקרא (בסוף פירושו לפסוק א').

13) ולכן בא ד"ה וישמע לאחרי ד"ה וידבר — מש:"כ שאר הד"ה שבאו על הסדר. ובפרט שפירושו בד"ה "וידבר אליו" מיוסד ע"ז שכבר נאמר "מדבר אליו", כנ"ל בפנים.

14) ראה אברבנאל כאן שלפרש"י הי' הקול קול מוחשי (גשמי). ועיין שעהיחוה"א ספ"ב.

15) ראה פרש"י תהלים כט, ה. שמו"ר ה, ט. זבחים קטז, א. ועוד. וראה גם פרש"י יתרו כ, ב.

16) ראה לקו"ת ברכה צח, א: מאחר שהם בבחי' מקום . . ה"ה ג"כ כבחי' זמן שהמקום והזמן שניהם . . בבחי' אחד. וראה שעהיחוה"א רפ"ז.

פרש"י [17] : "כשימשוך היובל הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול".

וכשם שטעם הפסקת הקול דמ"ת (בזמן) מובן הוא, כי אילו הי' נמשך גם לאחרי מ"ת הי' זה שולל ענין העבודה התלוי' בבחירתם החפשית של בנ"י, כי בהגלות הקול גדול "אנכי [18] הוי' [19] — אלקיך" [20] — אין מקום לבחירה באופן הפכי [21],

— כן הוא גם בהפסקת הקול שב־משכן (במקום) ש"הוא הקול שנדבר עמו בסיני" [22] : אילו הי' קולו ודיבורו של הקב"ה נמשך בעולם (בקביעות ובתמידות) גם מחוץ לאהל מועד, הרי אז הי' נעשה העולם כולו בבחי' אהל מועד [23], ולא הי' מקום ואפשריות ל־בחירה חפשית.

ועוד: נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים [24] דוקא, היינו שדוקא "תחתון" כזה שמצ"ע אין בו (בגילוי) קולו ודיבורו של הקב"ה, ימשיכו ויגלו בו קולו ית' וייעשה ע"י עבודת האדם לדירה לו ית'.

ה. ומזה ההוראה לכאו"א, שאל יאמר האדם די לי בעבודתי ב"אהל מועד" — באהלה של תורה [25] להתייחד שם עם קולו של הקב"ה [26], ומה לי ולכל הנעשה מחוץ לאהל זה — בגופי ונפה"ב וחלקי בעולם

— כי עיקר עבודתו של האדם (אף שבכאו"א יש מבחי' מרע"ה [27]) אינה בתוך "אהל מועד" עצמו, כ"א "לאמר" בכל העולם כולו מה ששמע באוה"מ ולעשות את כל העולם כולו דירה ומשכן לו ית'.

(משיחת ש"פ נשא תשכ"ה)

---

17) יתרו יט, יג. וראה מכילתא עה"פ. ולהעיר מפרש"י ואתחנן ה, ט.

18) "דלא אתרמיז לא בשום אות וקוץ" (לקו"ת פנחס פו, ב. וראה זח"ג רנו, ב).

19) עיין מדרז"ל עה"פ ושמי הוי' לא נודעתי להם (וארא ו, ג).

20) כח שלך וחיותך — ראה טושו"ע חאו"ח סי' ה.

21) ע"ד המבואר בתו"א מג"א (צת, ד. וראה גם לקו"ת ראה כב, א) בפי' מר־ז"ל (שבת פח, א) בנוגע למעמד הר סיני "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית.. מכאן מודעא רבה לאורייתא" : "שהתעוררות זו בלבם לק־בלת התורה בבחי' מס"נ כו' לא הי' זה מצדם בבחירה ורצון אשר מעצמם לבד אלא שע"י הגילוי מלמעלה דבחי' אהבתי אתכם עי"ז דוקא נתעורר בהם הרצון והאהבה כו'". וראה גם לקו"ת במדבר יג, ג. אוה"ת במד־בר ע' קסב.

22) להעיר משהש"ר עה"פ כתפות בעצי היער (שה"ש ב, ג).

23) שהרי נק' אהל מועד ע"ש "ונועדתי לך שם גו'" (תרומה כה, כב) — וגם באהל מועד לא הי' הקול נשמע אלא למשה.

24) תנחומא פרשתנו טז.

25) ראה לקו"ת (ויקרא א, ד. במדבר א, סע"ב ואילך) ואוה"ת בראשית (ח"ג תקפח, ב) שאהל מועד הוא בחי' התורה.

26) ראה לקו"ת ראה (כ, א), ש"בקולו (תשמעו)" הוא בחי' התורה.

27) תניא רפמ"ב.

בהעלותך

א. מן הפסוק בפרשתנו[1] "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם אני ה' אלקיכם" מעתיק רש"י "על עולותיכם" ומפרש: "בקרבן צבור הכתוב מדבר".

וצלה"ב:

א) לכאורה דיו שיאמר "בקרבן ציבור"*, ועכצ"ל דאף שאינו כותב "על עולותיכם וגו'"[2] — כולל גם "וזבחי שלמיכם" דלהלן בכתוב.

ב) מנין לרש"י בפשש"מ שהמדובר הוא בקרבן צבור דוקא ולא בקרבן יחיד?

יש מפרשים*[2] דההכרח דרש"י הוא (כבספרי ובגמרא[3]) דלמדין מהיקש משלמים, דמה שלמים של צבור (כדי יליף התם) אף עולה של צבור.

אבל כמדובר כמ"פ, רש"י מפרש כל הדרוש להבנת פשש"מ (לימוד המתחיל בבן חמש) ואינו סומך על המבואר בספרי וגמ' וכו'. ואם להיקש זה נתכוון רש"י הו"ל לבארו (או עכ"פ לרמזו בכתבו "כדאי' בספרי" וכיו"ב).

ג) עפהנ"ל — פרש"י זה מדבר ב"הכתוב", ולא שלמדין חלקו מחלקו.

ב. אח"כ מעתיק רש"י "אני ה"א" ומפרש[4]: "מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות שנא' ותקעתם הרי שופרות, לזכרון הרי זכרונות, אני ה"א זו מלכיות וכו'".

וצלה"ב:

א) כמדובר כמ"פ[5] אין דרכו של רש"י — המפרש פשש"מ — ללמד ההלכות הנדרשות מהפסוק, ואינו מביא דרשת רז"ל עה"פ אלא במקום שדרשת רז"ל מוכרחת להבנת פשטות העניינים — ובנדו"ד, מה חסר בהבנת פשטות הכתוב שלכן מוכרח רש"י להביא הלימוד בהלכה?

ב) ויתירה מזו: פי' הכתוב "ותקעתם גו' והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם" פשוט הוא — ציווי לתקוע בחצוצרות שעי"ז יהיו נזכרים לפני ה' — זכפירוש הכתוב שלפנינו — ואילו רש"י מפרשו דלא כפשוטו, ד"ותקעתם" הוא (פסוקי) שופרות, ו"זכרון" הוא (פסוקי) זכרונות?

ועד"ז בפי' "אני ה' אלקיכם" שבסיום הכתוב, כבר פרש"י לפנ"ז בפ'

---

1) בהעלותך י, י.

*1) משא"כ בפרש"י ויקרא (א, ב): בקרבנות נדבה דיבר הענין — ללמדך שכל הקרבנות שבכל "הענין" (עד "ואם תקריב" — ב, יד) נדבה הן.

2) ויל"ע בכת"י ובשאר דפוסי רש"י.

*2) רא"מ. גו"א. ועוד.

3) ספרי עה"פ (וראה במפרשים שם). ערכין יא, סע"ב.

4) מספרי עה"פ (והובא גם בילש"ש עה"פ). וראה תו"כ אמור כג, כד.

מה שכותב רש"י "מכאן למדנו כו'" (ולא "מלמד כו'" וכיו"ב), י"ל שכוונתו לשלול את דרשות הת"ק דספרי כאן וד"ת"כ שם. וטעם השלילה — דאינן מתאימות או שאינן מוכרחות בפשש"מ.

5) ראה לקו"ש חי"ב ע' 103 הערה 3. ובכ"מ.

וארא, ד"אני ה' " פירושו "נאמן לשלם שכר טוב כו' " ומוסיף "ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכ"מ". ולפ"ז בפשטות יש לפרש כן גם בפסוק דילן: "אני ה"א — נאמן לשלם שכר". ולמה מפרש רש"י כאן: א) באופן אחר. ב) דלא כפשוטו כלל — דקאי על פסוקי מלכיות.

— וכנרמז גם בלשון רש"י עצמו "מכאן למדנו כו' " שאי"ז המשמעות הפשוטה של תיבות אלו.

ג) רש"י מעתיק מן הכתוב התיבות "אני ה"א" — אבל מפ' גם התיבות "ותקעתם" ו"לזכרון" הנאמרות לפנ"ז, ועפ"ז הו"ל להעתיקן ג"כ, או לפרשן לפנ"ז בדבור בפ"ע.

ג. עוד יש לדייק בדברי רש"י:

א) למה לא הקדים רש"י לפירושו "דרשו רבותינו" וכיו"ב, כדרכו בכ"מ? שאין הכתוב מתיישב ע"פ פשוטו ומוכרח לפרשו ע"פ דרשת רז"ל.

ב) בסיום פירושו הוסיף רש"י "וכו' ", וצלה"ב מה מרמז בזה? וכיון שמדמביאו משמע שהרמז שייך לפי' רושו — הו"ל לבארו.

ג) בפ' אמור, פרש"י "זכרון תרועה — פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" וכאן שינה וסתם "זכרונות" "שופרות"?

ד. והביאור בזה יובן בהקדים תמי' נוספת:

דובר כמ"פ שדרכו של רש"י בפירושו עה"ת לפרש כל דבר הסתום בפשש"מ — ועפי"ז צלה"ב, למה לא פירש רש"י התיבות "וביום שמחתכם" (הנאמרות בתחלת הכתוב) — באיזה יום שמחה הכתוב מדבר, דהרי א"א לפרשם על ימי ה"מועדים לשמחה" דהרי נזכרו תיכף לאח"ז: א) בפ"ע ב) ובוא"ו המוסיף על הקודם "ובמועדיכם"[10].

בספרי עה"פ מפרש: "וביום שמחתכם — אלו שבתות"[11]. אבל: א) א"כ הו"ל לרש"י לפרש זה. ב) א"א לרש"י — ע"פ שיטתו בפירושו — לפרש כן ד(בפשטות הכתובים) לא מצינו ענין השמחה בשבת, שיהא נקרא עש"ז "וביום שמחתכם" סתם, ובפרט כשנאמר בסמיכות ל"ובמועדיכם" שבהם מפורש בקרא שמחה "ושמחת בחגיך וגו' "[12]. ולהעיר דאפילו ע"ד ההלכה וכו' אין זה פשוט כ"כ[13].

[ואין לומר דכונת הכתוב לימי שמ-

---

6) ו, כ. וראה ג"כ פרש"י אמור כג, כב. וראה בארוכה לקו"ש שם ע' 83 ובהערות 5, 6 שם.

7) ראה לקו"ש ח"י ע' 152 ובהנסמן בהערה 13 שם.

8) כג, כד. וראה בארוכה לקו"ש חי"ב הנ"ל בביאור פרש"י זה.

9) ראה לקו"ש ח"י ע' 13 ובהנסמן בהערה 1 שם.

10) בחזקוני כאן: "ביום שמחתכם דהיינו מועדיכם". אבל מובן דאינו ע"פ פשש"מ, וכבפנים.

11) וכ"ה בילקוט. וראה תו"ת.

12) ראה טז, יד. ובנוסח התפלה דש"לש רגלים: מועדים לשמחה.

13) ע"ד ההלכה: ראה שו"ע אדה"ז סרמ"ב ס"א ובקו"א שם סק"ב. לקו"ש ח"ד ע' 1090 הערה 31. וראה בארוכה

חה סתם, היינו שמחה פרטית של איש פרטי דכשמביא אז קרבן לה' [14] צריך לתקוע כו' — שהרי, כנ"ל, פרש"י "עולותיכם — בקרבן צבור הכתוב מדבר").

— ומכיון שאין רש"י מעורר כלום בפירוש תיבות אלו עכצ"ל [15] שלדעתו של רש"י מובנות הן מעצמן ואינן זקוקות לפירוש.

ה. והביאור:

בפסוק לפנ"ז נאמר "וכי תבואו מלחמה גו' והרעותם גו' ונזכרתם גו' ונושעתם מאויביכם גו' " ובהמשך לזה נאמר בפסוק דילן "וביום שמחתכם" (בוא"ו החיבור), היינו שכתוב זה בא בהמשך להפסוק שלפניו, שעפי"ז מובן בפשטות ד"וביום שמחתכם" הכוונה ליום שמחה שיעשו לאחרי ד"ונושעתם" — נצחון המלחמה — להודות ולהלל להקב"ה על ישועתם מידי אויביהם [16].

— ומלמדנו הכתוב (דנוסף על "והרעותם בחצוצרות וגו' " בעת המלחמה, הרי) "וביום שמחתכם" — לנצחון המלחמה — "(ובמועדיכם וגו') ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם וגו' ".

ועפ"ז מובן בפשטות ההכרח לפרש ד"עולותיכם" היינו "קרבן צבור": כיון דכל הדברים והימים שבכתובים אלה ("כי תבואו גו' בארצכם גו' ונושעתם גו' וביום שמחתכם ובמועדיכם גו'") עניני צבור הם, כנ"ל, מובן שגם המשך הכתוב "(ותקעתם בחצוצרות) על עולותיכם וגו' " "בקרבן צבור הכתוב מדבר". ו"הכתוב" — היינו גם "זבחי שלמיכם".

ו. והנה עפ"י הנ"ל דפסוק זה נאמר בהמשך להפסוק דלפניו, מובן ג"כ דאין לפרש "אני ה"א" הנאמר כאן כפירושו בשאר מקומות "נאמן לשלם שכר" דהרי מפורש בפסוק הקודם דישלם שכר: "והרעותם בחצוצרות" (ועי"ז) "ונושעתם מאויביכם" — ומאי קמ"ל קרא יתרה בפסוק הבא תיכף לאח"ז דגם על "ותקעתם גו'" ישלם שכר.

ולכן מפרש רש"י שהיתור ד"אני ה"א" הנאמר כאן בא ללמד הלכה. ולכן מדייק רש"י בלשונו וכותב "מכאן למדנו", היינו שאינו בא לפרש פירושן של התיבות "אני ה"א" (כי פירושן כפשוטן), אלא לפרש הנלמד מהן.

וממשיך רש"י: "מלכיות עם זכרונות ושופרות שנא' ותקעתם הרי שופרות זכרון הרי זכרונות אני ה"א זו מלכיות". ואין כוונתו לפרש ד"ותקעתם גו' זכרון" הוא אמירת פסוקים (ש"ה"ז — היפך הפשט); אלא שבזה שהכתוב מוסיף כאן "אני ה"א" (אף שכבר נאמר בפסוק שלפניו שישלם שכר) מלמדנו דכשיש (תוכן של) שופר

שד"ח פאת השדה מערכת אל"ף כללים סי' פב. אמבוהא דספרי כאן. וראה צפע"נ עה"ת כאן. ע"ד הקבלה וחסידות: ראה לקו"ת צו יא, ד ואילך וש"נ. ובכ"מ.

14) וע"ד קרבן שלמי תודה — הודאה על נס כו' (פרש"י צו ז, יב), וכיו"ב.

15) כי כשאין לרש"י ביאור ע"ד ה' פשט כותב "איני יודע" (פרש"י תולדות כח, ה. ועוד (נסמנו בלקו"ש ח"ה ע' 1 בשוה"ג להערה 2)).

16) וכן פי' בראב"ע.

רות וזכרונות צריך לצרף עמהם גם (תוכן של) מלכיות[16] —

דכשם שבפסוק זה "שנא' ותקעתם הרי (יש תוכן של) שופרות (ע"י תקיעה), לזכרון הרי (יש תוכן של) זכרונות (שנזכרים לפני אלקיכם)" מוסיף (קרא יתרה) "אני ה"א זו מלכיות", כמו"כ בכל פעם שצ"ל זכרונות ושופרות (בין כפשוטו כבנדו"ד, בין אמירת פסוקים בר"ה) צ"ל עמהן מלכיות.

ולכן מדייק רש"י ואינו כותב "פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" (כבפ' אמור) אלא "זכרונות גו' שופרות", שהרי בנדו"ד אין הכוונה לפסוקי זכרונות ושופרות אלא כפשוטו, כנ"ל.

ז. בסגנון אחר קצת: גם לרש"י פי' הכתוב הוא כפשוטו (ולכן א"צ לפרשו, וכמו שלא פירש קרא דלפניו — היינו) שצ"ל רק "ותקעתם" והכתוב מבטיח שעי"ז יהיו לזכרון גו' —

וכמו בקרא שלפניו: והרעותם בחצוצרות (ועי"ז) ונזכרתם גו' ונושעתם מאויביכם,

אלא שצריך ביאור: קרא יתרה "אני ה"א" — למה לי,

ומתרץ: מכאן למדנו כו'.

ח. והנה יש מקום להתלמיד ממולח לשאול: למה משנה רש"י ופתח ב"מלכיות (אח"כ) זכרונות ו(אח"כ) שופרות" — וכן הוא בהתפלה דר"ה — משא"כ ע"פ הגלמד מכאן — הסדר בכתוב*[17] (לפרש"י) — הוא שמתחיל בשופרות אח"כ זכרונות ומסיים במלכיות?

ולכן מסיים רש"י "וכו'" — כוונתו להמשך דברי הספרי, וז"ל: אם כן מה ראו חכמים לומר מלכיות תחלה ואח"כ זכרונות ואח"כ שופרות (ומתרץ) המליכהו עליך תחלה, ואח"כ בקש רחמים מלפניו כדי שתזכר לו[18] ובמה בשופר.

ולכן כשרש"י מביא הדין דחכמים — מביאו ג"כ בסדר זה.

ואין רש"י מעתיק וכותב זה בפירוש, אלא מרמז ב"וכו'", כי קושיא זו אינה בפשש"מ.

ט. ויש להמתיק שינוי הסדר בהלימוד כאן — ממש"נ בקרא ע"פ פנימיות העניינים: בענין מלכיות זכרונות ושופרות מבואר[19] ד"שופרות" היינו בינה, "זכרונות" — ז"א ו"מלכיות" — מלכות. והנה בתורה (שהיא מלמעלמ"ט) מובאים העניינים

---

16) בדפוס שני הגירסא: מכאן למדנו מלכיות זכרונות ושופרות. אבל בפשטות גם לגירסא זו יל"פ כבפנים, דמכאן למדנו הסדר (השלם) דמלכיות זכרונות ושופרות.

17) כאן, אבל באמור (כג, כג-כד) לדעת רע"ק (בספרא שם) הסדר: ה' אלקיכם (מלכיות) בחודש הז' גו' זכרון (אלו הזכרונות) תרועה (אלו השופרות).
והטעם: באמור — לפרש"י שם — פשש"מ קאי בפסוקי זכרונות ושופרות ולכן נכתבו כסדרן, משא"כ כאן.
ועפ"ז מתורצת קושית המשכיל לדוד על הסדר בקרא — כאן. וראה לקמן הערה 20.

18) וביל"ש הגירסא: שיזכור לך.

19) ראה סידור האריז"ל תפלת מוסף דר"ה. פע"ח שער כו פ"ה. וראה אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'תת ואילך. סיום המשך תרס"ו. ועוד.

*) אבל לרש"י שם אין זה פשש"מ שם.

כאן[20] לפי סדרם מלמעלה למטה: מתחיל משופרות — בינה, אח"כ זכרונות — ז"א, ואח"כ מלכות. אבל סדר עבודת האדם (שהיא מלמטלמ"ע) מתחיל בדרגא התחתונה ועולה מדרגא לדרגא מלמטלמ"ע, לכן בתפלה הסדר הוא: מתחיל ב"מלכיות" כו' — מלכות ואח"כ ז"א ואח"כ בינה.

יו"ד. ביאור המשך הכתובים בעבודתו הרוחנית של כאו"א:

"כי תבואו מלחמה כו' מרמז על מלחמת האדם עם היצה"ר תמיד"[21] שהוא "הצר הצורר אתכם", "כי אין לנו צר הצורר כמוהו"[22]. ובפרט בשעת התפלה ד"שעת צלותא שעת קרבא"[23], שאז בא היצה"ר ללחום נגדו לבלבלו במח"ז כו'.

ומלמדנו הכתוב העצה היעוצה לנצחון המלחמה: "והרעותם בחצוצרות". שבעבודת האדם הו"ע לב נשבר ונדכא ביטול והכנעה, שיתחנן לפני הקב"ה "לרחם עליו . . על נפשו להצילה ממים הזדונים"[24]. ועי"ז "ונז-

---

20) משא"כ באמור (שם) שבכלל לא בא שם הענין בשלימותו (כי פסוקי מלכיות רק "מכאן — למדנו". ועפ"ז גם סרה קושית המפרשים שם על רש"י), כ"א רק בנוגע לעקדת יצחק (כפרש"י שם) — ובזה הרי קדמה העקידה (ובמילא — גם זכרונה) לשופר האיל שנלקח אח"כ. ופשוט.

21) של"ה חלק תושב"כ פרשתנו שנא, א. הובא באוה"ת כאן ע' שע.

22) של"ה שם. וראה צרור המור כאן בשם מדרש הנעלם.

23) זוהר — הובא ונתבאר בלקו"ת תצא (לד, ג. לה, ג) ובכ"מ.

24) תניא פכ"ח.

כרתם לפני ה"א ונושעתם מאויבי-כם".

ואולי יחשוב האדם בנפשו: העבודה הנ"ל מוכרחת בתחלת וראשית העבודה כשיצרו בתקפו ומתגבר עליו; אבל לאחר נצחון המלחמה והישועה מאויביו, ועובד להשי"ת ע"פ טעם ודעת ויש לו תענוג בה, אינו מוכרח הביטול וההכנעה.

מלמדנו הכתוב "וביום שמחתכם גו' ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם גו'": גם לאחר נצחון המלחמה, בעת הקרבת הקרבנות — להתקרב אל ה'[25] צ"ל "ותקעתם גו' על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" צ"ל "ותקעתם גו' " הביטול וההכנעה[26].

ובעבודתו בהקרבת הקרבנות מפורש בכתוב שהסדר הוא "על עולותיכם (ואח"כ) ועל זבחי שלמיכם גו' ", בתחלה צריך להקריב קרבן עולה שהיא כולה "כליל לה'"[27], ובעבודת האדם: ביטול האדם להקב"ה מכל וכל; ורק לאח"ז מביא קרבן שלמים, היינו: העבודה בקירוב להקב"ה מצד הבנה והשגה שלו — דוגמת קרבן שלמים שיש בזה הנאה לבעליו — נאכל לבעלים.

---

25) דאמאי איקרי קרבן אלא מפני שמקרב (ס' הבהיר סי' מו (קט). ועי"ג כ"ח"ג ה, א. של"ה מס' תענית (ריא, ב). פע"ח שער התפלה פ"ה).

26) ראה של"ה פרשתנו שם: "לא די בקרבן רק שצריך להתעורר בתשובה וכן ביום שמחתכם ומועדיכם כו' כי השמחה קרוב להביא את האדם לידי בעיטה כו'".

27) שמואל א ז, ט.

ובכללות יותר: קרבן עולה היא דוגמת עבודת התפלה[28] שהאדם עולה ומתדבק בהקב"ה; קרבן שלמים שנאכל לבעלים היא דוגמת עבודת האדם בעת עסקו בצרכיו הגשמיים במשך כל היום שצ"ל "כל מעשיך לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"[29]. ומרמז בהכתוב סדר העבודה שקרבן עולה קדום לקרבן שלמים, כי אסור לאדם להתעסק בצרכיו קודם התפלה[30].

ומדגיש רש"י עוד יותר "בקרבן צבור הכתוב מדבר": אין מספיק שעבודתו בתפלה וביטול תהי' עבודת יחיד — לעצמו, אלא צריך לכלול עצמו עם הצבור, ודוקא "תפלת הרבים היא רצוי' יותר לפני המקום"[31].

(משיחת ש"פ בהעלותך תשכ"ז)

28) ראה לקו"ת פינחס עז, ג ואילך.
29) אבות פ"ב מי"ב. משלי ג, ו. שו"ע או"ח סי' רלא.
30) שו"ע אדה"ז ספ"ט ס"ד.
31) שם סי' צ סי"א.

בהעלותך* ב

א. עה"פ [1] "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" דלכאורה אינו מובן כלל: הרי הוא שקיבל תורה מסיני והקב"ה למדו תורה מ' יום ומ' לילה ונתנה לו במתנה [2], ולפני זה — הוציא את בנ"י מארמ"צ והקב"ה אמר לו בך יאמינו לעולם [3], ואך זה עתה בפרשתנו למדנו שכל זמן שהי' רוצה הי' מדבר עם השכינה [4], ושמע שיאצילו מרוחו על ע' הזקנים והוא אינו חסר כלום [5] וכו' — וערכו לכל העם הוא כאומן ליונק וכו' [6], ואיך שייך שיהי' עניו מכל ה־אדם גו'?!

ומבואר התירוץ [7], ש"עם היות שידע (משה) את הטוב שלו ואשר הוא גבוה במעלה מכל אדם, ומ"מ הי' עניו מכל אדם, והוא מפני שידע אשר כל עניני מעלותיו אשר בהם הוא גבוה במעלה ומדרי' מכל אדם, הוא מה שניתן לו מלמעלה.. וחשב דאלו היו אלו הכחות אצל אחר הי' ג"כ במדרי' ומעלה זו, ואפשר דאחר אם היו לו כחות אלו הי' מגלה את הכחות יותר, ומשו"ז הי' עניו מכל".

והנה מהמשך הביאור מובן, שפירוש הנ"ל של "(והאיש משה) עניו", אינו שונה מפירושו הפשוט — היינו ה־הכנעה בפני כל האדם [8] — אשר ע"כ אינו מסתפק בהביאור בזה "שידע אשר כל עניני מעלותיו . . הוא מה שניתן לו מלמעלה", כי זהו רק טעם לשלילת ההתנשאות במעלתו על ה־זולת — ומוסיף [9] "ואפשר דאחר אם היו לו כחות אלו הי' מגלה את הכחות יותר" שזהו טעם המחייב ה־הכנעה לגבי הזולת.

אבל עפי"ז צריך להבין: עיקר מעלתו של משה לגבי כל האדם אשר ע"פ האדמה הוא בענין הנבואה [10], וכמו שמבואר בפרשתנו [11] בגודל מעלת נבואת משה רבינו, ועד ש"לא קם נביא עוד בישראל כמשה" [12], והרי נבואה אינה ענין שבא ע"י עבודת האדם, כ"א מעלה ומדרי' נעלית הני־תנת מלמעלה, ובזה אינו שייך לומר דאחר הי' מגלה את הכחות יותר, וא"כ למה הי' משה עניו מאד מכל

---

*) וסיום מס' סוטה.

1) פרשתנו יב, ג.

2) נדרים לח, א. שמו"ר פמ"א, ו. פרש"י תשא לא, יח.

3) יתרו יט, ט.

4) פרש"י בפרשתנו ט, ז (מספרי).

5) שם יא, יז (מספרי).

6) פרשתנו יא, יב.

7) ד"ה ויהי העם תש"י (סה"מ תש"י ע' 236). וראה גם ד"ה זכור תרס"ה פ"ח.

8) ראה ר"ח (שער הענוה פ"א בתחל־ת.): מלת ענוה נגזרה מלי עני וענוי שהכוונה הוא ההכנעה כו'.

9) וכדמוכח ביותר מד"ה זכור שם: "טעם העניוות שלו שחשב שאם הי' לזולתו כחות וחושים שלו הי' מגיע למעלה יותר" (בלי תיבת ואפשר). וגם לא נזכר עד"ז שהכחות וכו' ניתנו לו מלמעלה.

10) ולהעיר מטושו"ע יו"ד סרמ"ב סל"ו.

11) שם, ד־ח. וראה רמב"ם פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ו. פיה"מ לפ' חלק היסוד הו'. מו"נ ח"ב פל"ח־ט.

12) ברכה לד, יו"ד.

האדם*[12] גו', בשעה שבענין הכי עקרי שלו הי' למעלה מכל אדם[13].

12) ועד שהי' עניו מכל האדם גם מא"י (ראה סה"מ תקס"ב ע' נא. תו"ח שמות קכ, ב).

13) ראה נדרים (לח, א): אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה (ובשבת (צב, א) אי' בעל קומה במקום עניו*). אבל אאפ"ל ש־מפני זה הי' משה עניו גם מצד ענין ה־גבואה, כי חשב שבאם הי' לאדם אחר כחות אלו, הי' מגלה את הכחות יותר, ובמילא הי' זוכה להשראת השכינה יותר מכמו שהי' אצל משה. כי

א) מעלות אלו אינם ממשיכים ומכריחים השראת השכינה, כ"א רק שמסירים המניעות להשראה — כשיהי' רצון מלמעלה, אבל לא מצד זה הוא השראת השכינה (ראה מו"ח ח"ב פל"ב ד"ה והדעת השלישי וב־לח"מ פ"ז מהל' יסוה"ת). ומשה עצמו יוכיח שלמד תורה לאהרן וכו'. שבשעת הלימוד הרי מובן שלא הי' אז במצב ד"הא"ל מנבא" אותו**. ועד"ז כשאמר (ב־פרשתנו) עמדו ואשמעה (לי' עתיר), כש־שמע טענות הבאים אליו לדון דינם, וכיו"ב. ואדרבה — מוכרח ההפסק ב"מנבא אותו" בכדי שיוכל למסור גבואתו. ועדמש"נ לאחרי וידבר הי' אל משה גו': וידבר משה אל בנ"י גו'.

ב) רוב המעלות המנויות בגמרא*** שם (גבור עשיר וחכם**** (ובעל קומה)) הם (לא מעלות שהגילוי שלו הוא ע"י עבודת האדם כ"א) ענינים ומעלות הנית־נים מלמעלה. עי"ש.

*) להעיר מתוד"ה ואין — יבמות (סא, א) "דעכו"ם בכלל האדם נינהו".

*) ראה לקולו"צ (אגרות ס"ע תא ואילך) על השינויים שבין מס' נדרים, שבת ורמב"ם פ"ז מהל' יסוה"ת בתחלתו.

**) רמב"ם שם.

***) משא"כ ברמב"ם שם (ראה בכס"מ ולח"מ שם).

****) ראה מפרשים עה"פ אל יתהלל חכם גו' (ירמי' ט, כב).

ב. ויובן זה בהקדים מה דאיתא בסיום מס' סוטה[14]. במשנה שם: משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא. ובגמרא שם: אמר לי' רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא, אמר לי' רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא.

וצריך להבין:

א) שניהם, ר"י ור"נ, היו בדור אחד[15], ומסתבר שכל אחד מהם הכיר במעלות של חבירו [וכמו שמצינו, שר"י אמר על ר"נ "דרשינהו להני קראי כסיני"[16], ור"נ קרא את ר"י בשם "סיני"[17]] וא"כ למה נקט כ"א

14) להעיר ש"גוהגים ללמוד בימי ה־ספירה מס' סוטה . . דף ליום דף ליום" (היום יום ע' נא) ומסיימים בערב שבועות, דאזלינן מיני'.

15) וגם לדעת התוס' (גיטין לא, ו ד"ה אנא לא צריכנא. וש"נ) דסתם ר"נ אינו ר"נ בר יצחק (כדעת רש"י שם) כ"א ר"נ בר יעקב, הרי היו בדור אחד. ראה ב"ב מו, ב. יבמות סו, ב. גם י"ל דכאן לכ"ע הוא רגב"י ע"פ שבת (קנו, ב). וכ"ה גירסת העץ יוסף (בע"י סוף סוטה) — ר"נ בר יצחק. וראה עיון יעקב שם (וראה סדר הדורות סדר תנאים ואמוראים ערך ר"נ בר יצחק).

לכאורה אפשר להוכיח דר"נ כאן הוא ר"נ בר יצחק מזה שמקדים ר"י לר"נ (ור"נ בר יעקב הרי הי' וקן מר' יוסף), אבל אינו מוכרח, כי י"ל, דאזיל בסדר המשנה משמת רבי בטלה ענוה (ואח"כ) ויראת חטא.

16) קדושין כ, ב. ערכין ל, ב. וראה מהרש"ל קדושין שם, שצ"ל ר"נ סתם. דאל"כ קשה לשיטת התוס' (המובאת בהערה ה־קודמת).

17) עירובין ל, א (לגירסת מהרש"ל שם). מו"ק יב, א. והיינו לדעת רש"י (ראה ב־הערה 15, וראה בהנסמן לקמן הערה 21) שסתם ר"נ הוא ר"נ בר יצחק (משא"כ

מהם מעלת עצמו בלבד, ולא אמרו להתנגא לא תיתני את כל הבבא של „בטלה ענוה ויראת חטא" כי ישנן מעלות אלו בהם? ואם במעלת עצמו מ־בר — עאכו"כ שידבר ויפרסם מעלת חברו.

ב) מאחר שכ"א אמר „לא תיתני" דבטלה רק לגבי מעלה אחת (ולא קאמר לא תתני כל הבבא דמשמת רבי), מכלל שסברי שהשני' בטלה — יר"ח לר"י וענוה לר"נ —

והלא שנינו בברייתא דרפב"י [18]: „ענוה מביאה לידי יראת חטא", והיינו שע"י ענוה באים למדה יותר נעלית: יראת חטא, א"כ יקשה לר"נ איך אפשר שהמעלה הפחותה (ענוה) בטלה (משמת רבי) בה בשעה שהמעלה החשובה ממנה (יראת חטא) לא בט־לה *[18a]?

ג. לכאורה הי' אפשר לתרץ שר"נ קאי בשיטת ריב"ל [19] שענוה גדולה מיראת חטא, ובשיטת הירוש' שקלים שסתם (לפי גירסת התוס' [20]) ש„יראת חטא (קודמת ו)מביאה לידי ענוה", ולכן שפיר ס"ל שענוה בטלה ולא יר"ח הפחותה ממנה *[18a].

ולפ"ז נאמר, שפלוגתת ר"י ור"נ — „לא תיתני ענוה" או „לא תיתני יראת חטא" — תלוי' במחלוקת הנ"ל: ר"י דקאמר שיראת חטא בטלה ולא ענוה, היינו משום דס"ל שיראת חטא גדולה מענוה; ור"נ דקאמר שבטלה רק ענוה, ס"ל להיפך שענוה נעלית יותר מיראת חטא.

אבל קשה לומר כן:

א) אף שלא ראינו אינו ראי' — בכ"ז הרי לא אשתמטתי' בשום מקום לומר שר"י ור"נ פליגי בפלוגתא ש־כבר נחלקו בה קודמיהם — רפב"י וריב"ל.

ב) מצינו שר"נ הי' מחסידי בבל [21] ור"י הי' סיני [22], שהוא סדר הלימוד דבני מערבא [23] — ולפי הנ"ל ה"ה

לדעת התוס', וראה סדה"ד סדר תנאים וא־מוראים ערך רב נחמן).

18) ע"ז כ, ב. ובכמה נוסחאות היא גם במס' סוטה במשנה או ברייתא (וראה מהרש"א ותויו"ט סוף מס' סוטה).

*18) ראה עץ יוסף בעין יעקב סוף מס' סוטה.

19) ע"ז שם.

20) ע"ז שם, ד"ה ענוה. בירושלמי של־פנינו (שקלים פ"ג ה"ו) ענוה מביאה לידי יראת חטא. וכן הובא בריי"ף ע"ז שם מירו־שלמי. וראה ריי"ף שם בגירסת גמ' שלנו א"ר פנחס בן יאיר כו' יראת חטא מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי כו' ופליגי דריב"ל דאמר ענוה גדולה מכולן.

21) פרש"י מגילה כח, ב. וראה פרש"י שם ד"ה הי צנא מלא סיפרי (שאמר ר"נ): „אינו אלא כסל שמילאו ספרים ואין מבין מה בתוכה . . טעמי משנה כו'". שמזה שביטל עניין צנא מלא סיפרי כו' משמע שלימודו (של ר"נ) הי' באופן „להבין טעמי משנה כו' ולתוצאה כו'" (ראה לקו"ש חי"ב ע' 122 ואילך ובהערות שם שהו"ע החריפות ועוקר הרים) — שהוא אופן הלימוד דתל־מוד בבלי, ראה בהערה 23 ובהנסמן שם.

22) סוף מס' ברכות והוריות.

23) כמובן מזה דשלחו (מא"י) סיני עדיף (ברכות והוריות שם). ובירושלמי (סוף הו־ריות) דסודרן קודם לפילפלן (ראה פני משה ומראה הפנים שם. וראה פרש"י בסוף הור־יות ד"ה סיני עדיף „משנה ובריייתות סדורין לו כו'"). וכנראה גם מזה שבבבלי (הוריות שם) נשארה האיבעי' (חריף ומקשה או מתון ומסיק) בתיקו ולא קבלו מה דשלחו (מא"י) סיני עדיף (ראה הערה בסה"מ תש"ח ע' 123). משא"כ בנוגע להירושלמי הרי שלחו

בהיפך: רב יוסף דס"ל שרק יר"ח בטלה, נקט בשיטת הבבלי, ורב נחמן דסבר שרק ענוה בטלה — כהירו־שלמי [24]!

מובן שאין הכרח לומר ששיטת לימודו של ר"י (בהיותו סיני) היא לעולם לפי הירושלמי ושיטת ר"נ (מחסידי בבל) — כולה לפי הבבלי (שהרי שניהם היו בבבל) — אבל לאידך גיסא, דוחק לומר שתהא פלוג־תם באופן של מוחלפת השיטה בין ר"י ובין ר"נ.

ד. ויובן זה בהקדים הקושיא ה־ידועה במאמר ר"י "לא תיתני ענוה דאיכא אנא": זה גופא שר"י משתבח במדת הענוה (וכפרש"י "שאני ענ־וותן" [25]) הוא היפך הענוה [26]?

והביאור בזה: "אין פי' עניו כמו ש־העולם סוברים שפי' הוא לשון שפלות, כי שפלות הוא מה שיודע ומכיר ערכו ושפלותו שהוא שפל אנשים כו' " [27], והיינו, מי שהוא באמת מושלל ממע־לות (או שישנן בו, אלא שאינן ידו־עות לו) [28]:

אולם העניו באמת הוא (כמו שנת"ל במדת הענוה שהי' אצל משה) איש המעלות והוא יודע ומכיר את ערכו — וביחד עם זה אינו מתגאה בהן כלל וכלל ואינו מחזיק טובה לעצמו [29], והטעם הוא (כמו שנת"ל ס"א), לפי שיודע הוא שהכחות והחושים הנעלים שלו כולם ניתנו לו מהקב"ה, ועושה חשבון בנפשו ש"אילו היו אלו הכחות אצל אחר הי' ג"כ במדרי' ומעלה זו,

---

דסיני עדיף, ומסיק בירושלמי דסודרן קודם לפילפלן, ולהעיר מפי' הר"ח (סנה' כד, א) לבמחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי. וראה מקומות שבהערה 51.

24) ולגירסת הרי"ף (הובא לעיל הערה 20) מובן, כי ר"נ סובר כהבבלי, ור"י — כהירושלמי.

25) מה שהוזקק רש"י לפרש זה — י"ל שהוא בכדי לשלול הפי' (שיש מפרשים בכדי לתרץ הקושיא שבפנים) שכוונת ר"י ב"לא תיתני ענוה" היא להענוה של בני דורו — "איכא אנא" ומכבדים אותי וכו', אף ש(לדעתו) לא הי' ראוי לכבוד, ולכן מפרש רש"י "שאני ענותן".

ויש לומר, שהוכחת רש"י לפרש כן היא — א) מסתבר, ש"דאיכא אנא" שאמר ר"י ושאמר ר"נ, שוים בפירושם. ב) אין להפליג כ"כ בין דעת התנא דתני דבטלה ענוה לגמרי — ולר"י שכל אלו שכבדוהו הם בדרגא זו.

26) ראה חד"ג מהרש"א שם. ומה ש־כתב: "כדי שלא יהא שונה הברייתא בטעות אמרו כן דלא בטלה משמת רבי, גם לא הי' לו שבח בדבר באותו דור כמ"ש ויראי החטא ימאסו" עדיין יוקשה בנוגע לענוה, דלשבח עצמו — זהו היפך הענוה.

27) ביאוה"ז ס"פ פקודי לאדמו"ר ה־אמצעי (נט, ב) ולהצ"צ (ע' שט).

28) ומה שפרש"י (פרשתנו כאן) עניו — שפל וסבלן, י"ל כי: א) מדבר בכללות * מבלי לפרט הדרגות. ב) רש"י מפרש פשוטן של כתובים. ג) רש"י עצמו מדגיש ש־"שפל" — כוונתו "סבלן" ** ואינו עונה (כמנהגו וטבעו של אדם שפל), דאף שאהרן ומרים דברו עליו לא כעס עליהם ולא ענם (ראה מפרשי התורה עה"פ).

*) וכדמוכח גם מזה שבכ"מ בחסידות (ראה — וג"כ לאדהאמ"צ — תו"ח שמות קכ, ב. ד"ה זכור שם, ובכ"מ) הובא גם הלשון שפלות בענין הענוה של משה. (וראה גם סה"מ תש"י שם: שפלות מצד כו' שפלות דענוה). וי"ל שהכוונה בזה לומר שהחזיק א"ע למטה מכל אדם (ראה לעיל סעיף א).

**) וראה פרש"י עה"פ (ישעי' כט, יט) ויספו ענוים בה' שמחה. ד"ה זה תש"י (סה"מ תש"י ע' 237 ואילך).

ואפשר דאחר אם הי' לו כחות אלו הי' מגלה את הכחות יותר".

ועד"ז י"ל במעלת הענוה עצמה דר"י: שידע מעלת ענוותנותו, בכ"ז לא החזיק טובה לעצמו כו'; ואדרבה, חשב שאילו נתנו כחותיו וכשרונותיו לאחר אפשר והלה הי' מגיע לבחי' ענוה שהיא למעלה מזו שישנה בו.

וזהו גם מה ש"קרי רב יוסף אנפשי' ורב תבואות בכח שור"[28]:

כמו שה"רב תבואות" אינן באות וצומחות מה"כח שור" — אלא מן כח הצומח שבארץ, ע"י הזרע שנזרע בה וכו' — והשור הוא רק אמצעי, ע"י כחו בא לפועל כח הצומח שבארץ ומצמיח רב תבואות.

ועד"ז מה שאמר ר"י על עצמו, "שיש בידו חבילות של משנה"[28] ("מרי חטיא"[22]), הוא אינו אלא אמצעי שע"י באו לפועל הכחות שניתנו לו מלמעלה.

ה. אך עדיין אינו מובן:

התורה שלומדה ה"ה מצלא מיצה"ר, שלא יכשילנו לחטא[29], והרי מעלה זו שהיתה בר"י — אדם שמור מן החטא — לא באה מהכחות שניתנו לו מלמעלה

[שהם רק מאפשרים לאדם להגיע לדרגת "סיני", אבל לא שהם העושים[29] שיהיה שמור מן החטא],

כ"א מצד עבודתו הוא שלמד ועד שנעשה סיני — וא"כ איך הי' ר"י "עניו" בשעה שידע שבכח עבודתו נתעלה לסוג אדם השמור מן החטא[30]

שהרי אין אומרים שצ"ל עניו מכל הבהמה כי אילו ניתנו לה כוחות אלו הייתה מגלה את הכחות יותר?

וי"ל: מה ש[לימוד] התורה מציל מן החטא (לדעת ר"י), אין הכוונה שהתורה (נלמדת באופן נעלה כ"כ עד ש)פועלת שינוי בהלומד, היינו שהוא עצמו נתעלה למדריגה כזו ש־אינו שייך לחטא. אלא (שהאדם עצמו מצד דרגתו אינו מובטח שינצל מ־חטא, אלא) שהתורה מצלא, היא היא ששומרתו ומצילתו מן החטא.

ולכן, כמו שהתורה שלמד ר"י, לא הביאה אותו להחזקת טובה לעצמו וקרי אנפשי' ורב תבואות בכח שור כנ"ל; כמו"כ לא החזיק טובה לעצמו גם בנוגע לריחוק מחטא — "מצלא מיצה"ר" — מכיון שגם זה הוא רק תוצאה והמשך מהתורה שלמד ולא שהוא עתה בסוג אדם נעלה.

ועפ"ז יש לבאר מה שר"נ אמר "לא תיתני (רק) יראת חטא" אבל ענוה בטלה (לדעתו) משמת רבי — אף שידע גדולתו וענוותנותו של ר"י:

ר"נ פליג על ר"י וסבר שלימוד

---

*28) סנהדרין מב, א.

29) ראה דעת רב יוסף בסוטה כא, א. וראה פרש"י שם.

*29) להעיר מהחילוק דכחו וכח כחו (ב"ק יח, א. ובכ"מ).

30) ע"ד זה שיצאו רוב שנותיו ולא חטא שוב אינו חוטא (יומא לח, סע"ב — דכפשוטו הטעם דהרגל נעשה טבע.), זה שעשה יצה"ר טוב או שאין לו יצה"ר (ירוש' ברכות בסופה. וראה תניא פט"ו). וברמב"ם (הל' תשובה פ"ב ה"ב) ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם — וידוע הצד השוה שבתשובה תורה ותפלה (באריכה בלקו"ב לתניא ח"ב ע' פד סעיף ב ואילך).

התורה פועל שינוי באדם הלומדה עד שאינו שייך לחטא — ובמילא לא הי' ר"י יכול להיות "עניו"[31].

ו. [וע"ד זה יש לישב גם מה שר"י לא אמר לתנא לא תיתני יר"ח דאיכא ר"נ:

מסופר בגמרא[32] "דאימי' דר"נ (בר יצחק) אמרי לה כלדאי (חוזים בכוכבים[33]) בריך גנבא הוה, לא שבקתי' גלויי רישי' אמרה לי' כסי רישיך כי היכא דתיהוו עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי (בקש רחמים שלא ישלוט בך יצה"ר[34])", ופ"א "נפל גלימא מעילוי' רישי' . . אלמי' יצרי' כו'".

והנה ענינו ומעלתו של ירא חטא אינו בזה שאינו עובר עבירה בפועל (שזה יכול להיות מפני יראת העונש, מפני מורא רבו בו"ד וכיו"ב) כ"א שירא מפני החטא, ירא (מדה שבלב) לעבור על רצון השם וכו'[35].

משא"כ היראה של ר"נ, קסבר ר"י שמכיון שהיא נעשית ע"י כיסוי ראש ותפלה — הרי אין זה ענין של יראת חטא בעצם בלבו ובנפשו, ואדרבה הכיסוי ראש צריך להוליד בו בכל פעם מחדש (כנ"ל בגמרא) אימתא דשמיא, וגם אז אינה יראת חטא כי אפשר שישלוט היצה"ר וצ"ל בעי רחמי — וע"י כ"ז לא נעשה שינוי בו שיהא נקרא ירא חטא, כ"א רק שניצל מעשיית החטא[36] (וע"ד שיטת ר"י הנ"ל בפעולת התורה שמצילה מעשיית החטא)].

ז. מקור ודוגמא להסברה הנ"ל — שר"י ור"נ פליגי אם לימוד התורה (ועד"ז כיסוי הראש ותפלה) פועל שינוי באדם שלא יהי' שייך לחטא או שרק מונע ומציל מפעולה — מצינו במס' ברכות[37]:

אסור לקרוא ק"ש כנגד מי רגלים, עד שיטיל לתוכן מים. וכמה יטיל לתוכן מים — פלוגתא דר"נ ור"י (בפירוש הברייתא): ר"נ סובר, ש־באם הכלי יש בה כבר מי רגלים, ובא להטיל לתוכן מים — אז (לדעת ר' זכאי) צריך להטיל לתוכן רביעית, אבל "בתחלה", שקדמו המים למי רגלים, מתבטלים הם במים כל שהן, כי "ראשון ראשון שנופל לתוך ה־מים מתבטל"[38]; ור"י סובר, אשר (לר' זכאי —) גם "בתחלה" צריך לרביעית מים. ועביד עובדא: "א"ל ר"י לשמעי' אייתי לי רביעתא דמיא כר' זכאי" — אפילו בתחלה[39].

וי"ל שפלוגתת ר"נ ור"י — אם בתחלה צריך לרביעית מים לבטל את המי רגלים — היא פלוגתא (כל־לית) באופן ה"בעלות" והפעולה של

---

31) ואף שבפועל הי' רב יוסף עניו — הנה מכיון שענותנותו של ר"י היתה מצד זה שלדעתו לא פעלה בו התורה ענין חדש, והיינו שלא ידע מהמעלה שיש לו (לדעת ר"נ), הרי אין זה ענין הענוה. כי ענוה היא שאף שיודע מעלתו ובכ"ז הוא עניו כו' (כנ"ל בפנים).

32) שבת קנו, ב.

33) פרש"י שם.

34) ראה תויו"ט סוף מס' סוטה. לקו"ת קרח נג, ד. מטות פב, א. ובכ"מ.

35) וכפשטות הל' "שלא ישלוט בך יצה"ר".

36) כה, ב.

37) פרש"י שם.

38) ברכות שם, פרש"י שם.

טהרה וקדושה וכו' בהמקום בו נמצאות: אם האיכות לבד פועלת וקונה את המקום: שיטת ר"נ דמים טהורים אפילו כל שהן[39] "קונים" המקום ועושים קבוע בו[40] ולכן קמא קמא בטיל בהן

משא"כ כשבאים למקום מי רגלים צ"ל ביטול ע"י כמות, שיעור רביעית. משא"כ לדעת ר"י.

ועד"ז גם בנדו"ד — ההצלה מן החטא הבאה מ(לימוד) התורה[41] (ומכיסוי הראש ותפלה): לפי שיטת ר"נ לימוד התורה וכו' "נקבע" באדם הלומד, עושה בו שינוי, עושה האדם "מקום תורה" וקמא קמא בטיל, שהרי דרכו של יצה"ר היום אומר לו כך כו'*[41] — וכשזה בטל אינו בא לידי היפך דיראת חטא. משא"כ שיטת ר"י ה"ז רק שהתורה מצלא מעשיית החטא.

ח. אבל עפ"ז צריך להבין: לדעת ר"נ שהתורה פועלת שינוי בהאדם הלומדה שאינו שייך לחטא, שזה בא מצד עבודתו — א"כ איך הי' אפשר לרבי להיות עניו, ועאכו"כ משה שקבל תורה מסיני, והתורה נקראת על שמו[42], והלא גם בהם פעלה התורה שינוי וחידוש וכו'.

וי"ל הביאור בזה: דהנה מבואר בלקו"ת[43] במחלוקת רפב"י וריב"ל[44] אם ענוה היא למטה מיראת חטא, או שענוה גדולה מכולן, שכמה ענוה הן[45], ענוה שמביאה לידי יראת חטא היא בבחי' בינה, וענוה ש"גדולה מכולן" — בבחי' הכתר.

ובסגנון פשוט יותר:

ענוה שבבחי' בינה היא ענוה שעפ"י חשבון וטעם, וכמו שנת"ל בהענוה שהי' אצל משה (ור"י) מפני ש"חשב שאם הי' לזולתו כחות וחושים שלו, הי' מגיע למעלה יותר". וענוה שבבחי' הכתר היא ענוה (וביטול) בעצם.

ט. הוכחה להנ"ל שישנו הענין דענוה בעצם — למעלה מהחשבון והשכל: מצינו ענוה גבי הקב"ה, דאמרו רז"ל[46] במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו — והרי בנוגע להקב"ה, הלא ודאי שאין שייך "חשבון" (ח"ו).

ומזה מוכרח, שישנה ענוה כזו שהיא בלי שום חשבון כלל, ענוה בעצם[46]

---

39) להע"ר ממי מעין דמטהרין בכל שהוא (מקואות פ"א מ"ז. רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ו).

40) עפ"ז יומתק הא דע"פ הוי' יחנו כמאן דקביע להו דמי (עירובין נה, ב) — שזהו לא רק דפעולת החני' קבוע היא, אלא דהמקום עצמו נעשה קבע.

41) להעיר ממרז"ל אין מים אלא תורה (ב"ק יז, א. וש"נ).

*41) שבת קה, ב.

42) כמ"ש זכרו תורת משה עבדי גו' (מלאכי ג, כב).

43) מטות (פא, סע"ד ואילך). אוה"ת וישב (רנט, ב).

44) ואף שתלמודא (ע"ז שם) אמר ופליגא — ר"ל שהן מחולקים כל אחד מדבר בענין בפ"ע (ע"ד פי' השל"ה בהקדמה (לו, א) לענין הפלוגתא אם בע"ת גדולים יותר או צדיקים).

45) מגילה לא, א. ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 40 בהערה. וראה גם תניא פ"ד. ד"ס למגילה שם.

46) בלקו"ת ואוה"ת שם מר"ח (שער הענוה פ"א), שהענוה דספירת הכתר היא "להיותו מחשיב עצמו לאין נגד המאציל". אבל אין מזה סתירה למש"כ בפנים, כי

(וע"ד מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח[47] — דעם היות שלא נמצאת שום מעלה ב"דכא ושפל רוח" לגבי "מרום וקדוש", בכל זה, רוצה הוא לשכון ב"את דכא ושפל רוח" דוקא).

ועד"ז היא מעלת הענוה שהי' אצל משה רבינו[48], דנוסף על מה "שחשב שאם הי' לזולתו כחות וחושים שלו הי' מגיע למעלה יותר", שענוה זו היא בשייכות למעלות שהגיע אליהן ע"י עבודה (לאחרי נתינת הכחות והחושים מלמעלה), שהיא "ענוה" ש־עפ"י חשבון וטעם; הנה זה שהי' משה עניו למרות מעלתו בנבואה (וכיו"ב) — היא להיותו עניו בעצם[49], והי' בטל לגבי כל אדם[50].

יו"ד. והנה ידוע[51], שדוקא ע"י אופן הלימוד דבבלי מגיעים לבחינת הכתר שלמעלה מהשתלשלות. ועפ"ז יש לומר, שפלוגתת ר"י ור"נ אם בטלה ענוה משמת רבי — היא פלוגתא בכוונת המשנה "משמת רבי בטלה ענוה"[52]:

המבואר בפנים הוא [לא הענוה דספירת הכתר, כ"א] הענוה שבאופן דספירת הכתר (היינו לא מפני שיש סברא שכלית וע"ד הנ"ל — שמחשיב כו'). ועפ"ז גם מובן שענוה זו אפ"ל בכ"מ שישנה "עבודה" שלא ע"פ טו"ד. וע"ד מרו"ל במקום ש־אתה מוצא גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו — שאחד הפי' בזה דקאי במש"נ ואתה מחי' את כולם (תו"א סז, א) — ה"ז בספירת המלכות.

47) ישעי' נז, טו. ראה מגילה שם.

48) בר"ח (שם הובא בלקו"ת ואוה"ת שבהערה 43): "ענוה דאיהו שכינתא עילאה . . ודא דרגא דמשה דאיתמר בי' והאיש משה עניו מאד (ובלקו"ת שם: ד"שכינתא עילאה הוא בינה") . . ועוד ימצא ענוה אפי' בכתר . . והוא נקרא אין להיותו מחשיב עצמו לאין נגד המאציל . . ועל זה אמר משה רבינו ע"ה ונחנו מה". ולא הוזכר שם על הענוה שהי' אצל משה שהוא ענוה שבכתר. אבל עיין בביאוה"ז (שבה־ערה 27): אבל בקדושה הוא בחי' ביטול כמ"ש והאיש משה עניו מאד . . פי' עניו לשון בחי' ביטול . . שלכן נק' ע"ס הנגו־זות במאצילן בשם ענוי ארץ כו'. ובביאוה"ז להצ"צ שם: "ועי' בר"ח אשר י"ג מדה"ר כולם מורים על הענוה . . וזהו עניו מרו"ל ענוה גדולה מכולם". ומוכח שהענוה דמשה הוא ג"כ בחי' הכתר. וראה לעיל הערה 46.

49) ראה ד"ה וכור שם: הנה זהו גופא מה שהטעם הזה פעל בו (במשה) הענוה והשפלות הוא מצד הביטול עצמי שלו כו', ומי שהוא בטל בעצם מתקבלים אצלו טעמים כאלו וגורמים לו ענוה ושפלות כו'.

50) ראה תו"ח (שמות קכ, ב): ואמנם עניין הענוה יתירה הוא שפלות הב' שאינו לפי המדה כלל והיא השפלה בעצם מציאות כו' . . הוא הנק' ענוה שנא' והאיש משה עניו מאד כו' עי"ש שגם בזה הוא מרגיש א"ע למטה מכל אדם.

ולהעיר מהפירוש שמשה הי' עניו מאד — מעקבתא דמשיחא (ראה תו"ח שם סד, ב. ספה"מ קונטרסים ח"א ע' 106 ואילך. ספה"מ תש"י שם ע' 237).

51) ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. המשך תרס"ו ד"ה ויתן לך. ספה"מ תש"ח ד"ה אמר רבא חייב אינש פי"א.

52) עוי"ל (בדוחק עכ"פ. גם ע"ד ה־מבואר לעיל ס"ה), שגם לדעת ר"נ, מכיון שגם ענין ההצלה מן החטא, אף שהוא ענין חדש, מסובב הוא מהתורה שלמד — לכן גם בנוגע לענין זה שייך ה"חשבון", שבאם הי' לאחר אותם הכחות הי' בא למעלה גדולה יותר [בלימוד התורה, ובמילא — גם] ביר"ת,

אלא שמכיון ש"חשבון" זה אינו באופן ישיר [כי הכחות שנתנו לו מלמעלה הם רק בנוגע הלימוד עצמו, והיר"ח באה מצד עבו־דתו], לכן לחשבון כזה צריך ענוה יתירה, ומשמת רבי בטלה.

רב יוסף שהי' „סיני" (סדר הלימוד דירושלמי) ס"ל, שכוונת המשנה „בטלה ענוה" היא לבחי' הענוה (שמצד החשבון) דבחי' בינה"י, ולכן אמר „לא תיתני ענוה דאיכא אנא".

ור"נ שהי' „מחסידי ע"ם בבל" סובר, שכוונת המשנה היא לבחי' הענוה שמצד הכתר (ביטול בעצם), וענוה זו בטלה משמת רבי, לכן אמר „לא תיתני (רק) יראת חטא דאיכא אנא".

(משיחת ש"פ נשא תשל"ב)

---

53) ראה לקולוי"צ (אגרות ע' שמג) בביאור הגמ' דסוף מס' הוריות דר"י סיני ורבה עוקר הרים, דרב יוסף הוא בחי' בינה, וסיני הוא ההמשכה מבינה, אך עוקר הרים תריפות ופלפול מגיע בכתר וכו' עי"ש. והרי עוקר הרים וכו' הוא אופן הלימוד דר"נ — ראה לעיל הערה 21.

54) להעיר מענין איזהו חסיד המתחסד עם קונו כו' למעלה מעבודה ע"פ טו"ד (תניא ספ"י. לקו"ת בפרשתנו ל, א).

ש ל ח

א. כבר דובר כמה פעמים[1], ש־תוכנה העיקרי של כל סדרה (כל הפרשיות שבה) מרומז בשם שהיא נק' ע"פ (מנהג ישראל אשר) תורה (הוא). וכן בסדרה דשבוע זה — שנקראת בשם "שלח", ומזה מובן שבשם זה מתבטאת הנקודה העיקרית של ה־ענינים המדוברים בכל הפרשיות שב־הסדרה.

וצריך להבין:

נקודת הענין ד"שלח (לך אנשים)", הרי הוא רק סיפור קורות בנ"י בה־יותם במדבר, ולא מצוה שנצטוינו לקיימה וכיו"ב, בפרשיות שבסדרה זו הבאות לאחרי סיפור המרגלים — יש בהן מצות לדורות, ומה גם ה־פרשה שבסיום הסדרה, שהיא מצות ציצית, היא מצוה כללית המביאה לזכירת כל תרי"ג מצות, כמ"ש[2] "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ", ואיך יתכן שהענין ד"שלח (לך אנשים)", שאינו אלא סיפור דברים[3], יהא "חשוב" יותר מהמצות שבסדרה, כולל מצות ציצית הכוללת את כל התרי"ג מצות, ועד שבשם זה ("שלח") מתבטאת הנקודה העיקרית של כל הסדרה?

ואף שבפשטות נקראת הסדרה בשם "שלח" לפי שתיבה זו באה בתחילת הסדרה, וכל הסדרה נקראת ע"ש ת־חלתה — הרי אף אם התחלתה היא סיבת השם, מ"מ מכיון שזהו שם עפ"י תורה הרי השם מורה על תוכן כל הסדרה, כנ"ל.

ב. ויובן זה בהקדים ביאור ב־מהות חטא המרגלים: בפשטות חטאו בזה שבאו וסיפרו[4] "כי עז העם ה־יושב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם" — ולכאורה אינו מובן: הרי נשלחו לראות את "הארץ מה היא ואת העם היושב עליו החזק הוא וגו' ומה הערים גו' הבמחנים אם במב־צרים"[5]; ובהתאם לזה השיבו "כי עז העם וגו' ", ולמה יחשב זה לחטא? והרי, אדרבה, בזה מילאו את תפקידם לתור את הארץ?

והביאור: משה רבנו שלחם להוודע באיזה דרך ואופן קל יותר לכבוש את א"י, ובאיזה מקום כדאי יותר להתחיל הכיבוש — בדרך הטבע [כי מכיון ש"לא עביד קוב"ה ניסא ל־מגנא"[6] צריכים להשתדל בכל דבר

---

1) ראה שער היחוה"א פ"א. וראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך ובהנסמן שם.

2) טו, לט. וראה פרש"י שם. ולהעיר גם מברכות יב, ב.

3) ואף שגם הסיפורים שבתורה הם הוראות (דהרי תורה מלשון הוראה (זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק)) — מ"מ מזה שהוראות אלו נאמרו באופן של סיפור ולא באופן של מצוה, ואף לא כהוראה מפורשת — מוכח שאין בהן אותו התוקף אשר בהוראות גלויות, ועאכו"כ אותו התוקף שבציווי התורה.

4) יג, כח.

5) שם, יח־יט.

6) ראה דרשות הר"ן ד"ח: "ההקדמה הא' שחפץ השי"ת לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר ושהטבע יקר בעיניו לא ישנהו אלא לצורך הכרחי". וראה שבת נג, ב. ועוד.

— גם אם סוכ"ס יהי' זקוק לנס — לעשות התלוי בו בדרך הטבע ולמעט את מספר הנסים או את פרטי הנס[ז] עד כמה שאפשר], אבל בטוח הי' משה שיעלו ויכבשו וכו', כי כן ציוה ה'; אולם המרגלים, לאחרי שספרו ע"ד העם והערים והארץ הוסיפו והסיקו מסקנא "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו"[*ז], היינו שמחמת הקושיים שראו בכיבוש א"י בדרך הטבע הסיקו ש"לא נוכל לעלות" לכובשה, אע"פ שכן ציוה הקב"ה.

ג. עפ"ז מובן שההוראה מסיפור המרגלים היא שייכת לכללות התורה ומצות: יסוד עיקרי בקיום כל ה' מצות הוא — הידיעה, שמכיון שה' מצות הם ציווי הקב"ה, ברור הדבר שאפשר לקיימם[ט], כי אין הקב"ה מבקש אלא לפי כוחן[י].

והרי גם בשר ודם אם רק בדעת ידבר, לא יצוה לעשות דבר באם ידע שאין ביכולת המצווה לקיימו. ובפרט אם הציווי בא מאדם שעשה את "המצווה" — כמו אומן העושה כלי — שבודאי עושה אותו באופן שיוכל ל' מלאות התפקיד אשר בשבילו נעשה (אלא שהאדם עלול לטעות בחשבון) — ועאכו"כ מלך מלכי המלכים הקב"ה ועצם הטוב והצדק, שלא ידרוש מה' מצווה (שעשה אותו וכו') דבר שאין בכחו (כח שנתן בו) לקיימו (והרי אצלו לא שייך ח"ו טעות בחשבון).

אלא שלאחרי ידיעה זו, הרי גם בנוגע לקיום המצות — "אין סומכין על הנס"[10] [ואדרבה: ענין עיקרי במצות הוא לקיימם בדרך הטבע. כי מכיון שעיקר ענינם הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים, במילא צריך להיות קיומם בדרכי הטבע דוקא, בכדי שטבע העולם עצמו (בחי' "תחתונים") ייעשה לדירה לו ית'[11]], ולכן צריך להיות "שלח גו' ויתורו גו'", בכדי לדעת באיזה אופן אפשר לקיים את המצוה דעלה נעלה בדרך הטבע.

ד. והנה מכיון שהוראה זו, שייכת ומוכרחת בכל המצות, לכן באה בענין וסיפור ההכנה לכניסה לא"י, לפי שה' כניסה לא"י הו"ע כללי בכל המצות כולן.

והביאור בזה: תוכן ומעלת א"י מבואר בכתוב[12]: "ארץ אשר גו' עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", היינו שבה ההשגחה העליונה היא באופן פנימי וגלוי (יותר מבשאר הארצות[13]), ז. א. שבאה"ק — גם בה'

---

7) כי כל האפשרי למעט — ה"ז "למגנא".

*7) יג, לא.

8) שמזה עוד הוראה: בכ"מ גם המרגלים אמרו "נעשה ונשמע", ואעפ"כ נכשלו בענין זה אח"כ, שמזה הוראת משארז"ל (אבות פ"ב מ"ד) "אל תאמין בעצמך" (וראה לקו"ש חי"ה ע' 138 ואילך).

9) שמו"ר רפכ"ט. במדב"ר פי"ב, ג. תנחומא נשא יא. וראה ע"ז ג, א.

10) ראה פסחים סד, ב. וח"א קיא, ב.

11) ועפ"ז יומתק למה לא רצה אדה"ז לקדש הלבנה כשעמדה הספינה מאלי' ע"ם נס (לקו"ד חי"ד ע' 1504).

12) עקב יא, יב.

13) ראה תענית י, רע"א ובחדא"מ מה' רש"א שם ד"ה א"י. וראה לקו"ת מסעי פט, ב. דרושים לשמע"צ צב, ג. וראה תניא פל"ב. אגה"ק סי"ד. סכ"ה (קלט, ב). תו"א לך יג, א. סידור קמט, סע"א.

גשמי שבארץ ועניניו, "נרגש" אלקותו ית' בגילוי יותר.

עפ"ז מובן, שהמשכת קדושה גלוי' — היינו אלקות — בענין ודבר גשמי, הרי זה בדוגמת כניסת (הדבר והפעולה והאדם הפועל ל)א"י. ז.א. שקיום כל מצוה ומצוה הוא בדוגמת כניסה ל־א"י[14], כי קיום המצות הוא, כנ"ל, המשכת אלקות בעניינים הגשמיים[15], שייעשו ע"ז דירה לו ית'.

ה. הוראה כללית נוספת (השייכת לכל המצות) ב"שלח גו' ויתורו את ארץ כנען":

קודם כל מצוה ומצוה על האדם להתבונן בתוכן המצוה שעומד לקיים[16], ולא רק בתוכנה הפרטי של מצוה זו הפרטית, אלא גם בתוכן וכוונה הכללי השוה בכל המצות — שהוא הולך לקיים רצונו ית', וכלשון כל ברכות המצות "אשר קדשנו במצותיו וצונו", שע"י קיומו את המצוה נעשה קדוש ומקיים הוא מה שציווה אותו הקב"ה, ועי"ז מתאחד עמו [וזהו לשון קדשנו[17] ול' מצוה — מל' צוותא וחיבור[18]].

וברכה זו מברכים לפני קיום ה־מצוה, "עובר לעשייתן"[19], להורות שלפני עשיית המצוה על האדם להת־בונן בתוכן וכוונה הכללי של כל המצות.

ועד"ז בלימוד התורה: צ"ל ברכו בתורה תחלה[20] "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ז.א. שהקב"ה נתן לנו את התורה כמו שהיא תורתו — אצלו ית'[21]; וחות־מים "נותן התורה" לשון הוה, כי "בכל יום יהיו בעיניך חדשים"[22] —

14) עפ"ז יומתק מה שלא נצטוינו לזכור בכל יום את הכניסה לא"י, אף שמצוות אנו לזכור יצי"מ בכ"י (בא יג, ג. פרש"י שם. ירושלמי ברכות פ"א ה"ו. טור או"ח סי' סו. שו"ע אדה"ז סי' סז ס"א. וראה ברכות יב, ב), וגם קרי"ס (ירושלמי וטור שם. שו"ע אדה"ז סי' סו סעיף יב) ומ"ת (שו"ע אדה"ז סימן ס סעיף ד) אף שבאו בהמשך אחד (וארא ו, ו־ח): והוצאתי גו' וגאלתי אתכם גו' ולקחתי אתכם לי לעם גו' והבאתי אתכם אל הארץ גו' (ובפרט שהכניסה לא"י היא התכלית דכהנ"ל)

— כי להיות שקיום כל מצוה הוא בדוגמת כניסה לא"י, אין צורך בזכירה מיוחדת, שהרי נזכרת היא בדרך ממילא כמה פעמים ביום ע"י קיום המצות שבכל יום [ע"ד מה דאי' בתניא (פמ"ז) ש"תקנו פ' יצי"מ בשעת ק"ש דוקא, אף שהיא מצוה בפ"ע ולא ממצות ק"ש כו' אלא מפני שהן דבר אחד ממש" — אלא שבק"ש בכדי שתהי' יצי"מ צ"ל ג"כ "שרוצה ומקבל וממשיך עליו אלקותו ית' " ולכן צ"ל זכירת יצי"מ, משא"כ בגדו"ד].

15) להעיר מפתגם אדמו"ר הצ"צ: מאן דא ארץ ישראל (ראה לקו"ש ח"ב ע' 621) — נתבאר בלקו"ש ח"י ע' 3.

16) ראה תניא פמ"א (נו, ב). ועוד.

17) ראה תניא פמ"ו (סה, ב).

18) לקו"ת בחוקותי מה, ג.

19) פסחים ז, ב. וש"נ.

20) נדרים פא, א. וראה ב"ח לטאו"ח סמ"ז.

21) משלי ח, ל. וראה תניא קו"א ד"ה דוד זמירות.

22) פרש"י תבוא כו, טז. וראה גם פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יב. (ובפרש"י ואתחנן ו, ו (מספרי שם) "כחדשה" — כי אף שזהו חדש, ה"ז חידוש הישנות). ובנוגע ללימוד התורה בפרט ראה ברכות (כב, א): "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע". וראה ברכות סג, ב. לקו"ת סוכות פא, ג. ובלשון ה' צפע"נ (ראה בהנסמן בצפע"נ עה"ת בראשית ה, א) דבר נמשך, נצחי.

בכ"ז על האדם להתבונן קודם לימוד התורה.

וזוהי הוראת „ויתורו את ארץ כנען" הנאמר בתור הכנה לכניסה לא"י: לפני קיום המצוה צריך האדם „לתור" ולהתבונן בענינה וכוונתה ותכליתה של התורה והמצוה שבא ללמוד ולקיים.

עפ"ז מובן איך שתוכנו של „שלח" — שמשה הוא המשלח[22] (ועד"ז — בחי' מרע"ה שבכל נפש ונפש מבית ישראל[23]) היא הנקודה היסודית דכל פרשיות הסדרה, שכולן נקראות „שלח", ולא עוד אלא שנאמרה בתחלת הסדרה, קודם שנאמרו הציווים שבה — כי הוראות הנ"ל הנלמדות מסיפור שילוח המרגלים, באות כהקדמה ויסוד לכל המצות.

ו. אמנם עפ"י הנ"ל צריך להבין: מאחר שהענין ד„שלח גו' ויתורו את ארץ כנען" יש בו הוראות עיקריות ויסודיות, הרי לכאורה הו"ע הכרחי, ולמה תלה הקב"ה ענין זה בדעתו ורצונו של משה באמרו: „שלח לך — לדעתך, אני איני מצוה לך אם תרצה שלח"[24]?

ויובן עפ"י המבואר לעיל, שתכלית קיום התורה ומצות היא להמשיך אלקות בעניינים הגשמי', ובאופן האמור במדרש[25] בנוגע לחידוש דמ"ת — „תחתונים יעלו לעליונים".

והנה החילוק שבין עליון דנדו"ד לתחתון — בין בורא כביכול לנברא — הוא, שבורא הוא בחי' משפיע ונברא הוא בחי' מקבל; הנברא מצ"ע אין לו כל מציאות, והוא „מקבל" כל מציאותו מהבורא. והיות שענין מתן התורה והמצות הוא שהתחתון יתעלה לבחי' העליון, כביכול, הרי מובן ש־תוכן עלי' זו היא שהתחתון יתעלה להיות בבחי' משפיע כמו העליון

(וכמרז"ל[27] „נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", שהוא בחי' משפיע כביכול במעשה בראשית[28], וכן בתורה הרי אמרז"ל[29] שהקב"ה חייך ואומר „נצחוני בני נצחוני בני" [שהרי זהו אמיתית ענין שותף, שלפעמים „מנצח" שותף זה ולפעמים — השני]) וישראל מוסיפים[30] ומשפיעים[31] בתורה.

ועפי"ז מובן זה שההוראות הנ"ל שבענין „שלח גו' ויתורו גו'" לא נאמרו באופן של ציווי, אף שמוכרחות הנה — כי כאשר האדם מקיים ציווי

---

23) ובעת השילוח — המרגלים כשרים היו (במדב"ר פט"ז, ה. תנחומא שלח ד. פרש"י פרשתנו יג, ג).

24) תניא רפמ"ב.

25) פרש"י ר"פ שלח מבמדב"ר פט"ז, ח. ותנחומא שלח ד"ה.

26) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

27) שבת י, א. קיט, ב. טור או"ח סי' רסח. שו"ע אדה"ז שם ס"א. וראה או"ת להה"מ בראשית ד"ה כל האומר ויכולו (ג, ג. בהוצאת קה"ת תשל"ג).

28) להעיר מב"ר פצ"ח, ג: מה הקב"ה בורא עולמות אף אביכם בורא עולמות. וראה מכתב כללי (ושיחת) י"א ניסן תשל"ב (נדפסו בהגדה של פסח עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (קה"ת תשל"ו) ע' שי"מ).

29) ב"מ נט, ב. וראה ר"ה (כה, א): „אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוסיין".

30) וחיוב הוא „לאפשא להי" (זהר ח"א יב, ב. תו"א מקץ לט, ד).

31) שלכן בכ"מ נקראו התורה כלה וישראל חתן (ראה לקו"ת תצא לו, סע"א. ברכה צג, ד ואילך).

של הקב"ה, הנה אף שעי"ז מתעלה כו', בכ"ז עדיין אינו מתעלה לשלימות בחי' משפיע — בחי' "עליונים", שהרי סו"ס אינו אלא מקיים ציווי (שזהו גם נתינת כח מ)הבורא, ז. א. שעדיין הוא (מקצתו) "מקבל" מהבורא. משא"כ כאשר הענין נעשה באופן של "לדעתך", שמקיימו מעצמו ובכח עצמו, הרי הוא מתעלה להיות בבחי' משפיע כביכול, שהרי הוא עושה כן מדעתו ומרצונו הוא.

ומזה מובן בעומק יותר טעם הקדמת סיפור שילוח המרגלים להציווים, כי לא רק ההוראות שבענין ד"שלח" הן הוראות כלליות הנוגעות לכל ענין התורה ומצות, אלא גם האופן שבו באו הוראות אלו מלמד תכלית הכוונה דתו"מ — "תחתונים יעלו לעליונים".

(משיחת ש"פ שלח תשל"ב)

שלח ב

א. בפירושו עה"פ [1] "והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ" מעתיק רש"י את התיבות "וישבו וילינו עליו" ומפרש: "וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה אותם אנשים וימותו" (כדלקמן ס"ב).

ופירשו המפרשים [2] שרש"י בא לשלול שלא נפרש "וישובו": שהמרגלים חזרו עוה"פ — פעם שני' [3] — להרעים את בנ"י על משה, אלא שפי' הוא "וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה"; שמ"ש "וישבו" פירושו "כששבו מתור הארץ", וכל הפסוק הוא חזרה על מ"ש כבר, בתור הקדמה למ"ש אח"כ "וימותו וגו' " — היינו ש"והאנשים אשר שלח משה גו' (הם) וימותו גו' ".

והכרחו של רש"י לפרש כן [4]: באם עיקר חידוש הכתוב הוא שהלינו את בנ"י שנית, הו"ל להתחיל בזה ולכתוב "וישובו האנשים גו' וילינו עליו גו'"; וכיון דמתחיל "והאנשים אשר שלח משה גו' וישובו וילינו גו' " משמע שעיקר חידוש הכתוב הוא בנוגע ל"האנשים" — ולא בשאר הענינים שבפסוק זה, ולכן מפרש: שהאנשים (ובתור מאמר המוסגר — מבאר עוונם) — אשר שלח משה לתור את הארץ, וכששבו הרעימו עליו את כל העדה — "וימותו גו' " [5].

אבל עפי"ז צלה"ב:

א) כל המסופר כאן כבר ידוע ממ"ש לפנ"ז [6]. [באם נפרש ששבו פעם שני' והרעימו, ה"ז חידוש פסוק זה. אבל לפי פרש"י שהמדובר בההרעימו ש־לפנ"ז] הרי כל הכתוב מיותר. וכהקדמה להפסוק שלאחריו — לספר עוונם שהוא הסיבה ד"וימותו" — הרי כ"ז מובן מהקודם.

ב) לפי"ז הו"ל לרש"י להעתיק רק תיבת "וישבו" ולפרש "וכששבו מתור הארץ" ולא יותר.

ג) מאי קמ"ל רש"י במ"ש "הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה" — הרי זה נאמר בפירוש בהפסוק.

ד) מה מוסיף רש"י בסיומו "אותם אנשים וימותו"?

אין לומר דבא לשלול "כל העדה" שהזכיר לפנ"ז — כי זה מפורש בכתוב "וימותו האנשים מוציאי גו'". גם דוחק גדול לומר — שכיון שארך מאמר המוסגר הנ"ל — "חוזר על הראשונות" [7] ומבאר שכ"ז הקדמה ל"וימותו", כי לפירושו "כששבו מתור הארץ כו'"

---

1) פרשתנו יד, לו.

2) גו"א עה"פ. ספר הזכרון (להר"א בקראט הלוי) עה"פ.

3) וכמו שפי' בחזקוני עה"פ.

4) וכ"פ בס' הזכרון. וראה לקמן הערה 16.

5) וראה בס' הזכרון שמתרץ את הוא"ו ד"וימותו".

6) וכקושיית האוה"ח, אלשיך, ועוד. ומה שתירץ האוה"ח שהכתוב בא להשמיענו הטעם למה מתו תומ"י (אף שבכלל הקב"ה מאריך אף), כי הי' אצלם ה' דברים המרומזים בהכתוב — הרי: א) אין מזה (אפילו) רמז בפרש"י. ב) אי"ז ע"ד הפשט, כ"א ע"ד הרמז וכו'.

7) ע"ד פרש"י וארא ו, ל.

— כ"ז מובן ואין רש"י צריך לכותבו בפירוש [9].

ב. אח"כ ממשיך רש"י (באותו הדיבור): "כל הוצאת דבה לשון חנוך דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו כמו [10] דובב שפתי ישנים וישנה לטובה [10] וישנה לרעה. לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא לטובה" [11].

בפשטות קשה לרש"י מש"כ אח"כ "(מוציאי) דבת (הארץ) רעה", וכאן כתוב "(להוציא) דבה (על הארץ)" בלי הוספת "רעה" — וע"ז מתרץ ש"דבה" כל דבור במשמע "וישנה לטובה וישנה לרעה, לכך נאמר מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא טובה".

אבל עפ"ז אינו מובן:

א) מקום פי' זה הי' צ"ל בפסוק הבא, כי שם מתעוררת הקושיא: למה מוסיף "רעה".

ב) גם את"ל (מאיזה טעם) ששייך הוא לתיבה "דבה" שבפסוק דילן — הרי בפשטות אין קשר בין פי' "דבה" עם מש"כ רש"י בתחלת דיבור זה — וא"כ הי' צריך רש"י לפרשו בדיבור בפ"ע — להעתיק תיבת "דבה" ולפרשה: כל הוצאת דיבה כו'.

ג) למה כופל רש"י עוה"פ בסיום פירושו "שיש דבה שהיא לטובה", הרי כבר כתב "וישנה לטובה וישנה לרעה"?

ג. הביאור בכ"ז:

נוסף על הנ"ל, שכוונת רש"י לשלול שלא נפרש "וישבו וילינו", שהלינו שנית — הנה בעיקר בא לתרץ ה' קושיא האמורה: כל הכתוב מיותר, כי אין בו חידוש.

ועוד בא לתרץ קושיא נוספת בפסוק דילן: בדברי הקב"ה למשה בפרשה זו מדגיש שהתלונה שהלינו המרגלים היתה על הקב"ה, וכמפורש [12] "עד מתי לעדה הרעה הזאת [המרגלים [13]] אשר המה מלינים עלי גו'", וכן מפורש

---

8) בפשטות הי' אפ"ל שכוונת רש"י לפרש שמ"ש "וימותו האנשים וגו'" — הכוונה לאותם האנשים הנזכרים בפסוק זה [כי ממשמעות הכתובים יש מקום לומר שאינם אותם האנשים (וכפי' הרא"ש — הובא בב"י שבהערה 23) דאל"כ "האנשים" פעם ב' ל"ל, וגם למה חוזר עוה"פ "מוציאי דיבת הארץ רעה" — אבל ראה לקמן בפנים ס"ד], ועפ"ז תומתק הדגשת רש"י "אותם".

אבל אין לומר שזהו עיקר כוונת רש"י בתיבות אלו, כי א"כ הו"ל לרש"י לפרשו עה"פ "וימותו גו'" ולא כאן על התיבות "וישובו וילינו עליו".

9) שה"ש ז, י.

10) ומה שהקשה הרמב"ן (ומביאו גם הטור הארוך) ממ"ש (משלי י, יח. כה, י) "וכוציא דבה הוא כסיל" ו"דבתך לא תשוב" — הרי שם א"צ לפרש "רעה" כי בא בהמשך להנאמר לפנ"ז בקרא (ראה פרש"י ומצו"ד שם) ומובן הוא מעצמו.

11) עפ"ז מובן דיוק ל' רש"י ריש פרשתנו "לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחי" (דלכאורה הול"ל "על שדברה באחי" — ל' הכתוב — ותו לא) — כי רצונו להדגיש שדבה — סתם — דברה באחי', לא דבה רעה, דהרי כל מה שאמרה הי' אמת (וגם "לא נתכוונה לגנותו" (פרש"י בהעלותך יב, א)), אלא שהיא חשבה שאי"ז רצוי — ולפי האמת "יפה עשה" (פרש"י שם, ד. וראה פרש"י שם, ח), ואעפי"כ נענשה, כי"ש המרגלים שהיו צריכים להמנע מלדבר על א"י. (ואעפ"כ לא פרש"י כן שם בפירוש — כי א"י"ז נוגע לפי' הפשט של הכתוב ההוא).

12) יד, כז.

13) פרש"י שם.

בנוגע לשאר בנ"י [14] "אם גו' לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי גו' " — ובפסוק זה נאמר "וישבו וילינו עליו גו' ", על משה?

ואף שבפועל הלינו גם על משה, כמ"ש [15] "וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל גו' " — הרי: א) גם אהרן בכלל (ובשוה, לכאורה, למשה), וכאן מזכיר רק את משה. ב) ועיקר: פשוט שעון התלונה על הקב"ה חמור יותר מהתלונה על משה. ומדוע מדגיש הכתוב שהלינו את כל העדה עליו — על משה [16]?

ומכיון שרש"י בא לתרץ (גם) קושיא זו לכן מעתיק גם התיבות "וילינו עליו" [17].

ועוד: נקודת התירוץ בפרש"י ב־כוונת כל הכתוב — מבוארת ע"י התיבות "וילינו עליו" (כדלקמן), ולכן מעתיק רש"י גם תיבות אלו.

ד. והביאור בזה: כתוב זה בא לתרץ קושיא פשוטה: בהפסוקים ש־לפנ"ז מבואר איך שחרה אף ה' בבנ"י, עד שאמר "אכנו בדבר ואורשנו" [18], ואעפי"כ פעל משה ע"י תפלתו ש־הקב"ה אמר "סלחתי כדבריך" [19], שלא ימותו תיכף, אלא במשך הארבעים שנה, ועד ש"לא מת אחד מהם פחות מבן ששים וכו'" [20] — וא"כ למה לא הועילה תפלתו של משה גם בנוגע להמרגלים שלא ימותו תומ"י [21] עוד באותו יום (וכדמוכח ממ"ש אח"כ [22] "וישכימו בבקר וגו'" — דע"פ פש"מ כל הכתוב קודם לזה (כולל "וימותו האנשים וגו'" [23]) אירע באותו יום).

---

14) יד, לה.
15) שם, ב.
16) וגם קושיא זו — ראי' (לרש"י) שאין פי' הכתוב שהלינו עוה"פ את בנ"י — דהרי שינה הכתוב וכתב כאן עליו.
17) ומעתיק תיבת "וישובו" — לפרשה ולשלול הפי' "וישובו" הלינו עוה"פ, וכנ"ל. ואף שב' ענינים אלו [(א) ש"וישבו" אין פי' — עוה"פ. ב) לתרץ ה"עליו" (וכוונת כל הכתוב)] הם ב' ענינים נפרדים, והו"ל לרש"י לפרשם בב' דבורים נפרדים, כידוע — מ"מ ה"ה תלויים זב"ז (כבהערה הקודמת).
18) יד, יב.
19) שם, כ.
20) פרש"י שם, לג.
21) ומה שתי' האוה"ח הוא ע"ד הרמז כו' (ראה לעיל הערה 6).
22) יד, מ.
23) כן הוא ע"פ פשש"מ (ראה תשובות הרא"ש — הובא בב"י וב"ח או"ח סתק"פ). אבל ע"פ ההלכה מפורש בטושו"ע (שם ס"ב, וכ"ה בסוף מגלת תענית) שמתו בי"ז באלול (וראה ב"י שם — ובאה"ט שם סק"ג שמתו בז' באלול, וכן מפורש בתיב"ע), ועפ"ז הפסוקים לו־לח הם מאמר המוסגר (כדי לסיים ספור הנעשה במרגלים עצמם).
— וראה לקו"ש כרך ח' ע' 298 שעפ"ז מובן מ"ש בתניא ספכ"ט "לא הראה להם מרע"ה שום אות ומופת כו'", ע"י"ש. ולהעיר שלא קאי אדה"ז בשיטת הב"י ("שמיד נשתרבב לשונם כו' והיו מתמצים בחולאים רעים עד ז' באלול"), כי א"כ ראו מיד איך נשתרבב לשונם והתחילו החולאים — וג"ז הוא אות ומופת.
ופי' הב"י הוא עפ"י המכילתא (בשלח (טז, יג) שהובא בפרש"י בהעלותך יא, כ) ש־"הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום וה־כשרים כו' ", אבל לפי הספרי (שם. פרש"י שם) "הכשרים מתמצים על מטותיהם משא"כ הרשעים" — אין לומר שהמרגלים יהיו מתמצין כו'.
ולפי הספרי צ"ל שכאן מתו מיד — או שגם לשונם לא נשתרבב מיד*. וגם זהו — בזא"פ — יסוד אדה"ז בתניא.

*) וי"ל דגם להמכילתא אין מוכרח

לכן מוסיף הכתוב כהקדמה למ"ש „וימותו גו' ", ש„והאנשים אשר שלח משה וגו' וישבו וילינו עליו את כל העדה גו' ", היינו שהם נתכוונו לחלוק על משה עצמו[24], ולכן לא הועיל משה בתפלתו לפעול בעדם[25], וכהכלל שכבר כתבו רש"י לפנ"ז[26] „אין קטי־

גור נעשה סניגור"[27], וגם, דנים לאדם „מדה כנגד מדה"[28].

וזהו שפרש"י על התיבות „וישבו וילינו עליו" — „הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה, אותם אנשים וימותו" — היינו שכל הכתוב בא להגיד ש(רק) האנשים האלו הרעימו עליו, ולכן, הם שמתו תומ"י, כי עבורם לא הועילה תפלת משה.

ואף שגם בנ"י הלינו על משה, כמ"ש[29] „וילנו על משה גו' כל בנ"י גו' " — הרי לא נתכוונו בזה לחלוק על משה עצמו, כ"א רק שחששו ש־מביאם „לנפול בחרב וגו' ", משא"כ המרגלים, שנתכוונו לחלוק על משה[29*], כנ"ל.

---

24) כדמוכח מכתוב זה עצמו, שאינו כותב שהלינו על הקב"ה. ועפ"ז יומתק מ"ש רש"י (ריש פרשתנו) „שלקתה על כו' שדברה באחי' ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" — ולכאורה מאי נפק"מ כאן בחי דברה, והרי העיקר שדברה דברים בלתי רצויים, ונענשה, והם לא לקחו מוסר? אלא שרש"י מדייק להגדיל חטאם*: מרים דברה באחי', במשה, הנה לא זה בלבד שלא לקחו מוסר בכללות הענין שאין לדבר דבורים כאלו, כ"א שגם דברו באותו אדם שדברה היא, כי כנ"ל, גם הם הלינו על משה. [ואעפ"כ הועילה תפלתו של משה על מרים כי היא „לא נתכוונה לגנותו" של משה, כ"א טעתה בסיבת הנהגתו, וכלעיל הערה 11, משא"כ המרגלים].

25) וי"ל שלכן מתחיל הכתוב „וה־אנשים אשר שלח משה", אף שכבר ידוע שמשה שלחם — להדגיש שהשליחות היתה ע"י משה (ולא ע"י הקב"ה (פרש"י ריש פרשתנו)), ובמילא כשמעלו בשליחותם מעלו במשה.

26) אחרי טז, ד. וראה ברכות נט, א. וש"נ. ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ב. יומא פ"ז

27) ואף שבנוגע האומר אחטא ואשוב, שאין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פה, ב) — שג"ז מטעם „אין קטיגור נעשה סניגור" (ראה אגה"ת פי"א) — אומרים ש־„אם דחק כו' מקבלין תשובתו" (אגה"ת שם) — וכן מובן גם בפשטות הענינים כי אין לך דבר העומד בפני תשובה גדולה עכ"פ (ראה בראשית ד, יג. פרש"י בראשית ו, יד) — מ"מ כ"ז הוא רק כשה„קטיגור" וה־„סניגור" הם באותו האדם עצמו, משא"כ בנדו"ד הרי ה„סניגור" הוא (תפלת) משה, „קטיגור" הם (הניגוד למשה שב)המרגלים. ועפ"ז מובן זה שאפילו בעבודת יוהכ"פ דכה"ג בקה"ק — תכלית השלימות דתשובה — אין קטיגור דבגדי זהב — נעשה סניגור.

28) פרש"י בפסוק שלאח"ז. אבל יודע הוא מכבר מפרש"י נח ז, יא. יתרו יח, יא. נשא ה, כה. ועוד.

29) יד, ב.

*29) ועד"ז הי' ג"כ במחלוקת קורח

לומר שנשתרבב מיד — כ"א רק שנצטערו ומן — עד חודש ימים, וילמוד סתום מן המפורש בשלו.

ועפ"ז יש לקשר: להסור (ואדה"ז) שמתו בי"ז — עפ"ז החודש ימים מתחילים לא מיד, משא"כ להב"י דמתו בז' צ"ל שמיד נשתרבב לשונם.

*) ולכן גם משנה ל' הכתוב „ותדבר . . במשה" וכותב „באחי' " — דאין את מקפיד על אחותו „חצי בשרו" ובכ"ז נענשה ורשעים הללו כו'.

ע"פ הנ"ל יובן בטוב טעם המשך ב' הכתובים (וגם — למה כופל בפסוק השני "מוציאי דבת הארץ רעה", אף שבפסוק הראשון כתוב כבר "להוציא דבה על הארץ"): בפסוק הראשון לא אירע בהסיבה שגרמה מיתת המרגלים, כ"א — למה לא הועילה תפלת משה (ומש"כ "להוציא דבה על הארץ", הרי זהו רק סיפור המציאות, איך "וילינו" ע"י שהוציאו דבה על הארץ). ובהמשך לזה, בפסוק השני, בו מפרש "וימותו האנשים", מבאר מה היתה הסיבה שגרמה למיתתם — "מוציאי דבת הארץ רעה", וכאן הכוונה[30] — שבזה התנגדו להקב"ה, וכנ"ל דחטא ההתנגדות להקב"ה חמור יותר מההתנגדות למשה[31] (אף שרק ע"י התנגדותם ל-משה לא הי' יכול משה להתפלל עלי-הם) — ולכן כופלו עוה"פ בפסוק הב'.

ה. אבל צלה"ב:

מכיון שכל כוונת הכתוב היא לבאר ש"וילינו עליו", כנ"ל, ולא לבאר סיבת מיתתם, הרי הי' מתאים יותר, שלא להזכיר בפסוק הא' את העון שבשבילו מתו, דהרי זה כאלו הכתוב מדגיש (גם) כאן סיבת מיתתם דוימותו — שבא תיכף לאח"ז, היפך כוונת הכתוב [ואף שבפועל "הרעימו עליו" ע"י "להוציא דבה על הארץ", הדרך המק-ראות בכ"מ לפרש גם במקום שמובן מעצמו — מ"מ מאחר שע"י הוספת תיבות אלו יש מקום לטעות, הי' מתאים יותר שלא להזכירו].

לכן מוסיף רש"י תומ"י (באותו הדיבור): "כל הוצאת דבה לשון חנוך דברים כו' וישנה לטובה וישנה לרעה" — היינו שאין מוזכר בהכתוב ענין דעון, כ"א סיפור דברים: איך "וילינו" — ע"י דיבור (סתם); בסגנון אחר: בכוונה דייקה התורה וכתבה דיבה (סתם) — שישנה לטובה כו' — כי בתוכן כתוב זה אף אם היו מליגים עליו ע"י דבור טוב, ג"כ הי' מבואר למה לא תועיל תפלת משה עליהם; כי "אין קטיגור נעשה סניגור", כו' כנ"ל.

ומביא רש"י ראי' ע"ז[32]: "לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה", היינו שמזה שבפסוק שלאח"ז מפורש "רעה", ושם הרי כוונתו, כנ"ל, להגיד סיבת מיתתם לכן הוצרך לכתוב "רעה"[33] — הרי מזה ראי' שבכתוב זה שאין כתוב "רעה", אין בזה מש-מעות של העון שעשו, ומובן שאין כוונתו להגיד סיבת מיתתם, כ"א למה לא הועילה תפלת משה. וזהו שכפל

ועדתו שלאח"ז "ויקהל עליהם קורח את כל העדה" (קורח טז, יט).

30) עפ"ז יומתק מה שפסוק הא' ה"ה בסגנון של סיפור, שהלינו את בנ"י על משה "להוציא דבה על הארץ", ובפסוק הב' ה"ה בסגנון תואר המרגלים, שהם היו "מו-ציאי דבת הארץ רעה" — כי בפסוק הא' רק מבאר איך "וילינו עליו", משא"כ בפסוק הב' שמבאר טעם מיתת המרגלים — מתאר מהותם, שלכן נתחייבו מיתה.

31) ולכן כסיבת מיתתם נאמר "מוציאי דבת הארץ רעה" — התנגדות ל(ציווי) הקב"ה (ולא על משה).

32) וגם: מכיון שכבר הוצרך לפרש פי' "דבה", מבאר שעפ"ז מובן בדא"ג גם טעם השינוי בין ב' הפסוקים.

33) ובכתוב (יג, לב) "ויוציאו דבת הארץ" בלא הוספת רעה (אף ששם נוגע שהי' לרעה) — כי תומ"י מפרש הכתוב לאמר גו' — תוכנה של הדיבה (וראה באר מים חיים על פרש"י שלנו).

רש"י ומסיים "שיש דבה שהיא לטובה", כוונתו בזה לכתוב הא' — שאין מודגש בו טיב הדבור, וגם אם היתה דבה לטובה הי' מובן למה לא הועילה תפלתו.

ו. הוראה בעבודה:

אי' בתקוני זהר[34] "אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא", ואמרז"ל[35] "אין דור שאין בו כמשה" — ומובן שכמו שהי' משה רבינו מתפלל בעד כאו"א מבנ"י, ודאג עבור כאו"א[36] (עד שהקב"ה בחנו בזה בהיותו "רועה את צאן גו'"[37]) — כן הוא באתפשטותא דמשה שבכל דור[38], שדואגים ומתפללים[39] עבור כאו"א מבני ישראל שבדורם.

והנה אף שבודאי ישנם כו"כ שיכולים להתפלל בעצמם תפלה שלימה[40] וכו', ואדרבא כאו"א מ"ע מה"ת שיתפלל ע"ע[41], מ"מ גם הם זקוקים לתפלת "משה" שבדורם. והטעם: "ראשי אלפי ישראל כו' הם בחי' ראש ומוח כו'"[42], ולכן מובן שכמו שהוא בגשמיות, דכשיש חסרון וכאב בא' מאברי הגוף נרגש הוא בראש ומוח דוקא, כן הוא ברוחניות, שהתפלה עבור הקומה שלימה דבנ"י לכל ה' אברים שלה הוא ע"י המוח והראש[43] — משה שבדור. ועוד זאת: תפלת היחיד מתעלית ע"י המשה שבדור, להיותו ממוצע המחבר[44] בנ"י להקב"ה, וכמש"נ[45] "אנכי עומד בין ה' וביניכם".

ולמדים דבר זה מאופן ההנהגה דמשה רבינו: בנ"י נטו מדרך הישרה עד שנגזרה עליהם הגזירה ד"אכנו גו'", ומכיון שהי' "דור דיעה"[46] — שייכים למדריגת מרע"ה[47] — בודאי שהיו גדולים בעבודת ה' — כולל בעבודת התפלה, מ"מ רק משה רבינו ע"י תפלתו הוא שפעל שלא זו בלבד שלא מתו תיכף, אלא עוד שחיו כולם עד ס' שנה — היינו שכמה מהם חיו עוד קרוב לארבעים שנה לאחר חטא המרגלים —

---

34) תס"ט (קיד, א). וראה תניא פמ"ב. ועוד.

35) ב"ר פנ"ו, ז.

36) וראה מנחות (סה, א): "משה רבינו אוהב ישראל הי'".

37) ראה שמו"ר פ"ב, ב. וראה לקו"ש כרך ח ע' 250 ואילך.

38) וראה פרש"י פנחס (כז, טז. שם, יח) — אודות יהושע: "סובל כאו"א לפי דעתו", "שיוכל להלוך נגד רוחו של כאו"א".

39) ולהעיר ממרז"ל (ב"ב קטז, א): כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. וראה תענית (ח, א): אם ראית דור שהשמים משתכין כנחשת מלהוריד טל ומטר כו' ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה כו'.

40) להעיר מברכות (יד, סע"ב) עומ"ש שלימה. טור ושו"ע אדה"ז (מהד"ק) ס"ב (והשמיט תפלין). פע"ח וסי' האריז"ל בתחלתו. ועוד.

41) רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה שו"ע אדה"ז סקי"ו ס"ב.

42) תניא פ"ב.

43) ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סי' קסו.

44) ראה תורת שלום ע' 158.

45) ואתחנן ה, ה.

46) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט, ג. וש"נ.

47) ראה ע"ח ש' הכללים פי"א. ש' הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ. ובלקו"ת בהעלותך (לא, ד): שש מאות אלף רגלי דור המדבר היו תלמידיו שהיו ג"כ מבחי' יסוד אבא שהוא בחי' ביטול וזהו אשר אנכי בקרבו שמשה הוא בחי' מה ואין.

[ולא חיי צער, כ"א חיים טובים בגשמיות וברוחניות — שהרי במשך כל השנים הי' להם לחם מן השמים[48], ומים מבארה של מרים[49], וענני ה' כבוד שהלכו עמהם להרוג את הנחשים ועקרבים ולגהץ בגדיהם[50] — וגם ברוחניות היו במדרי' נעלית ביותר[51].

עד"ז הוא בנוגע למשה שבכל דור, שהוא הוא הדואג עבור כאו"א והוא הוא המתפלל ופועל ע"י תפלתו — המשכת כל טוב[52] בגשמיות[53] וב־רוחניות.

(משיחת ש"פ שלח תשל"ב)

---

48) בשלח טז, לה.

49) פרש"י חקת כ, ב.

50) פרש"י בהעלותך י, לה. עקב ח, ד.

51) ראה לקוטי לוי יצחק (אגרות ע' שנח ואילך) בפי' מרז"ל (ב"ב עג, סע"ב) „אחוי לך מתי מדבר כו' ודמו כמאן דמיב־סמי"; וכידוע הפי' (עשרה מאמרות מאמר חקו"ד ח"ב פ"ח) במרז"ל (סנה' קח, א) „דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב" — „שאין להם צורך לעוה"ב".

52) להעיר מתורת הבעש"ט במרז"ל (ברכות יז, ב. וש"נ) „כל העולם ניזון בשביל חנינא בני" — כי שביל הוא צינור שפתח צנור ושביל השפע (כתר שם טוב ח"א סי' ה'*. וראה אור תורה נח (ה, ג). בחקתי מג, ב ואילך).

53) לקו"ת ד"ה בהעלותך עה"פ מאין לי בשר (לא, ד).

---

*) ראה ביאור על תורה זו הנעתק בהערות וציונים לכש"ט שם.

קרח

א. על הכתוב[1] ויפלו על פניהם וגו' מעתיק רש"י: "א"ל אלקי הרוחות" ומפרש[2]: "יודע מחשבות, אין מדתך כמדת בו"ד, מלך בו"ד שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא".

והנה בפשטות — כוונתו של רש"י היא[3] לדייק שאין לפרש "(אלקי) הרוחות" במובן של נשמות[4], אלא במובן של מחשבות — ופי' "אלקי הרוחות": אלקים היודע מחשבות. (וכמו שמצינו בפרשה הקודמת[5]: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו גו'", שתיבת "רוח" הנאמר בה ענינה מחשבה[6]). וההוכחה לזה: רק לפי' זה מובנת השייכות של התחלת הדבור "אלקי הרוחות" למ"ש לאח"ז "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" — כי לפי שהקב"ה יודע מחשבות הרי הוא יודע מי הוא החוטא ועל מי לקצוף, אבל אם נפרש "אלקי הנשמות" אינו מובן: מהו ענינו של "אלקי הנשמות" כהקדמה למ"ש "ה' איש אחד יחטא וגו'"[7]?

וזהו שרש"י ממשיך: "אין מדתך כמדת בו"ד וכו' אבל אתה כו' ויודע אתה מי החוטא", והיינו שלפי פירושו זה ש"אלקי הרוחות" היינו "יודע מחשבות", מוסבר ההמשך בכתוב — וזהו ההכרח לפירושו[8].

וצריך להבין:

א) למה לרש"י להסביר הדבר (ש"אין מדתך כמדת בו"ד") ע"י ה' משל של "מלך בו"ד וכו'" — איזו הבהרה ותוספת ביאור יש ע"י משל זה?

ב) באם יש במשל זה איזו הסברה בהענין ולכן מביאו רש"י — מהו ה' טעם שלא הביאו רש"י מוקדם בתורה — בפ' וירא[9] בטענת א"א (הדומה

---

1) פרשתנו טז, כב. ולהעיר: סיום ה' ענין: (הרוחות) לכל בשר. וביירוש' סנה' (פ"ז ה"ח) דמאלקי כל בשר מרביגן ב"ג. ולכאורה צ"ע השייכות לכאן, ואדרבא שייכת דוקא בטענת אברהם (לקמן בפנים). ולהעיר מצפע"נ ס"פ בהר, ואכ"מ. וראה לקו"ש פ' קרח תשל"ו.

2) מתנחומא כאן. במדב"ר כאן.

3) ראה בראב"ם כאן.

4) ראה בתיב"ע ות"י כאן. וראה גם בראב"ע כאן בפי' הא'.

5) שלח יד, כה. וראה גם יחזקאל כ, לב ובפרש"י.

6) וראה רש"י שם: "שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב וכו'", היינו המחשבה כפי שהיתה בלבו וכפי שנתגלתה בדבורו. וראה בגו"א שם: הרוח שהבינו מפיו.

7) בראב"ע הנ"ל כתב: והטעם פי' א"ל כי יוכל לכלותם כי הרוחות בידו הם. אבל לפי"ז אין לזה שייכות לטענת משה "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף".

8) ומה שמעתיק רש"י גם תיבת "א"ל" יש לבאר עפמש"כ רש"י (תשא לד, ו): "א"ל אף זו מדת רחמים וכו'", וע"פ פרש"י בהעלותך יב, יג.

והיינו כי לפרש"י כוונת משה באמרו "א"ל אלקי הרוחות גו'" היתה לעורר רח' מים, משא"כ לפי' הראב"ע שבהערה הקו' דמת ה"ז להיפך. וא"כ גם מתיבת "א"ל" הוכחה לפירושו.

9) יח, כג.

לכאורה לטענת משה בעניננו ובמילא גם שם מתאים להביא משל זה) בנוגע לסדום: "האף תספה צדיק עם רשע" [10]?

ג) הרי גם מלך בו"ד, באם מושל בצדק ויושר, הרי כשיחטא אחד לא יעניש אנשים רבים כ"א שימנה שופט וכו' שיחקור וידרוש ויברר "מי ה־חוטא", ואפילו אם הוא באופן שא"א לברר מי הוא החוטא, הרי עדיין דורש ביאור — וכי בשביל זה שלא הוברר מי הוא האחד [11], שחטא יעניש מלך ישר הולך את "כולם"?

ד) פתח רש"י בלשון "סרחה (עליו מקצת מדינה)" ומסיים בל' "(מי ה) חוטא" [12]?!

ה) כן — מסיים רש"י "אינו יודע מי החוטא" ל' יחיד, ודלא כהפתיחה "שסרחה עליו מקצת מדינה" [13]?

ב. אח"כ מעתיק רש"י התיבות "האיש אחד" ומפרש: "הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף. אמר הקב"ה יפה אמרת [14] אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא".

וגם בזה צלה"ב:

א) מהי כוונת רש"י בפירושו זה, שבמקום "(האיש אחד) יחטא" שנאמר בקרא כתב "הוא החוטא" והוסיף תיבת "ואתה (על כל העדה תקצוף)" — הרי לכאורה אין בזה כל תוספת ביאור בהכתוב [15].

ב) באם כוונת רש"י לפרש (באיזה אופן שהוא) מ"ש "(האיש אחד) יחטא (וגם) (על כל העדה תקצוף", הו"ל להעתיק גם תיבות אלו או עכ"פ ל־רמזם ב"וגו'".

ג) מהי כוונת רש"י בזה שמוסיף הענין: "אמר הקב"ה יפה כו' חטא". יתירה מזו

ד) במענה לטענת משה — אמר הקב"ה אל משה: "העלו מסביב ל־משכן קרח דתן ואבירם", והכתוב מפרש העונש שהגיע לשלשתם. עפי"ז

---

10) וגם לפי' השני שברש"י שם: האף (רוגז) ישיאך שתספה.

11) בתנחומא ובמדב"ר כאן: "מלך בו"ד שמרדו עליו בני המדינה . . אם הם עשרה או עשרים וכו'" אבל בפרש"י השמיט ענין זה ("אם הם עשרה כו'") כי בפשוטו של מקרא הי' רק חוטא אחד כמ"ש "האיש אחד יחטא וגו'". ולהעיר מפרש"י פנחס כו, יא. וראה לקמן הערה 26.

12) ובפרט — שמשנה רש"י בזה מל' התנחומא ובמדב"ר כאן — דבמאי דפתח מסיים: "... שמרדו עליו בני המדינה . . שאינו מכיר בהם מי מרד ומי לא מרד".

13) משא"כ בתנחומא ובמדב"ר: "... ש־מרדו עליו בני המדינה (סתם, ואח"כ מפרש) . . אם הם עשרה כו'".

14) מ"ש רש"י "יפה אמרת" (ל' יחיד) אף ד"האיש אחד גו'" אמר גם אהרן — כי "וידבר הוי' אל משה" (לבד — שרק בו שייך "דבר אל העדה"). ואולי הי' כתוב בפרש"י אמרת (בתוספת קו על התי"ו — במקום מ"ם) — ובטעות הושמט הקו לאח"ז.

15) במפרשי רש"י כאן כתבו שכוונת רש"י לומר שאין פי' "יחטא" לעתיד (ראה אוה"ת כאן) אלא שהוא חוטא כבר, ו"תקצוף" הוא כפשוטו: ל' עתיד. אבל נוסף על המבואר לקמן בפנים דא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבות "יחטא", ו"תק־צוף":

א) הו"ל לרש"י לומר "חטא" או "חוטא" (לשנות מעתיד לעבר או להוה) ולא "הוא החוטא" (בשם התואר ובהדגשת "הוא").

ב) למה הוסיף רש"י תיבת "ואתה".

אינו מובן מ"ש רש"י: "אמר הקב"ה יפה אמרת" היינו שהקב"ה מסכים לטענת משה "האיש אחד (ותיבות אלו מעתיק רש"י) יחטא" — והרי הקב"ה הודיע שלא אחד חטא אלא שלשה?

ה) "(אני) יודע" — לכאורה מיותר כי החידוש הוא רק ב"אני . . מודיע". ובפרט שרש"י מוסיף זה על ל' ה־ מדרש "יודע"!

בכללות הענין קשה:

בפסוקים הקודמים נזכר כמה פעמים שבמחלוקת קרח על משה ואהרן הש־ תתפו אנשים רבים — "ויקומו . . ואנ־ שים מבנ"י חמישים ומאתים . . ויקהלו על משה ועל אהרן וגו'", ומשה דבר "אל קרח ואל כל עדתו", והוכיח גם את "כל עדתו", ועד שאמר "אתה וכל עדתך הנועדים על ה'"[16], ובפרש"י[17]: "שכבר זה בידם טרחון רביעי, חטאו בעגל וכו'" — שמכל זה מוכח שלא אחד בלבד חטא במחלוקת זו (גם לפי דעתו של משה) — ואיך אמר משה "האיש אחד יחטא גו'"?

ג. והביאור בכ"ז[18]:

בפירושו עה"פ "ויקהל עליהם קרח גו'" (שלפני פסוק זה) כתב רש"י: "הלך אצל השבטים ופתה אותם כסבו־ רין אתם שעלי לבדי אני מקפיד איני מקפיד אלא בשביל כולכם כו' עד שנתפתו כולם".

היינו שקרח הוא אשר פיתה את אנשי העדה ומשכם בדבריו שהוא מתכוון לטובתם וכו', עד שהכניסם בתלונות על משה ואהרן. והוא הדבר בנוגע לראשי המשתתפים בהמחלוקת, שהם "דתן ואבירם וגו' ואנשים מבנ"י חמישים ומאתים", וכמו שפרש"י: "בשביל שהי' שבט ראובן (שממנו היו דתן ואבירם וכו' ו"רובן" של הר"ן איש) שרוי . . שכן לקהת ובניו . . . נשתתפו עם קרח במחלוקתו", והיינו שהשתתפותם במחלוקת באה עי"ז שקרח פיתה אותם והסיתם עד שנדמה להם שטענתו נכונה[19]. אבל הם מצ"ע לולא פיתויו של קרח, לא היו נכנסים למחלוקת זו.

[ואף שבודאי אין לו לאדם להצדיק א"ע בהתנצלות זו[20], שאין הוא האשם בזה שעשה דבר שלא כהוגן היות שנתפתה לזה ע"י מישהו — כי צריך האדם להתרחק מן הרשע, וגם להיות חזק בדעתו מבלי להתפעל מפיתויים וכו' — עכ"ז הרי בפועל לא נחלקו על משה ואהרן אלא בהשפעתו של קרח].

וזוהי כוונת רש"י בהביאו משל ל"מלך בו"ד שסרחה עליו מקצת מדינה", היינו לדייק שהנהגתם היתה "סרוחה" — באופן המאוס אצל המלך (כפי' של "סרחה" כפשוטו), אבל לא שהתכוונו למרוד בהמלך[21] (ובפרט באופן שיתחייבו מיתה עבור זה).

16) פרשתנו שם — ב, ג, ה, יא.
17) פרשתנו שם, ד. וראה גם פרש"י שם, ז.
18) ראה גם רמב"ן (כאן פסוק כא), ראב"ע, ספורנו (כאן). פי' מהרז"ו לבמדב"ר כאן.

19) פרש"י ריש פרשתנו. וראה שם: משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כו'.
20) ראה בראשית ג, א ואילך ובפרש"י שם, יד. וראה קונטרס ומעין ע' 98.
21) משא"כ לפי' התנחומא ובמדב"ר כאן. ראה לעיל הערה 12.

אמנם היות ו„מקצת המדינה" סרחו עכ"פ, הרי מסתבר שיש ביניהם מי שהוא (אחד, לפחות) שהסיתם והביאם לידי סרחון זה — ו(בזה גופא) ה"ה „חוטא" ממש במרידה נגד המלך. וזהו שכתב רש"י: „ואינו יודע מי החוטא" (בל' יחיד) — היינו המסית והגורם להסרחון. משא"כ אנשי „מקצת המדינה" שאין לקרותם „חוטאים"[23] אלא ש„סרחון" יש כאן[24].

ולכן במלך בו"ד מכיון שא"י מי החוטא ה"ה נפרע מכולם, שהרי ב־פועל „סרחו" עליו כולם, „אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא", וא"כ לא יתכן שאלה שרק „סרחו" ייענשו בעונש החמור של החוטא.

וטענתו זו של משה מבארה רש"י ומפרשה בתיבות הכתוב (ואינו דיבור בפ"ע כפי שנדפס[25] — אלא בהמשך למ"ש לפנ"ז: „ויודע אתה מי החוטא"): „האיש אחד הוא החוטא (אבל שאר העם רק „סרחו") ואתה (היודע מחשבות) על כל העדה תקצוף, בתמי'!

ובתשובה לטענתו של משה „אמר הקב"ה יפה אמרת" והכוונה בזה ל־כללות טענתו[26] של משה שאין להע־ניש אלא את „החוטא" ולא אלו שרק „סרחו". אולם בנוגע לפרט, אין הדבר כמו שמשה הי' יודע וסבור שהי' חוטא אחד, אלא ש„אני יודע"[26] ומודיע

---

22) ומ"ש (פרשתנו יז, ג) „את מחתות החטאים האלה בנפשותם", ובפרש"י (סז, ז): „הם חטאו על נפשותם כו'" הנה הר"ג איש — סוג בפ"ע

(שהרי ל"נ העלו בנוגע להם — כי עמדו פתח אוה"מ, ו„נחלקו על הקב"ה" ע"י"ז שהקריבו קטורת ב„כלי שרת" בחוץ. ולכן עונשם ב„אש יצאה מאת הו'" — בדוגמת (ולא ממש) נדב ואביהוא — ראה פרש"י יז, יג)

וצ"ע איך הוא ע"פ פשוטו של מקרא.

23) ומ"ש רש"י (שם, ד): שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל כו'. כי גם בעגל הי' זה ע"י מפתים (ערב רב וכן במתאוננים כו'). גם י"ל: יש בכלל חטא (דעגל וכו') — סרחון, ולכן ה"ז סרחון רביעי אף שאינו חטא רביעי (כי בפרשתנו אינו אלא סרחון) — אבל לא משמע כן מפרש"י (סז, ד): „שסרח על אביו ופייסו", היינו שגם בפעם הראשונה הי' פיוס דסרח.

24) וכן משמע בדפוס ראשון, ושני, ובפרש"י כת"י, שבכולם חסרה הנקודה (המפסקת בין התיבות שרש"י מעתיק — לפירושו) בין תיבות „האיש אחד" לתיבת „הוא".

25) כי ד"ה אחד הוא, כנ"ל בפנים.

26) משא"כ בתנחומא לא נזכר אלא „אני מודיע" (ולא „אני יודע") כי לפי התנחומא גם משה ידע שכמה מהם חטאו * (וכנ"ל הערה 11 שבתנחומא אי' שמרדו וכו' עשרה או עשרים ** מהם) והחידוש שבמענה הקב"ה הוא ש„אני מודיע" לכל בנ"י (ע"י העונש) מי חטא כו'. אבל ל־פרש"י החידוש הוא גם שרק „אני יודע" כי בזה שלל טענתו של משה שאיש אחד הוא החוטא, כי משה לא ידע שג' בגדר „חוטאים" הם.

---

*) ולפי התנחומא צ"ל ש„האיש אחד" הוא החוטא העיקרי, וכיו"ב. וראה רבינו בחיי כאן.

**) וי"ל שכולל גם ב"ב דקרח ודתן ואבירם וכדרז"ל שגם נשיהם כו' השתתפו במחלוקת ואדרבא (סנהדרין קי, א. תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר יח, ד) ובני קרח הוצ־רכו לעשות תשובה (פרש"י פנחס כו, יא) וכיון שגם „יונקי שדים" היו ביניהם (תנ־חומא שם. במדב"ר שם. פרש"י (סז, כז)), לכן ב' טבורות: עשרה או עשרים.

מי חטא" — שלא קרח בלבד חטא אלא גם דתן אבירם חטאו (משא"כ שאר העדה), וזהו שאמר הקב"ה "העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם", כי שלשתם "חוטאים" הם.

ד. ההוראה בעבודת האדם — מ־פרש"י זה בפנימיות הענינים:

מסופר בפרשה [27] ששלח "משה לק־רוא לדתן ולאבירם גו' " והם מיאנו לבוא ועגו בעזות גדולה [28]: "המעט כי העליתנו . . להמיתנו במדבר וגו' העיני האנשים ההם תנקר גו' ", עד אשר ש"ויחר למשה מאד" — שכ"ז מורה שהשתתפותם במחלוקת לא הי' באופן של "סרחון" בלבד, אלא ש־חוטאים היו — ולאחר כ"ז דנם משה רבינו לכף זכות ואמר "האיש אחד יחטא" [29]!

ומזה ההוראה עד כמה צריך כאו"א (שבכאו"א יש בו מבחי' מרע"ה [30]) לפעול ולהשריש בנפשו מדה זו — לדון את חבירו לכף זכות, ועד ש־אפילו כשהנהגת חבירו היא באופן השולל לכאורה כל לימוד זכות, בכ"ז עליו להפך בזכותו וכתוצאה מזה — הרי גם יעשה כל התלוי בו להחזירו ולהעמידו בדרך הישרה.

(משיחת ש"פ קרח תשל"א)

---

27) פרשתנו שם, יב ואילך.
28) ראה מו"ק טז, א: מתפקר בעל דין בשלוחו דב"ד כו'.
29) ראה מנחות סה, א: משה רבינו אוהב ישראל הי'.
30) תניא רפמ"ב.

קרח ב

א. מן הכתובים שבפרשתנו [1] המדברים בשמירת המקדש למד הרמב"ם בספר המצות [2] "שצונו לשמור המקדש וללכת סביבו תמיד לכבדו ולרוממו ולגדלו והוא אמרו [3] לאהרן ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, רוצה לומר אתם תהיו לי לפני תמיד. וכבר נכפל זה הציווי בלשון אחר והוא אמרו [4] ושמרו את משמרת אהל מועד וכו'".

והנה בספר היד [5] מבאר הרמב"ם את המ"ע דשמירת המקדש וז"ל: "שמירת המקדש מצות עשה, ואעפ"י שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו, אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין" [6]. וממשיך בה"ב "ושמירה זו מצותה כל הלילה, והשומרים הם הכהנים והלוים שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות כלומר אתם תהיו שומרים לי והרי נאמר ושמרו את משמרת אהל מועד, ונאמר [7] והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת הקודש".

וצלה"ב:

א) טעם השינוי בספר ההלכות [8] מבסה"מ — שבספר היד הוא מביא את הכתובים לבסוף [8*] (בה"ב) ולראי' ש"השומרים הם הכהנים והלוים שנאמר כו'", דבפשטות כוונתו לומר שמכתובים אלה אנו למדים הפרט שחיוב שמירה זו מוטל על הכהנים והלוים — משא"כ בסהמ"צ — שהם מקור ולימוד על עצם חובת השמירה [9].

ב) אם מצות השמירה אינה מפני פחד מאויבים ולסטים אלא ל"כבודו", של המקדש [10], הרי היתה צריכה להיות שמירתו כל היום וכל הלילה [11], וה־

---

1) יח, א. ואילך.
2) מ"ע כב. ועד"ז בחינוך מצוה שפ"ח.
3) שם, ב.
4) שם, ד.
5) רפ"ח מהל' בית הבחירה.
6) מספרי זוטא — הובא בילקוט — (פרשתנו שם) כנסמן בכסף משנה.
7) במדבר ג, לח.
8) שבתראי הוא וכתבו בלה"ק (משא"כ ספהמ"צ שכ' בערבית).

*8) וראה שם ריש פרק שלפניו: מ"ע לירא מן המקדש שנאמר כו'.

9) ואין לומר שהראי' מהכתובים קאי על כל מה שכתב לפנ"ז גם על עצם שמירת המקדש שבה"א, ולא כתבו בתחלה בה"א, בכדי שיכלול גם הפרט שהשומרים הם הכהנים והלוים, כי: א) לא משמע כן בפשטות לשונו "והשומרים הם הכהנים והלוים שנא' כו'", ב) הדין שבאמצע (ש"מצותה כל הלילה") לא נלמד מכתובים אלה, ג) לפי"ז הו"ל לכלול גם מש"כ אח"כ בה"ד "הכהנים שומרים מבפנים והלוים מבחוץ" שגם זה למדין בספרי (עה"פ, ועד"ז בספרי זוטא) מפסוק זה עצמו "אתה ובניך אתך גו'", וכמו שהביא בסהמ"צ שם.

10) כ"כ בסהמ"צ שם. פיהמ"ש ריש תמיד. ועד"ז הוא בפי' הראב"ד ריש מס' תמיד "ושומרים את המקדש בשביל כבודו". רא"ש שם. מאירי שם. רע"ב ריש תמיד ומדות.

11) כדעת המפרש. פי' הראב"ד. וכ"ה דעת הרא"ש שם, לפי דעת האחרונים. אבל ראה לקמן הערה 49. וראה מנין המצות להרמב"ם שבראש ספר היד שאף שנכתב בקיצור הכי נמרץ בכל זה דייק וכתב — במ"ע כב "לשמור בית זה תמיד". ובראב"ד שם (כט, א) הביא חילוקים ברוחות.

רמב"ם כתב "ושמירה זו מצותה כל הלילה" [12], וביום אין מצות שמירה [13]. ועוד

ג) בהכתובים הנ"ל שהביא הרמב"ם לא נזכר שמצותה בלילה דוקא, ומשמעותם בפשטות שהשמירה תהי' בכל זמן [14] (וכמש"כ בסהמ"צ שם "אתם תהיו לי לפני תמיד").

ד) במש"כ בסהמ"צ "ללכת סביבו תמיד" *[14] — מהו ענינה של הליכה זו, ומהי שייכותה למצות שמירת המקדש.

ב. ויובן בהקדים ביאור ההתחלה השווה בהמסכתות תמיד ומדות, "בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש", שלכאורה באחת מהן מיותרת

---

12) וכ"כ בסהמ"צ מל"ת ס"ז. וע"פ תרגום העליר וקאפאח כן הוא גם בסהמ"צ מ"ע כב שם "(ללכת סביבו תמיד) בכל לילה כל הלילה", וכ"כ בסמ"ג עשין קסה. חינוך שם. וכן דעת הרמב"ן (במדבר א, נג). ר"ש רע"ב ותיו"ט ריש מדות. תוס' עירובין כג, א ד"ה שהוא ע' אמה. תוס' יומא י, ב ד"ה רבנן. באר שבע ריש תמיד. מל"מ הל' בית הבחירה רפ"ח.

13) וכמו שהקשה במנ"ח שם (ומסיים "ואפשר שמצאו באיזו ברייתא וצ"ע"). וב' ליקוטים שבמשניות לריש מדות בשם "ב"ד", ומסיים ש"הרמב"ם נמי בחיבורו לא כתב אלא דשמירה זו מצותה כל הלילה ולא מיעט היום מן השמירה אלא שאינה מצוה ביום כמו בלילה". וראה לשונו בסהמ"צ הובא בהערה 12.

14) ראה עד"ז תפא"י ריש תמיד דבקרא לא נזכר לילה. תורת לוי"י בביאור מס' מדות (ע' רפא). ושם: חילוק בין שמירת כהנים ולוים. ובעזרת כהנים למס' מדות מ"ה: ד"ה "והמפרש ז"ל בתמיד".

*14) וכ"ה בהוצאת העליר (כנ"ל הערה 12). אבל בהוצאת קאפאח "ולבקרו תמיד בתדירות".

היא (ובפרט שמס' מדות באה תיכף לאחרי מס' תמיד).

וב"המפרש" למס' תמיד מבאר "משום דבעי לאורי במעשה דתמיד עבודת הכהנים נקט תחלה שמירתן ומקום שכיבתן עד שהוא מסדר כל הסדר כו' " [15].

אבל כיון דסו"ס באה כבר משנה זו קשה למה הוצרך לשנותה עוה"פ בריש מס' מדות [16] (שבאה בהמשך ל(משנ"ב)מס' תמיד "בג' מקומות כו' "), והו"ל להתחיל "בכ"א מקומות הלוים שומרים בביהמ"ק" [17], אף די"ל דכיון דצריך לאשמעינן שמירת לויים מביא דין שמירה בשלימותו.

ג. והביאור בזה י"ל:

מצות שמירת המקדש יש לבארה בב' אופנים: א) שהיא פרט בעניני בית המקדש, ב) שהיא פרט בעבודת [18] הכהנים והלוים, שעליהם לשמור את המקדש.

---

15) ראה גם פי' הראב"ד שם כו, סע"ב.

16) ראה תפא"י שם.

17) וכן הקשה בתורת לוי"צ (ע' ער). ובב"ש שם על הגמרא "מיהו מתניתין" (הובא בהגהות מהר"ב רנשבורג) כתב דגם במשנה דמס' תמיד צ"ל "והלוים בכ"א מקומות" (ועפ"ז תוגדל הקושיא דכבר נשנית בתמיד — כיון דגם שמירת לויים נשנית שם). אבל ראה שטמ"ק שם. בהגהות חק נתן שם.

18) ראה שקו"ט אם מצות שמירה חשוב עבודה או לא באבני נזר יו"ד סתמ"ט. בארוכה בס' משכנות לאביר יעקב (להרהמ"מ גלבשטיין) ח"א. ובצפע"נ (להרגצובי) בכ"מ — ראה צפע"נ עה"ת ר"פ נשא (ר, לז. מה) ובהמובא בהערות שם. אמבוהא דספרי לספרי זוטא ריש פרשתנו סק"ו.

בסגנון אחר: מצות שמירת המקדש הוי דבר הנוגע להמקדש עצמו, חובת „חפצא" המקדש צ"ל נשמר (אלא ש־חיוב שמירה זו הוטל על הכהנים וה־לוים), או שמלכתחילה היא חובת „גב־רא", ממצוות (ועבודות) הכהנים וה־לוים, (אלא שהחיוב הוא לשמור את המקדש)[19].

והנה לכאורה י"ל שתלוי בטעמי מצות השמירה, אם מצות שמירת ה־מקדש הוא מטעם „כבוד", וכל' הרמב"ם „אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", הרי זהו פרט בפלטרין, במקדש גופא; אבל אם שמירת המקדש הוא מטעם שלא יכנס זר[20] וטמא וכיו"ב[21], או בכדי לשמור הכלים וכו'[22], הרי זה פרט בחיובי הכהנים והלוים כו'[23].

19) אבל אין מוכרח שיהי' תלוי אם שמירתה עבודה אי לאו. וראה בסהמ"צ ממצוה כב ואילך, שבכ"מ מתחיל „שצוה הכהנים". ובכמה „שצונו" (וכן הוא במ"ע לט ואילך), אף שרובם ככולם עבודות הן (וראה חמד"י במ"ע כט). וראה לקו"ש חי"א ע' 124 ובהערות 54 55.

20) ראה פרש"י במדבר ג, ו. פרשתנו שם, א. ביאורי הגר"א ריש תמיד.

21) ראה מו"נ ח"ג פמ"ה. אך שם צירף ב' הטעמים יחד: „ומכלל הדברים המביאים להגדיל המקדש כו' עד שיגיע לנו יראה שלא יבוא אליו לא שכור ולא טמא כו'", ועד"ז הוא באבנ"ז שם אות ה. אבל שם שלא לטמא את המקדש.

22) ראה אבנ"ז שם אות ד. אך גם שם צירפו לכבוד המקדש. עזרת כהנים שם ד"ה בלשכת הפרוכת (הב'). וראה בהמפרש שם „דאי לא נפקא לן מקרא הו"א דלא צריכי שומרים דאין עניות במקום עשירות ואי גנבי כלי המקדש יקנו אחרים".

23) ראה פרש"י נסמן בהערה 20. וב־פרשתנו פסוק ד.

ולפי"ז הי' אפשר לבאר זה שבשנית המשנה בג' מקומות הכהנים שומרים הן בראש מס' תמיד והן בראש מס' מדות:

מס' מדות ענינה הוא כשמה, מדובר בה „במדות המקדש וצורתו ובנינו וכל ענייניו"[24], והיינו שאין ענינה לבאר העבודות והמצות שמקומם בביהמ"ק, כ"א ה(מדות) ביהמ"ק עצמו[25].

אמנם במס' תמיד המדובר בהעבו־דות הנעשות בביהמ"ק, ובל' הרמב"ם[26] היאך היו מקריבים התמיד.

ובב' המס' קאמר „בג' מקומות ה־כהנים שומרים כו' " כי במצות שמי־רת המקדש ישנם שני הענינים: ענין בעבודות הכהנים, ענין בהמקדש עצמו.

ד. ועפ"ז מובן מה שהרמב"ם לא הביא בהל' ביהב"ח הפסוקים הנ"ל לראי' על עצם דין שמירת המקדש: לדעת הרמב"ם (בידו) מצות שמירת המקדש היא פרט וענין בהמקדש עצמו. וכלשונו „אין שמירתו אלא כבוד לו אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", וכדמוכח גם מזה שהביא כל דיני שמירת ה־מקדש בהל' ביהב"ח שבהן מדובר ע"ד קדושת ומצות בית הבחירה עצמו, ולא ע"ד העבודות הנעשות בו[27] —

ולכן לא הביא כתובים אלו לראי' על עצם דין שמירה, כי בכתובים אלו

24) הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות, והובא בתויו"ט בפתיחה למס' מדות.

25) ראה תורת לוי יצחק שם ס"ע ערב.

26) בהקדמתו לפיה"מ.

27) שהוא בהל' „כלי המקדש והעובדים בו" (ראה שם פ"ג ופ"ד), ובהל' תמידין ומוספין וכו'.

מבואר רק א) החיוב „גברא", של ה־כהנים והלוים, לשמור (את הבית)[28]. ב) ועיקר: הכתובים דפ' קרח באים בהמשך לטענת בנ"י „כל הקרב קרב אל משכן ה' ימות גו' "[29] אשר לכן ציוה הקב"ה „אתה ובניך ובית אביך תשאו את עון המקדש . . ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות" שהכהנים וה־לוים יהיו שומרים שלא יכנסו בנ"י להמשכן[30].

ואין מזה הוכחה גמורה על עיקר

28) ולפ"ז י"ל דצורך הג' כתובים הוא*: מפסוק „אתה ובניך אתך גו' " למדין שהכהנים היו צריכים לשמור, ומהכ' „ושמ־רו את משמרת אהל מועד" — שמירת הלוים. ומהכ' „והחונים גו' " למדים שה־כהנים והלוים הם לא ביחד, ורמז לשמירת כהנים בג' מקומות כדאי' בגמרא (כו, א) שומרים משמרת למשמרת או בתחלת הסוגי' שם „אהרן ובניו גו' ". ועיין ברע"ב ריש מס' תמיד ומדות שלא הביא כתובים על עצם דין שמירת המקדש כ"א רמז לג' מקומות מכתוב הנ"ל.

וראה פי' הראב"ד ורבינו גרשום שם, דקושיית הגמרא מנה"מ (שע"ז הביא הגמרא הכ' „והחונים") הוא „שהכהנים היו שומ־רים".

29) יז, כח. פרש"י שם.

30) והטעם דלא ס"ל שזהו טעם שמי־רתו „שלא יכנסו כו' ", י"ל לפי שבהמ"ק השערים סגורים, ראה בביאורי הגר"א. וראה עוד טעמים — עזרת כהנים שם ד"ה „ובדברי רש"י ז"ל כו' ", עולת תמיד ד"ה „והנה מקרא" (וראה מנחת תמיד שם סק"י. ושם מתרצים גם קושיא הב' והג' שבס"א). וראה בפי' המשניות להרמב"ם תמיד שם, שמשמע שגם במשכן הי' שומרים מטעם כבוד.

*) וראה עולת תמיד (לבעל „ערוגת הבושם") בפי' הגמרא שומרים משמרת ל־משמרת.

העניין שבשמירת המקדש[31], שלדעת הרמב"ם הוא (רק) בשביל כבוד המק־דש כנ"ל, חלק ופרט בביהמ"ק עצמו.

ה. אמנם (נוסף ע"ז שעדיין לא תורצו הקושיות האחרות שברמב"ם הנזכרות בס"א, הנה גם ביאור זה עצמו) צלה"ב:

א) אם שמירת המקדש היא מטעם „כבוד", ש„אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין כו' ", הרי גם כשישנם רק שומרים אחדים (או אפילו רק אחד) הוי פלטרין שיש עליו שומרין, שבזה הוא „כבוד ה־מקדש"[32] (ומה שבג' מקומות הכה־נים שומרים ובכ"א מקומות הלוים, הוא חובת גברא, שהוטל על הכהנים והלוים[33] לשמור בכ"ד מקומות)[34], וא"כ

31) ומה שבסהמ"צ שם הביא פסוקים אלו על עצם מצות שמירת המקדש, כי בסהמ"צ (וכן במנין המצות שבראש ספר היד) דרכו להביא המקור והראי' מהכתוב על כלל המצוה, וע"ז שפיר יש ראי' כי הרי סו"ס בפסוקים אלו כתוב החיוב לשמור את המקדש (אף שבכתובים לא משמע שזהו מצד כבוד כבפנים). וע"ד מה שתי' בהגהות חק נתן למס' תמיד בתחלתו, ד"ה „המפרש", על סתירת דברי המפרש ממש"כ על המשנה למש"כ בגמרא (משא"כ בספר היד מביא הראיות מהכ' בעיקר בכדי לבאר תוכן ה־מצוה).

32) וכהמוכח מזה שלא הביא הא ד־שומרים בכ"ד מקומות בסהמ"צ שם, כ"א „שצונו לשמור המקדש". וראה בהנסמן בהערה 28 בביאור קושית הגמרא תמיד „מנה"מ". ולהעיר גם מהמפרש ריש תמיד „דאי לא נפקא לן מקרא . . הו"א בחד שומר סגי". וראה בהערה הבאה ובהערה 34.

33) ראה ביאורי הגר"א שם.

34) ובכלל צ"ע לדעת הרמב"ם אם כל הכ"ד שומרים הם מה"ת, ראה בהערה 32.

מה טעם נאמרה המשנה בכ"א מקומות הלוים שומרים במס' מדות (המקדש)[35] — מאחר שמצד המקדש די' השמירה של שומרים אחדים שיהי' נקרא "פל־טרין שיש עליו שומרין"?

ב) לאידך צריך להבין השייכות של כל ענין השמירה למס' תמיד: ענינה בעיקר הוא לבאר עבודות התמיד וכשם המס' "תמיד", וכמש"כ הרמב"ם[36] ש־"מס' תמיד . . אין בה דיבור לא ע"ד חכמה ולא ע"ד איסור והיתר אלא סיפור שהוא אומר היאך היו מקריבין התמיד כדי לעשות כן תמיד". ומדוע הובאו בה סדרי השמירה של הכהנים. ועבודת הכהנים וכו' הרי זה שייך למסכתות הדנות בעבודות הכהנים וכו' כגון יומא, זבחים מנחות כו' ולאו למס' תמיד הדנה בעיקר בסדר "עבודת התמיד"[37].

ג) גם צריך עוד ביאור בעצם ה־פירוש ששמירת המקדש היא פרט במצות ביהמ"ק עצמו (אשר משו"ז נשנית היא בריש מס' מדות) — הרי גם לפי הביאור שהוא משום כבוד המקדש, הרי"ז רק שהשמירה היא בשביל כבוד המקדש כו' ולמה נשנית במס' מדות שענינה מדות ובנין ביהמ"ק עצמו (ולא עבודות הנעשות בו), מאחר שסו"ס זהו חיוב ומצות הכהנים והלוים.

ו. ויובן בהקדים מה שיש מתר־צים[38] הקושיא הנ"ל (בס"א), אם ה־שמירה היא מטעם "כבוד" למה לא היו שומרים המקדש גם ביום — כי ביום אי"צ שמירה מחמת כבוד, כי ע"י הליכת הכהנים אנה ואנה כולו אומר כבוד, אבל בלילה שאין בו עבודה, צריך להראות כבוד וגדולה לבית המקדש ע"י השמירה וכו'.

וצריך ביאור:

מהו ענינו של כבוד זה שע"י הליכת הכהנים בעבודתם, ומהו הצד השוה שבין הכבוד בשמירת המקדש והנעשה

ולהעיר מלשונו בהלי' ביהב"ח ה"ד שכ' "מצות שמירתו שיהיו הכהנים כו' וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בכ"ד מקום. הכהנים בג' מקומות כו'" שלא משמע שכולם בכלל מצות השמירה מה"ת (אף שבספרי זוטא כאן (פסוק ג) איתא "ושמרו משמרתך מלמד שהכהנים והלוים שומרים בכ"ד מקומות"). וראה מל"מ שם "מן הכתוב נראה דבחד לוי שומר סגי אלא אפשר דדוד תיקן כו'". וראה פיהמ"ש להרמב"ם תמיד שם "רמז לכהנים שיהיו שומרים בג' מקומות כו'" ועד"ז הוא ברע"ב ריש תמיד ומדות. אבל ראה מל"מ ה"ה שם "דהא מקרא ילפינן דכהנים ישמרו בג' כו'".

אבל ראה מנ"ח שם דכ' דכל הכ"ד מקומות הוי מדאורייתא. וכ' "וכן נראה מהר"ם ומהרמ"ח". וכ"מ ברמב"ם ממש"כ בתחלת הלי' ביהב"ח: יש בכללן שש מצות . . לשמרו סביב. ולשונות הנ"ל — י"ל.

35) אבל ראה בהערה 17. וראה בראב"ד שבהערה 15.

36) בהקדמתו לפי' המשניות. אבל ראה מאירי בהקדמתו למס' תמיד.

37) וכמו שמסיים בפ"ז סוף מ"ג "זהו סדר התמיד לעבודת בית אלקינו כו'". אף שמבואר בה גם שאר עבודת היום החל מתרומת הדשן וסדור המערכות שקודם הת־מיד (ספ"א וס"ב), הישון מזבח הפנימי ודישון המנורה וכו' (בפ"ג ואילך). ואולי י"ל (בדוחק) ד"סדר התמיד" הוא לשון נופל על ל', וכוונתו — סדר התמידי (ונעשה) בכל יום.

38) תפא"י ריש תמיד, ועד"ז כ' באו־רות המצות מצוה שפ"ח (הובא במשכנות לאביר יעקב שם סי' יו"ד (ה, סע"א ואילך)). ועוד.

ע"י הליכת הכהנים וכו'?

ולכן נ"ל דשמירה זו מפני הכבוד ענינה שלא יסיחו דעתם מהמקדש, וכמ"ש הרא"ש[39] "בבוד המקדש שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה".

ואין פי' היסח הדעת זה כהיסח הדעת דקדשים מחמת חשש טומאה[40] וכיו"ב, כ"א שלילת היסח הדעת זה — מורה על רוממות וגדלות הבית, תמיד ישנם אנשים סביבו, אינם מסיחים דעתם ממנו לעולם.

[וע"ד הענין בתפלין וציץ ש"כל זמן שהן עליו לא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד"[41], מצד קדושתן[42]].

והנה ענין שמירה זה שלא יסיחו דעתם ממנו הוא ענין בהבית עצמו,

ולכן נשנית השמירה במס' מדות. והיינו שאי"ז עבודה שמקומה בביהמ"ק, אלא חשיבות בהמקדש עצמו, וכדיוק ל' הרמב"ם "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין", אין זה דבר בפ"ע שמקום עשייתו — בג' מקומות כו' בבית המקדש, כ"א זוהי עשי' ב(חשיבות) בית המקדש — בשמירה על הפלטרין משנין הפלטרין ואינו דומה ל"פלטרין שאין עליו שומרין".

[ועד"ז — ע"פ מרז"ל דכל מי שלא נבנה ביהמ"ק בימיו ה"ז כאילו נחרב בימיו[43], לפי השיטה דחורבן בית ה־מקדש הוא ענין נמשך[44] — י"ל בה־"תועלת" דמס' מדות "שהוא זוכר מדת המקדש . . כי כשיבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התבנית ההוא והתבניות וה־צורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"[45], הנה ע"י ידיעה זו דשמירת המקדש ודמדותיו ואין מסיחין דעתן ממנו — ה"ז גם עתה חורבן ביהמ"ק בדרגתו דפלטרין שיש עליו שומרין כו']).

ז. עפ"ז יובן זה שכתב הרמב"ם "ושמירה זו מצותה כל הלילה", וזה שנשנית במס' תמיד:

ביום היו הכהנים עובדים עבודתם בביהמ"ק שהתחלתה היא עבודת התמיד בבקר משעה שהאיר פני המזרח[46],

---

39) ריש מס' תמיד.

40) כמו שפי' בעזרת כהנים פ"א מ"א ד"ה "שומרים ז"ל המפרש" וד"ה "בעשרים י"מ מקום (הא')". וראה אבנ"ז שבהערה 21.

ולהעיר מהמ"ד (פסחים לה, א. פרש"י שם ד"ה פסול הגוף) דהיסח הדעת בקדשים הוא פסול הגוף (פסול לעצמו ולא פסול מצד חשש טומאה). ולהעיר שגם היסח הדעת בתרומה וקדשים הוא מצד הכ' "משמרת — עביד להו שימור" (פרש"י שם ד"ה בהיסח הדעת. רמב"ן וריטב"א חולין ב, ב ד"ה ואם שחט. וראה אנציקלופדיה תלמודית בערכו).

41) רמב"ם הל' תפלין פ"ד הי"ד. וראה טושו"ע (ואדה"ז) או"ח ר"ס כח, והוא מ־מגחות לו, ב. וש"נ.

42) ראה רמב"ם שם. ולא מטעם שמא יפיח כו' — וכתי' השני בתו"י יומא ח, א ד"ה תפלין. ובתוס' שבת מט, א ד"ה שלא ישן. וראה שו"ע אדה"ז שם, ושאג"א סל"ט מ' פי' היסח הדעת. ובאנציק' ערך הנחת תפלין.

43) בירוש' יומא פ"א ה"א: כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו.

44) צפע"נ מילואים טו, ג. הובא במפע־נח צפונות ספ"ה.

45) תמיד פ"ג מ"ב. רמב"ם הל' תמידין

ובהקרבת הקרבנות הי' צ"ל כוונה, „ולשם ששה דברים הזבח נזבח כו'"[46], ופשיטא שכשהכהנים בעבודתם ה"ז היפך היסח הדעת מהמקדש[47].

אבל בלילה שאין עבודה בבית המקדש[48], נצטוו בשמירת המקדש „שלא יסיחו דעתם ממנו"[49].

וזוהי השייכות דמצות שמירת המקדש למס' תמיד, שמהאי טעמא נשנית בתחלתה, כי תוכן שמירה זו נעשה על ידי עבודת התמיד[50] (והקרבנות בכלל).

[ולכאורה עפ"ז נפק"מ להלכה, שזה שהיו שומרין את המקדש בלילה, אין פי' כל הלילה כולה, אלא — עד התחלת עבודת התמיד[51], עכ"פ הזמן שלעולם

ומוספין פ"א ה"ב. וראה פס"ד להצ"צ חי' על הרמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ה [שמא ג, ג.

46) זבחים מו, ב. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"י ואילך.

47) ואף שבה„ששה דברים" לא מצינו שיהא צריך מחשבה וכוונה שהוא מקריב במקדש כו' הרי:

א) מזה שכשחשב באחת מד' עבודות (שחיטה, קבלה, הולכה וזריקה) מחשבת חוץ למקומו (לזרוק דמו או להקטירו כו' חוץ לעזרה) הזבח פסול (זבחים כה, ב. כט, ב. רמב"ם פי"ג מהל' פסוה"מ) הנה אף ש־מחשבה הפוסלת — היא מחשבה בפועל, עכ"פ יש ללמוד מזה שבהקרבה בסתם נכלל אשר הוא מקריב קדשים על המזבח בעזרה.

ב) מהששה דברים דצריך שתהא מחשבתו, הוא שהזבח הוא להשם ברוך הוא, ולשם נח"ר להקב"ה שאמר ונעשה רצונו כו', הרי עד"ז גם השמירה לכבוד המקדש שאין מסיחין דעתן ממנו, אי"ז מ„פלטרין" סתם, כ"א פלטרין של ממ"מ הקב"ה השוכן בו כו'. וע"ד מצות מורא מקדש ש„לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי ששכן שכינתו במקום הזה" (ספהמ"צ מ"ע כא. וראה רפ"ז מהל' ביהב"ח) — ראה ביאור הרי"פ פערלא (לסהמ"צ להרס"ג) עשה יג, דשמירת המקדש משום כבודו כו' הוא אותו הענין דמורא מקדש (ולדעת הרס"ג נכלל במצות מורא מקדש).

נוסף לכ"ז הרי תכלית מצות בנין ביהמ"ק הוא „לעבודה בו יהי' ההקרבה והבערת האש תמיד כו' ההליכה לרגל כו'" (ספהמ"צ מ"ע כ. ריש הל' ביהב"ח) וא"כ לדעת הרמב"ם כאשר מקריבים קרבנות לשמה, הרי מח־שבתו היא בהתכלית ובענין שהוא חלק מביהמ"ק עצמו (וראה לקו"ש חי"א שם).

48) אף שהקטר חלבים ואיברים כשרים כל הלילה (משנה מגילה כ, ב. רמב"ם שם ה"ב) — הרי ענינו שמעלה אותם על המזבח ותו נקטרים מאליהם כל הלילה; הרי זה רק כשלא הספיקו להקטיר ביום (פסחים נט, ב ורש"י ד"ה כשנתותרו). וברמב"ם שם ה"ג „אעפ"י שמותר . . אין מאחרין אותן לדעת אלא משתדלין להקטיר הכל ב־יום". וראה אבנ"ז או"ח סי' כג. לקו"ש ח"ג ע' 949.

49) ועפ"ז י"ל (בדוחק) שגם הרא"ש ס"ל — דשמירתו הי' רק בלילה ומש"כ „שלא יסיחו דעתם ממנו לא ביום ולא בלילה" כוונתו לומר טעם חיוב השמירה בכלל, וביום א"צ שמירה שלא להסיח דעת — כיון שישנה עבודת היום כו' כבפנים.

50) להעיר מפי' הראב"ד (נסמן בהערה 15) דהכא במתני' אצטריך לאשמעינן אלא . . האיך נהגו בו בלילה לעשות עד זמן הקרבן התמיד. וראה הערה הבאה.

51) וי"ל אם (להרמב"ם) זהו עד התחלת הקרבת התמיד ממש או די עד שיבוא הממונה או עד שתותחל תרומת הדשן. שזמן בוא הממונה הי' „קודם שיעלה השחר סמוך לו" (רמב"ם פ"ח מהל' ביהב"ח הי"א. רפ"ו מהל' תמידין). וזמן תרומת הדשן „משיעלה עמוד השחר" (רמב"ם שם פ"ב הי"א. וראה לח"מ שם). ולהעיר שהג"ל „קודם שיעלה עמוד השחר כו' יבוא הממונה וכו' והיו בודקין והולכין את כל העזרה כו' " הביאו

אין מאחרין יותר [52], שאז ע"י עבודת הכהנים מתקיים תוכן הענין דשמירת המקדש ואין צורך בשמירה [53].

ח. עפ"ז יש לבאר מה שבמס' תמיד הובאו רק הג' מקומות שהכהנים שומרים, ואילו במס' מדות הובא גם ש"הלוים היו שומרים בכ"א מקומות.

במס' תמיד לא בא לבאר מצות שמירת המקדש מצד ענינו הוא, כ"א להדגיש אחת מפעולות עבודת התמיד השווה (ובאה בהמשך) לשמירת ביהמ"ק — שלילת היסח הדעת מהמקדש (וב"היסח הדעת הרי ישנם כמה שיעורין ומדרי' [54]), הנה בזה נוגע בעיקר ענין שמירת הכהנים ש"מצות שמירתו ש"יהיו הכהנים שומרים מבפנים" [55], וכ"שהתחילה עבודת התמיד בביהמ"ק נשלל היסח הדעת זה ובמילא א"צ ב"שמירת הכהנים מבפנים [56], וע"כ אין מקום להביא גם הכ"א מקומות שה"לוים היו שומרים, שהם היו שומרים מבחוץ [57], ואי"ז דומה כלל [58] להיסח הדעת הנשלל ע"י עבודת התמיד [58] (אלא שבכלל מאתים מנה, שעבודת התמיד פטרה לא רק שמירת הכהנים, אלא גם שמירת הלוים).

אמנם במס' מדות שמבאר בה שמירת המקדש בענינה דחשיבות בית המקדש עצמו, שעי"ז נעשה "פלטרין שיש עליו שומרין", מבאר הן הג' מקומות שהכהנים שומרים והן שמירת הלוים בכ"א מקומות. כי אף שגם ע"י שומרין מועטין נעשה "פלטרין שיש עליו שומרין", הרי בהוספת מספר ה"

הרמב"ם בסוף הפרק בהל' ביהב"ח כהמשך וסיום לכל פרטי דיני השמירה. ולהעיר שלשון הרמב"ם היא "ושמירה זו מצותה כל הלילה".

52) ראה לעיל הערה 45, 51.

53) שזמנה קבוע "קודם שתעלה החמה כו' " (ראה לעיל הערה 45). ואף ש"פעם אחת דחקה השעה כו' הקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום" (רמב"ם שבהערה 45) — הרי ודאי ש"דחקה השעה" הביאה שיחקרו לדעת הסיבה כו' היפך היסח הדעת. ועוד שגם אז קדמה להקרבה ששילשלו קופות של זהב (ירוש' ברכות רפ"ד — שהובא בפיה"מ עדיות רפ"ו) — שג"ז היפך היסח הדעת (אלא שאינו בביהמ"ק).

54) ראה שאג"א שנסמן בהערה 42. ובאנציק' שם.

55) רמב"ם ביהב"ח שם ה"ד מספרי פרשתנו.

56) ולא מיבעי לפי' הראב"ד (תמיד סה, ב. ל, א) שזה שהכהנים מבפנים הוא

במקום קדוש בעזרה (— וכן פי' בזרע אברהם (בספרי) בדעת הרמב"ם הובא במג"א שם), משא"כ לוים. אלא גם אם נפרש (כה"מפרש בריש תמיד. ועוד. מנ"ח שם) שגם הכהנים לא היו שומרים בפנים העזרה ממש הרי היו עכ"פ ב"גגין ועליות וכו' " (וכיו"ב) ולפנים מן הלוים. ראה עזרת כהנים שם ד"ה בלשכת הפרוכת (ה"ב) וד"ה לאחורי בית הפרוכת בסוף משנה א. משכנות לאביר יעקב שם בכ"מ (נסמן במפתח ענינים שם). אמבוהא דספרי שם קטע המתחיל "וראיתי עוד".

57) להעיר מפי' הראב"ד שם (כה, א): דנקיט תרי לישנא בל' חני' ובל' שמירה, א"כ חילוק הוא בין חני' לשמירה ולאהרן ולבניו לשון שמירה.

58) ובמכש"כ שאפילו שמירת הכהנים אינה דומה לשלילת היסח הדעת שע"י עבודת התמיד, שהשלילה מהיסח הדעת היא ע"י עבודה בפנים ממש וכמונה ממש (ראה לעיל הערה 47). משא"כ בשמירת הכהנים הרי שלילת היסח הדעת הוא (לאו דוקא) ע"י מחשבה וכמונה בפועל כ"א עצם הדבר ש"עומדים סביב המקדש הר"ז מורה ש(עם ישראל) אינן מסיחין דעתם ממנו (כדלקמן בפנים סו"ס ט).

שומרין מצד חיובא דגברא, מאיזה טעם שיהי' — מיתוסף ג"כ בשמירתו מצד המקדש, שכולם פועלים בכבוד וגדולת המקדש, כולם חלק בזה שנעשה „פלטרין שיש עליו שומרין" [58].

ט. עפ"י הנ"ל (שגדר שמירה זו מפני הכבוד הוא — שיש שומרים סביבו ואינן מסיחין דעתן ממנו) יש לבאר מש"כ הרמב"ם „ללכת סביבו תמיד" בשייכות למצות שמירת ה' מקדש:

תנא „איש הר הבית הי' מחזר על כל משמר ומשמר . . וכל משמר שאינו עומד . . ניכר שהוא ישן . . חובטו במקל כו' " [59] — מכיון שענין השמירה מפני הכבוד הוא מה שאין מסיחין דעתן ממנו, הרי ה„איש הר הבית" בשעה שהי' הולך סביבו (מ־משמר למשמר) להבטיח שהמשמר לא (יישן ו)יסיח דעתו — ה"ז היפך היסח הדעת ביתר שאת — תוכן מצות שמירת המקדש.

ועפ"ז יש לבאר מה דאי' במשנה [60] ד„בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות

59) וע"ד ברוב עם הדרת מלך. ולהעיר שמצינו בלולב שאף „מדאגבי' נפק בי' " (סוכה מב, א. רמב"ם הל' לולב פ"ז ה"ט) הי' מנהגן של אנשי ירושלים יוצא מביתו לולבו בידו ונכנס לביהכנ"ס לולבו בידו מתפלל לולבו בידו כו' (שם מא, ב (מ־תוספתא סוכה פ"ב). רמב"ם שם הכ"ד) ומסיק „כמה היו זריזין במצות" ובפרש"י שם ד"ה הכא „ולקיחתה מצוה היא" (ועד"ז הוא בטושו"ע (ואדה"ז) או"ח רסצ"ו „שה־אחיזה בידו מצוה". ור"ס תרנב).

60) מדות פ"א מ"ב. רמב"ם הל' ביהב"ח שם ה"י.

61) ריש תמיד.

והרובין שומרים שם" *[61], ובגמ' אי' [62] דקרא להם רובין „דלא מטו למיעבד עבודה", ופי' המפרשים [63] דהיינו פתו־תים מי"ג. ומקשים [64] ע"ז, היאך הניחו מצוה זו לקטנים שאינן בני מיעבד מצוה [65]. ועפ"י הנ"ל שזהו מצד היסח הדעת לכאורה קשה ביותר — היאך הניחו אותה לקטנים שאין בהם דעת [66].

אולם, מכיון ש„איש הר הבית" הי' מחזר על כל משמר כו' [67], כנ"ל, הרי"ז כגדול עומד ע"ג, שאז בכו"כ דברים שצריך מחשבה, מהני גם מעשה קטן

*61) משא"כ בבית המוקד לא היו הרו־בין שומרין שם — כפשטות המשנה וכ"כ ברמב"ם שם ה"ה. רע"ב כמשנה תמיד. ועוד. ולא כמו שמשמע מדברי המפרש, ראה באר שבע במשנה ד"ה והרובין. מל"מ שם ה"ו.

62) כו, רע"א.

63) המפרש שם. פי' הראב"ד שם (נדפס בגמרא כח, סע"ב). פי' הרא"ש שם. וראה רע"ב במשנה תמיד שם בפי' הא'. וכן פי' בכס"מ (שם ה"ה) ברמב"ם. אבל ראה משל"מ שם. ובפיהמ"ש להרמב"ם ריש תמיד.

64) באר שבע בגמרא שם. מל"מ בי־הב"ח שם.

65) ראה מה שתירץ במנ"ח שם דעיקר המצוה הוא על הב"ד ע"י"ש. ועד"ז הוא בביאור הרי"פ ח"א מ"ע יג (קיז, ב). וראה אבנ"ז שם אות יא. ובמשכנות שם ח"א סי' קלג ואילך.

66) וע"ד שהקשה באבנ"ז שם „דקטן לאו בר שימור הוא כמבואר בפוסקים בענין שימור של מצה בליל ראשון". וראה מש־כנות לאביר יעקב שם סקל"ד. ובסי' קנט.

67) ראה רע"ב מדות פ"א מ"ב שהי' ממונה על כל השומרים. ובפשטות הי' מחזר גם על משמרות הכהנים. וראה מל"מ שם ה"ו. ושם: דמסתימת דברי רבינו (שם ה"י) נראה דהממונה הי' מחזר אף על משמרות הכהנים. אבל ראה רמב"ם פ"ז מהל' כלי המקדש ה"ד. וראה עזרת כהנים מ"ב ד"ה „איש הר הבית (הב')".

בצירוף המחשבה של הגדול העומד ע"ג [68]. ובפרט בנדו"ד שאין צריך כוונה ומחשבה בפועל [69], כ"א שעצם המציאות שעומדים סביב המקדש הוי כבוד המקדש, שמורה כי אין מסיחין דעתם ממנו, ומספיק גם באופן שאינו עומד ע"ג כל הזמן, אלא שהולך סביב המקדש ומחזר על כל משמר ומשמר [70].

(משיחות יו"ד שבט, ט"ו שבט וש"פ משפטים תשל"ב)

---

68) ראה גטין כב, סע"ב ואילך. תוס' שם ד"ה והא לאו. שו"ע אדה"ז סי' יא ס"ד ובקו"א שם סק"ב. וראה בהערה הבאה.

69) וע"ד סברת ה"יש חולקים" שבשו"ע אדה"ז הל' פסח סי' תס ס"א. וראה צפע"נ הל' חו"מ פ"ה ה"ט. הובא ב"כללי התוהמ"צ" ע' רסט. ולכן גם אינו דומה למחשבה ב־ שחיטת קדשים שלא מהני גם בדול עומד ע"ג "שהקדשים צריכין מחשבה" ממש (ראה תוס' שבהערה הקודמת. רמב"ם הל' פסוהמ"ק פ"א ה"ו).

70) ובפרט לדעת הרמב"ם (ביהב"ח שם ה"ד) "שכ"ד עזה שומרין אותו בכל לילה" הרי י"ל שבכל זמן גדולים עע"ג. נוסף לזה אם נאמר שלדעת הרמב"ם אין צריך ג' מקומות מה"ת (ראה לעיל הערה 34). הרי בדרבנן ודאי שי"ל שמהני גדול עע"ג.

חקת

א. בהמשך למש"נ בריש פרשתנו „זאת חוקת התורה", מביא במדרש [1] הפסוק [2] „מי יתן טהור מטמא", וממ"ש בכמה דוגמאות בענייני טומאה שאנו מוצאים בהם דבר והיפוכו [בהרת כגריס באדם טמא, פרחה בכולו טהור [3]. ועוד] ומסיים: מי צוה כן מי גזר כן לא יחידו של עולם . . אמר הקב"ה חקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי.

ומדהביא במדרש כמה ענינים חוקיים שבטומאה וטהרה בחדא מחתא עם החוקה (דפרשתנו) דפרה אדומה [4], ובהמשך למש"נ „זאת חוקת התורה", ש"מ שהמדרש מפרש שב„זאת חוקת התורה" נרמז (לא (רק) החוקה דפרה אדומה, אלא (גם)) ה„חוקה" שבכללות ענין הטומאות וטהרתן, שהיא „צד השווה" שבכל הדוגמאות — כולל גם ענין פרה אדומה.

היינו, שה„חוקה" דפרה אדומה היא לא רק הגזירה שבפרטי דיני הפרה, אלא גם הגזירה שבהענין כללי דה־טומאה וטהרתה הבאה ע"י הפרה — וכמחז"ל [5] „לא המת מטמא ולא המים מטהרין אלא אמר הקב"ה חקה חקקתי כו' דכתיב זאת חוקת התורה".

ובכללות יותר ובלשון הרמב"ם [6]: דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של האדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים.

ז. א. עם היות דב„זאת חוקת ה־תורה" המדובר הוא בשייכות לטומאת מת וטהרתה, וכפשטות הכתובים, הרי זה בא לרמז גם על החוקה שבכללות הענין דטומאה וטהרה.

ב. ידוע, שכל ענין שבתורה יש בו הוראה בעבודת כאו"א מבנ"י בכל מקום ובכל זמן, וכהלשון [7] „והתורה היא נצחית". וגם המצות ודיני התורה שנוהגים רק בזמן שביהמ"ק קיים כו', ה"ז רק בנוגע לקיומן בגשמיות, אבל ברוחניות גם מצוות אלו הן למעלה מהגבלות דזמן ומקום [8].

וכמו"כ בנדו"ד: עיקר קיום דיני טומאה וטהרה הוא בזמן שביהמ"ק קיים [9], אבל תוכן ענינם בעבודה ה־רוחנית הוא קיים ושייך בכל זמן ומקום.

ועוד נקודה בזה: ההוראה ד„זאת חוקת התורה" שייכת לכאו"א, גם לכגון אלו ד„לא ידעי מאי קאמרי", שהרי גם הם מברכים ברכת התורה — הוראה — כשקוראים פרשה זו

---

1) תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר, יל"ש ריש פרשתנו.
2) איוב יד, ד.
3) מקומות שבהערה 1 — מנגעים פ"ח מ"ב.
4) ד„העוסקים בפרה כו' מסמאין בגדים היא גופה מטהרת בגדים" (מקומות שבהערה 1 — ממשנה דפרה פ"ד מ"ד).
5) תנחומא שם ח. במדב"ר פי"ט, ח. יל"ש שם.
6) סוף הל' מקואות.
7) תניא רפי"ז.
8) ראה גם לעיל ע' 16.
9) ראה לקו"ש כרך ג' ע' 985 וב־הנסמן שם.

(בתושב"כ) [10], אבל בלימוד הפרטים בתושבע"פ — מברכין רק כשמבין הלימוד. מזה מובן אשר ההוראה ל־כאו"א היא לא מהפרטי דינים (שהם למעלה מהשגתו של האיש פשוט), אלא מכללות הענין ד"זאת חוקת התורה".

ג. ויובן זה בהקדים הפי' הידוע [11] במה שנאמר "זאת חוקת התורה" (ד־לכאו' הול"ל "זאת חוקת הפרה"), שה־מצוה דפרה אדומה יש בה תוכן הנמצא ב"התורה" בכלל, וזהו "זאת חוקת ה־תורה" — זאת החוקה שבפרה שהיא החוקה דהתורה כולה.

ומבואר בזה בארוכה [12], דהא בהא תליא: מצוה זו להיותה "חוקה" (ואפילו בערך שאר המצוות שבסוג החוקים), לכן (ובזה גופא) היא כללות כל המצות.

והטעם: כל המצות מהותן הוא רצון העליון, שלמעלה מבחי' חכמה וטעם. וגם המצות שיש עליהן טעם, הרי אין הענין שמהותן הוא החכמה, אלא שרצון העליון ב"ה נמשך ונתלבש בבחינת חכמה וטעם, אבל מהותן ה־עצמי, גם לאחר ההתלבשות, הוא רצון העליון [13].

ולכן קיומן של כל המצות — גם אותן המובנות עפ"י טעם ודעת — צריך להיות באופן זה דוקא: צריך לקיימן לא מפני שהשכל והדעת מ־חייבן, אלא (כנוסח ברכות המצות) מפני ש"צוונו" — מפני שכך גזר רצון העליון.

וזוהי כוונת הכתוב "זאת חוקת ה־תורה": עם שהמצוות נחלקות בד"כ לג' סוגים, חוקים עדות ומשפטים [14], הרי מהותן העצמית של כל מצות התורה — גם הסוגים דעדות ומשפטים — היא "חוקה"; ולא עוד אלא שכולן הן בבחי' "זאת חוקת (התורה)" — החוקה דפרה אדומה שאפילו שלמה החכם מכל אדם אמר ע"ז אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני [15] — למעלה לגמרי מגדר החכמה.

ד. מצד ענין זה (רצון וחוקה) שבמצוות — מצינו כו"כ דברים שהם בשווה בכל המצוות ועד שאחז"ל [16] לא תהא יושב ושוקל במצותי' של תורה כו':

מבואר בכ"מ [17] ההפרש בין כח ה־רצון לכח החכמה (ובכלל — הכחות פנימיים של האדם): החכמה באה בהתחלקות "הן בהתחלקות כללי דאין שכל א' דומה לחבירו, והן בהתחלקות פרטי בכל השכלה גופא שבאה דוקא

10) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב בסופו.

11) אדה"ז בלקו"ת ריש פרשתנו. וראה גם אוה"ח כאן.

12) ראה בארוכה לקו"ש כרך ד' ע' 1056 ואילך (ובהנסמן שם). כרך ח' ע' 129 ואילך.

13) כי הרצון גם כשיש עליו טעם נשאר במהותו ובפשיטותו (ראה ד"ה ואני תפלתי תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב — קונטרס כז), ועייג"כ אגה"ק סי"ט (קכח, א)).

14) לשון הכתוב ואתחנן ו, כ (בשינוי סדר). וראה רמב"ן וספורנו. מפרשי ההגדה בשאלת בן חכם. בחיי ריש פרשתנו. ובכ"מ.

15) במדב"ר פי"ט, ג. וש"נ.

16) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. ועוד.

17) ראה ד"ה ואני תפלתי שם. ד"ה אגורה באהלך תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב — קונטרס כט). וראה גם ד"ה ועתה יגדל תרס"ה. ועוד.

בריבוי פרטים, והרצון אינו בבחינת התחלקות, לא בהתחלקות כללי ולא בהתחלקות פרטי, והיינו דלבד זאת ש־אין בו התחלקות בפרטי הענינים" *[17], שבכל פרט של הדבר שרוצה בו הוא בשווה, "כמו"כ אינו מתחלק בהתחלקות כללי בהענינים שהרצון בהם דנאמר שבדבר זה הרצון הוא באופן כך וב־דבר זה הרצון הוא באופן כך, כי אין הרצון משתנה לפי אופן הענינים שה־רצון בהם" *[17].

ועד"ז הוא במצות התורה .דלהיותן רצון העליון, אין בהם התחלקות. ולכן "לפעמים מקצת מהמצוה אינו כלום ולפעמים חלק מהמצוה היא ככולה" [18].

ה. והנה נקודה זו מתבטאת בכללות הדין דטומאה וטהרה (וכנ"ל (ס"א) ד"זאת חוקת התורה" קאי (גם) על כל הטומאות והטהרות):

א) מה"ת אי אפשר שהטומאה תחול רק על מקצת הגוף [19]; אם נגע האדם (בא' מאבריו) בדבר המטמא, נטמא ע"ז כל הגוף.

ב) האדם נטמא ע"י נגיעה כלשהי בהטומאה, היינו רק שייכות חיצונית ושטחית להדבר המטמא — ובכ"ז נט־מא הוא ע"ז באותו התוקף שהוא נטמא באכילתו דבר טמא [20].

ג) בעומק יותר: בנגיעה זו עצמה — אין נפק"מ בין שנגע בה במזיד, או בשוגג, או אפי' באונס — ד"רחמנא פטרי' " [21].

ז. א. לא רק נגיעה כלשהי בגשמיות, אלא אפילו כשגם ברוחניות לא היתה זאת כ"א "נגיעה" של שייכות רחוקה מאד — שהרי היתה שלא בכוונתו או גם היפך רצונו — בכ"ז נטמא על ידה.

ד) גם התוצאה של הטומאה בה נטמא האדם, מוחלטת היא (בנוגע ל־שייכותו לקדושה): אין הטומאה גורמת בו רק חסרון פרטי בשייכותו לקדושה, אלא שהוא יוצא עי"ז, נפסקה כל שייכותו הגלוי' לענינים שבקדושה זו — אסור לאכול דבר קודש [22] (דבר של קדש אין יכול להיות דם ובשר כבשרו); ועוד יותר "ואל המקדש לא תבא" [23].

והטעם לכל זה: בענין הטומאה וטהרה מאיר רצון העליון בגילוי [24], ולכן נראה וניכר בהם בגלוי העדר החילוק והשינוי בין רב למעט; אין הפרש מצד אופן שייכות האדם לה־טומאה, שגם ע"י שייכות חיצונית (הן בגשמיות — נגיעה בעלמא, והן ברוח־ניות — אפי' לאונסו) להדבר־טומאה, ה"ה נטמא לגמרי (הן בגשמיות —

---

*17) ד"ה ואני תפלתי שם.

18) ד"ה השמים כסאי תרס"ח (המשך תרס"ו ע' תקכב).

19) טומאת ידים כו' הוא רק מד"ס (רמב"ם הל' אבות הטומאה רפ"ח. הל' מקואות רפי"א) דשלמה תיקן נט"י וכו' (שבת יד, ב. עירובין כא, ב).

20) ראה לקו"ת שה"ש ט, ג.

21) ב"ק כח, ב. וש"נ.

22) כמש"נ (תוריע יב, ד) "בכל קודש לא תגע" אזהרה לאוכל כו' (פרש"י מיבמות עה, א).

23) תזריע שם.

24) בלשון החסידות: ענין הטומאה וטהרה הוא בחי' מקיפים (לקו"ת תבא מג, ג. וראה גם לקו"ת שה"ש שם).

כל גופו כאחד, והן ברוחניות — הפסק שייכות גלוי לקדושה).

ו. ענין הנ"ל בעבודת כאו"א:

ארז"ל [24] "לא תהא יושב ושוקל מצותי' של תורה", "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה" [25] — דעל האדם להיות זהיר בכל מצוה ומצוה בשוה.

ואף שיש מקום לטעון: איך יתכן שיזהר בדקדוק קל של ד"ס באותה הזהירות שיש לדקדק ב"חמורה שב־חמורות"? והרי האי־זהירות ב"דקדוק קל" (בד"ס גופא) היא "נגיעה" לבד ברע, ואיך שייך לדמותה להאי־זהירות ב"חמורות שבחמורות"? והרי חילוק זה ד"קלות" ו"חמורות" נאמר בתורה שהיא תורת אמת.

ולזה באה ההוראה מענין הטומאה: מצד בחי' טעם ודעת שבמצוות יש חילוקי מדריגות במצות (חוקים עדות ומשפטים; קלות וחמורות); מצד מהות המצות, שהוא רצון העליון, אין בהן חילוקים.

ובעבודת האדם המקיים את המצות: "לפי ערך וחלוקי בחי' הפגם בנפש כו' כך הם חילוקי בחי' המירוק וה־עונש כו'" [26] (ועד"ז לענין שכר מצוה כו' [27]), אבל מצד נקודה העיקרית של המצות, שעל ידי קיומן של המצוות נעשה (מצוה מל') צוותא וחיבור [28] עם הקב"ה, ה"ז בכל המצות [29]; ולכן גם "נגיעה קלה" בדבר שהוא היפך רצון העליון נוגעת היא לכללות התקשרותו באלקות [30].

ז. הוראה הנ"ל שייכת — ובמילא גם נדרשת — מכל אחד ואחד, גם מהפשוט שבפשוטים [ולכן באה הוראה זו מכללות הנושא דדיני טומאה וטה־רה (ולא מהפרטי דינים שבזה) — כי שייכת היא גם לאלו ד"לא ידעי מאי קאמרי" (כנ"ל ס"ב)]:

הרגש הנ"ל בקיום המצות — שגם זהירות בדקדוק קל הוא דבר הנוגע לכללות התקשרותו באלקות — בא מצד עצם הנשמה שלמעלה מבחינת טו"ד [31], וכפתגם הידוע [32]: יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות. והרגש זה הוא אצל כאו"א מבנ"י [33].

ואף שא"א, כמובן, לעמוד בדרגא זו — שתאיר אצלו בגלוי התקשרותו להקב"ה מצד עצם נשמתו — במשך עבודתו כל השנה ובמשך כל היום, שהרי עבודת ה' היא באופן מסודר דוקא —

כשמעורר זה בנפשו בזמנים מיוח־דים בשנה (ומהם — כשקוראים פרשה זו בתורה, שאז הוא ע"ד "העוסק ב־תורת עולה כאילו הקריב עולה"),

---

25) אבות פ"ב מ"א.
26) תניא פכ"ד בהגה"ה.
27) ראה בארוכה לקו"ש כרך ד' (פרקי אבות) ע' 1191 ואילך.
28) לקו"ת בחוקותי מה, ג.
29) וכלשון ברכת כל המצות: אשר קדשנו במצותיו וצונו.
30) ראה תניא פכ"ד. קונט' ומעין מ"ג פ"ג ואילך. ובכ"מ.
31) וראה בלקו"ש שבהערה 12 שזהו התיחוד עם הפי' (לקו"ת ריש פרשתנו. וראה גם בחיי שם. זראה גם ר"מ בחוקותי) ב"זאת חוקת התורה" — שהוא מלשון חקיקה, כי ענין החוקים בא מצד כחי' חקיקה בנפש — עצם הנשמה.
32) היום יום ע' עג (מה תמוז).
33) ראה תניא פי"ח ואילך. ובכ"מ.

ורישומו ניכר בעבודתו שע"פ טו"ד במשך כל השנה וכל היום, אז מרגיש גודל החומר והחסרון בנגיעת משהו בדבר בלתי רצוי.

ח. הוראה הנ"ל ישנה גם בעבודת האדם עם הזולת:

כשמתעסק לקרב את לבן של בנ"י לה' ולתורתו ומצותיו, יתכן ויהרהר בלבו שאם יעלה בידו לפעול על הזולת שיזהר במצוות חמורות, או כללות התורה ומצותי' דיו. ואין הכרח שישתדל בההשתדלות הגדולה והרבה שיהי' הזולת נזהר גם בדקדוק קל של ד"ס עד מיצוי הנפש.

וע"ז באה המענה הנ"ל:

כשם שהוא בצד הבלתי־רצוי, דע"י נגיעה קלה בדבר רע ה"ז עלול לפגוע ח"ו בכללות ההתקשרות להקב"ה; עד"ז הוא בצד הטוב: יתכן, שע"י שיפעול על הזולת זהירות בענין של תומ"צ שהוא בבחי' "נגיעה" קלה, יוציאו עי"ז ממצבו בעומק תחת, ויעלהו מעלה מעלה, עד לעומק רום[34].

(משיחת ש"פ צו, פ' פרה, תשל"ג)

---

34) ראה ד"ה השמים כסאי תרס"ח (הובא לעיל ס"ד): ולפעמים חלק מהמצוה היא ככולה כו', עיי"ש. ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 366 ואילך.

חוקת ב

א. עה"פ [1] "ויעש משה נחש נחושת" מעתיק רש"י את התיבות "נחש נחושת", ומפרש: "לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחשת לשון נופל על לשון".

והנה מה שכתב רש"י "לא נאמר לו לעשותו של נחשת", כוונתו בפשטות לדייק (ולומר — בתמי'): הרי בקרא לא מצינו שהקב"ה ציווהו לעשותו של נחשת [2] — וע"ז מבאר רש"י טעמו של משה שעשהו נחשת, מכיון ש"הקב"ה קוראו נחש... לשון נופל על לשון".

וצריך להבין:

א) אריכות הלשון "לא נאמר לו לעשותו של נחשת, אלא וכו' " — הרי אין דרכו של רש"י להקדים את הקושי בהבנת הכתוב שאותו הוא מבאר ומיישב בפירושו?

ב) בפרט בנדו"ד אשר זה ש"לא נאמר לו לעשותו של נחשת" הוא דבר המוכח מלישנא דקרא "ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף גו' " ותו לא, הו"ל לרש"י לפרש בקיצור "אמר משה הקב"ה קוראו נחש וכו' "?

ג) רש"י כותב "(אמר משה) הקב"ה קוראו נחש ו(לכן) אני אעשנו של נחשת, לשון נופל על לשון" — הרי מפורש בקרא [3] שהקב"ה קראו "(עשה לך) שרף" [4]?

ד) מדוע מפרש רש"י תיבות "נחש נחושת" לאחרי שמפרש התיבות "והי' אם נשך הנחש את איש והביט וגו' "

---

1) פרשתנו כא, ט.

2) וכבירושלמי (ר"ה פ"ג ה"ט) וב"ר (פל"א, ח) שהקב"ה אמר למשה "עשה לך שרף ולא פירש" (שיהי' של נחשת).

3) וכמו שהקשה הרמב"ן כאן. ומה ש־ביאר הרע"ב (ועד"ז הוא במשכיל לדוד, ועוד) שהשרף הוא כנגד מה שדיברו במשה ונחש כנגד מה שדיברו בהקב"ה וכו' עיי"ש, הוא ע"ד הרמז והדרוש (שבפרש"י), ולא ע"ד הפשט.

והנה ברמב"ן כאן (שמה שעשהו משה מנחשת אף שהקב"ה אמר שרף, הוא) "כי הלך משה אחר שם העצם אשר לו". ולכאו' הכוונה ברמב"ן היא כבב"ר (שם — "אמר הקב"ה לו למשה עשה לך שרף ולא פירש . . הרי אני עושה של נחשת לשון נופל על הלשון . . מכאן שניתנה תורה בלה"ק"). והיינו ששרף היינו נחש. ובלי הירושלמי (ר"ה שם) "עיקרה לא נחש הוא" (ראה קה"ע שם. ובפי' הרד"ל לב"ר שם) — ששרף הוא שם פרטי במין הכללי של נחש (וראה שפ"ח כאן).

אבל בפרש"י מפורש: "הקב"ה קוראו * נחש". ואינו מוסיף שזהו פירושו וכו' (והטעם כי בפשש"מ אין מסתבר לומר שהקב"ה אמר לעשות שרף, ומשה עשה של נחשת לפי שלשון נופל על לשון (לא של הקב"ה, אלא) של שם העצם וכו').

4) ביותר קשה — כי "הקב"ה קוראו נחש" הוא הוספת רש"י — ולא נמצא ברוש' וב"ר הנ"ל.

---

*) אין לומר שכוונת רש"י היא כהנ"ל, ולכן מדייק "הקב"ה קוראו נחש" (היינו לא שאמר לו כן, אלא שנקרא כן), כי נוסף ע"ז שהגירסא ברש"י המובא ברמב"ן (ועד"ז הוא בדפוס שני של רש"י) היא הקב"ה אמר לי נחש, הול"ל "שמו (הכללי) הוא נחש", (וכיו"ב), ולא "הקב"ה קוראו נחש".

— היפך סדר הכתוב[5]?

ב. והביאור[6] בזה:

לעיל[7] עה"פ „וישלח ה' גו' את הנחשים השרפים", פרש"י: „נחשים השרפים — ששורפים את האדם בארס שיניהם". היינו, שתיבת „השרפים" הוא תואר לנחשים, כלומר, „הנחשים ששורפים". ומכיון שאמירת הקב"ה למשה „עשה לך שרף" הוא בהמשך ל„וישלח ה' גו' הנחשים השרפים", הרי מובן שפי' של שרף כאן הוא (שם התואר) מל' שריפה (ולא מין נחש) ולכן צ"ל שהקב"ה אמר „עשה לך נחש שרף"[8] (נחש — שם העצם — השורף).

ומה שלא מפורש בקרא „עשה לך נחש שרף":

ע"פ פשוטו של מקרא מובן[9], שאין התורה מפרטת כל פרטי הדברים ש־אמר הקב"ה למשה בכל ציווי וציווי; ומצינו כמה פעמים[10] שציווי הקב"ה למשה לא נאמר בתורה אלא באופן כללי[11], ורק אח"כ (כאשר נמסר ה־ציווי ע"י משה לבני ישראל, או בעת קיומו של הציווי) מתבארים פרטי הציווי. [ז. א. מאחר שברור שמשה רבינו לא ציווה ולא עשה כלום על דעת עצמו, מבלי ששמע מפי הגבו־רה[12], הרי בודאי שגם כל פרטי ה־ציווי שנתוספו בתורה (באמירת משה לבנ"י, או בקיומו) נאמרו למשה מפי הגבורה בעת שציווהו ע"ז, אלא שלא נתפרשו שם בתורה[13].

---

5) ברוב הדפוסים אינו ד"ה חדש כ"א חלק מד"ה (הקודמו) „כל הנשוך — . . לכך נאמר כאן וראה אותו ראי' בעלמא ובנשיכת הנחש נאמר והביט והי' אם נשך הנחש את איש והביט וגו' שלא ה' ממהר וכו'".

אבל בדפוס ראשון משמע שהוא ד"ה חדש. וכ"נ, דאל"כ אינו מובן: א) כפל הלשון „ובנשיכת הנחש נאמר והביט* והי' אם נשך הנחש וגו' והביט, ב) מה שמביא אריכות לשון הפסוק (הבא מיד לאח"ז): „והי' אם (נשך הנחש) את איש (והביט) וגו'" — שאי"ז נוגע לענינו של אותו ד"ה. וראה לקמן הערה 16.

6) לכאורה י"ל שכוונת רש"י להנאמר לפני זה: וישלח הו' בעם את הנחשים השרפים גו' התפלל אל הו' ויסר מעלינו את הנחש גו' — אבל הל' „הקב"ה" (ולא — התורה) „קוראו" (ולא — שלח) דוחק. ובפרט שזהו הוספת רש"י כנ"ל.

7) בפסוק וא"ו. ראה ר"מ ושפ"ח שם.

8) כ"פ בתורה תמימה כאן. ומציין גם

---

*) בדפוס שני ובכת"י רש"י ליתא תיבת „והביט", אבל הובא שם כל לשון הפסוק „והי' אם . . וחי", שעפ"ז א"מ ביותר הקושיא הנ' שבפנים ההערה.

לוירא (כ, יג). ולהעיר שבפרש"י שם מתחיל בפי' אונקלוס (שעפ"ז ל' קצר הוא) אלא שמוסיף: ויש ליישב עוד כו'.

9) ראה פרש"י בראשית (ד, טו): זה אחד מן המקראות כו'.

10) ראה רמב"ן קרח טז, ח („ויש אומרים"). וראה תו"א ס"פ בא (ס, ד).

11) יתרה מזו — לפעמים לא נאמר בכלל ציווי הקב"ה למשה כ"א רק אמירת משה לבנ"י. ראה בהנסמן בהערה הקודמת.

ולפרש"י שהוא ע"פ פשש"מ, כלל הנ"ל פשוט הוא עד שאין צריך לפרשו (כברמב"ן שם). ועפ"ז מובן בפשטות מה שאין רש"י מפרש כלום (בפ' קרח שם ו"ז) איך ציוה משה „קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו . . ושימו עליהן קטרת גו'" — כמו שהקשו כמה ממפרשי התורה.

12) ראה פרש"י (קרח יו, יג): אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה.

13) אפילו כאשר נאמר סתם ויאמר משה אל בנ"י (וכיו"ב), וכ"ש כאשר מפורש בתורה שאמר משה בשם ה'.

ומה שהוצרך רש"י לפרש (תשא לב,

ועד"ז בנדו"ד:

בציוויו של הקב"ה למשה, אמר לו לעשות "נחש[14] שרף" — לעומת ה"עונש שנאמר בו "וישלח גו' הנחשים השרפים" — אלא שהתורה לא פרטה אלא "שרף". והטעם: עשיית ה"נחש נחושת" היתה להצלה מהעונש של הנחשים השרפים, ומכיון שכל הפורענות באה ע"ז "ששורפין את האדם" לכן נכתב בתורה רק עיקר האמירה: "עשה לך שרף". ובפרט שי"ל שסומך על הנאמר בסמיכות ולפני זה "הנחשים השרפים".

ג. עפ"ז יבואר ג"כ מה שרש"י מקדים פירושו על התיבות "והי' אם נשך וגו' והביט וגו'", לפירושו על התיבות "נחש נחושת":

עפ"י המבואר לעיל — שאף שלא נכתב בתורה שהקב"ה אמר למשה לעשות נחש, מ"מ מובן שכן אמר לו בציוויו, יש להקשות לאידך גיסא: מנא לי' לרש"י ש"לא נאמר לו לעשות נחושת", הרי אפ"ל שכשם שאמר לו לעשות נחש (אלא שלא נתפרש בתורה), כמו"כ אמר לו לעשותו של נחושת, אלא שהתורה קיצרה ולא פירשה[15]?

ובכדי לבטל סברא זו מקדים רש"י פירושו על התיבות "והי' אם נשך גו' והביט וגו'"[16] — "שלא הי' ממהר

כז) "כה אמר וגו' — והיכן אמר זובח לאלקים יחרם כו'", י"ל: מכיון שבתחלה אמר הקב"ה "ואכלם" (שם, יו"ד) היינו ש"יכלה את כולם, הרי א"א לומר שציוה להרוג את מקצתם שעבדו העגל. ולא מסתבר לומר שציוה לאחרי ש"וינחם".

ובפרש"י שמיני (י, ג) "הוא אשר דיבר וגו' — היכן דיבר ונועדתי שמה וגו'" — כי מהלשון "הוא אשר דבר ה' לאמר" משמע שהוא דבר הידוע גם לאהרן.

14) ומש"כ "הקב"ה קוראו נחש" (ולא "אמר לי" — ראה שוה"ג להערה 3), כי מכיון שמה שעשהו משה מנחשת הוא לפי ש"לשון נופל על לשון" ע"כ אמר "קוראו" שמדגיש לשון הציווי ולא "אמר לי" שה"מכוון אפ"ל גם רק כללות תוכן הציווי.

---

15) להעיר מיפ"ת (ב"ר פל"א, ח).

16) ומה שמעתיק רש"י גם תיבות "והי' אם (נשך הנחש וגו')", (ראה לעיל הערה 5) — אף שלכאו' אינן שייכות לפירושו — כי עי"ז תובן (גם) השאלה "וכי נחש ממית" *.

והביאור: הל' "והי' אם נשך הנחש את איש גו'" משמעותו ש"אם (קרה מקרה כזה ש)נשך הנחש את איש (אז) והביט גו' וחי". וע"ז קשה: "וכי נחש ממית" — האם נחש יוכל להמית בלי רצון הקב"ה

— דבשלמא כשישראל היו במצב של חטא וכו' מובן מה ש"וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים"; אבל אחרי ש"ויבא העם גו' ויאמרו חטאנו" — וע"י בקשת מחילה נמחל להם חטאם (ראה פרש"י שם) ולא הי' עוד "וישלח ד' בעם את הנחשים גו'" (גירוי מיוחד (מהקב"ה) בהנחשים) אינו מובן (כנ"ל) "וכי נחש ממית" **.

---

*) דהרי הקושיא "וכי נחש ממית" אינה בנוגע ל"נחש הנחשת" (מיתת הנשוכים מבנ"י ע"י העדר ההבטה בנחש הנחשת, כי אין שייך לומר ע"ז "נחש ממית". שהרי לא הנחש המית, כ"א העדר ההבטה) אלא על (מיתת בנ"י ע"י נשיכת) הנחשים השרפים. ועפ"ז מובן שהגירסא הנכונה בפרש"י היא (לא "וכי נחש ממית או מחי'" כ"א) "וכי נחש ממית או נחש מחי'" (כבמשנה ר"ה (כח, א). וכ"ה בדפוס ראשון של רש"י, ובכת"י רש"י) — כי הנחש שהמית אינו אותו הנחש שהחי'.

**) ולכן לעיל בפסוק וא"ו דכתיב "וי' שלח ה' בעם גו' וינשכו גו' וימת גו'" אינו מקשה "וכי נחש ממית" — כי הדיוק שם הוא רק למה הענין אותם ה' ע"ז ששלח

נשוך הנחש להתרפאות אא"כ מביט בו בכוונה, ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או נחש [17] מחי' אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נמוקים". דבזה מוסבר שאין פעולתו של "נחש נחושת" לרפאות את הנשוך [כי אז הי' מקום לומר שכשם שיש איזה טעם לעשותו בציור "נחש" כמו"כ יש טעם לעשותו "נחושת"] אלא לעורר את בנ"י שיסתכלו כלפי מעלה [18] וישעבדו את לבם לשמים, בכדי שהקב"ה ירפאם, ולפעולה זו של ה"נחש" הרי אין נפק"מ מאיזה חומר יעשוהו, ולכן אין שום סברא לומר שהקב"ה אמר לו לעשותו נחושת (אלא שבתורה לא בא במפורש).

משא"כ עשייתו בדמות נחש הרי התועלת בזה מובנת בפשטות: כאשר רואה הנשוך את הדבר שהזיקו, זה גופא מעורר אותו ביותר לחזור בתשובה על חטאו [19]. ובפרט בנדו"ד, שהעונש ע"י הנחש דוקא — שייך להחטא עצמו, וכמו שפרש"י (בפסוק ו): "יבוא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה, יבוא נחש שכל המינין וכו' ויפרע מכפויי טובה וכו'". ומובן שפיר שע"י ההבטה על ה"נחש" נתעוררו ביותר להסתכל כלפי מעלה לשעבד הלב לאביהם שבשמים. ולכן הסברא נותנת, כנ"ל, שבציווי הקב"ה למשה על עשיית "השרף" נאמר ג"כ (שמו) "נחש" (ולא רק תוארו),

ולאחר שמבואר כ"ז מפרש"י הנ"ל,

ועי"ז בא התירוץ: "אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה וכו' היו מתרפאים (— ולכן מובן שלא ה"נחש מחי'") ואם לאו היו נמוקים" — הייגו שנשיכת הנחש המיתה רק בהעדר הסתכלות כלפי מעלה וכו'. ולכן אף שבקשו מחילה ונמחל להם חטאם קרה ש"נשך הנחש את איש" כי נוסף על בקשת מחילה בעון זה בפרט, צריך להיות גם הסתכלות כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים.

ומה שרש"י כותב ע"ז "ואמרו רבותינו", כי א) בפשש"מ אינו קשה כ"כ "וכי נחש ממית", שהרי זהו טבע הנחש כמ"ש (בראשית ג, טו) "ואיבה אשית ג'*** ואתה תשופנו עקב" — "ואף משם תמיתנו" (פרש"י שם). משא"כ ע"פ "רבותינו" שאין חי' שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה (שבת קנא, ב, וש"נ). [ובפרט שבפשש"מ משמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד (פרש"י פרשתנו כא, א) שהיו הורגים הנחשים (פרש"י בהעלותך י, לד). ואינו מפורש ע"ע שחזרו הענגים****. משא"כ ע"פ "רבותינו" שמפורש שחזרו בזכותו של משה (תענית ט, א. וראה גו"א (מסעי לג, מ) שחזרו לאחר "עשו רושם שבא הכנעני להלחם וכו'"). ב) ע"ד הפשט אינו קשה "וכי נחש מחי'" — כי מצינו בכ"מ שהקב"ה שלח הרפואה וכו' ע"י איזה דבר. "ואין לשאול בזה טעם כי הוא מפעולות הנסים" (גו"א בפרש"י כאן. וראה ראב"ע כאן).

ומה שרש"י מביא דרשא זו כאן, הוא לבאר שמ"ש "אא"כ מביט בו בכוונה" פירושו (לא הבטה על ה"נחש נחשת" בכוונה, אלא) הסתכלות כלפי מעלה וכו'.

את הנחשים, ולא ע"י חי' רעה או עונש אחר וכו'. וע"ז מפרש (שם) שייכות הנחשים לחטאם "יבא נחש וכו'".

***) משא"כ שאר חיות וכו' — ראה נח (ט, ב). ולהעיר ג"כ מפרש"י בראשית א, כו (ד"ה וירדו). ד, טו (ד"ה וישם). נח (ט, ה).

****) אבל ראה לקו"ש חי"ח ע' 256 ואילך.

---

17) ראה הערה הא' להערה הקודמת, שלפנ"ד כ"ה הגירסא הנכונה.

18) שלכן הי' הציווי "ושים אותו על נס" (ראה פרש"י).

19) גו"א שם.

חוזר רש"י לפרש על התיבות נחש נחושת "לא נאמר לו לעשותו של נחושת" — מכיון שאין בזה שום נפק"מ לפעולתו של ה"נחש".

מכיון שכן, מתעוררת השאלה: למה עשה משה את הנחש מנחושת — ועוד שהתורה מפרטת שמשה עשהו מנחושת דוקא? ולזה ממשיך רש"י: "אלא אמר משה הקב"ה קוראו נחש וכו' לשון נופל על לשון". וזהו גופא גם הטעם לזה שהתורה מודיעה ש־עשה משה את הנחש מנחושת — להשמיענו הלימוד ד"לשון נופל על לשון" — הלכה למעשה[20]. ומזה ידענו ג"כ אשר שמא מילתי' הוא[21] — גם בנוגע לפועל.

ד. מהענינים ד"יגה של תורה" המרומזים בפרש"י זה:

מכיון שזה שמשה עשה את הנחש של נחושת — נאמר בתורה, הא גופא הוכחה (בפנימיות הענינים) שגם פרט זה יש לו שייכות לכללות ענין ה־רפואה שבא ע"י ה"נחש".

ויובן זה בהקדים ביאור ענין רפואת בנ"י ע"י ה"נחש":

אלו שנושכו ע"י הנחשים — שממי־תים בנשיכתם, מכיון שבלי "והביט וגו' וחי" היו מתים, הרי מובן שמצד עצם נשיכת הנחשים היו בבחי' מתים[22] [נוסף לזה: בחי' "נחש" עצמו מורה על ענין המיתה, שהרי מצד חטא עה"ד שע"י הנחש נגזרה מיתה בעולם — ועד שאפילו אלה הד' שלא הי' בהם חטא — בעטיו של נחש מתו[23]] ולכן הוצרך להיות "והביט גו' וחי" — המשכת חיות לאדם זה.

ומזה מובן, שמי שנשכו הנחש "(והביט אל נחש הנחושת) וחי" נת־קיים בו מעין תחיית המתים, שהרי מצ"ע היו מתים.

והנה ידוע[24] שהכח "להחיות את המת א"א להיות נמשך מבחי' מקור החיים"[25], כי "לאחר שכבר נסתלק החיות א"א שיהי' חוזר ונמשך ממדרי' זו עצמה להחיות את המת כ"א מבחי' רחמים רבים דעצמות אוא"ס שלמעלה מבחי' מקור החיים"[26], "דשם מות וחיים שוים ומשו"ז יכול גם המת לחיות"[27].

וזהו מה שרפואת בנ"י היתה ע"י־ן ש"והביט אל נחש הנחשת וחי", כי מכיון שנמשך מבחי' עצמות אוא"ס ב"ה ד"שם מות וחיים שוים", נעשה אתהפכא מהקצה אל הקצה, שגם ה־"נחש", שענינו מיתה, נתהפך[28] שיע־שה בו המקום חיים[29].

---

20) משא"כ בפרש"י בראשית ב, כג ג, טו.

21) ראה בירוש' שם דמסיים "מיכן הי' ר"מ דורש שמות".

22) ראה בראשית ג, טו דמשוה אתה תשופנו עקב — להוא ישופך ראש.

23) שבת נה, ב.

24) ד"ה ב"ח עת"ר. ד"ה יחיינו מיומיים תש"א פ"א. ועוד.

25) ד"ה יחיינו שם.

26) ד"ה ב"ח שם.

27) וצע"ק מהמבואר בלקו"ת (פרשתנו ד"ה ויעש משה נחש נחשת) שמה שהנחש מחי' הוא ע"ז "שלא יחשוב שהנחש נפרד א"כ הוא רע ממש וכו' אבל כשיחשוב את הנחש בהגבהתו למעלה בשרשו שאינו נפרד כו' א"כ אין רע יורד מלמע'" (סב, ב). ועיין שם (סא, ד) "להפוך מרירו למיתקא . . הדינין נתקין בשרשן".

28) ראה יל"ש (חקת עה"ם): ימחה שמם

והמשכה זו דעצמות אוא"ס ב"ה להפך את ה"נחש" (בחי' מיתה) ל"חיים" — "(וכי) נחש מחי' " — הוא ע"י הקדמת עבודת (ותשובת) בנ"י בדוגמתה של פעולת ההמשכה: "(אלא) שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים". שיעבוד, היינו הלב כולו גם היצה"ר, בחי' "נחש" שבו[29] (שתמורת זה שהוא מנגד לקדושה הרי הוא מהפכו להיות משועבד) לאלקות[30], ונעשה ע"ז חיות בקדושה ("הנחש מחי' ") — עבודה זו פועלת בחי' אתהפכא סט"א בעולם, עד שהחשך עצמו יאיר[31] — שגם ה"נחש" עצמו, שעניגו מות, ייהפך להיות נמשכת ע"י בחי' החיים[32].

ה. עפ"ז מובנת השייכות ד"נחושת" לה"נחש" שע"י נמשך החיות לבנ"י, כי גם נחושת מורה על בחי' המת־לבשת בקליפות[33]; וזה גופא הטעם שנחושת הוא מל' נחש (ענין הרע) — "לשון נופל על לשון", שהרי שמו של דבר מורה על חיותו של הדבר ההוא[34]. ולכן בהתהפך בחי' "נחש" שבעולם לקדושה (ע"י עבודת האדם), נעשה גם אתהפכא בבחי' "הנחושת".

ו. עפ"ז יש לבאר הטעם מה שב־תורה לא נתפרש הציווי בלשון "עשה לך נחש" אע"פ ש"הקב"ה קוראו נחש".

נתבאר[35] בפי' מרז"ל[36] "שאלו ל־תורה חוטא מה עונשו, א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה . . א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו" — דלכ־אורה: הרי גם ע"פ מענה התורה "יביא אשם כו' " צ"ל יעשה תשובה (שאז דוקא מכפר הקרבן). והביאור בזה: ע"פ המענה דתורה, מועלת התשובה שהזדונות נעשים "כשגגות ולא שנתכפר לגמרי"[37] ולכן צ"ל "יביא אשם" (ולאחרי שנעשו כשגגות "מהני הקרבן, שע"י הקרבן מתכפר השוגג"[38]), וזהו החידוש במענה הקב"ה

של אפיקורסין שהן אומרים אין תחה"מ הרי צורת נחש ממית עשה בו המקום חיים תחיית המתים כו'.

29) ראה זח"א (לה, ב) והנחש כו' דא יצר הרע.

30) להעיר משו"ע (או"ח סכ"ה ס"ה. ועד"ז בשו"ע אדה"ז שם סי"א) בכוונת הנחת תפלין: "וישעבד להקב"ה (הנשמה שהיא במח וגם) הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות".

31) להעיר מהמשך ר"ה תרצ"ה פל"ד שהכח להפוך את החשך לאור הוא רק מצד העצמות, כי האור והחשך כמו שהוא נושאם בעצמו — מה שביכלתו להאיר וביכלתו שלא להאיר — אינם ב' ענינים כ"א ענין אחד, מה שהוא יתי' כל יכול. וראה לקו"ת תצא (לט, ג ואילך), שכדי להיות "ויהפוך גו' את הקללה לברכה" הוא מבחי' "שם הוי' שבמאציל".

ועד"ז הוא בעבודת האדם, דאתהפכא חשו־כא לנהורא הוא ע"י "הזות עצם הנפש" (המשך תרצ"ה שם בסופו. וראה לקו"ת שם לט, רע"ד. אוה"ת תצא ריש ע' תתקצד).

32) ראה גם אוה"ח כאן (רמז הו' בה־בטח הנחש) "להראותם כח התשובה . . כי לא לבד מחילת החטא אלא אורבה יעמוד לו זכות".

---

33) ביאוה"ז (להצ"צ) פקודי ע' שכ. ובאוה"ת תרומה ע' א'תיג — שנחשת היא (לא בחינה בקדושה המתלבשת בקליפות, כ"א) בחינה בקליפות עצמן (ושם, שבחינת נחשת שבקליפות היא למטה מהבחינות זהב וכסף דקליפה). וראה לקו"ש ח"ו ע' 158 ואילך ובהערות שם.

34) או"ת להה"מ ס"פ בראשית (ד, ב ואילך). שעהיוה"א פ"א. וראה גם גו"א כאן.

35) לקו"ש ח"ד ע' 1152 בהערה, ע"פ אוה"ת יו"כ ס"ע א'תקנז ואילך.

36) יל"ש לתהלים כה (רמז תשב).

37) לשון הצ"צ באוה"ת שם.

"יעשה תשובה ויתכפר לו", שהתשובה מכפרת גם על הזדונות, ועד שנעשים כזכיות.

והטעם לזה: מצד התורה, ישנם מדידה ושיעור, ולכן אין בכח התשובה לכפר (לגמרי) על הזדונות. משא"כ מצד הקב"ה שהוא למעלה מכל מדידה והגבלה — כי "מי יאמר לו מה תעשה" [38], "ורבו פשעיך מה תעשה לו" [39] — ולכן (ע"י התשובה) גם הזדונות יהפכו לזכיות.

ועד"ז בנדו"ד:

הציווי "(עשה לך) נחש" שעי"ז "והביט וגו' וחי", אינו מפורש בתורה, לרמז כי מצד כח התורה אין הזדונות (בחי' "נחש" ומיתה) נעשים ונהפכים לזכיות (חיים); אבל "הקב"ה קוראו (לזה שכשמביטים עליו וחי) נחש" — הכח שגם הנחש ייהפך לענין של חיים [היינו, שגם בחי' גקה"ט יהפכו לטוב], גמשך מבחי' הקב"ה — נותן התורה, שלמעלה מהתורה [40].

(משיחות ש"פ חו"ב (י"ב תמוז), מטו"מ תשכ"ט)

---

38) קהלת ח, ד.

39) איוב לה, ו.

40) ע"פ כהנ"ל תובן השייכות בין ה"ענין ד"נחש הנחשת" לפרשת חקת — פרה אדומה. כי החידוש שבפרה אדומה — "מי יתן טהור מטמא" (מדרש רבה ריש פרשתנו) — הוא כמבואר בלקו"ת פרשתנו * (נט, סע"ד) מה ש"הטמא נהפך לטהור", ה"ענין ד"אתהפכא" שלמעלה מענין ה"בירור". והכח לזה הוא מבחי' "יחידו של עולם" (ראה מדרש שם) שלמעלה מהתורה, כמבואר בלקו"ת שם (ס, א).

*) בד"ה ויעש משה נחש הנחשת ב־לקו"ת שם (סב, א) מציין: "ועמ"ש סד"ה זאת חקת התורה בענין מי יתן טהור מטמא".

בלק

א. על הפסוק[1] "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" פרש"י: "מה טובו אהליך — על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה. משכנותיך[2] — חניותיך כתרגומו. ד"א מה טובו אהליך, מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם. משכנותיך — אף כשהן חריבין לפי שהן משכון עליכם וחרבנן כפרה על הנפשות שנאמר[3] כלה ה' את חמתו, ובמה כלה ויצת אש בציון".

וצריך להבין:

א) בפירושו ש"משכנותיך" היינו "חניותיך" — למה לא פירש "משכנותיך" — כפשוטו — ל' רבים של "משכן"[4]? ובפרט שלא מצינו בקרא ל' יחיד דחניות — "משכן" כ"א "חנות(נו)"[5]?

ב) מלשון הכתוב מוכח ש"מה טובו" נמשך גם[6] ל"משכנותיך ישראל", וכ"א אילו נאמר "מה טובו משכנותיך ישראל" — ולכאורה מהו ה"טוב" המיוחד בחניות בנ"י[7]?

ג) ידוע הכלל בפרש"י עה"ת, כמה דובר כמה פעמים, שכאשר מביא ב' (או יותר) פירושים בענין אחד ה"ז מפני שבכל אחד מהפירושים יש קושיא (שאינה בהשני) — ומה הן הקושיות בנדו"ד?

ד) בפי' השני מעתיק עוה"פ את התיבות "מה טובו אהליך"[8], ואינו אומר — כדרכו בכ"מ[9] — בקיצור: "ד"א מה טובו אהל שילה וכו'"?

ה) מונה שילה ובית עולמים ואינו מזכיר אוהל מועד[10] — שהי' אתם בעת שברכם!

ו) ה"טוב" שבאהל שילה ובית

---

1) פרשתנו כד, ה.

2) בדפוס ראשון חסר מכאן עד "משכנותיך — אף כשהן חריבין וכו'" — השמטת הדפוס (ע"י תיבות הדומות).

3) איכה ד, יא.

4) ואין זה כפל ענין ד"אוהליך" (ראה פרש"י בברכות יעקב, בשירת הים ובכו"כ פסוקים בפרשתנו וכו' — שאפילו בשירה וכיו"ב מפרש הכפל לשון — לענין אחר) — כי כשמונים פרטים בשיכון ודירה — אינו דומה אוהל למשכן (ולבית), וכמש"נ (ש"ב ז, ו'ז): ואהי' מתהלך באוהל ובמשכן (..בית ארזים).
אף שבכללות גם אוהל (מועד) ובית (עולמים) נקרא משכן (גם ע"ד הפשט — ראה פרש"י שמות כה, ט. לח, כא) — שהרי בכולם הוא "ושכנתי".

5) בהעלותך י, לא.

6) אף שאינו בדומה ממש (ראה לקמן סעיף ג).

7) ומ"ש במשכיל לדוד שלפרש"י "אהליך" קאי על האהלים שבמדבר, ו"משכנותיך" על היותם בא"י — כ"ז לא נרמז אפילו בפרש"י! ואדרבא הלשון "חניך" יתכן על חניות במדבר, כמפורש "ויסעו גו' ויחנו". ובפרט שמפורש ברש"י "חניותיך" בלשון רבים, וזה אאפ"ל על היותם בא"י. ודוחק לומר שכוונתו חניות — רבות במקום (כו"כ ישובים), אף שהיא אחת בזמן (כיבוש א"י).

8) כ"ה ברוב הדפוסים. אבל בדפוס שני: ד"א מה טובו, מה טובו אהל שילה וכו'. וברש"י כת"י אין תיבות אלו כלל. וראה לקמן הערה 28.

9) ראה בפסוק שלפניו: ומדרשו כשהי' גגלה כו' — ולא: ומדרשו נופל וגלוי עינים כשהי' גגלה כו'. ועד"ז בכ"מ.

10) וד"ל כבמדב"ר פי"ב, יד.

עולמים, מפרש רש"י "שמקריבין בהן קרבנות", ולכאורה הול"ל ה"טוב" ה־עיקרי (ע"פ פשוטו של מקרא עכ"פ [11]) כפי שמפורש בקרא [12]: "ועשו לי מק־דש (בשביל) ושכנתי בתוכם", היינו שהם מקומות להשראת השכינה?

ז) מה נוגע להבנת פירוש הכתוב ("אהליך") שהקרבנות הם "לכפר עלי־כם", ושחורבנו (של "משכנותיך") הוא "כפרה על הנפשות"? ולאידך, אם להבנת הענין ד"משכן", שמרומז בזה חורבנו, נחוץ לדעת שהחורבן "כפרה על הנפשות", מדוע לא נזכר ענין זה בפרש"י בר"פ פקודי, שגם שם פרש"י: "המשכן משכן — שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל"?

ח) מהו הענין דכפרה על.. הנפשות — לי' שאינו רגיל כלל?! —

ט) כיון שעכצ"ל שיש דיוק בזה — מהי הרא' מהפסוק "כלה ה' את חמתו" ש"חורבנן כפרה על הנפשות"?

---

11) וגם ע"פ דרך ההלכה הרי אף שכתב הרמב"ם (בספהמ"צ מצוה כ. וכ"ה ביד החזקה ריש הל' ביהב"ח. ובספהמ"צ שורש יב): "שציונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יה' ההקרבה כו'" (דלא כברמב"ן ר"פ תרומה. וראה גם רמב"ן פ' עקב י, ה) — הרי כבר נתבאר (בלקו"ש ח"ד ע' 1346) שכיון שמקרא מלא הוא בנוגע לכוונת מ"ע זו ד"ועשו לי מקדש" — שהיא "ושכנתי בתוכם", הרי אאפ"ל שהרמב"ם חולק בזה על הרמב"ן, אלא שהרמב"ם מדבר בענין המצות שנצטוו בנ"י לעשות בביה"ב (עבודת האדם), והרמב"ן מדבר בענין וחפץ אשר במשכן עצמו, שהוא "ושכנתי", השראת השכינה שהיתה בו (מלמעלה).

12) תרומה כה, ח.

ב. הביאור בכ"ז:

בההקדמה ל"מה טובו גו'": "וישא [13] בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו" פרש"י: "שכן לשבטיו — ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו".

ההכרח לפרש כן: פשטות לשון הכתוב "וירא את ישראל שוכן לשב־טיו" משמע שראה חידוש, הנהגה מיוחדת וטובה ביותר, שהרי ראי' זו גרמה [14] ל"ותהי עליו רוח אלקים"

---

13) פרשתנו כד, ב.

14) וטעמו דרש"י לפרש כן — ולא כפשוטו (כבתרגום וכו"כ מפרשים) שנחה עליו רוח נבואה, כי מהי השייכות והביאור ש"וירא את ישראל שוכן לשבטיו" תגרום להשראת השכינה עליו. וגם: כבר פרש"י (כג, ד) שגילוי הנבואה אל בלעם היתה באופן של "ויקר — לשון עראי, ל' גנאי, ל' טומאת קרי כלומר בקושי ובבזיון וכו'", וכאן הרי כתוב בל' כבוד, מזה מוכח שאי"ז כוונת הכתוב.

[אבל מ"ש הרא"ם שההכרח הוא מזה "שאין אמר (אחר?) ותהי עליו שום אמירה כמו ויבוא אלקים אל בלעם בלילה ויאמר לו וכו' למדנו שאין ותהי עליו רוח אלקים בעבור שום אמירה", אי"מ, שהרי לפועל אמר גם בפעם הזאת דברי נבואה וכו' (ובמילא גם אם אי"ז כוונת הכתוב קשה קושייתו: במה נשתנו דברי נבואה אלו שלא נצרכה לזה אמירה מקודם) — ומוכרח לומר שאין זה בדוקא שצ"ל אמירה קודם, או שאין מוכרח לכתוב זה בכל פעם, (וכדמוכח מזה שגם אח"כ אמר דברי נבואה, וגם שם אין מפורש שום אמירה לפנ"ז), אף שפשוט שהי' צריך לחול עליו רוח הנבואה לומר דברים אלו. וא"כ הו"ל לפרש שזהו כוונת הכתוב.

וכן מה שכתב הש"ח שההכרח הוא מזה ש"לא מפרש אחריו מאי נבואה אלא מספר

ופרש"י: "עלה בלבו שלא לקללם" — והנהגה זו היתה נראית ב("שוכן") אופן חניית ישראל לשבטיו, לכן מפרש רש"י ש"ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין", שזה מורה שהיו נזהרין ביותר בענין ה"יחסין (שהרי התיחסותם על כל שבט ושבט הי' (כמבואר בפרש"י [15]) ע"י ש"הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לידתם וכו'"), שזה מורה על מעלתם הנפלאה במידת הצניעות [16]. וכיון ש־ראה בלעם מעלה זו נתפעל ביותר עד ש"עלה בלבו שלא לקללם".

אבל לפי"ז הרי הי' צ"ל כתוב "וירא את ישראל שוכן לשבטים", דמשמע שאין השבטים מעורבין יחד; ומאחר שדייק הכתוב לומר "שוכן לשבטיו", ה"ז הוכחה [17] שראה עוד [18] ענין נעלה — המתבטא ב"לשבטיו" בכל שבט ושבט בפ"ע ניכר שזהו שבט ישראל — ומפרש רש"י שגם "ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו" [19]. ומובן שגם ראיית מעלה זו גרמה ש"עלה בלבו שלא לקללם".

ג. ומתאים להקדמה מבאר רש"י המשך הכתובים, שכשבא בלעם אחרי

בשבחן של ישראל" אי"מ כלל, שהרי כו"כ דברי נבואה אמר: פי' הב' בפרש"י עה"פ מה טובו וגו'; בפרש"י עה"פ ד"ט].

ופי' תיבות "רוח אלקים" כבר פירשו המפרשים שהכוונה בזה שנתהפכה רוחו ומחשבתו להיות מתאים לרצונו ורוחו של אלקים. וראה לעיל ע' 51. ולהעיר מפרש"י פנחס כו, טז.

ועד"ז מובן למה אין מפרש כמ"ש בזוהר * (ח"ג ריא, ב) ש"ותהי עליו רוח אלקים" קאי על בנ"י, היינו שאז שרתה השכינה על בנ"י, כי כנ"ל בפשוטו של מקרא אי"מ השייכות: איך תגרום ראיית בלעם שתשרה השכינה על בנ"י. ואין לומר (כמ"ש באוה"ח על הכתוב) שכוונת הכתוב "וירא גו' ותהי עליו רוח אלקים", שראה שהשכינה שורה (בכלל) על בנ"י, כי אין הלשון "ותהי" משמע כן.

15) במדבר א, יח.

16) וזהו טעם הוספת רש"י "ואינן מעורבין" — שלכאורה תיבות אלו מיותרות — אלא שרוצה להדגיש בזה המעלה שבכל שבט ושבט שוכן בפ"ע, שזה מורה שה־צניעות היא במעלה נפלאה: "ואינן מעו־רבין".

---

*) "כן נראה שהוא דעת התוס' בב"ב דף ס ע"א ע"ש ודו"ק היטב" (ניצוצי אורות שם. וכ"ה במהרש"א בב"ב שם). וכן נראה דעת הרי"ף והרא"ש שם — ועפ"ז מתורצת קושיית הדברי דוד להט"ז (עה"פ) על התוס'.

17) במשכיל לדוד כתב ש"שכן" משמע שכל יחיד ויחיד שוכן לבדו, ו"לשבטיו" משמע שרק כל שבט הי' בפ"ע, אבל בני השבט מעורבין, ולכן מפרש רש"י ב' הענינים — אבל אי"מ: דהרי על כללות העם ("ישראל") מתאים לכתוב בלשון יחיד, כמבואר כ"פ בפרש"י. וראה פי' הרי"ף בעין יעקב לב"ב שם.

וכן מ"ש שכוונת רש"י במעלת הענין ש"כל שבט ושבט שוכן לעצמו" היא, שבלא הקדמה זו אין מעלה מיוחדת בזה "שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה", כי אולי זהו מפני חשש עין הרע, אבל מכיון שכל שבט הי' בפ"ע, הרי במילא הי' גם שבט יוסף בפ"ע, ובנוגע אליו אפ"ל שזהו מפני ע"ה שהרי "אין עין הרע שולטת בהם" (פרש"י ויחי מח, טז), ובמילא מוכרח לומר שזהו משום צניעות — אי"מ כלל, כי שבט יוסף מאן דכר שמי' בפרש"י כאן!

18) ובפרט לפי מ"ש בדפוס ראשון: "וראה שאין פתחיהן כו'" (בוא"ו).

19) ע"פ המבואר בפנים מובן ג"כ הא דאינו מסיים מעין הפתיחה "שלא יציצו זה לזה" או כיו"ב —

כי הדיוק כאן אף שזהו חברו, מאותו השבט.

כן לדבר טוב על ישראל, הוא מפרש (לאחרי הפתיחה „נאם בלעם בנו בעור וגו' וגלוי עינים") הטעם למה אינו מקללם — מצד ב' המעלות הנ"ל: „מה טובו אהליך יעקב" — האופן שעומדים האהלים של בנ"י, ו„משכנותיך ישראל" — אופן חניית השבטים. ולכן אמר „מה טובו גו'", ש(בפשוטו של מקרא) אין זה לשון של ברכה או של דברי נביאות וכיו"ב, כ"א ביטוי של התפעלות מעניינים טובים, הנותן טעם למה אינו מקללם, ואדרבא מדבר בשבחם ומברכם.

וזהו שפרש"י „מה טובו אהליך — על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה. משכנותיך — חניותיך" (ולא כרגיל — משכן ודירה) — המעלה השני' הנ"ל, אופן חניית (ש„כל שבט ושבט שוכן לעצמו"), ובהתאם לה־ מפורש לעיל*[19]: „וחנו בנ"י איש על מחנהו וגו'". וכיון שאי"ז פי' הרגיל, מוסיף רש"י ראי' לפירושו „כתרגומו" — שהתרגום מפרש כן „בית[20] מישכ־ ריך", שזהו תירגומו של „חניו" בכ"מ.

אמנם, לפי' זה (הראשון שבפרש"י) קשה:

א) לא מצינו לו חבר במקרא ש־ „משכן" פי' חניו', כנ"ל.

ב) חניית השבטים — כלל וגם קודם בזמן, ואח"כ בא הפרט חנית האהלים דכל שבט — ואם כן הו"ל להק־ דים בקרא משכנותיך לאוהליך (שזהו גם הטעם*[20] להסדר בפרש"י, שהקדים לפרש כעיקר את הענין ש„כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין" ואח"כ — „ראה שאין פתחיהם וכו'").

ג) זה ש„כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין" הוא הענין העיקרי (שהרי הוא נוגע ל„חזקת לידתם (של) כל אחד ואחד") וגדלה מעלתו בהרבה על ההנהגה באופן „שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה", הבא למנוע רק „שלא יציץ לתוך אהל חבירו", וא"כ גם מטעם זה הי' צ"ל סדרן בכתוב זה הפוך: „מה טובו משכנותיך ישראל (ואח"כ) אהליך יעקב"; כי עם היות ש„מה טובו" קאי על שניהם בכ"ז מסתבר כי פרט הסמוך ל„מה טובו" הוא ה„טוב" יותר.

ד) עפ"ז „מה טובו גו'" — אין בזה ענין דנבואה וא"כ הול"ל קודם הכתוב נאום שומע אמרי גו' (אף שבדוחק י"ל שרוצה לסיים הענין ד־ מעלות עצמו).

לכן מביא רש"י פי' שני ושגם קאי בנבואה לעתיד: „מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן" — כי מובן בפשטות שיש בהמקדשות „טוב" מיו־ חד. ומכיון שכתוב הלשון „אהל" הר"ז מורה שהכוונה לאהל שילה; אמנם הרי כתוב בלשון רבים („אהליך"), מוכח שכולל עוד דבר שבתוכנו („מקדש") הוא דומה לאהל שילה, והיינו „בית עולמים".

„משכנותיך ישראל" — גם בזה המכוון לאהל שילה ובית העולמים, אלא שהנידון הוא בזמן חורבנם, ולכן

---

*19) כמדבר א, נב.

20) „בית" זה אין פי' בית (דירה), כ"א ע"ד „בית ישימון" (תרגום חוקת כא, כ).

*20) וגם מובן בפשטות שכשראה בלעם את מחנה בנ"י ראה מתחלה הענינים ה־ כלליים יותר (סדר חניית השבטים) ואח"כ הענינים הפרטים (אופן עמידת האהלים).

תוארם "משכנותיך" (מלשון משכון).

ד. והנה אף שמעצמו מובן ה"טוב" שבאהל שילה ובית עולמים (הן ב־קיומם והן בחורבנן (שהרי אז הרי הן "משכון עליכם")), מ"מ הרי נתבאר לעיל שכתוב זה, המתחיל בלשון "מה טובו וגו'", הוא כעין נתינת טעם למה אין מקללם, ובמילא מוכרח לומר שהוא הדבר גם לפי פי' זה השני — שה"טוב" שנתכוין בלעם באמירת ענין זה, הוא גם טעם למה אין מקללם; ולכן מוסיף רש"י "שמקריבין בהן קר־בנות לכפר עליכם" וגם "וחורבנן כפרה על הנפשות". והביאור:

ההכנה דבלעם ובהתחלה דכל ענין זה הייתה "ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים"[21] פרש"י: "אוכיר עונותיהם, והקללה על הזכרת עונו־תיהם תחול", ולכן אח"כ כשברכם — מוכרח הי' לבאר שא"א שתחול ה־קללה על הזכרת עוונותיהם, ועכצ"ל ש"מה טובו אוהליך" — מעלתו — פי' "שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם" — עוונותיהם מתכפרים.

אבל עדיין אין זה מספיק: א) ה"ז רק בזמן שביהמ"ק קיים, ב) גם אז הרי הקרבנות מכפרים רק על השוגג באיסור כרת[22], או על המזיד באיסור עשה[23] או לאוין שונים[24], אבל על המזיד באיסור כרת ומיתת ב"ד וכו', אין הקרבנות מכפרים — וא"כ הרי אפשר שתחול הקללה על עוונותיהם אלו?

ולכן מוסיף רש"י: "וחורבנן כפרה על הנפשות", מתאים לפירושו[25] "ה־חטאים האלו בנפשותם, שנעשו פוש־עים בנפשותם שנחלקו על הקב"ה" — תכלית הפשיעה. כן י"ל שכוונתו (עכ"פ לרמז): כפרה על הנפשות, מ"נפש כי תחטא בשגגה"[26], ועד "ה־נפש אשר תעשה ביד רמה גו'"[27].

ומביא ראי' ש"חורבנן כפרה על הנפשות" שנאמר "כלה ה' את חמתו", כלומר, שע"י "ויצת אש בציון", חורבן ביהמ"ק, כלתה "חמתו" של הקב"ה שהיא בגלל עוונותיהן של ישראל — הרי שנתכפרו ע"י החורבן כל העוונות גם הכי חמורות ושבעבר ג"כ — דאל"כ הרי עדיין נשארה "חמתו" של הקב"ה על עוונות אלו.

ומובן עפי"ז[28] למה חוזר רש"י עוה"פ התיבות "מה טובו אהליך" — בכדי להדגיש שדברי בלעם אלה הן הקדמה וטעם על שאא"פ שתחול ה־קללה — וזה מכריח שה"טוב" של "אהליך" ו"משכנותיך" הוא בזה "ש־מקריבין בהן קרבנות לכפר עליכם", וגם ש"חורבנן כפרה על הנפשות".

ועפ"ז מובן ג"כ שאין מקום לכתוב ענין זה בפ' פקודי, כי הכתוב שם בא רק לרמז לב' המקדשות כענין בפ"ע, ואין נוגע שם לפרש במה היא

---

21) פרשתנו כד, א.
22) ויקרא ד, ב ובפרש"י.
23) פרש"י שם א, ד.
24) ויקרא ה, כא. כה. ועוד.
25) קרח יז, ג.
26) ויקרא ד, ב.
27) שלח טו, ל.
28) והא דחוזר עוה"פ גם תיבת "או־הליך" (לפי רוב הדפוסים — ראה לעיל הערה 8) כי בזה מדגיש טעם נחיצות פי' ב', דלפי' הא' הי' צריך לכתוב "מה טובו משכנותיך" תחלה ואח"כ "(מה טובו וגו') אוהליך".

מעלתם וכו', משא"כ כאן כנ"ל.

ה. אבל גם לפי' זה קשה:

א) דוחק לומר שה"בית־עולמים" (קבוע) ייקרא בכתוב בשם "אהל" (עראי) [29].

ב) נתבאר [30] בביאור הפרש"י הנ"ל בר"פ פקודי שהטעם למה אין רש"י מפרש שם ש"המשכן משכן" קאי על משכן שילה ועל ביהמ"ק (כ"א על ב' המקדשות), לפי שעל משכן שילה לא יתכן הלשון "משכון": משכון הוא דבר הניטל מהלווה באופן עראי וזמני עד שיפרע החוב שאז חוזר המשכון לבעליו, וזה שייך לומר רק בנוגע לב' המקדשות (שבביהמ"ק השני הוחזר ביהמ"ק הא'), כי אף שאינם דומים זל"ז בכל פרטיהם [31], מ"מ שווים הם בנקודתם העיקרית, ששניהם "בית" ל־הקב"ה; משא"כ משכן שילה הוא רק דירת עראי — וא"כ איך אפ"ל ש"משכנותיך" קאי כאן גם על משכן שילה בחורבנו להיותו "משכון"? (ולפי' זה ש"משכנותיך" היינו "אהליך" (אלא כפי שהם בחורבנן), הרי בע"כ צ"ל שכלול בהם משכן שילה — משא"כ בפ' פקודי שמפני קושיא הנ"ל מפר־שים שהכתוב לא קאי על שילה) [32].

לכן מוכרח רש"י לפרש גם הפי' הראשון, ואדרבא, הפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשוטו של מקרא (ולכן הוא הראשון, העיקרי) — כי לפי' הא' הקושי הוא בסדר הכתוב (וי"ל סרס המקרא ודרשהו [33]), משא"כ לפי' הב', שקשה בתוכן הפי' של הפסוק, כנ"ל.

ו. ההוראה מפרש"י הנ"ל:

מתוכן פירושו נראה גודל ענין ה־צניעות, שאף זה "שאין פתחיהם מכוו־נין זה כנגד זה" שלכאורה אינו ענין עיקרי בצניעות, שהרי תכליתו הוא רק "שלא יציץ לתוך אהל חבירו", הנה גם דבר זה בכחו לפעול שאפילו בלעם הרשע, "עלה בלבו שלא לק־ללם", ועד שברכם: כנחלים נטיו גו'.

ההוראה מזה: אל יאמר אדם, שב־דבר גדול ועיקרי בצניעות — כעין זה ש"כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין" — יהי' נזהר, אבל בפרט קל ביותר אין מן ההכרח לדקדק כ"כ: — כי עליו לדעת שגם פרט זה הוא

---

29) כקושיית הר"ע מברטנורא עה"פ. וא' מהקושיות במשכיל לדוד. אבל מ"ש עוד שעל פי' הב' קשה איך מזכיר החורבן בתוך הברכות, הרי כנ"ל אי"ז חלק מה־ברכות, כ"א חלק מהטעם למה אין על מה שתחול הקללה.

עד"ז מובן שאין לומר כמו שכתב שלפי' הא' קשה, דמוכח שהכתובים איירי בנבואה דלעתיד, ואין ענין זה נבואה (לפי' הא'). וגם; משמעות הכתובים שהם ברכות, וענין זה אינו ברכה כי"א הזכרת צדקתם — כי כנ"ל הרי פסוק זה הוא רק כעין הקדמה ופעם להנאמר אח"כ. וקושיתו השני' אי"מ מפני עוד טעם: הרי גם לפי' הב' אי"ן ברכה כ"א הזכרת טובתם (אף שבדוחק י"ל שכוונתו היתה לברך את ישראל שיהי' להם המשכן שילה ובית עולמים).

30) בלקו"ש חי"א ע' 177 ואילך.

31) ראה פרש"י נח ט, כז. תצוה כח, ל.

32) ראה בארוכה לקו"ש הנ"ל.

33) כפרש"י ושמביאו ראשון — פנחס כה, ב (משא"כ לדעה הב' שם), אלא שדוחק הוא קצת ע"ד הפשט (וכ־אמרו "ודרשהו") ולכן לא פי' כן רש"י בבהעלתך (ט, ו) — כיון דפשוט לומר שאהרן הי' בביהמ"ד, משא"כ נשיאים וכל העדה שבפנחס.

ענין עיקרי, עד שבכחו להפוך כל ענין בלתי רצוי מן הקצה אל הקצה.

ועדיין מקום לפיתוי היצר: בד"א בנוגע להנהגה קבועה, אבל כשהנידון בהנהגה עראית[34] אין מן החובה לדקדק כ"כ בצניעות ובקלות כבחמורות —

גם בזה באה ההוראה: "ראה פתחיהם שאינן מכווינין זה מול זה" — גם בהיותם באוהלים, "אהליך יעקב", אפילו ב"אהל" עראי נוגע זהירות וצניעות כזו.

ולאידך גיסא: כשנזהרים בזה, ה־הנהגה היא באופן של "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" אזי ויהפוך ה"א לך גו'[35] וכפרש"י בפסוק הסמוך: הי' בלבו כו' וכשהפך המקום את פיו ברכם כו' ועד להיעוד דמשכן הטוב בשלימות — שיחזיר הקב"ה את המשכון — בית עולמים, ש"משכון" מורה שגם בעת החורבן ה"ה קיים — וכשתוגמר הכפרה ירד ויתגלה", ולעד ולעולמי עולמים.

(משיחת ש"פ בלק, תש"ל)

---

34) וכאן המקום להדגיש כי' הענין שהזמ"ג: אותם "המקילים" בכמה עניני צניעות בקיץ, ובפרט — כשנמצאים בדירת עראי מחוץ לעיר. ומהם האומרים: אחטא ואשוב — כאשר אשוב העירה.

ונוגע להנהגת אנשים ג"כ, וכי' פרט — לנשים, שהרי כאו"א מהן נקראת "עקרת הבית". ויש לחאריך. ואכ"מ.

35) תצא כג, ו.

36) ראה רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. תוס' שבועות טו, רע"ב. והוא ע"פ תנחומא ס"פ פקודי. זח"א כח, א. זח"ב נט, סע"א. קח, סע"א. זח"ג רכא, א. ילקוט תהלים תתמח בסופו.

אבל כרמב"ם הל' מלכים (רפי"א ובסופו) שמשיח יבנה ביהמ"ק. והוא ע"פ ירושלמי* מגילה פ"א הי"א. ויק"ר פ"ט, ו. וראה ג"כ ירוש' פסחים פ"ט ה"א. (וכ"ה כתוספתא פסחים פ"ח ה"ב). ולכאורה מוכרח הוא מהא דרצו לבנות ביהמ"ק בימי ר"י בן חנניא (ב"ר ספס"ד).

וי"ל לתוך בין ב' מחו"ל הנ"ל — ע"פ סוגיית סנה' (צח, סע"א) ביישוב כתרי־בים — דלא זכו (כמו בימי ריב"ח) נבנה ע"י בנ"א, זכו — ע"י הקב"ה.

ועד"ז י"ל בב' מחו"ל דאין בין עוה"ז לימוה"מ כו' (ברכות לד, ב). והרמב"ם לשיטתי'. ואכ"מ.

*) ומש"כ בירושלמי ברכות (פ"ד ה"ג) "ובאש אתה עתיד לבנותה" ובתנחומא נח, יא ועוד — מדבר בירושלים.

בלק ב

א. בנבואתו של בלעם ל"אחרית הימים", שבפרשתנו[1], פירשו המפרשים[2] שכתובי נבואה זו (דרך כוכב גו', והי' אדום גו' וירד גו') כללותם קאי על מלכות דוד ומלכות מלך המשיח. אמנם בפרטיות פירושם של הכתובים מצינו כמה פירושים, ומהם:

הרמב"ם בספרו יד החזקה[3] כותב: "בפרשת בלעם כו' הוא אומר אראנו ולא עתה זה דוד *[3], אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח[4]. דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה מלך המשיח[5]. ומחץ פאתי מואב זה דוד וכן הוא אומר[6] ויך דוד את מואב כו', וקרקר כל בני שת זה מלך המשיח שנאמר בו[7] ומשלו מים עד ים. והי' אדום ירשה זה דוד שנאמר[8] ותהי אדום לדוד עבדים וגו', והי' ירשה זה מלך המשיח שנאמר[9] ועלו מושיעים בהר ציון".

והיינו דהרמב"ם מחלק בפירושו כל כתוב שבפסוקים אלו לשנים — בחלקו הראשון המדובר בדוד המלך, ובחלקו השני — במלך המשיח.

אמנם רש"י פי' כתובים אלו באופן אחר: "אראנו רואה אני שבחו של יעקב כו' לאחר זמן. דרך כוכב . . וקם שבט מלך רודה ומושל ומחץ פאתי מואב זה דוד שנאמר בו כו'. וירד מיעקב ועוד יהי' מושל אחר . . מלך המשיח". והיינו שלפירושו[10] כל ה־נאמר בכתובים אלה — עד "וירד מ־יעקב" — קאי על דוד.

וצלה"ב: למה לא פירש רש"י כפי' הרמב"ם המתאים לכאורה יותר ל־פשש"מ, שזוהי דרכו של רש"י בפי־רושו עה"ת, כי:

א) לפי פי' הרמב"ם כפל הענין בכל פסוק כי אחד מדבר בדוד והשני במלך המשיח[11]; משא"כ לפי פרש"י,

---

1) כד, יד ואילך.

2) רש"י ורמב"ם דלקמן בפנים. פי' הרלב"ג עה"ת. וראה גם אוה"ת ויקו.

בראב"ע כאן מפרשו רק על דוד וב־רמב"ן — רק על משיח.

3) הל' מלכים פי"א ה"א.

*3) לא כתב "דוד המלך" (משא"כ ב־משיח) — כי לישנ' דקראי שמביא נקט.

4) ראה הרלב"ג עה"ת כאן: "אראנו ולא עתה ר"ל שאחר זמן רב יהי' זה כו' אשורנו ולא קרוב (כפל הענין במלות שו־נות או) הוא שב למה שזכר ממלך המשיח שיהי' אחר כן זמן ארוך אורך נפלא (והוא היותר נכון) ולזה שנה לשונו ממה שאמר תחלה ולא עתה . . ולזה הורה אמרו ולא קרוב מרחוק על מרחק יותר עצום".

ובמלבי"ם כאן מדייק הל' "אראנו" ו־"אשורנו" "שהראי' הוא מקרוב ואשורנו הוא מרחוק". ראה אוה"ת בלק תתקיד. א'עב. לקו"ש ח"ד ע' 1067 ובהערה 5 שם.

5) ראה הרלב"ג עה"ת כאן, ושם פי' להיפך: "דרך כוכב רמז למלך המשיח כו' וקם שבט מישראל רמז לדוד כו'".

6) ש"ב ח, ב.

7) זכרי' ט, י.

8) ש"ב ח, יד.

9) עובדי' א, כא.

10) ראה רא"ם כאן. לח"מ על הרמב"ם שם.

11) לפי' הרמב"ם יש לבאר גם זה שב"דרך כוכב גו'" (דקאי על דוד) כתוב "מיעקב" וב"וקם שבט גו'" (דקאי על משיח) כתוב "מישראל": עיקר ושלימות הממשלה הוא במלך המשיח ולכן ע"ז אומר "ישראל"

שהכתובים כולם אירי בדוד, צ"ל ש"אראנו גו' " ו"אשורנו וגו' " (וכן בשאר הכתובים [12]) ה"ז אריכות וכפל לשון [13].

ב) פשטות הכתוב "וקרקר כל בני שת" (שרש"י פירש "כל האומות") מכריע כפי' הרמב"ם שקאי על מלך המשיח — שיכבוש את כל העולם וימלוך על כל האומות [14]; משא"כ בדוד שלא מצינו בו כיבוש ומלוכה על כל האומות.

וביותר קשה, שלפירוש רש"י לא נאמר בנצחונו של מלך המשיח אלא רק "והאביד שריד מעיר" (ופרש"י: "מעיר החשובה כו' רומי"), בעוד ש־בנוגע לדוד נאמר הרבה יותר מזה ועד ש"וקרקר כל בני שת" — ול־כאורה איפכא מסתברא, וכנ"ל.

גם צלה"ב:

ג) רש"י לא פירש מיהו "(דרך) כוכב וגו' " (שזהו דוד), כ"א רק בסוף הענין "ומחץ פאתי מואב — זה דוד" (שמזה מובן — דעליו קאי "כוכב")?

ד) בההקדמה לנבואתו אמר בלעם שתוכן נבואתו שייך ל"אחרית הימים" אשר "אחרית הימים" בפשטות — היינו ימות המשיח (אחרית כל הימים). ולפי"ז קשה לשני הפירושים: לפי' הרמב"ם, כי בהכתובים מדובר הן בנבואה לזמנו של דוד הן — לזמנו של מלך המשיח; ויותר קשה לפרש"י שברוב הכתובים הנבואה — לימי דוד, ורק הכתוב האחרון קאי על מלך ה־משיח?

ב. עה"פ וירד מיעקב מפרש רש"י: "ועוד יהי' מושל אחר מיעקב", וצריך להבין:

א) מהו ההכרח [15] לפרש ד"וירד מ־יעקב" היינו "מושל אחר" [16] — ולא כדמשמע לכאורה בפשטות שפסוק זה

שהוא שם המעלה, גדולה ושררה (ראה וישלח לב, כט ובפרש"י שם), משא"כ בימי דוד, וכן פי' במלבי"ם כאן.

12) ואף שלפי פי' רש"י דרך כוכב וקם שבט פירושן שונה דב"דרך כוכב גו' " פי' "יקום מזל" וב"וקם שבט גו' " — "מלך רודה ומושל" — מ"מ התוכן אחד הוא — מלכות דוד, כבפנים.

13) ואף שאינה קושיא בפשש"מ, כי י"ל דכן הוא דרך הכתובים במשל ושיר לכפול הענין במלות שונות (וראה ראב"ע כאן: אשורנו כו' הטעם כפול והמשל כוכב ושבט כו'. ועד"ז ברלב"ג — הובא לעיל הערה 4), אבל מובן דיומתק יותר (גם בפשש"מ) באם יש לפרש דקאי על ענינים (זמנים) נפרדים. וראה פרש"י עה"פ ע"כ יאמרו המושלים (חוקת כא, כז) ושלאחריו.

14) ראה רשב"ם: כל בני שת, לפי הפשט זה מלך המשיח.

15) לכאורה י"ל דזהו מפני שנא' לעיל שהנבואה היא על אחרית הימים, לכן מוכרח רש"י לפרש לכה"פ פסוק א' על מלך המשיח (שזהו אחרית כל הימים), אבל אי"ז הכרח מספיק לפרש הכתוב דלא כמשמעות פשטות המשך הכתובים, כבפנים. (וראה ראב"ע דמפרש כל הכתובים על דוד). וי"ל (בדוחק) ד"וירא את עמלק גו' ואחריתו עדי אובד" זהו חלק הנבואה המדבר בזמן מלך המשיח (אף שמתחיל עוה"פ "וירא גו' וישא משלו גו' ").

16) ואין לומר שדיוקו של רש"י הוא מל' "וירד" שפירושו "וימשול" (— דלכאו' י"ל להזכיר עוה"פ ענין הממשלה, ומזה, דהמדובר בעוד מושל); דא"כ הו"ל לפרש דקאי על שלמה וכיו"ב (וראה הראב"ע דפי' על יואב), שעפ"ז הוא בא בהמשך להכתובים דלעיל — בממשלתו של דוד (ולא דקאי על מלך המשיח). וראה הערה הבאה.

בא בהמשך להכתובים דלעיל („וקם שבט וגו׳" שלפרש״י קאי על דוד) וקחשיב עוד דבר נוסף [17] שיעשה אותו המושל הנזכר לעיל: „והאביד שריד מעיר"?

ב) למה מעתיק רש״י מהכתוב גם תיבת „מיעקב" — הרי חידושו הוא רק אשר „וירד" פירושו „ועוד יהי׳ מושל אחר" ותו לא.

לאח״ז מעתיק רש״י „והאביד שריד מעיר" ומפרש: „מעיר החשובה של אדום כו׳ ועל מלך המשיח אומר כן (ומביא ב׳ ראיות) שנאמר בו [18] וירד מים עד ים (שמזה מובן ש„וירד (מיעקב)" קאי על מלך המשיח) ולא [19] יהי׳ שריד לבית עשו" (הוכחה למ״ש „והאביד שריד מעיר").

ויש לדייק בדברי רש״י:

א) כל הענין ד„ועל מה״מ כו׳" מקומו לפנ״ז: אחרי שכתב (בפי׳ וירד מיעקב) „ועוד יהי׳ מושל אחר כו׳" — הו״ל לפרש מיהו המושל — ועל מה״מ אומר כן, שנא׳ בו וירד כו׳.

ב) מהי הראי׳ מהכתוב וירד מים עד ים — דבפשטות מדבר הכתוב במלך שלמה (בהמשך לתחלת המזמור „לשלמה אלקים משפטיך גו׳") [20] ולא במלך המשיח.

ג) בהראי׳ מהכתוב וירד מים גו׳ מעתיק רש״י גם התיבות „עד ים" [21], שלכאורה אינן מוסיפות כלום בתוכן הראי׳ — ודברי רש״י הלא מדוייקים הם בחסר ויתיר.

ג. והביאור בכ״ז:

רש״י והרמב״ם מחולקים כאן בענין כללי — בכללות המכוון שבנבואת בלעם, כדלקמן:

נבואתו של בלעם היתה בתוצאה מזה שבלק שכר אותו והביאו לקלל את בני ישראל [22] ולמנוע כיבוש ארצו של בלק — מואב — ע״י בנ״י.

וזהו שאמר לבלק בסיום נבואתו קודם שחוזר והולך לעמו „אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים —

---

17) וע״ד פי׳ הראב״ע דב׳ הכתובים (והי׳ אדום גו׳ וירד מיעקב גו׳) קאי על מלכות דוד, ובפסוק הא׳ מפרש „וידוע כי גברה יד דוד על אדום כו׳" — בכללות ממשלת דוד על אדום, ובפסוק הב׳ מפרש: „מכל עיר.. עד הכרית כל זכר באדום" מוסיף בנוגע להמלחמה, שהכריתו כל זכר מכל עיר שבאדום (ולא רק „גברה יד דוד כו׳").

ולהעיר מפרש״י (ש״ב ח, יב) ד„שתי מלחמות היו (באדום)", ועפ״ז הרי אפשר הי׳ לפרש דהכוונה בפסוק הב׳ על מלחמה נוספת דאותו המושל.

18) תהלים עב, ח.

19) עובדי׳ א, יח.

20) ראה פרש״י שם דמפרשו על שלמה וראה גם ראב״ע שם.

21) מה שהוצרך לכתוב תיבת „מים" *), י״ל בפשטות, דעי״ז מובן ש„וירד" שבהכתוב שם הוא מל׳ רידוי ולא ירידה (דאינו מתאים לומר ירידה מים, כי היוצא מן הים — ה״ה הפכו ד„יורדי הים" (הובא בפרש״י צו ז, יב) ומובן שנקרא עולה מן הים) וכמו בכתוב דילן. וראה גם דקדוקי רש״י כאן.

22) כמבואר בתחלת פרשתנו כב, ה ואילך.

---

*) דאין לומר שזהו רק לציין מקום הכתוב, כי אז הו״ל לכתוב „בתהלים וירד" (ראה לקו״ש ח״י ע׳ 115 הערה 6).

מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים"[23] ולכן מובן בפשש"מ כי אף שקורא לזה "אחרית הימים" שבפשטות פירושו בכ"מ בסוף כל הימים, הרי כאן שבא להצדיק עצמו בפני בלק — שנתמלא רצון בלק ולא יכבשו בנ"י את ארצו — מובן שבעיקר הוא מתכוון להודיע לו שכיבוש מואב ע"י ישראל לא יהי' בזמן בלק — כ"א זמן רב לאחר ימים דבלק, (אלא ש־ לשלמות ענין נבואתו — מוסיף גם מה שיעשה העם לעמך בהזמן דאחרית הימים כפשוטו, דגם זה בא בהמשך נבואתו).

היינו שהנבואה לא באה להדגיש גודלה של ממשלת ישראל כשלעצמה[24], כ"א רק ביחס למואב ולשאר האומות, שסופן להכבש ע"י בני ישראל.

ועל יסוד זה מתחיל רש"י פירושו על הכ' "דרך כוכב מיעקב" ומפרש "כתרגומו ל' דרך קשתו שהכוכב דורך כחץ . . כלומר יקום מזל" ואינו מפרש דקאי על מלך מושל בישראל.

והטעם: בנ"א הם המין המעולה בסוגי בע"ח (שהם למעלה מדומם וצומח), היות ובהם היתרון של "דיעה ודיבור"[25], ולכן נמסרה להם הממשלה על הבע"ח וכו', כמ"ש[26] "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חי' הרומשת על הארץ"; ובבני אדם גופא המלך הוא המורם מעם והוא המושל ושולט עליהם. בנוגע לכוכבים לא מצינו בהם מעלת דיעה והשכל ולכן אין לפרש בפש"מ — שהם משל ודוגמא למלך ומושל, ולכן לא יתכן לפרש שב־ "דרך כוכב" כוונתו ל"מלך מושל" — היינו דוד[27].

(ודוחק גדול לפרש שהרמז למלכות הוא בזה שהכוכבים הם למעלה מהארץ ומאירים לארץ ולדרים עלי' להבדיל בין היום ובין הלילה, שזהו כעין שליטה בעניני ארץ (וכל' הכתוב[28] "ולמשול ביום ובלילה")[29], דא"כ הר"ל לרמוז זה בא' מהמאורות הגדולים,

---

23) פרשתנו כד, יד ופרש"י שם. ועפ"ז תומתק אריכות הלשון ברש"י "(להרע) ל־ מואב כו' " (דלכאו' מיותר הוא אלא) ד־ כוונתו להדגיש שזהו עיקר תוכן הנבואה. וכבפנים.

24) ומש"כ רש"י על "אראנו גו' — רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו כו' " הרי אין כוונתו אלא לפרש כתוב זה (ולא לומר שזהו כוונת תוכן נבואתו) — וראה רא"ם כאן.

25) פרש"י בראשית ב, ז.

26) שם א, כח.

27) ואף שמצינו בחלומו של יוסף (וישב לז, ט) ד"השמש והירח גו' כוכבים גו' " מרמזים — בפשש"מ — על יעקב והשבטים — אנשים חשובים (וראה לקו"ש שם ע' 116 הערה 10 הטעם ע"ד הפשט שזהו מצד שהם הדברים הכי חשובים בעולם) הרי (א) הרמז שם על יעקב (שהוא הכי חשוב) הוא "השמש", וכאן בהרמז על מלך הוזכיר רק "כוכב" (וראה לקמן בפנים). (ב) המדובר שם הוא בחשיבות * וכאן בממשלה. (ג) שם הי' זה הרמז בחלום — מחזה הנבואה, אבל כאן שזהו דיבור וסיפור של עתידות (אף שדיבר במשל ומליצה, מ"מ) הו"ל לומר דוגמא קרובה יותר.

28) בראשית א, יז־יח.

29) ראה גם רד"ק (עה"ת) כאן: דומה המלך לרוב גדולתו ומעלתו הרמה לכוכב (וראה גם הרלב"ג כאן), אבל אי"מ כבפנים.

---

*) אדרבה יוסף עצמו (המלך והמושל) אינו נרמז בצבא השמים כ"א "השמש והירח ואחד עשר כוכבים (יעקב כו' והשבטים) משתחוים לי".

השמש או הירח, ולא כוכב; ואדרבה, כוכבים הרי הם רק צבא[30] ושל "המאור הקטן" — הירח)

ולכן מוכרח רש"י לומר שדרך כוכב פירושו "יקום מזל", וממשיך בנבואתו להסביר מהו ענינו של ה"מזל" — "וקם שבט מלך רודה ומושל"; אולם אין הוכחה מכתוב זה לאיזה מלך הוא מתכוון — ולכן גם רש"י לא פירש בו מי הוא ה"מלך רודה", עד שאמר הכתוב "ומחץ פאתי מואב" ד־מזה מוכיח רש"י ש"זה דוד שנא' בו[31] השכב אותם ארצה כו' " ז. א. שכל הענין "דרך כוכב גו' וקם שבט גו' " הנאמר לפנ"ז מוסב על זמנו של דוד וע"ד מלכותו.

ועפי"ז מובן ג"כ בנוגע להמשך הכתובים שלאח"ז, שכל כמה שאין לנו הכרח מקרא שהמדובר הוא במלך אחר, הרי בפשטות מסתבר שעדיין מדובר באותו המלך דלעיל — דוד.

ולכן פרש"י "וקרקר" לשון קורה (נוקב[32]) כו':

בפירוש תיבת "וקרקר" י"ל ב' פירושים: א) מלשון הריסה[33] כמו "מקרקר קיר"[34]; ב) מלשון קורה (נוקב) — כפרש"י. דלפי' הא' היינו הירוס והשמדה לגמרי, ולפי' הב' (כפרש"י) אי"ז הרס של השמדה, אלא קלקול של ניקוב והוצאת דבר ממקומו הנכון[35]. ומכיון שרש"י מפרש דקאי על דוד, לכן מפרש וקרקר מלשון קורה, היות ודוד לא נצח את האומות באופן שהש־מיד את כל בני שת, כ"א רק ע"ד "קורה" ונוקב בלבד.

ד. אמנם הרמב"ם המפרש ש"דרך כוכב מיעקב" קאי על מלך שיקום מיעקב — לשיטתי' אזיל:

כתב הרמב"ם[36]: "כל הכוכבים וה־גלגלים כולן בעלי נפש ודיעה והשכל הם כו' ודעת הכוכבים כו' וגדולה מדעת בנ"א". ומכיון שהם למע' מ־כללות בנ"א בשכלם ובדעתם, לכן מפרש "דרך כוכב" על המרומם ומנושא מבני אדם — המלך; ו"כוכב מיעקב" היינו מלך בישראל, ומעתה מה שאמר הכתוב לאח"ז "וקם שבט מישראל", שקאי בודאי (כמשמעותו של "שבט" — מלך רודה) על מלך בישראל, אין כוונתו לאותו המלך המרומז ב"כוכב" (דא"כ אי"ז אלא כפל לשון ממש), אלא ש(ב' חלקי) הכתוב מירי בשני מלכים, דוד ומשיח, שהם "שני משיחים". והטעם שנקט דוקא ב' מלכים אלו, והשייכות ביניהם, מובן ע"פ ל' ה־רמב"ם[37]: "מלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה ל־ממשלה הראשונה" — והיינו שניבא על כללות תקומתם וישועתם העתידה

30) ראה פרש"י (בראשית שם, טז): הרבה צבאי להפיס דעתה.

31) ש"ב ח, ב.

32) שפתי חכמים כאן. וראה דקדוקי רש"י כאן.

33) וכפי' הראב"ע ועוד.

34) ישעי' כב, ה.

35) ע"ד הדוגמא שבפרש"י "מקבת בור נקבתם" (ישעי' נא, א) שבחפירת בור אין העפר "נשמד", כ"א רק שמוציאים אותו ממקומו,
אלא שעי"ז נעשה חור וחסרון במקום ההוא.

36) הל' יסוה"ת פ"ג, ה"ט.

37) הל' מלכים שם.

לבא ע"י מלכותו של מלך משיח ה', ורמז להתחלתה (דוד) ולתכלית שלי־מותה (משיח). וז"ש הרמב"ם: "נבא בשני משיחים, משיח הראשון שהוא דוד שיושיע את ישראל מיד צריהם, ומשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את עם ישראל (באחרונה)".

ובזה מובן הטעם לכפל הביטויים בהנבואה: "אראנו . . . אשורנו, ומחץ פאתי מואב... וקרקר וגו'", דחד קאי על דוד ואידך על מלך המשיח. ועפ"ז צ"ל שלפי' הרמב"ם ענינו של "וקרקר" (הוא לא כפירש"י כנ"ל, אלא): הריסתן[38] וביטולן של ממשלת האומות[39].

ה. ומעתה צ"ל, לפי פירוש הרמב"ם, שכוונת בלעם בנבואתו היתה בעיקר לתאר את תקפה וגדולתה הנעתידה של ממשלת בני ישראל, שיוושעו מכל האומות וגם ישלטו בהם "באחרית הימים".

ומה שהוא מקדים לנבואתו: "אשר יעשה העם הזה לעמך גו'" דהיינו כיבוש מואב (והאומות) ע"י עם ישראל — אין זאת בתור הקדמה כללית לתוכן הנבואה דלהלן, כ"א כעין פתח דבר וטעם להנבואה, כי דבר זה (שבלק מלך מואב רצה לשלול עשית בנ"י לעמו) הוא שהביאו לנבא בנצחונם של בנ"י על שונאיהם, והיינו "מה שיעשה העם הזה לעמך", וכן לכל האומות, אלא שיהי' כ"ז באחרית הימים.

ולכן מפרש הרמב"ם את התיבות "באחרית הימים" (שבהקדמת נבואה זו) כפשוטן — בסוף כל הימים. ומזה מובן שהמדובר בתוכן הנבואה — ישועת וגאולת ישראל מיד האומות — הוא בעיקר בנוגע לזמן משיח, ובפרט: וירד גו'.

ו. אמנם את הכתוב "וירד מיעקב" גם רש"י מפרשו (שלא קאי על דוד, אלא): "ועוד יהי' מושל אחר מיעקב", והכרחו לפרש כן: לפרש"י הרמז בה־כתוב דלעיל שיקום מלך רודה ומושל בישראל (דוד), מרומז הוא בתיבות "וקם שבט מישראל" ולא ב"דרך כוכב מיעקב"; ולכן — אם בכתוב זה ד־"וירד מיעקב" כוונתו לאותו מלך (דוד) הול"ל "וירד מישראל" כדלעיל[40] —

---

38) וראה גם הרלב"ג כאן: ואחר זה זכר במלחמת המשיח על כל הגוים כי הם בני שת... וטעם וקרקר וכו' כטעם מקרקר קיר.

39) התיבות "וישראל עושה חיל" שב־כתוב, בפשטות באים בהמשך ל"והי' ירשה שעיר" שלפנ"ז, ולכן א"צ הרמב"ם לפרשן.
ומה שלא פי' הרמב"ם הכתוב "וירד מיעקב גו'" — הוא כי כל ההמשך והי' ירשה שעיר אויביו גו' קאי על מלך המשיח ולכן אינו מפרשו.
והטעם: בהכתובים שלפני זה "אראנו גו' אשורנו גו' דרך כוכב גו' וקם שבט גו'" נכפל תוכן אחד ב' פעמים (בלשונות שונות), ולכן מפרש הרמב"ם שהכוונה לשני ענינים. אבל בהכתוב וירד מיעקב והאביד שריד מעיר אין כפל תוכן אחד כי "וירד מיעקב" מדבר במלוכת ישראל ו"והאביד שריד" — באבדון האומות, הפירוש כפשוטו — בהמשך ללפניו, דקאי על מלך המשיח.

40) הדוחק לומר שזהו מפני יופי הלשון (וראה לקו"ש ח"ז ע' 12-13), כי: א) מכיון שה"ז פסוקים אחדים לאח"ז והמדובר באותו מושל דלעיל לא הו"ל לשנות (בכדי שלא ליתן מקום לטעות), וכבפנים. ב) מצד תוכן הנבואה מתאים יותר השם "ישראל" — מלשון שררה. וראה לעיל הערה 11.

ולכן עכצ"ל שבשנותו משם ישראל לשם אחר בא ללמד "ועוד יהי' מושל אחר מיעקב";

והיינו שהתיבות "וירד מיעקב" באות בהמשך למ"ש לעיל "דרך כוכב מיעקב" — שענינו "יקום מזל" ליעקב (בזה ש"וקם שבט מישראל") — וחזר הכתוב לומר עוד ענין בזה: "וירד מיעקב" — עוד הפעם יקום מזל ל־יעקב[41] בזה שיהי' מושל אחר ממנו.

ועפ"ז מובן בפשטות למה הביא רש"י בפירושו גם תיבת מיעקב, כי בה ההוכחה לפירושו שקאי על מושל אחר.

ז. אמנם עדיין אין די בהוכחה זו לפרש תיכף בדבור זה (על "וירד מ־יעקב") דקאי על משיח; אף שמצינו שהקדים בלעם לנבואתו שזהו "באחרית הימים", שיש לדייק מזה דעכ"פ בא' (ובמילא עכ"פ בפסוק האחרון) מפסוקי נבואתו זו מרומז ל"אחרית" כפשוטו, לזמנו של מלך המשיח — ומכיון דיש גם הוכחה מל' הכתוב ש"וירד מיעקב" היינו "מושל אחר" כנ"ל, הרי ע"י שתי ההוכחות יש להסיק שכתוב זה קאי במלך המשיח.

בכ"ז אין די בזה להכריח ש"על מלך המשיח אומר כן" כ"א ע"י ראיות מהכתוב עצמו —

כי הכתוב "וירד מים גו'" אינו ראי' מספיקה שקאי על מלך המשיח, ואדרבה, (כנ"ל סעיף ב) בפשטות אפשר לומר שפסוק זה, ככללות המזמור, מכוון לשלמה המלך, שדוד התפלל עליו שיהיו אצלו כל הענינים האלו (אלא דמ"מ מביא רש"י ראי' משם, אבל רק לאחרי שכבר הכריח דפסוק דילן קאי על מלך המשיח, וכדלקמן סעיף ח).

ולכן מקדים רש"י ומפרש תיבות "והאביד שריד מעיר — מעיר החשובה של אדום והיא רומי", והיינו דממה שנא' מעיר סתם הרי ברור שזוהי עיר הידועה של הממשלה הידועה מכבר, היינו העיר החשובה של ממשלת אדום ושעיר הנזכרת בכתוב דלעיל.

ומעתה הרי מהכתוב "ולא יהי' שריד לבית עשו" (שהוא יעוד לימות המשיח) ראי' ברורה שגם פסוק דילן "והאביד שריד מעיר" (של אדום — בית עשו) קאי על מלך המשיח, וש־הוא הוא ה"מושל אחר" המרומז ב־"וירד מיעקב".

ח. ואעפ"י דמ"והאביד" לבד יש הכרח מספיק, מ"מ מביא רש"י גם את הראי' מ"וירד מים עד ים", כדי להדגיש שגם מתיבת "וירד" גופא, שמשמעותה מושל, ממנה עצמה משמע שזהו מלך המשיח.

ולזה מעתיק רש"י את התיבות "עד ים", כי מהן משמע שהמדובר במלך המשיח:

"וירד מים עד ים" פירושו בפשטות שימשול על כל הארץ כולה — "מים" בקצה הא' "עד ים" בקצהו השני; ולא מצינו ענין זה בשלמה, כ"א במשיח. ולכן מסתבר לרש"י לפרש שזהו ממ־

---

41) ועפ"ז מובן דא"א לפרש דקאי על שלמה (שע"פ פרש"י (דלעיל הערה 20) הרי גם הי' אפשר להוכיח כן מל' הכתוב וירד), כי בשלמה אין צורך שיקום מזל חדש שהרי שלמה ממשיך מלכות דוד אביו — המשך מזלו של יעקב שבזמן דוד.

שלתו של מלך המשיח [42], והיינו דעם היות שהמזמור בכללותו ה"ה תפלת דוד על שלמה בנו, מ"מ (מפרש רש"י ש)פרטים מסוימים מתפלתו לא נת־קיימו בשלמה, כ"א במשיח בן (דוד ו)שלמה [43].

אולם מכיון שפי' זה בהכתוב אינו מוכרח מצ"ע, כי יש לדחוק ולפרש שם דקאי על שלמה (כבללות הנושא של המזמור) ומים עד ים היינו מים סוף עד ים פלשתים [44],

לכן מביא רש"י ראי' זו רק לאחרי שפירש תיבת "והאביד שריד" דקאי על רומי (שעי"ז הרי מוכרח דפסוק דילן שכתוב בו "וירד" קאי על ה־משיח כנ"ל ס"ז), כי מכאן יש לרש"י ראי' לפירושו גם בהכתוב בתהלים דקאי על מלך המשיח [45].

(משיחת ש"פ בלק תשכ"ח)

---

42) ומה ששם בתהלים פרש"י דקאי על שלמה — הרי פרש"י בנ"ך אינו ע"פ פשש"מ בדיוק בתכלית כמו בפירושו עה"ת.

43) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד יב. ובכמה מקומות. גסמן בלקו"ש כרך ח' ע' 215 הערה 52.

44) כפרש"י שם, ועוד. אבל דוחק הוא דא"כ הו"ל להכתוב לפרש באיזה ים מדובר. וראה גם רד"ק שם.

45) וי"ל (בדוחק) דגם לרש"י אראנו גו' אשורנו גו' אי"ז כפל לשון אלא מכיון שסו"ס קאי כאן בהנבואה בהמלך המשיח הרי בהתחלת הנבואה כופל הלשונות לרמז גם על זמן רחוק ביותר (בזמן מלך המשיח).

ומה שאין רש"י מפרש כן בהדיא — כי בהכתוב על אתר אי"ז קושיא (כנ"ל הערה 13) ואינו מוכרח לפרשו. ובפרט שלאחר לימוד הכתוב וירד מיעקב יובן הנ"ל מעצמו.

פינחס*

א. על הפסוק [1] "ויקרב משה את משפטן (של בנות צלפחד) לפני ה'", מעתיק רש"י התיבות "ויקרב משה את משפטן" ומפרש: "נתעלמה הלכה ממנו. וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי [2]. ד"א ראוי היתה פרשה זו להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן".

לכאורה כוונתו להסביר התמי' — איך יתכן שבסוף הארבעים שנה משה לא ידע דין עקרי כסדר נחלות, "משפטן" של בנות צלפחד? — ומיישב זה בב' אופנים: א) דודאי הי' ידוע לו משפטן מתחלה, אלא שנענש ו"נתעלמה הלכה ממנו". ב) ש"ראוי' היתה פרשה זו להכתב וכו'".

וצריך להבין:

א) הלא מצינו כמה פעמים בתורה, גם לפני פרשה זו, שנסתפק משה בהנוגע להלכה מסויימת [3] ורש"י לא פירש בהן שנתעלמה הלכה ממנו [4] —

הרי שתופס רש"י כי אמנם יתכן לומר שהלכה זו לא שמעה משה עדיין מהקב"ה [5], ולכן אין לתמוה איך לא ידעה משה — וא"כ מה [6] מכריחו כאן לפרש שידע ההלכה ונתעלמה ממנו [7]?

---

*) מלא יו"ד כי במסורת כולם מלאים חוץ א' (בית שמואל שמות גטין). וראה מנחת שי ר"פ פינחס וש"נ לזוהר (רכ, א ואילך) וכו'.

1) פרשתנו כו, ה.

2) דברים א, יז.

3) בתיב"ע כאן (ובהנ"ל) שבארבעה דינין: כאן, פ' מגדף: אמור כד, י ואילך (ובפרש"י). פ' פסח שני: בהעלתך ט, ו ואילך. פ' מקושש: שלח טו, לב ואילך (ובפרש"י). וראה גם מסעי לו, א ואילך. וראה לקמן הערה 7, 24. ועוד.

4) וראה במושב זקנים עה"ת כאן: פרש"י נתעלמה ממנו וכו' וקשה אמאי לא פי' כך במקושש או במגדף, כי גם לשם נסתפק במיתתן.

5) ואף שכתב רש"י בר"פ בהר "אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני" וא"כ איך יתכן לומר שלא נאמרה הלכה זו למשה עדיין — ראה לקו"ש ח"ח ע' 39 הערה 45 שרש"י מדייק "אף כללותיהן ודקדוקיהן מסיני (ולא כללותיהן ופרטיהן ודקדוקיהן" כמ"ש לפנ"ז בנוגע לשמיטה) כי הפרטים (של כולן) לא נאמרו בסיני. ושרש"י ס"ל בפשש"מ כר"י • דכללים נאמרו בסיני ופרטים באהל מועד **. ופ' מקושש עצים ומגדף וכו' יוכיחו. וראה פרש"י שמיני י, כ. ובשיחת ש"פ שמיני תשכ"ט באורכה. וראה גם אוה"ח כאן.

6) בגו"א כאן כתב: דאל"כ לקמן בפ' מסעי לא כתיב רק ויצו משה ע"פ ה' וכו' וכאן הוצרך להביא משפטן לפני ה' אלא מפני שנתעלמה ממנו הלכה.

ועדיין צ"ע:

א) בפ' פסח שני נאמר "עמדו ואשמעה וגו'" (ולא כבפ' מסעי) ומ"מ לא פרש"י שנתעלמה הלכה כו'.

ב) אם הוכחתו של רש"י היא ממש"נ בפ' מסעי (שעוד לא למדה התלמיד) הו"ל לרש"י להביא הוכחה בפירוש.

7) ומ"ש רש"י שנתעלמה ממנו הלכה במעשה זמרי (בלק כה, ו) היינו לפי שנא' שם "והמה בוכים" והיינו על שנתעלמה הלכה. וראה גם פרש"י שם, ז: ראה

---

*) ראה גם לקו"ש פ' בהר תשל"ו ס"ה ואילך.

**) להעיר מפרש"י משפטים (כד, יב) שכל תרי"ג מצות בכלל עשה"ד הן, תלויות בהם.

ב) בפי' הב' ג"כ קשה ע"ד הנ"ל: לכאורה כוונת רש"י [9] במ"ש "ראוי' היתה פרשה זו להכתב וכו' " שלא נאמרה לו עדיין פרשה זו [9], ומפרש הטעם למה לא נאמרה לו: "שזכו בנות צלפחד וכו' ". וקשה למה דוקא כאן מפרש רש"י הטעם שלא נאמרה לו עדיין ולא בפ' הקודמות הנ"ל.

ג) אם כוונת רש"י ליישב איך יתכן שמשה לא ידע הלכה זו, הו"ל להעתיק מהכתוב רק "ויקרב משה וגו' ", ומזה הי' מובן שכוונתו לכללות הענין, ולמה הוצרך להעתיק גם "(ויק־רב משה) את משפטן" ?

ד) בפירושו בפ' בהעלותך (בדיני פסח שני) — (פירוש שלכאורה דומה הוא לפירושו השני כאן), כתב רש"י "וראוי' היתה פרשה זו להאמר וכו' שזכו אלו שתאמר על ידיהן" — וצלה"ב למה שינה כאן וכתב "ראוי' היתה פרשה זו להכתב וכו' ונכתבה על ידן" [10].

ה) ידוע, שכאשר רש"י מפרש ב' פירושים בענין א', ה"ז מפני שכל אחד מהם לבדו אין בו כדי ליישב הכתוב לפי פשוטו בכל הפרטים, ומה שיש להקשות לפי' האחד, אין להק־שות לפי' השני — והפי' הראשון הוא הקרוב יותר לפשוטו של מקרא; וצריך להבין: מה הן הקשיים בכ"א מפירושים אלו שבשבילם הוזקק רש"י להביא שניהם [11] ?

מעשה ונזכר הלכה אמר לו למשה מקוב־לני ממך כו'. אבל זה (שפנחס ידעה) בפני עצמו אינו הוכחה שנתעלמה הלכה כי לולא חידוש פרש"י — פשוטי דקראי משמע שמעשה פנחס הי' קנאה דחזול השם. כן — אפ"ל שלמד זה (או דקס"ד שיש ללמוד זה) — במדות שהתורה נד־רשת בהן באותן שאדם לומדן עצמו.

אלא שבהמשך למה שכבר פרש"י ש־נתעלמה הלכה (ממ"ש "והמה בוכים") מפי' ראה מעשה וכו'.

8) וכן הבין במשכיל לדוד כאן. ראה לעיל הערה 3.

9) ואין לומר שכוונת רש"י שמשה ידע ההלכה ועשה עצמו כלא יודע (עינוי הדין !) ושאל מהקב"ה בכדי שתכתב הפרשה ע"י בנות צלפחד !

10) בספרי אי' בב' מקומות ל' אמירה ובש"ס (סנהדרין ח, א. ב"ב קיט, א) אי' ל' כתיבה, בגוגע לכאן ובמקושש (ובנוגע לפסח שני לא נזכר בש"ס), ורש"י בותר בלשונו של הספרי בפסח שני ובלשונו של הש"ס כאן !

11) במשכיל לדוד כתב דלפי' הראשון קשה דסנהדרין (ח, א): מי כתיב ואש־מיעכם ושמעתינו כתיב אי גמירנא גמירנא ואי לא אזלינא וגמירנא.

אבל בפרש"י אינו מעתיק תיבת "ושמע־תיו" דמזה מוכח דעל ל' "תקריבון אלי" נפרע. וכן מוכח מזה שלא העתיק רש"י בפירושו לפסוק זה (דברים א, יז — שגם שם פי' שנסתלק ממנו משפט בנות צלפחד) אלא התיבות "תקריבון אלי".

וגם מ"ש דלפי' ב' ק"ק שלא נאמרה לו פ' נחלות עד האידנא — ראה לקמן בפנים שקשה לפ' כן בכוונת רש"י. ולקמן ס"ג שכוונת רש"י גם לפי' זה שנאמרה ההלכה לפנ"ז.

בש"ח כתב: דלטעם הראשון קשה מנ"ל דנתעלמה ממנו הלכה דלמא משה לא רצה לפסוק הלכה בלי ידיעת הקב"ה כמו דכתיב לעיל גבי ויהי אנשים גו' בפ' בהעלותך דלא פי' שם שכאן נפרע ממנו ה"ה ה"נ, לכך פי' ד"א. ולפי' ד"א קשה למה לא כתיב הכא כמו התם עמדו ואשמעה וגו' לכן פי' גם טעם הראשון.

ואינו מובן:

א) מה נשתנה הלכה זו שלא רצה לפ־סוק בלי ידיעת הקב"ה מכל שאר ההלכות שפסק ?

ומה שמביא ראי' מפ' פסח שני הרי

ב. והביאור בכל זה:

עצם הענין, שמשה נסתפק בנוגע להלכה מסויימת, אין בזה משום תמי', כי כנ"ל, י"ל שהלכה זו עדיין לא שמעה מהקב"ה; ואפילו בסוף שנת הארבעים, כמו בנדו"ד — וכו"כ דיי־נים ועקריים נאמרו בפרשיות שלאחרי פרשתנו. אלא שכאן הוקשה לרש"י בלישנא דקרא "(ויקרב משה את) משפטן" — מדוע תיאר הכתוב הענין בל' "משפט" ולא בל' "דבר", שהוא לשון הרגיל בכגון דא, וכמו שמצינו כ"פ בפרשיות הקודמות[12] (וכמובא גם ברש"י כאן: "והדבר אשר יקשה מכם גו' ")?

ההפרש בין "דבר" (בנדו"ד) ל־"משפט": "דבר" כולל כל הענין ה־מדובר, הטענות והשקו"ט וכו'; "מש־פט" פירושו[13] — הפס"ד והבירור (דה־הלכה) שבהענין[14]. ומכיון ששאלת משה מהקב"ה היא לכאורה מצד אי ידיעתו ההלכה והפס"ד, א"כ איך מתאים לומר שמשה "הקריב" לפני הקב"ה "את משפטן" — הפס"ד וההלכה.

ולכן מפרש רש"י שאכן ידע כבר משה את ההלכה, ושפיר נקט הכתוב ל' "משפט" להדגיש שהמדובר הוא בפס"ד ברור וידוע לו, ובכל זה הי' זקוק "להקריב" את המשפט לפני הקב"ה לפי שבשעה זו "נתעלמה הלכה ממנו" (וכאילו אמר הכתוב ש"משפט" זה הי' בידו ונתעלם ממנו בשעה זו[15] וע"כ הקריבו לפני ה'). וזהו גם טעמו של רש"י שמעתיק (לא רק תיבת "משפטן" לחודא, אלא) גם "(ויקרב) משה", כי לשון "משפט" שייך כאן רק לגבי משה מכיון שהוא ידע ההלכה מכבר (משא"כ אם היתה השאלה ע"י אחר לא הי' מתאים תואר זה).

ועדיין יש לתמוה, איך שייך לומר שנתעלם הלכה ממשה[16] רבן של כל ישראל שקבל תורה מסיני וכו', ולכן ממשיך רש"י "וכאן נפרע וכו' ", להס־ביר שהלכה זו נתעלמה ממנו בתור עונש: לפי "שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי", לכן נפרע במדה כנגד מדה[17] שנתעלמה ממנו ההלכה.

ג. אלא שלפי' זה קשה: והלא אמירתו של משה "והדבר אשר יקשה וגו' " היתה בשנה הראשונה לאחרי יצי"מ[18], וטענת בנות צלפחד היתה בשנת הארבעים, כמו שפרש"י לפנ"ז[19], ואיך יתכן שהקב"ה המתין ל"ט שנה ולא סיבב סיבה שיתתקן הדבר (ה־דורש תיקון) מיד[20]; ובפרט שע"י

שם י"ל שלא ידע משה ההלכה כדלקמן בפנים.

ב) איך משמע במ"ש "ויקרב משה את משפטן" (ולא "עמדו ואשמעה") שנתעלמה ממנו הלכה? וראה לקמן בפנים ס"ב.

12) ראה יתרו יח, טו. כב. כו. משפטים כב, ח. ועוד.

13) ראה במלבי"ם ותורה תמימה כאן.

14) ראה פרש"י תצוה (כח, טו): טע־נות הבע"ד כו' שמברר כו'.

15) וזהו גם מה שרש"י מדייק עה"פ והדבר אשר יקשה מכם וגו' (דברים א, יז): נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד.

16) להעיר מפרש"י פקודי לח, כב. שמיני י, כ.

17) ראה בפרש"י נח ז, יא. יתרו יח, יא. נשא ה, כד. ועוד.

18) ראה פרש"י יתרו שם, יג.

19) פרשתנו כו, ב.

20) במשכיל לדוד כאן כתב (וראה גם

העיכוב עלולים ישראל לטעות ולחשוב שנכון הדבר שנטל עטרה כו', מאחר ששמעו כזאת מפי משה רבינו[21]?

ולכן מפרש רש"י: "ד"א ראוי' היתה וכו'", היינו: ד"א למה נתעלמה ממנו הלכה

(ולא שחוזר (בפירושו זה) ממ"ש בתחלה שנתעלמה הלכה ממנו (כי אין בזה קושי, וגם מל' "משפטן" מוכח שצ"ל כן כנ"ל)) —

לא משום ש"כאן נפרע וכו'", אלא שאדרבא "ראוי' היתה פרשה זו להכתב ע"י משה, אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן". ולב' הפי' — מדייק רש"י ואומר "לה־כתב", ו"נכתבה", דוקא, שרק כתיבתה של הפרשה והלכה זו בתורה באה בזכותן של בנות צלפחד, אבל אמי־רתה של הלכה זו מהקב"ה לא באה על ידן, כי כבר אמרה למשה (אלא שנתעלמה ממנו בתור עונש או בכדי שתכתב על ידי בנות צלפחד).

אמנם לפי' זה קשה: האם בשביל זכותן של בנות צלפחד יפסיד משה רבינו — שתתעלם הלכה ממנו[22]? ולכן מביא רש"י פירושו הראשון (ויתרה מזו — תופסו כעיקר) שנת־עלמה ממנו הלכה מפני ש"נפרע על שנטל עטרה וכו'"[23].

ד. מהענינים המופלאים הרמוזים בפרש"י זה:

לשון זו ש"נתעלמה הלכה" ממשה נאמרה גם בס"פ בלק במעשה זמרי, ולכאורה דורש ביאור: למה דוקא בשגים אלו נתעלמה הלכה ממנו[24]?

והביאור בזה ע"ד ההלכה (ויומתק יותר הפי' שע"ד הפשט): התעלמות ההלכה ממשה הו"ע הנוגע לא רק למשה, אלא גם לכל ישראל שהם מקבלי ההלכה ממשה. שהרי אינם יודעים כלל ע"ד מציאות פס"ד זה עד שתאמר פעם שני' ולימדה משה לישראל. ועוד: גם לאחרי זה, הרי זו הלכה שהיתה בה שכחה ואינה דומה להלכה שלא חלה עלי' שכחה לעולם[25]. ואמחז"ל[26]: מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא. (בעניננו — עכ"פ בנוגע ל־משה).

ומכיון שכן, מובן שהתעלמות ה־הלכה ה"ז חסרון במעלת מסירת ה־

ברא"ם דברים א, יז) שנפרע דוקא בהלכה זו לתוספות פרעון שראתה עין נשים מה שלא ראתה עינו (עדמ"ש בתנחומא כאן) אבל לפרש"י (בפסוק ז) הרי ראו פ' זו כתובה במרום, וא"כ הרי לא היו סתם נשים וכו'.

וגם מ"ש שהי' לטובתו בזה שהי' סמוך למיתתו שלא יוכל איזה רשע לביישו בזה קודם לכן בחייו, הרי מובן שיותר הי' נחשב לטובתו להעמידו על טעותו מיד, וגם שלא יטעו בזה ישראל, כבפנים.

21) ראה פרש"י תשא לד, ו. אבל כאן שעלולים כל ישראל לטעות שעשה כהוגן הי' צ"ל נפרע מיד. אלא שלהיות שמ"מ יש לדחוק דלמה בשביל זה תושלל ממשה אפשריות גדולה יותר לעשות תשובה, ולכן (גם מטעם זה, וראה לקמן סוס"ג) פי' זה הוא הראשון והעיקרי.

22) דוגמא ומעין — הדין דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיוכה חבירך. ראה אנצי' תלמודית בערכו הדיעות בזה.

23) ראה לעיל הערה 21.

24) ראה פרש"י מטות לא, כא. אבל שם מובן הטעם: לפי שבא משה לכלל כעס וכו', משא"כ כאן.

25) ראה נדרים לח, סע"א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סוף ה"י ובמ"מ והערות שם.

26) יומא כט, א.

הלכה ממשה רבינו לבנ"י; אולם יוצ"א מן הכלל הן שתי ההלכות הנ"ל (במעשה זמרי ובטענת בנות צלפחד): ע"י ש"נתעלמה ההלכה" ממשה אז לא הפסידו בנ"י בקבלתן, כי גם לולא התעלמות ההלכות לא היו יכולים לקבלן ממשה עצמו בשעה ההיא — וכדלהלן.

דהנה אי' בגמרא [27]: "כל ת"ח ש"מורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה שומעין לו, ואם לאו אין שומ"ע לו". ופי' בתוס' [28] "דהיינו דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר", דאז אין שומעין לו אם לא אמרה קודם המעשה.

והנה בנדו"ד הי' זה בשעת מעשה ומשה הי' "נוגע בדבר" — בשתי ההלכות (דמעשה זמרי וטענת בנות צלפחד) [29]:

במעשה זמרי פרש"י [30]: "אמרו לו, משה, זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך", בדבריהם אלו עשאוהו "נוגע בדבר" בהגידון, ולכן יש מקום לומר שבנדו"ז אינו נאמן לומר שההלכה היא ד"קנאין פוגעין בו" [31].

וכן בטענת בנות צלפחד הרי אמרו "והוא לא הי' גו' בעדת קרח" [32] — וכיון ש"נזקקו לומר" [33] שלא הי' בעדת קרח שחלקו על משה הרי נעשה משה "נוגע בדבר" בגידון זה [34], ולכן י"ל ש"אין שומעין לו" בפסק הלכה זו [35].

---

27) יבמות עז, א.

28) שם ד"ה אם.

29) ראה השקו"ט בשו"ת צ"צ חאה"ע"ז סי' סו (ס' ג'ד) אם נקרא נוגע בדבר (בנדו"ז דת"ח שמורה הלכה כו') גם כ"שאין בזה הנאת ממון, שנחלקו בזה מה"ר"ט (שו"ת חח"מ סי' ם) זמהריב"ל (הובא בשו"ת מהרי"ט שם) ושי"ך (חו"מ סי' מו סקס"ו).

30) בלק כה, ו.

31) ואף שאמרה גם קודם מעשה כ"מבואר בפרש"י בלק (כה, ז) — הרי כל ששמעו ההלכה או נתעלמה מהם וכמש"נ כל עדת בנ"י והמה בוכים ואפילו פנחס נזכר רק כשראה מעשה.

32) פרשתנו כז, ג.

33) ל' פרש"י פרשתנו שם.

34) ראה ברבינו בחיי כאן. וראה גם ברמב"ן פרשתנו שם.

35) ומ"מ לאחרי ששמעה מהקב"ה הי' נאמן מפני כמה טעמים:

א) להסוברים דבת"ח שמורה הלכה ובא וכו' לא תיישינן דמשקר אלא שאומר בודאי (ראה דעות בזה בשו"ת הצ"צ שם) הרי מכיון שאמר לו הקב"ה ההלכה בפי' בנוגע לבנות צלפחד נסתלק החשש שאומר בודאי.

ב) לכל הדעות נאמן במילתא דעבידא לגלויי (פרש"י יבמות שם ד"ה דהא, ט"ז יו"ד סוס"י רמב. שו"ת צ"צ שם) והרי כאן עבידא לגלויי כשתכתב ס"ת למטה *.

ג) מכיון שבפי' זו נאמר גם "ואם אין לו בת וגו'" ה"ז "מעשה אחרינא בהדה" שאז נאמן (יבמות צח, א).

---

*) ואין לומר דכיון דגם כתיבת ס"ת למטה הוא ע"י משה לא יהי' נאמן גם בכתיבתו הואיל והוא נוגע בדבר,

דפשוט דאין החשוד להסות משפט נחלת בנות צלפחד, חשוד שישלול (ע"י שיכתוב זה בתשב"כ) ולעולם המציאות דס"ת כש"רה וכל הדינים הקשורים בזה.

ומעתה, זה ש„נתעלמה ההלכה" ב־מעשה זמרי וטענת בנות צלפחד אינו ענין של הפסד בקבלת הלכות אלו, כי גם לולא ההתעלמות לא היתה אפשריות לקבלן ממשה מפני היותו „נוגע בדבר", ולכן סבב הקב"ה שתת־עלמנה ממנו דוקא הלכות אלו שלא יגיע הפסד — מהתעלמות ההלכה — לבנ"י.

(משיחת ש"פ פינחס תשכ"ו)

פינחס[ב]

א. בתחלת פרשת הקרבנות בפרשתנו[1] מעתיק רש"י את התיבות "צו את בנ"י" ומפרש: מה אמור למעלה[2] יפקוד ה'. אמר לו הקב"ה עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי. משל כו' (כדלקמן ס"ב).

וצלה"ב: מה קשה לרש"י בתיבות "צו את בנ"י" שהוצרך לפרשם? ואי משום תיבת צו — הרי כבר פירשה רש"י בר"פ צו ובהדגשה: אין צו אלא ל' זירוז מיד ולדורות — היינו שבכ"מ אין פי' אחר ל"צו"[3]?

יש מפרשים[4] דרש"י בא לבאר הסמיכות דפרשה זו לפרשה הקודמת "יפקוד ה'". וזוהי כוונת רש"י במ"ש "מה אמור למעלה יפקוד ה'", כלומר: מהו הקשר בין פרשתנו להאמור ל־מעלה "יפקוד ה'"? ומתרץ "אמר לו הקב"ה כו'".

אבל קשה לפרש כן ברש"י, כי:

א) סגנון רש"י בכיו"ב — כשבא לפרש סמיכות פרשיות — הוא "למה נסמכה כו'", וכלשונו בפרשה זו עצמה עה"פ[5] "עלה אל הר העברים" — "למה נסמכה לכאן כו'"; בר"פ שלח: "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים כו'"; בר"פ בהעלותך: "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים כו'". ועוד.

ב) סמיכות הפרשיות בנדו"ד — מובנת היא בפשטות: כיון שע"ע (סוף מ' שנה במדבר) לא נאמרה עדיין פרשת הקרבנות, מוכרח הקב"ה לצוותם ע"ז עתה, קודם התחלת משנה תורה ("אשר דבר משה"), דאם לא עכשיו אימתי[6]?

גם אין לפרש דקשה לרש"י כפל הלשון "צו גו' ואמרת אליהם" — אשר חד מהם לכאורה מיותר, כי:

א) אז הו"ל לרש"י להעתיק מהכתוב קודם לפירושו (או — בפירושו[7]) גם "ואמרת (אליהם)" (כי עי"ז נתעוררה הקושיא).

ב) לקמן בפ' מסעי[8] (בשייכות לגבולות הארץ) נאמר ג"כ "צו את בנ"י ואמרת אליהם" ולא פרש"י מידי[9].

ג) בכלל נאמר בתורה עוד פעמים

---

1) כח, ב.
2) כז, טז.
3) במשכיל לדוד כתב: "ק"ל אמאי כתיבה בל' ציוי ולא בל' דבור כו'" — אבל אינו מובן, דהא בפשטות נאמר "צו" כאן ללמד שהציוי הוא "מיד ולדורות", וכמפורש בפרש"י לאח"ז (פסוק ד): וכאן צוה לדורות.
4) רא"מ, רע"ב, דבק טוב. וכ"ה בפס"ז כאן: למה נסמכה פ' יפקוד ה' לפ' ה־קרבנות כו'.
5) כז, יב.
6) ואף שעדיין יקשה למה לא נאמרה לעיל בפ' קרבנות דפ' אמור — הרי גם לפרש"י אינו מתורץ (דוחק גדול לומר שהקב"ה לא ציוום על פ' קרבנות זו לעיל בפ' אמור בכדי לענות על בקשת משה "יפקוד ה'" — "עד שאתה מצוני כו'"!).
7) ראה רש"י ר"פ אמור.
8) לה, ב.
9) והרי שם אין שייך לפרש כפרש"י כאן.

רבות [10] "דבר אל בנ"י ואמרת אליהם" ולא פרש"י כפל הלשון.

ומוכרח לומר כי ע"ד הפשט אי"ז קושיא, וכפל הלשון הוא לחיזוק הציווי וכיו"ב.

ב. רש"י ממשיך בפירושו: משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בני' וכו' כדאי' בספרי [11].

ואינו מובן:

מה ניתוסף בהבנת הכתוב (והנמשל "עד שאתה מצוני על בני כו' ") ע"י משל זה?

ולכאורה אדרבה, הנמשל מובן יותר מהמשל:

א) בקשת משה מאת הקב"ה "יפקוד ה' גו' איש על העדה", מובנת ומוכרחת היא, שהרי מדובר במינוי מנהיג כל עם ישראל "שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו" [12]; ואילו בהמשל המדובר הוא בבני' של בת מלך, (א) שהם מתי מספר (ב) שהם בנים — ואינו מוכרח (כ"כ — עכ"פ) שיהי' האב זקוק שיפקדו לו על בניו.

ב) מאמר הקב"ה למשה "צוה את בני עלי" מובן, שהרי עברו בנ"י על ציווי ה' וינסו אותו כמ"פ במדבר, ויש צורך להזהירם על כך; אבל בהמשל, למה תיסק אדעתא שהבנים ישכחו על אביהם, ומוכרח לצוותם ע"ז?

ג. גם יש להבין הדיוקים בפרש"י בהביאו המשל:

א) רש"י מעתיק מדברי הספרי "משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בני' כו' " ומוסיף "כדאיתא בסיפרי". וממ"נ: אם כוונתו לציין מקור המשל ועל הלומד לעיין בפנים המקור, הו"ל לקצר ולומר: משל לבת מלך כו' כדאיתא בספרי; ואם ברצונו להודיע תוכנו של המשל — הו"ל להעתיקו בשלימותו, ולא להביא רק פרטים אחדים מהמשל.

ועכצ"ל כי פרטים אלה שרש"י מעתיקם הם עיקר בהבנת פירושו — משא"כ השאר. וצלה"ב: מהו העיקר שבזה?

ב) מקורו של המשל הוא (כדברי רש"י) בספרי, אבל שם איתא: (א) משל כו' למלך (ב) שהיתה אשתו (ולא "בת מלך") כו'; ואילו רש"י משנה וכותב: (א) משל לבת מלך (ב) שהיתה מפקדת בעלה (סתם — לא "מלך").

והנה, אף שבודאי מצא רש"י גירסא כזו בספרי (שהרי כותב "כדאיתא בספרי"), מ"מ אינו מובן: למה בחר בגירסא זו, ולא נקט גירסא הרווחת (כנראה מזה שהיא באה בספרים שלנו)?

ובפרט שאדרבא — להנמשל (הקב"ה) מתאים דוקא משל דמלך.

ועכצ"ל שדוקא גירסא זו מתאימה לפשט"מ — דרך פרש"י. וצלה"ב זה.

---

10) כמצויין בקונקורדנציא — בחומש ויקרא: א, ב. יח, ב. כג, ב. י, כה, ב. כז, ב. בחומש במדבר: ה, יב. ו, ב. טו, ב. יח, לח. לג, נא. לה, י.

11) עה"פ.

12) פרש"י עה"פ (כז, טו).

ג) דובר כמ"פ, דכשרש"י מציין[13] מקור לפירושו (ובפרט כשאינו סותם דבריו "רבותינו" וכיו"ב, כ"א מפרטו — כבנדו"ד "סיפרי"), ה"ז בכדי לשלול מאמר דומה הנמצא במק"א אבל אינו מתאים לפירושו בפשש"מ (או שהעיון בהמקור יתרץ קושיא שתתעורר אצל תלמיד ממולח).

ובנדו"ד: מה בא רש"י (לרמז ו)לבאר ע"י הוספת ציון המקור "כדאי' ב־ספרי"?

והנה בתנחומא[14] מביא ג"כ משל דומה בנדו"ד. וז"ל: מלה"ד למלך שנשא אשה והי' לה שושבין, כ"ז ש־המלך כועס על אשתו השושבין מפייס כו', בא השושבין למות התחיל מבקש מן המלך א"ל בבקשה ממך תן דעתך על אשתך, א"ל המלך מה אתה מצוני על אשתי צו את אשתי עלי כו'.

לפי"ז מקום לומר, דמשל זה שב־תנחומא — בא רש"י לשלול בכתבו "כדאי' בספרי"[15] — אמנם הא גופא בעי ביאור: במה מתאים המשל שב־פרש"י יותר ממשל ה"שושבין" שב־תנחומא?

ד. והביאור בכ"ז:

תיבת "צו" כבר פירשה רש"י, כנ"ל, ד"אין צו אלא לשון זירוז". ומזה מובן, דהלשון "צו" לא תתכן אלא לאלה המתעסקים בפועל בקיום הציווי — שהם הצריכים זירוז כו'.

ולפי"ז קשה בכתוב דילן: תוכן הפרשה הוא הציווי להקריב קרבנות ה' במועדם, שהוא דבר הנעשה ע"י הכהנים — וכאן נאמר "צו את בנ"י", ולא "צו את אהרן ואת בניו" (וכמש"נ בר"פ צו)[16], שהם המתעסקים בהקרבת הקרבנות?

ולתרץ קושיא זו מעתיק רש"י "צו את בנ"י" ומפרש: "מה אמור למעלה יפקוד ה'. א"ל הקב"ה עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי". והיינו, דפירוש "צו את בנ"י" בנדו"ד הוא (לאו דוקא על הקרבת הקרבנות "מיד ולדורות", אלא) זירוז כללי לכל יש־ראל על הקב"ה (קודם מיתתו של משה), כמענה (בסמיכות) לדברי משה "יפקוד ה' ".

ולכן נאמר: א) לשון "צו" — כשם שמשה "מצוני על בני" בציווי ("יפקוד ה'"), כך ענה הקב"ה למשה "צוה את בני עלי". ב) "את בנ"י" (ולא רק "אהרן ובניו") — כשם שביקש משה "יפקוד ה'" על "בני", שבזה כל בנ"י

---

13) שאינו מוכרח כלל. ראה בפרשתנו — לעיל (כו, יב. וכן שם, יג): משל כו' — בלי ציון המקור — אף ששניהם "אית בספרי" כאן.

14) עה"פ "יפקוד ה'".

15) וי"ל ש(בדא"ג) נשלל בזה גם ה־משל "(למה"ד) לאשתו של מלך כו'" שב־שהש"ר עה"פ (א, י) "צוארך בחרוזים" (בסופו) — שתוכנו כהמשל שבספרי כנ"ל סתנו. ואפילו את"ל שגם שם ה' לפני רש"י גירסא אחרת ("בת מלך" ו"בעלה") כבספרי — מובן זה דמציין להספרי ולא לשהש"ר, כי: 1) הספרי הוא על אתר 2) קודם לשהש"ר (בזמן האמוראים). 3) ההכרח לפירושו הוא מפירוש "צו" כדלקמן בפנים, ולכן מציין להספרי דשם מובא תוכן הפי' דתיבת "צו" — "ציוני מיד כו' ול־דורות", משא"כ בשהש"ר.

16) ודוחק לומר שקאי רק על (הפרט ד)"תשמרו" כפרש"י: שיהיו כהנים לוים וישראל כו'. ועוד דא"כ הו"ל ללמוד לויים וישראל ממש"נ לפני זה "את בנ"י".

שווין, כך ענה הקב"ה למשה "צוה את בני עלי" — ציווי בכלל. ג) אח"כ מוסיף שציווי זה אינו רק "שימת לב" (זכירה) על הקב"ה, כ"א "ואמרת אליהם את קרבני גו'" — הציווי צריך להביא לידי מעשה. ומובן שגם המעשה צ"ל נוגע לכל ישראל (פעולת הקרבנות, שעל ידם נעשה "ריח ניחוח" — "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" [17]).

ה. אמנם לפירוש זה — קשה:

א) דברי משה ("יפקוד ה'") נאמרו להקב"ה בציווי — "מצוני על בני" (ולכן ענה אותו הקב"ה "צו את בנ"י", כנ"ל) — איך יתכן שמשה ידבר להקב"ה בלשון כזו?

ב) בקשת משה "יפקוד ה'" היא דבר המוכרח לקיום עם בנ"י, וכמפורש "ולא תהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" [18]; ואילו מענה הקב"ה "צוה את בנ" להקריב קרבנות כו', תכליתו שיהי' "ריח ניחוח" — "נחת רוח לפני כו'" —

ותמוה ביותר: האם ה"נחת רוח לפני כו'" (שע"י הקרבת הקרבנות) מוכרחת יותר מ"יפקוד ה' גו' איש על העדה", עד שהקב"ה בא בטענה למשה "עד שאתה מצוני על בני — צוה את בני עלי"?!

ומתרץ רש"י כ"ז ע"י "משל מבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בני וכו'" — ע"י משל זה [דמשה נמשל ל"בת מלך" (בעת ש"נפטרת מן העולם" ובענין ש"מפקדת על בני'"), והקב"ה — "בעלה" (סתם)] מובן כל הנ"ל [ולכן מסיים רש"י "כדאי' בספרי" לשלול המשל שבתנחומא, כנ"ל ס"ג].

ו. והביאור — בהמשל:

א) האשה, בהיותה "בת מלך", תו־בעת היא בתקיפות מ"בעלה" (סתם) שאינו מלך, אבל רק (א) כש"נפטרת מן העולם", (ב) כש"מפקדת על בני'": כל ימי נישואי' — הרי בכל אשה נאמר [19] "והוא ימשל בך" שהיא כפופה ובטלה ל"בעלה". אבל כשבא הזמן: 1) ש"נפטרת מן העולם", 2) שמוכרחת לפקד "לבעלה (סתם) על בני'" ועוד שהם נכדי המלך, הרי אז חוזר וניעור התוקף של "בת מלך".

ב) הבעל מבקש שאשתו תצוה את בניו עליו ובלשון של "צו" וזירוז: כיון שהוא "בעלה" סתם ולא מלך, יש מקום לחשש שהבנים נכדי מלך "ינהגו בי מנהג בזיון כו'" [20], ולכן נחוץ ששתו (שהיא "בת המלך") תזרזם ותזהירם על כך.

ג) הטענה היא "עד שאת מפקדתני כו' פקדי בני עלי כו'": בשלמא אם הי' מלך, הנה גם אם בניו לא ינהגו בו כבוד — אינו זקוק (כ"כ) להם, כי מלך הוא ויש לו שרים ועבדים וכו'; אבל מאחר שהוא "בעל" סתם, אין לו אלא בניו לבד, ואם הם לא ינהגו בו כבוד כו' הרי כו'.

ועד"ז הוא בהנמשל:

א) בענין בקשת משה "יפקוד ה'

17) פסוק ח ובפרש"י.
18) כז, יז.
19) בראשית ג, טז.
20) לשון הספרי כאן.

גו' איש על העדה אשר יצא לפניהם גו' יבא לפניהם גו' יוציאם גו' יביאם ולא תהי' גו' כצאן אשר אין להם רועה" — בדבר זה הוי משה — רועה ישראל — ואשר אמר בתוקף [21] "ועתה אם תשא חטאתם הרי טוב איני אומר לך מחני ואם אין מחני" ועוד כיו"ב — בתוקף גדול דוגמת "בת מלך" שנישאה ל"בעל" סתם — הקב"ה כביכול.

וכשבאה עת פטירתו, בשעה שהי' צריך למסור צאן מרעיתו לרועה ש־ימלא מקומו בהנהגת בנ"י — "בני בכורי ישראל" [22] ו"ממלכת כהנים (שרים)" [23] — תבע (מ"בעלה") מאת הקב"ה בתוקף של "בת מלך".

ב) לגבי בנ"י ש(חלק מהם) עברו על ציווי הקב"ה כמ"פ, הרי הקב"ה אצלם בדוגמת "בעלה" סתם, ולכן צריך שמשה רבינו — ה"בת מלך" — יצווה (בדיבור של זירוז [24] ע"ז ("צו את בנ"י").

ג) הקב"ה הוא כביכול, כמו ("בעלה" — ולא מלך) "אב", הזקוק לבניו ללחם. ובמילא מובן, כי "צו את בני עלי" ה"ז דבר המוכרח, כביכול לו יתי' — וכמפורש בהמשך הכתוב: "את קרבני לחמי גו'", שהקרבנות הם לחמו ומזונו, דבר הכרחי, של הקב"ה כביכול [25].

ז. ומזה הוראה נפלאה בעבודת ה':

הקשר [26] שבין הקב"ה לנש"י הוא, כביכול, ע"ד הקשר שבין אב לבן וכמש"נ [27]: בנים אתם להא' — רק אתם (למע' מבחי' מלך [28]); אין שם אלא הקב"ה ונש"י בלבד, "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך" [29].

וקשר זה בין הקב"ה לנש"י הו"ע תמידי ונצחי שאין בו שינויים; ולכן גם הקרבן שבשייכות לזה — קרבן תמיד, מדי יום ביומו, ופועל ה"נח"ך לפני (הקב"ה) כו' ", וזהו, כביכול, "לחמי" של הקב"ה.

ו"תפלות במקום תמידין תקנום" [30], דאם יעלה בלבו של אדם המתפלל: מהי החשיבות הגדולה כ"כ של עבודת

---

21) תשא (לב, לב) ובפרש"י.
22) שמות ד, כב.
23) יתרו יט, ו ובפרש"י.
24) ע"ד המבואר בתניא (ספכ"ט) לענין המרגלים שמתחלה "לא האמינו ביכולת ה'", וע"י "שאמר להם (משרע"ה) איך שקצף ה' עליהם . . וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם . . וישראל עצמן הם מאמינים כו'", עי"ש.
25) כ"ה גם בפשש"מ, כדמוכח מזה ד־"לחמי" פרש"י — "אלו אימורין כו'" ותו לא. ואף שכבר פירש (ויקרא ג, יא) "לחם אשה להי' — לחמו של אש לשם גבוה" — הרי שאני בנדו"ד שנאמר "לחמי" — והוא ע"ד מש"נ (אמור כא, יז) "לחם אלקיו" ופרש"י "מאכל אלקיו כו' " (ולא של האש).
ע"ד החסידות: ראה לקו"ש חי"ב ע' 18 ובהנסמן בהערה 43 שם.
26) ראה זח"ג (עג, א): תלת קשרין כו'.
27) ראה יד, א.
28) "דאין מלך בלא עם . . נפרדים וזרים ורחוקים . . אפי' הי' לו בנים רבים במאד לא שייך שם מלוכה עליהם" (שע־היוה"א רפ"ז).
29) משלי ה, יז. וע"ד מש"כ בזהר (ח"ג לב, א): לא אשתכחי במלכא אלא ישראל בלחודוהי. וראה סד"ה ביום השמע"צ (הא' — המשך תרס"ו). ד"ה ביום השמע"צ ה'שי"ת. ועוד.
30) ברכות כו, ב.

התפלה שלי, ומדי יום ביומו, ומהו הרעש אם יחסר, ח"ו, א' מהתפלות ביום פשוט דימות החול?

על זה באה המענה וההוראה מפירוש רש"י דילן: הקב"ה ביקש צווה את בני עלי שישמרו להקריב במועדו שנים ליום תמיד (ותפלות — באות במקומן) ואומר ע"ז "לחמי" ושזהו חשוב עוד יותר מיפקוד רועה לכל בנ"י. ומובן שכן הוא בכל יום תמיד — בימים המיוחדים שבשנה וביום פשוט בימות החול — ובכל יום ויום נעשה ע"י תפלת כאו"א "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני".

(משיחת ש"פ פינחס, תשל"א)

מטות

א. כבר נתבאר כמה פעמים[1], שדרכו של רש"י, בפירושו עה"ת, לפרש כל העניינים הקשים והבלתי מובנים בפשוטו של מקרא, ובאם ישנם עניינים הנראים כבלתי מובנים (בפי' הפשוט של הכתובים) ואין רש"י מפרשם — הרי זה גופא הוכחה של־דעתו של רש"י מתיישבים עניינים אלו באופן פשוט ונקל כ"כ, עד שאין צורך לפרשם[2] [וכדמוכח גם מזה שבכמה מקומות כותב רש"י בפירושו "איני יודע מה מלמדנו"[3] וכיו"ב — ואם אין דעתו לפרש את כל הדברים הדורשים ביאור בפשטות הכתובים, לא הי' לו להעיר בכתובים אלו].

עפ"ז צריך ביאור מה שרש"י אין מבאר מאומה על הכתוב בפרשתנו[4] בסיום פרשת נדרים: "אלה החוקים אשר ציוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה" — דלכאורה אי"מ: מכיון שתוכן הפסוק הוא סיכום קצר מדיני הנדרים שנאמרו לפנ"ז, הו"ל לכתוב לכל לראש נקודת הדין דנדר (שחובת הנודר לקיים נדרו) האמור בתחלת פרשתנו*4: "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסר איסר על נפשו, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" — ואח"כ לפרט הפרטים האמורים — "בין איש לאשתו בין אב לבתו"?

ואף שלאחר שמקדים הכתוב "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה גו'", מובן (לפרש"י[5]), ששוב א"א לכלול ביניהם את עצם החיוב לקיים הנדר, כיון שאינו בגדר "חוקה" (מצוה "שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחוקותיו על עבדיו"[6]), שהרי מפורש בה טעם[7]: "לא יחל דברו — כמו לא יחלל דברו, לא יעשה דבריו חולין", ולפיכך "ככל היוצא מפיו יעשה" — משא"כ פרטי

---

1) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 141.

2) או מפני שהוא פשוט בעצם, או מפני שמובן הוא ע"פ מה שכבר פרש"י לפנ"ז.

3) תולדות כח, ה. ונסמנו כו"כ מקומות כיו"ב בלקו"ש ח"ה ע' 1 (בהערה 2).

4) ל, ג.

*4) שם, ג.

5) כבסיום פ' שלפני': לבד מנדריכם ונדבותיכם (לפרטיהם:) לעולותיכם ולמנחותיכם גו'.

6) כי לפי' התרגום אונקלס "לא יבטל פתגמי", אי"ז טעם למה "ככל היוצא מפיו יעשה", כ"א זוהי ההלכה עצמה — שלא יבטל דיבורו, משא"כ לפרש"י הרי זהו טעם החיוב לקיים מה שנדר, כי בלא"ה עושה דבריו חולין (כדלקמן בפנים). וכמובן מזה שאברהם אבינו נתן טעם להקב"ה למה לא "להמית צדיק עם רשע" (וירא יח, כה), כי "חלילה לך — חולין הוא לך".

7) פרש"י תולדות כו, ה. וראה פרש"י בשלח טו, כו. אחרי יח, ד. קדושים יט, יט. חוקת יט, ב.

8) פרש"י פרשתנו שם.

9) כי על כללות הדין שהאב והבעל מפירים נדרי הבת והאשה י"ל בפשטות כמ"ש הכלי יקר (שם ד"ה לא יחל) "לכך יש בידם להפר מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם, ודומה כאלו התנו בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבעל או האב, וכשאינן מסכימים אז למפרע בטל הנדר וכו'" — אבל על פרטי הדינים אין מפורש טעם. אבל ראה שיחת פ' מטו"מ תשל"ג.

הדינים ש„בין איש לאשתו בין אב לבתו", שלא מצינו בהם טעם בכתוב;

אבל זה גופא דורש טעם: למה חזר הכתוב בסיכומו רק על ה„חוקים" שבדיני נדרים ולא על עיקר הדין דנדרים?

ב. הביאור בזה:

מובן בפשטות שעצם הדין שהנודר צריך לקיים דיבורו, אינו זקוק לקרא מיוחד, כי הוא דבר שהשכל הפשוט מחייבו; וגם נכלל הוא במה שנאמר[10] „מדבר שקר תרחק" (אף שאינו דומה ממש). וגם מובן הוא מכללות ענין שבועה (וכריתות ברית) המבואר כ"פ בתורה. ולכן מצינו ענין הנדרים גם לפני מתן תורה, כמ"ש[11] „וידר יעקב נדר וגו' והאבן הזאת וגו' יהי' בית אלקים גו'", ואח"כ אמר לו הקב"ה[12] „אשר נדרת לי שם נדר, עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך" ופרש"י: „אשר נדרת לי — וצריך אתה לשלמו שאמרת יהי' בית אלקים שתקריב שם קרבנות".

ולכן ג"כ מצינו בתורה (עוד לפני פ' נדרים) כמה ענינים שהם בגדר של „נדר"[13], ואין הכתוב מזכיר בהם עצם החיוב לקיים הנדר, אלא מפרש פרטים ואופנים המסתעפים מדין נדר, כגון: „איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה'"[14], שהכתוב רק קובע את הסכומים השונים של הערכין; וכן „איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה'"[15], שהכתוב מפרש רק פרטי דיני נזיר. והטעם ע"ז: לפי שעצם החיוב לקיים הנדר הוא דבר המובן מעצמו.

וכן נראה ממ"ש[16] „וידר ישראל נדר לה' וגו' והחרמתי את עריהם", ובנ"י קיימו את הנדר בפועל, כמ"ש[17] „ויחרם אתהם ואת עריהם" — היינו שגם אז (קודם שנאמרה פרשה זו) הי' ידוע להם ענין הנדרים וחובת קיומם.

עפ"ז צ"ל, שמ"ש בפרשתנו „איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" לא בא הכתוב להשמיענו זה בתור ציווי או דין חדש, כפי שמשמע לכאורה מלישנא דקרא, אלא שהוא כעין פתיחה והקדמה למה שנאמר אח"כ; וכאילו אמר הכתוב: בענין הנדרים, אשר דינו העיקרי ידוע ש„ככל היוצא מפיו יעשה", יש בו כמה הלכות בנידון נדרי אשה בנעוריה בבית אביה ואשה נשואה — ובזה הוא החידוש של פ' זו.

ובמילא מובן בפשטות — ועד שרש"י אין צריך לפרשו — שכשבא הכתוב בסוף הפרשה לסכם את ראשי הפרקים של ההלכות שפ' זו באה ללמדנו, אין מקום לצרף עמהן גם עצם הדין דנדרים, מכיון שאין בו משום חידוש בפרשה זו.

ג. עפ"ז יומתק ג"כ מ"ש רש"י

10) משפטים כג, ז. ולהעיר גם (בנוגע ללפני מ"ת — ראה לקמן בפנים) מהמבואר בלקו"ש ח"ה ע' 147.
11) ויצא כח, כ. כב.
12) שם לא, יג.
13) ראה גם ויקרא ז, טז. אמור כב, יח. כא. ועוד.
14) בחוקותי כז, ב.
15) נשא ז, ב.
16) חוקת כא, ב.
17) שם, ג.

בתחלת הסדרה: "ראשי המטות — חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה וכו', ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה, ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות". ול־כאורה, אף שיש להוכיח ממה שנאמרה פ' זו "אל ראשי המטות" שיש ענין מיוחד בנדרים השייך ל"ראשי ה־מטות", מ"מ מנ"ל, בפשוטו של מקרא, שענין זה הוא היפך ענין הנדרים — הפרת הנדרים[18]?

אמנם עפ"י הנ"ל מובן: מכיון שכל פרשה זו לא באה (לעצם הענין ד־נדרים בכלל) אלא ללמדנו דינים פרטים דאשה בנעוריו ולאחר נשואי' — ובזה החידוש הוא שהפרת נדרי' היא ע"י האב והבעל (דאין סברא שהחידוש הוא גם בזה, שבלי הפרת האב והבעל אזי קמו כל נדרי' וכו' — כי מאי קמ"ל: ה"ז נדר כשאר הנדרים), וא"כ כשפרשה זו נאמרה "אל ראשי המטות" לרמז שיש בה ענין השייך אליהם — הרי מסתבר ששייכות זו נוגעת בדין הפרת נדרים שהוא תוכנה של הפרשה[19].

ד. והנה ענין זה שהלימוד ד"אל ראשי המטות" הוא דווקא בשייכות להפרת נדרים, יש לו הכרח גם ב־פנימיות הענינים:

ידוע מ"ש בירושלמי[20] בנוגע ל־נדרים: "לא דיך מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים", והטעם ע"ז מובן: הכוונה העליונה בקיום התורה ומצות ה"ה בכדי לעשות (ע"י) לו ית' דירה בתחתונים[21]. ובמילא מובן, שצ"ל ה־עבודה עם[22] העניינים הגשמיים, לעשות מהם דירה לו ית', ולא להסתייג ולהבדל מהם ע"י נדרים ושבועות[23].

אמנם לאידך, הרי ארז"ל[24] "נדרים סיג לפרישות" שהנדרים מסייעים ל־קיים את הציווי[25] ד"קדש עצמך ב־מותר לך".

ונתבאר[26] החילוק בין ב' הוראות אלו, שאדם המתנהג באופן טוב וישר, עליו אמרו "דיך מה שאסרה לך ה־תורה", ואדרבה אסור הוא בנדרים[27], מאחר שהם מונעים אותו מלעבוד

---

18) ועד"ז קשה במ"ש רש"י שם ד"ה "זה הדבר" בפירוש השני: "ד"א זה הדבר מיעוט הוא לומר שהתכם בל' התרה ובעל בל' הפרה וכו'".

19) ואעפ"כ לא פירשה התורה גם זה (שהפרת נדרים ע"י יחיד מומחה או שלשה הדיוטות) בהסיכום — כי אי"ז מפורש בכתוב, כ"א "למד שהפרת נדרים וכו'".

20) נדרים פ"ט ה"א.

21) תנחומא נשא טז. וראה שם כתר־קותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו.

22) וכתורת הבעש"ט עה"פ (משפטים כג, ה) "כי תראה חמור שונאך וגו' עזוב תעזוב עמו" (היום יום ע' כג. התמים ח"ח ע' מט־נ [תא, א־ב]. וראה ספה"מ תש"ד ע' 145. לקו"ש ח"א ע' 32 ואילך).

23) ראה ירושלמי שם (לפנ"ז): לאחד שנדר מן הככר . . אין לא אכיל חטי על נפשי' (וע"ז הו"ע התרת נדרים, כדמסיים בירושלמי שם).

24) אבות פ"ג מי"ג.

25) יבמות כ, א. ספרי ראה יז, כא (פיסקא קד). וראה תניא פ"ל (לט, א) "שהוא מדאורייתא". וראה רמב"ן ר"פ קדו־שים. תניא פ"ו. פכ"ז (לד, סע"ב).

26) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1076.

27) ראה ירושלמי סוף קדושין. וראה גם ירושלמי שבהערה 20.

ולברר את הדברים הגשמיים; משא"כ זה שהנהגתו אינה כדבעי למיהוי, שבמצבו יש לחוש שהדברים הגשמיים יפעלו בו ירידה[28] — עליו אמרו „נדרים סיג לפרישות"[29].

לפ"ז מובן שהתכלית הוא[30] להתעלות לדרגא כזו שבה יש מעלה יתירה היינו — שלילת וביטול הנדר. ומעתה כשהתורה מרמזת שיש איזה ענין בנדרים המשתייך דווקא ליחיד מומחה (או ג' הדיוטות, שהם בי"ד[31]) מצד דרגתו הנעלה — הרי מובן שאין[32] המדובר בענין השייך לקיום הנדרים, כ"א לביטול והפרת הנדרים — היינו שה־מומחה (או הב"ד) פועל[33] עילוי בהאדם הנדר, עד שמגיע לדרגא כזו שאין צריך לנדרים.

ה. ע"פ הנ"ל שעיקרה של פרשה זו הוא ענין הפרת הנדרים, יובן ג"כ למה נאמרה פרשת נדרים (הלזו) סמוך לכניסתם לארץ ישראל:

ההפרש (העיקרי) שבין עבודת בנ"י במדבר לעבודתם בא"י הוא בזה[34], שבמדבר לא היו עסוקים בענינים גשמיים, שהרי היו ניזונים ישם ב־„לחם מן השמים" — מן, ושתו מים מבארה של מרים, וגם לא הי' להם להתעסק בהספקת לבושים, כי בגדיהם גדלו עמהם[35]; משא"כ בארץ ישראל הוצרכו לעסוק במלאכת החרישה וזרי־עה וכו' — ודוקא עבודה זו היא, כנ"ל, תכלית הכוונה העליונה: לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ולכן כשעמדו להכנס לא"י ולהת־עסק בה בעבודה זו, נאמרה להם פ' הפרת נדרים, שגם תוכנה היא ה־עבודה עם הענינים הגשמיים כנ"ל.

ו. אמנם מכיון שבפועל כתוב גם בפרשה זו עצם הדין של נדרים — וגם זה נאמר להם סמוך לכניסתם לא"י ולהתעסקותם בהענינים הגשמיים — מובן שגם בזה יש הוראה באופן העבודה הלזו:

נקודת ענין נדרים הוא „לא יחל דברו" — היינו ש„לא יעשה דבריו חולין" — וזהו אופן העבודה בה־ענינים הגשמיים, לפעול שגם „דבריו" הגשמיים לא יהיו „חולין", אלא להמ־שיך בהם קדושה[36].

---

28) ראה תניא פי"ז. פ"ח. פי"ב.

29) וע"ד פי' ההי"מ במרו"ל „אל יאמר אדם אי אפשי כו' אפשי כו'", שזהו דוקא בצדיקים משא"כ בע"ת, מכיון ש„סורו רע", צ"ל „אי אפשי" (לקו"ת ואתחנן (ט, ד). מים רבים תרל"ו (ע' רלד). סה"מ תש"ד (ע' 136). נתבאר בלקו"ש שם ס"ע 1182 ואילך).

30) עפ"ז יש לבאר טעם כל מקום שספקו לקולא — דלכאורה למה יבוא לספק (או — למה אסרו חכמים רק הודאי. וביותר יקשה מחיוב אשם תלוי — שהוא על הספק). וראה קדושין (עג, א) ספק יבוא בקהל (ובלקו"ת תזריע ד"ה קמיפלגי סט"ד).

31) רשב"ם ד"ה לומר (ב"ב קכ, ב).

32) להעיר כה"ג בדחז"ל: כח דהתירא עדיף (להשמיענו — רש"י כיצה ב, ב ד"ה דהתירא).

33) ראה לקו"ש שם ע' 1077 ואילך.

34) ראה לקו"ת ר"פ שלח. לקו"ש שם ע' 1042 ואילך.

35) כמ"ש (עקב ח, ד) „שמלתך לא בלתה מעליך". וראה ילקו"ש שם. פרש"י שם.

36) ראה גם בדא"ח (תו"א יג, א. סידור קמה, ד ואילך. דרמ"צ ח, א. ועוד) בביאור ענין „חולין שנעשו על טהרת הקודש"

ומכיון שהוראה זו גרמזת בעניין הנדרים עצמם, הרי מובן שלכאו"א ישנו הכח לעבודה זו [39], גם למי שלא הגיע לדרגת הפרת נדרים [40], והטעם

(חגיגה יט, ב. וש"נ), שזוהי עבודת האדם שה"חולין" שלו לא יהיו "חולין" ממש (כמו שהם מצד עצמם), כ"א — "על טהרת הקודש".

37) ואף ש"עכשיו שנתמעטו הלבבות צ"ל בלי נדר" (לקו"ת סד"ה וידבר גו' המטות. סוף הביאור) — היינו שאין ממשיכין האו"מ באופן שיתעלה וכו'.

38) ואף שאצלו צ"ל העבודה של פרישות — הרי: א) יש "חולין" שמוכרח בהם וצ"ל עטה"ק. ב) החילוק הוא רק מהו עיקר העבודה, אבל מובן שאצל כאו"א מב' הסוגים צ"ל גם עבודה השני' (וראה גם לקו"ש שם ע' 1078 ואילך).

ע"ז כתוב להלן: "בין איש לאשתו בין אב לבתו" — כי כאו"א מבנ"י הוא בדוגמת "אשתו" של הקב"ה [39], ו"בתו" של הקב"ה [40], ובודאי שהקב"ה נותן לו הכח לפעול עבודה זו, ולמלאות רצונו לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

(משיחת ש"פ מטו"מ, תשכ"ו)

39) כידוע שהקב"ה וכנס"י הם בדוגמת איש ואשה. ושה"ש מיוסד ע"ז, כידוע במדרשי חז"ל.

40) ראה שהש"ר ספ"ב. ושם מוכח שאפילו כשאין החביבות ד"אחותי" ו"אמי" ישנה החביבות ד"בתי".

מטות ב

א. בפרשתנו מסופר, שלאחר ש־נצחו בנ"י את מדין, ויביאו את השבי ומלקוח וכו', ציוה הקב"ה [1] "שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה וגו' וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה [„חציו לאלו וחציו לאלו" [2]] והרמת מכס לה' מאת אנשי המלחמה וגו' אחד נפש מחמש המאות וגו' ונתתה לאלעזר הכהן וגו' וממחצית בנ"י תקח אחד אחוז מן החמשים וגו' ונתתה אותם ללוים וגו'" ומסיים הכתוב [3] „ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה' את משה".

אח"כ מפרט הכתוב סכום המלקוח של כל מין ומין, סכום המחצית של כל מין ומין השייך לתופשי המלחמה, וחשבון המכס לה' ממנו, ומכל מין ומין בפרטיות, וכן סכום מחצית בנ"י מכל מין ומין, ומסיים ו„ממחצית בנ"י את האחוז אחד מן החמשים" — ואינו מפרט מספרם.

ולכאורה אינו מובן כלל:

למה מאריך הכתוב לפרט כל מספרים אלה — והרי דיו באמרו „ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה ה' את משה". — מאי נפק"מ לדעת מספר המלקוח בכלל, ושל כל מין ומין בפרט [4]? ואפילו אם נאמר שהתורה רוצה (מאיזה טעם שיהי') להודיע כל פרטי המאורע, הרי מספיק להודיע חשבון המלקוח, ומעצמו מובן מספר המחצית השייכת לתופשי המלחמה וכמה הוא אחד מחמש מאות, וכן מספר המחצית השנית [5]?

ולאידך: אם (מצד איזה טעם) יש צורך לכתוב ג"ז בפרטיות — למה לא פרט גם החשבון דאחד מן החמשים אשר ללוים?

ולהוסיף — כיון אשר קושיות אלו הן בלימוד פשוטו של מקרא, הרי הי' רש"י צריך לתרצן [6]. וכמדובר כמ"פ [7]

---

1) לא, כו־ל.
2) פרש"י שם, כו.
3) שם, לא.
4) וכמו שלא פרט הכתוב השבי כו' במלחמת סיחון ועוג, אף שפשוט שגם שם הי' שבי (וכמובן גם מזה שרק במלחמת הכנעני החרימו הכל (חוקת כא, ג)). ואף ששם אין זה נוגע לשום ציווי, הרי גם כאן אין נוגע כלל הודעת המספר בקרא — לעניין הציווי.
5) וכקושיית הרמב"ן והאוה"ח.
ומה שתי' האוה"ח (ש„הוא לגלות שה־מכס הי' מלגיו כו'"), וכן תי' המהרש"ל (יריעות שלמה עה"פ) על הקושיא למה מפרט מחצית בנ"י („להודיע לנו שכבר מסר משה המחצית לכל העדה כו' והם הפרישו ללוים כו' וטובת הנאה הי' לה אבל לא שיקחו אנשי צבא כו' והטובה להם") — אין רש"י מרמזו כלל.
6) בנוגע להקושיא למה מפרש הכתוב גם סכום דמחצה השני' — פירשו המפרשים (ראי"ם, משכיל לדוד, דבק טוב ועוד) שזוהי כוונת רש"י במ"ש עה"פ (לא, מג) „ותהי מחצת העדה — כך וכך", לבאר שאין כוונת הכתוב לפרש סכום המחצה, כי"א שהוא כעין מאמר המוסגר שמחצית העדה — שהיא היתה כך וכך — לקח משה ממנו א' מחמישים כו'.
— אבל גם זה צריך ביאור כי: מאמר־המוסגר הזה מיותר לגמרי (וראה לקמן הערה 19).
7) ראה לקו"ש ח"י ע' 13 ובהנסמן שם הערה 1.

כי דרכו של רש"י בפירושו עה"ת, לבאר כל דבר הקשה בלימוד פשוטן של כתובים. ומכיון שאין רש"י מתרץ קושיות הנ"ל, הרי מזה הוכחה שבלי־מוד הכתובים ע"פ פשש"מ אין מקום לקושיות אלו.

הרמב"ן מתרץ[8]: "הוצרך הכתוב לפרט הזה שיזכיר כמה המחצה וכמה המכס להודיע כי מן היום שלקחו ה־מלוח הזה עד שמנו אותו וחצו אותו והפרישו ממנו המכס ונתנוהו לאלעזר הכהן מכל המקנה הגדול הזה לא מת אף אחד וזה נס, וכן במחצית העדה ללוים".

אבל [מלבד שעדיין קשה למה לא פירט הכתוב המכס השייך ללוים, הרי] גם ע"פ פשש"מ[9] "לא עביד קודב"ה ניסא למגנא"[10] — ולמה עשה הקב"ה נס זה? ואם בשביל שלא יחסר ממון ישראל — לא מצינו עשיית נס בשביל זה, וכמה דרכים למקום שלא יחסר ממון ישראל.

ב. הביאור בזה:

אם הי' כתוב בתורה רק ציווי הקב"ה ולאח"ז "ויעש משה וגו'" ותו לא — מקום לשאלה גדולה ודוקא ע"פ פשטות הענינים: ע"פ טבע, ב־שבי ומלקוח כו' באדם ובבהמה לא שכיח הוא כלל וכלל אשר המספר דכל מין ומין בפ"ע — יהי' מדוייק עד כדי כך שמחציתו של כל מין בפ"ע יחולק לקבוצות של חמשים ושל חמש מאות, בלי שיוותר עודף! ובלשון חז"ל[11] אי אפשר לצמצם[12]. ובמילא בנדו"ד, מכיון שהציווי הי' ליקח מכס אחוז אחד מחמשים מחלק בנ"י ואחד מחמש מאות מחלק אנשי הצבא, הי' צ"ל הוספה בהציווי מה לעשות בנוגע להעודף.

לכן מפרט הכתוב "ויהי המלקוח גו'" (כל המספרים בפרטיות) להודיע שהי' בנדו"ד דיוק נפלא בכל מספ־רים אלו דבכל מין בפ"ע הי' מספר מדויק[13], באופן שלקחו אחד אחת מ־חמשים ואחד — מחמש מאות מה־מחצית ולא הי' עודף כלל[14].

אין לומר ע"ז נס היפך הטבע (כ־אברהם שלא נשרף בכבשן דאור כש־דים וכיו"ב), כי אין הטבע מכריח שלא יהיו המספרים מדויקים, אבל אין זה שכיח כלל וכלל[15].

---

8) וראה מלבי"ם עה"פ.

9) ראה לקו"ש ח"ה ע' 124 ואילך. ח"ו ע' 49.

10) ראה דרשת הר"ן דרוש ח' הקדמה הא'. וראה שבת נג, ב. ועוד.

11) ובמכש"כ וק"ו וכו' מהענין שב־חולין כח, ב. וש"נ.

12) להעיר מפרש"י נשא (ז, פה) למדך שהיו כלי המקדש מכוונים כו'.

13) ולהעיר שגם במנין בנ"י הי' בכל פעם בכל שבט מספר המתחלק לחמשים (במדבר א, כ־מג. שם ג, כב־לד. פינחס כו, ה־נ). ולכאו' גם זה לא שכיח כלל וכלל. וצ"ע הטעם על זה. ואי משום שרי חמישים — הרי יש גם שרי עשרות ושרי מאות. ולהעיר מחמשים איש רצים לפניו (ש"ב טו, א. ועד"ז מ"ב א, ט. ועוד) — המורה על החשיבות בקבוצה כזו.

14) עפ"ז יומתק דיוק לשון הציווי "אחד נפש מחמש המאות", "אחד אחוז מן החמ־שים" (לא, כח. ל) — בה"א הידיעה, כי מעיקרא בהציווי רמז שישנו רק מספר שלם של חמש מאות.

15) ע"ד והאלקים אנה לידו (משפטים כא, יג).

ג. אבל עדיין אינו מובן כל צרכו, דלכאו' סוף־סוף הוי מילתא דלא שכיחא כלל וכלל, ולמה קרה כן בנדו"ד?

והביאור בזה — בל' הכתוב:

לאחרי הציווי "והרמת מכס לה' מאת אנשי המלחמה גו' א' נפש מחמש המאות גו'" חוזר הכתוב ואומר "ממחציתם תקחו ונתתה גו'". מזה שהכתוב מדגיש "ממחציתם תקחו" — שלכאו' תיבות אלו מיותרות הן — מוכח שרצה הקב"ה[15] שה"תקוה" דאחד מחמשים או דחמש מאות — יהי' מכל המחצית — ובאם הי' עודף — הרי מאותו עודף לא הייתה כל קיחה[16]!

ד. אבל עדיין אינו מובן: הקב"ה צוה לחצות את המלקוח, ז.א. שצ"ל ב' חלקים שווים; ולכאורה, מכיון שהמלקוח הי' במספר גדול כמפורש בקרא, בודאי עבר משך זמן רב מהתחילו למנות ועד שגמרו המנין. ולאחרי זה — כמפורש בקרא — חצו את המלקוח ולאחרי זה — הרימו מכס מן האדם גו' — וכרגיל אצ"פ שבמשך כל זמן זה לא מת אף אחד מכל האדם והבהמה — ממספר עצום של שמונה מאות וארבעים אלף! ואם הי' מת אפילו רק אחד — אין החצאין שווין, יש עודף שלא נלקח ממנו מכס וכו'.

לכן מפרט הכתוב מספר מחצית בנ"י, להודיע שסכום חצי הב' הי' בדיוק כסכום חצי הא', כי נעשה עוד עניין נפלא בלתי רגיל כלל וכלל, שלא מת אף אחד מכל האדם והבהמה — וגם בזה, כנ"ל, אין זה היפך הטבע ממש, וטעם הדבר בכדי שבנ"י יוכלו לקיים ציווי הקב"ה, שלזה צ"ל מחצית בני ישראל בשוה[17] למחצית אנשי הצבא[18] ושלא יהי' עודף.

לאחרי שסיפר הכתוב כל הנ"ל אין צורך לפרט האחד אחוז מחמשים (וכנ"ל, שהוא מובן מעצמו), ומודיע רק בכללות — "ויקח משה ממחצית בנ"י את האחוז אחד מן החמשים וגו'".

---

15) ופשוט שאין מקום לשאלה בזה מאי טעמא — כמו שאין מקום לשאלה למה אחד מחמישים דוקא וכו'.

16) להעיר מל"ת להאריז"ל כאן דב־מחצית בנ"י הי' המנין והרמת המכס (דלא כבאנשי הצבא, כ"א) "צריך למנות א' לא' עד שמגיע לנ"ש כיון שנאמר "אחד אחוז מן החמשים". וא"כ — באם הי' עודף לא שייך בו (גמר ה)מנין.

17) להעיר מל"ת להאריז"ל כאן דב־מחצית בנ"י הי' המנין והרמת המכס (דלא כבאנשי הצבא, כ"א) "צריך למנות א' לא' עד שמגיע לנ"ש כיון שנאמר "אחד אחוז מן החמשים". וא"כ — באם הי' עודף לא שייך בו (גמר ה)מנין.

18) ויומתק עפ"ז אריכות הכתוב (לא, מב) "וממחצית בנ"י אשר חצה משה מן האנשים הצובאים" — דלכאו' מה נוגע כאן להזכיר "האנשים הצובאים" [ומ"ש רש"י שם "וממחצית בנ"י אשר חצה משה — לעדה והוציאה להם מן האנשים הצובאים", הרי אין כוונתו לפרש הטעם למה נזכרו כאן, אלא לפרש פירוש התיבות — מחצית העדה שהוציא מן האנשים הצובאים (ראה מפרשים שם שם)],

כי זהו כעין הקדמה להפירוש שלאח"כ: מכיון שהי' צ"ל "אשר חצה משה מן האנשים הצובאים" שבזה מודגש שחלק בנ"י הי' צ"ל חצי (בשוה) מן החלק של האנשים הצובאים, לכן (מפרט אח"כ) "ותהי מחצת העדה גו'", וכבפנים.

19) ועפ"ז י"ל דכוונת רש"י בפירושו "ותהי מחצית העדה — כך וכך" (ראה לעיל הערה 6), שאין כוונת הכתוב לספר סכום המחצה באופן של מאמר המוסגר (כפי' המפרשים — הובא בהערה הנ"ל), כ"א להגיד הסכום, ש"כך וכך" הי', כי בלא"ה לא היינו יודעים אותו (וכנ"ל ש־מסתבר שמתו כו"כ).

ה. ע"ד ההלכה יש לתרץ החילוק הנ"ל (שהכתוב מפרט מספר המכס של החצי השייך לתופשי המלחמה ולא ה־שייך לבנ"י):

שיטת הבה"ג היא[20], שהחיוב ליטול המכס וכו' משלל מדין הוא במנין המצות. והרמב"ם[21] חולק עליו, ול־דעתו, כיון שאינה מצוה הנוהגת לדו־רות אינה נמנית במנין המצות. ה־רמב"ן בהשגותיו מתרץ שיטת הבה"ג, ומפרש כי הבה"ג ס"ל שתרומת מדין היא מצוה הנוהגת לדורות. ומקשה ע"ז בזוהר הרקיע[22], דהרי מפורש בגמ'[23] שתרומת מדין "אינה נוהגת לדורות". ומתרץ הגוב"י[24] שרק התרומה מחלק בנ"י אינה נוהגת לדורות (כי לדורות — אין נותנים חלק מן השבי והמלקוח להעם היושב בבית), משא"כ התרומה ממחצית תופשי המלחמה נוהגת לדו־רות (לדעת הבה"ג וכו'), עיי"ש ב־ארוכה.

עפ"ז יש לבאר אריכות הכתוב בהתרומה שלקחו מחלק יוצאי הצבא — כי זה נוגע לדורות, משא"כ ה־תרומה שלקחו ממחצית בנ"י, מכיון שאינה נוהגת לדורות, מקצר בה[25].

ו. ההוראה מענין הנ"ל (ע"פ פשוטו של מקרא):

עד כמה גדולה חביבות קיום ה־מצוות ע"י בנ"י — שכו"כ ענינים דלא שכיחי כלל וכלל — קרו ונעשו ובלבד שבנ"י יקיימו מצוה בשלימותה! ולא רק בעת קיום המצוה מסבב הקב"ה שלא יהיו בלבולים ומניעות, אלא גם לפני בוא הזמן לקיום המצוה בפועל, מסבב סיבות וכו' — בכדי שלאחרי זמן רב — יהי' קיום מצוה בשלימותה. וכבנידון דידן, שהאדם והבהמה של מדין הי' כאו"א מהם במספר מדויק, במשך זמן רב לא מת אף אחד אדם והבהמה וכו'.

והרי מובן שבכדי שבעת מלחמת בנ"י במדין יהי' האדם והבהמה של מדין במספר מדויק של אלפים — צ"ל המשא ומתן של אנשי מדין, גידול מקניהם וכו' זמן רב לפנ"ז באופן המתאים לזה! בסגנון אחר: זמן ארוך לפני המלחמה סיבב הקב"ה כו"כ סיבות שיעסקו אנשי מדין במו"מ ויגדלו בהמותיהם באופן כזה, שבבוא הזמן, שיצטרכו בנ"י לקיים מצות ה', בשבי ומלקוח מדין יוכלו לקיימה ב־שלימותה!

ומזה ההוראה לכאו"א: אין להתרשם מכל בלבול ומניעה ועיכוב, ואם לפע־מים נדמה כאילו אין ביכולת לקיים מצוה כו', אל יחוש, אלא נכון יהי' לבו בטוח שהקב"ה סיבב ויסבב סיבות ועד שיוכל לקיים המצות בשלימותן.

(משיחת ש"פ מטו"מ, תשל"ב)

---

20) הובא בסהמ"צ להרמב"ם שרש ג.

21) שם.

22) הובא במג"א וקנאת סופרים על ספהמ"צ שם.

23) מנחות עז, ב.

24) מהדו"ת יו"ד סוף סר"א.

25) וראה צפע"נ עה"פ עוד תי' ע"ד ההלכה.

מ ס ע י

א. בחלוקת הארץ המבוארת בפר־ שתנו [1] (ובפ' פינחס [2]) — כמה פרטים הדורשים ביאור, ומהם: א) דבר והיפו־ כו — חלוקה ע"פ שכל דוקא. וכמש"נ [3] "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט גו'": ובפרט ע"פ דרז"ל [4] (הובא ב־ פרש"י [5]) דלא נתחלקה הארץ במדה (חלקים שווים בחיצוניות, בכמות) אלא בשומא (חלקים שווים באמת, באיכות)[6],

לאידך גיסא נצטוו [7] "והתנחלתם את הארץ בגורל" (ו"אך [8] בגורל יחלק את הארץ" [9]).

ב) קודם שהפילו הגורל הי' אלעזר אומר ברוה"ק ע"י האורים ותומים "אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו" [10]. ועפ"ז תמוה למה נצטוו להפיל גורלות [11]?

ג) בענין הגורל דרז"ל על הפסוק בפרשתנו [12] "צו את בנ"י ואמרת אלי־ הם" (לענין גבולות הארץ) "להזהיר [13] ב"ד על כך שלא יוציאו לעז על ה־ גורלות"; ובתשובות הגאונים [14] הו־

---

1) לג, נד. לה, יג.
2) כו, נב־נו.
3) פינחס כו, נד. פרשתנו לג, נד (ב־ שינוי לשון).
4) ספרי פינחס שם.
5) פינחס שם (בסופו).
6) לא מיבעי לפרש"י (פינחס שם. וראה ספרי פינחס שם (עה"פ איש לפי פקודיו). תו"ת שם) ד"לשבט שהי' מרובה באוכלסין נתנו חלק רב . . לא היו החלקים שוים הרי הכל לפי ריבוי השבט חלקו החלקים", ונמצא שלכאו"א מבנ"י הגיע חלק שוה; אלא גם למסקנת הגמ' (ב"ב קכב, א. וראה רמב"ן פינחס שם) ד"לשבטים איפלוג", "שיקח כל שבט ושבט מה שיתן לו הגורל בין שהי' מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין וכו'" (רשב"ם ב"ב שם) — הרי החלוקה להמשפחות שבכל שבט היתה ש"לרב תרבה נחלתו כו' למשפחת כו' המרובה עד"מ גרבה נחלתו ולמשפחת כו' המועטת נמעיט" (רמב"ן שם).
7) פרשתנו שם.
8) פינחס שם, נה.
9) ראה מירש"י פינחס שם: ואע"פ שלא היו החלקים שוים כו' לא עשו אלא ע"י גורל כו'. וגם החלוקה למשפחות (ראה לעיל הערה 6) היתה ע"פ גורל כמפורש בפרשתנו (שם) "והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחותיכם". וראה רמב"ן פינחס שם, נה.
10) פירש"י פינחס (שם, נד) מב"ב (קכב, א) ותנחומא (פינחס שם).
11) מל' רש"י (שם) "והגורל הי' ע"פ רוח הקודש כמו שמפורש בב"ב כו' " משמע לכאו', שהאורים ותומים הוכיחו* שהגורל הי' ע"פ ה' ברוה"ק (ולא באקראי), ולפ"ז אי"ז שני ענינים שונים — אבל (נוסף ע"ז שעצ"ע מה תועלת בהגורל, הרי) מסיום פרש"י שם (וראה גם תנחומא שם) "והגורל עצמו הי' צותח ואומר אני הגורל כו' ", ובפרש"י שם פסוק נו "הגורל הי' מדבר . . מגיד שנתחלקה ברוה"ק לכך נאמר ע"פ ה'" הרי הגורל עצמו צותח שהוא ע"פ ה', וא"צ לאורים ותומים. וראה בתשובות ה־ גאונים (שהובא לקמן בפנים) "שאין הגורל אלא מפי שמים שנא' ע"פ הגורל תחלק הארץ".
12) לה, ב.
13) פס"ז עה"פ.
14) קושטא, של"ה. ירושלים, תש"כ —

*) אף שבגורל הבכורים (במדבר ג, נ) וחזקנים (בהעלותך יא, כו) לא הוזקקו ל־ הוכחה כלל, גם לא לפתקין כמספר כולם — שהרי לא הביא רש"י דעה זו (ירוש' סנה' פ"א, ה"ד. ובמדב"ר פ"ד, י) בפירושו שם.

סיפו בביאור חומר הענין: העובר על הגורל כעובר על עשרת הדברות.

ולכאורה תמוה: הן אמת דדברי הגאונים אין מוכרחים למקור בש"ס [15] וכו' כי כל דבריהם דברי קבלה [16], אבל — מהי השייכות בין גורל ל־עשה"ד? ואע"פ שנאמר [17] בחיק יוטל את הגורל ומהו' כל משפטו — ה"ז עובר על משפט ה' ולא עשה"ד דוקא [18].

ב. ויובן כ"ז בהקדים מה שמצינו ג' ענינים בנוגע לתורה [19]: א) ירושה *[19] — כמש"נ [20] "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת *[20] יעקב". ב) מכר — כמרז"ל [21] "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כו'". ג) מתנה — כמרז"ל [22] "ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל כו' תורה כו'". וכנוסח התפלה: זמן מתן תורתנו [23].

וההפרש ביניהם יובן מהחילוק שבין ירושה, מכר ומתנה בפשטות ענינם:

ירושה היא דבר שאינו תלוי במעמד ומצב המקבל (היורש), גדול (בכמות או באיכות) או קטן וכו'. ובלשון ה־משנה [24]: תינוק בן יום אחד . . נוחל ומנחיל; מכר הוא דבר שהקונה צריך לשלם תמורתו.

והנה בב' ענינים אלו, ירושה ומכר, צ"ל להמקבל שייכות ואחיזה וערך להם: בירושה — ה"ה דוקא בקרובו של המוריש — שהירושה נכסיו [25]; במכר — הלוקח צריך לשלם מנכסיו תמורת דבר הנמכר.

משא"כ במתנה — אפשר שמצ"ע לא יהי' להמקבל שום שייכות וערך

סי' ס'. ווילנא תרמ"ה סי' נז.

15) בסנהדרין (מג, ב) איתא (רק) ד"א"ל (יהושע לעכן) בבקשה ממך אל תוציא לעז על הגורלות שעתידה א"י שתתחלק בגורל". וראה הערת המו"ל (דפוס וילנא, ירושלים) בשו"ת הגאונים שם: לא ידעתי לע"ע מקומו.

16) ראה יד מלאכי כללי הגאונים אות ב.

17) משלי טז, לג.

18) ראה שד"ח (פאת השדה) כללים מע־רכת הגימ"ל סי' י"ד בתחילתו. אנציקלופדיא תלמודית מע' גורל.

19) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה תרל"ז פרק סו. סח. ד"ה אם רוח המושל תר"ל פ"ב. ד"ה תורה צוה תרנ"ד. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קונ־טרסים ח"ב — שסא, א ואילך). ד"ה תורה צוה תש"ב.

*19) ונוגע להלכה ראה סנה' נט, א.

20) ברכה לג, ד.

*20) לכאו"א מקהלת יעקב (ולא להכלל ע"ד גזל השבט (ירוש' תרומות פ"ק, ה"ג)) — ראה פסחים מט, ב.

21) שמו"ר פל"ג, א (ושם: ה"ד (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי גו', ע"י"ש). וראה ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

22) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ו ה: ג' דברים מתנה לעולם התורה כו'.

23) בהמשך וככה פרק עא: וי"ל מתן תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. ובברכת התורה "ונתן לנו כו' נותן התורה" י"ל דקאי על כל ג' הענינים שבתורה (אף שב־מרז"ל המפורסים — מחלקים בין "המוכר" ו"הנותן" (מתנה) — להעיר משו"ע חו"מ סרט"ו ס"ו "הנותן קרקע קנה המקבל כל כו'" בלא תיבת "במתנה" שבמב"ם (הל' מכירה פכ"ו ה"ה) — בכמה דפוסים שאינה בדפוס רומי ר"מ ובלי' הרמב"ם שהביא בב"י שם). וראה לעיל הערה 21.

24) נדה מג, סע"ב.

25) ראה המשך וככה שם פרק סח: הגם שגם לירושה אינה מה שמרויח ע"י יגיעתו עכ"ז יש לו שייכות . . הרי שענין הירושה בא למי שיש לו קישור וחיבור ושייכות עמו כו'.

להמתנה, ובכ"ז ניתנת לו מצד חסדו וטובו של הנותן.

ג. עד"ז ישנם בתורה ג' ענינים אלו:

א) בחי' ירושה שבתורה — כל או"א מישראל, יהי' מי שיהי', ה"ה בכלל "קהלת יעקב", ולכן התורה היא "מורשה" שלו; וידוע[26] דישראל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, ד־כאו"א מישראל יש לו אות בתורה[27].

וי"ל דעפ"ז תומתק הסברת החיוב שהוא שוה בכאו"א מישראל ללמוד תורה בכל מצב שהוא נמצא[28], ואין אדם יכול ליפטר עצמו מחיוב זה[29].

ב) בחי' מכר שבתורה — הוא חלק ההבנה שבתורה, שבא להאדם ע"י עבודתו ויגיעתו, ולא יגעת ומצאת אל תאמין[30], דוגמת מכר שעל הקונה לשלם תמורת חפץ הנקנה; ועל בחי' זו אמרו רז"ל[31] "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך".

ובזה יש חילוקי מדרי' בין כאו"א, שהרי "אין דעותיהן שוות"*[32] — ותלוי בטיב הכשרונות, אופן היגיעה וכו'[33]; וכן בחיוב הלימוד אין א' שווה לשני[33], דיש יוצא ידי חובתו בלימוד פרק א' שחרית ופרק א' ערבית, או גם פחות מזה, אבל מי שאפשר לו לעסוק בתורה כל היום חייב לקיים מצות "והגית בו יומם ולילה" כפשו־טה[34].

ג) בחי' מתנה שבתורה — מה ש־ניתן לאדם במתנה מלמעלה ענינים בתורה שהם [לא כב' בחי' הנ"ל ה־מדודות ומוגבלות לפ"ע האדם (נברא), שהרי נמשכות אליו מצד מציאות שלו (כבירושה) והבנה שלו (כבמכר), כ"א] למעלה מאפשריות הנברא להשיגו בכח עצמו, ובאים בדרך מתנה מלמעלה

---

26) מגלה עמוקות אופן קפו (הובא ב־ילקוט ראובני ר"פ בראשית. בילקוט חדש ערך תורה סי' קעח. ועוד). וראה ז"ח רות עה"פ וזאת לפנים בישראל.

27) ראה ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ה דזה שייך לענין ירושה שבתורה.

28) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס קנה. וראה רמב"ם (שם רפ"ג) והל' ת"ת לאדה"ז (רפ"ד): בשלשה כתרים כו' כתר תורה הרי מונח כו' לכל ישראל שנא' תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כו'.

29) בהנסמן בהערה 19 מבואר דבחי' ירושה הו"ע ירושת אורות דתהו ע"י עבודת הבירורים כו', וג"ז שייך לענין התורה — ראה ד"ה אם רוח המושל תר"ל שם. וב־תרצ"ה (שבהערה 27) ובסופו שם: ע"י אור התורה יורש נצוצות דתהו . . בפ"א שח־רית ופ"א ערבית שבזה כל ישראל שוין שיש להם דין ירושה. וראה גם אוה"ת תשא ע' א'תתקע.

30) מגילה ו, ב.

31) אבות פ"ב מי"ב.

*31) ראה סנה' לח, א.

32) וראה תניא רפ"ד "ושרש נפשו למ־עלה".

33) ראה הפרטי דינים שבזה — הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג.

34) וצ"ע לאיזה בחינה שייך ה"חלק" שבתורה שיש לכאו"א — כידוע בענין חזקי' ה' אמרה נפשי (ראה שער הגלגולים הקדמה יז (וכ"כ ג"כ בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ב' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו זלה"ה שבסוף מאמרי רז"ל להאריז"ל)). וראה הפס"ד בשו"ע אדה"ז הל' ת"ת (פ"א סוס"ד) דכאו"א יש לו חלק ב־פרד"ס שבתורה. וראה אגה"ק ס"ז. ד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 728) בסופו (ועוד): אשרנו מה טוב חלקנו בהעבודה שע"פ טו"ד. ובד"ה אשרנו ה'ש"ת בסופו: חלקנו הם הכחות פרטים.

מצד הקב"ה [35]; וע"ד מחז"ל [36] "בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה עד ש־ניתנה לו במתנה", היינו שכדי שהתורה תהי' אצל משה באופן נצחי למעלה מ(גדר נברא שיש בו) שכחה, הי' צורך שתנתן לו מאת הקב"ה במתנה.

ובחי' זו נק' גם בשם "גורל" [37]: כשם שמתנה היא דבר שאינו תלוי בדעת המקבל ורק בדעת הנותן; כן הוא ענין ה"גורל", שאינו תלוי בדעת האדם מטיל הגורל [38], אלא מה' יפול הגורל [39]. ולכן רומז גורל על מה של־מעלה מטעם ודעת האדם [40].

ד. אמנם עם היות דמתנה באה אך ורק מרצונו של נותן המתנה ולא מצד עבודתו של המקבל, אעפי"כ אמרו רז"ל [41] "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי', לא הווה יהיב לי'", שגם מתנה קשורה בעבודת המקבל, שאין נותנים מתנה אלא למי שראוי לה; אלא שבכ"ז נק' בשם מתנה (מתנת חנם) — כי עבודת המקבל ענינה רק שגורמת נייחא — ובמילא — נטיית הנפש של הנותן אל המקבל, אבל אין עבודת המקבל מכריחה שתנתן לו המתנה, ואינו יכול לתבוע את המתנה בשביל עבודתו, ובאה רק מרצונו ה־טוב של נותן המתנה [42]; היינו, שה־מתנה אינה כלל מערכה ומהותה של עבודת המקבל [43].

[ואי"ז מה שארז"ל [44] "יגעתי ומצאתי תאמן", ונת' [45] הפי' ב"ומצאתי": מל' מציאה שבאה בהיסח הדעת — דע"י יגיעת האדם מתגלה אצלו הבנה והשגה עמוקה בהענין שלומד הרבה יותר מ־ערך יגיעתו —

כי אף שבא בדרך "מציאה", בכ"ז הרי זה בא ע"י היגיעה גופא, היינו שהיגיעה ממשכת ועד שמכריחה הת־גלות השכל [46] — שלכן יגעתי ולא מצאתי — אל תאמין [47], אלא שממשיך

---

35) כי מתנה היא בחי' אתעדל"ע שאין אתעדל"ע מגעת שם (לקו"ת תזריע כב, א. במדבר ה, א. ואתחנן ב, ד. וראה בהנסמן בהערה 19).

36) נדרים לח, א. שמו"ר פמ"א, ו. תנחומא תשא טז.

37) ועפ"ז י"ל דג' הענינים — מכר ירושה ומתנה — מתאימים להג' לשונות בנוסח התפלה: אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו — ד"חלק" י"ל שהוא דוגמת בחי' "מכר" שבתורה המודד לפ"ע היגיעה (ראה מאמרי ד"ה אשרנו שבהערה 34. ולהעיר מטענת דוד (ש"א ל, כד) לענין שלל מלחמה שצ"ל "יחדיו יחלוקו". אבל ראה הערה הנ"ל), ו"גורל" הוא דוגמת בחי' "מתנה" שבתורה, כבפנים.

אבל ראה תהלים יהל אור (ע' תנא ואילך), ד"ה אשרנו ה'ש"ת (בתחלתו וסופו) ביאור ג' לשונות הנ"ל באו"א.

38) ראה תו"א צג, ד. קכא, א. קכג, ב.

39) ראה תשובות הבאונים שם: שאין הגורל אלא מפי שמים. וראה שו"ת חו"י המובא לקמן בפנים ס"ד.

40) ראה אגה"ק סי' ז (בסופו). אוה"ת פינחס ע' אס ואילך. ד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו פ"ד"ה. ד"ה אך בגורל תשל"ב.

41) מובא בכ"מ — המשך וככה שם. תר"ל שם. המשך תרס"ו ע' קלא. ד"ה ועתה גו' הודיעני תש"ה פ"כ. ועוד. וראה גיטין נ, ב. ב"מ סז, א.

42) ראה המשך וככה שם. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ד.

43) ד"ה ועתה שם.

44) מגילה שם.

45) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1165. ועוד.

46) ראה בארוכה ד"ה ואברהם זקן, וד"ה ויתן לך — המשך תרס"ו.

יותר מכפי ערך יגיעתו. ובמילא מובן, שכ"ז הוא עדיין בחי' השייכת והיא בערך ומדרי' הנבראים;

אבל בחינת מתנה שבתורה היא הבחי' בתורה שמצד הבורא, שלמעלה מעבודת ומדרי' הנבראים. ולכן באה בדרך מתנה (מתנת חנם) מלמעלה, והכנת המקבל היא רק מה ש"עביד נייחא לנפשי'" — נטיית הנפש של הנותן אל המקבל, אבל אינה מכריחה המתנה].

דוגמת ענין זה מצינו גם בגורל: אי' בשו"ת חות יאיר [47] "שקרוב הדבר שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה כו' מסוגל להשגחה אם נעשה כהוגן", והיינו, עם היות שהגורל בא מלמעלה ע"פ "השגחה עליונה" ואינו תלוי כלל בעבודת ובחירת האדם, בכ"ז צ"ל "כהוגן", שאז נעשה "מסוגל ל-השגחה (עליונה)".

ועד"ז הוא בבחי' מתנה וגורל שב-תורה: בחי' זו ניתנת להאדם רק כש-"עביד נייחא לנפשי'" — להקב"ה, ע"י שלימות עבודתו כפי יכלתו (של הנברא); ורק אז ניתן לו מלמעלה במתנה מה שלמעלה מעבודת האדם [48]; וע"ד מרז"ל הנ"ל בנוגע למשה, דלאחר ש"הי' לומדה" בכח עצמו ככל יכלתו, ניתנה לו מלמעלה במתנה, באופן נצחי.

ה. ובזה יש לבאר בדא"פ מה ששנו חכמים במשנתם [49]: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו ב-תורתך" — דלכאורה אי"מ [50]:

א) מהו תוכן הבקשה והתפלה "ותן חלקנו בתורתך" — ממ"נ: אם ילמוד כפי כחו, אזי ודאי ישיג, כהבטחת חז"ל "יגעת ומצאת תאמן", ובאם לאו — הרי גם התפלה לא תועיל, כסיום דברי חז"ל "לא יגעת ומצאת אל תאמין"?

ב) מהי השייכות בין ב' ענינים אלו "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו" — "ותן חלקנו בתורתך"?

ג) מהו דיוק הלשון (א) חלקנו — דמשמע שהחלק כבר שייך אליו עוד קודם שניתן לו, (ב) בתורתך (תורה שלך) — לכאורה הול"ל "ותן לנו חלק בתורה"?

והביאור בזה: עיקר תוכן תפלה זו הוא על בחי' "מתנה" שבתורה [51], ה-באה מלמעלה והיא שלא בערך עבודת ויגיעת האדם, ולכן צריך ע"ז תפלה ובקשה.

לאידך, צ"ל הקדמת עבודת המקבל, "עביד נייחא לנפשי'", כנ"ל, ולכן באה בקשה זו רק לאחרי שכבר רכש ה-"חלק" שלו בתורה, שהשיג בתורה כפי כחו ויכלתו; ולאחר שכבר יש לו ה"חלק" שלו בתורה, מתפלל: "ותן

---

47) סי' סא.

48) דגם אתעדל"ע שבאה בדרך מתנה "אינו שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחתונים כו'" (לקו"ת שה"ש כה, סע"א ואילך. ובכ"מ). וראה בארוכה בה-נסמן בהערה 19.

49) אבות פ"ה מ"כ.

50) אבל ראה ביאורי הגר"א שם בסוף הפרק. בפי' שעל הסידור (עיין תפלה. דובר שלום. ועוד).

51) ראה אוה"ת ראה ס"ע תשסב ואילך — אבל שם מפרש "חלקנו" באו"א, עי"ש.

חלקנו בתורתך" — "חלק" זה בתורה שיש לו כבר ("חלקנו"), יתן לו (ילמדנו — כמו שהוא) "בתורתך" — באופן הלימוד דבחי' מתנה שבתורה ("ותן" — מל' מתנה), התורה כפי שהיא למעלה מגדר הנבראים — "תורתך" דייקא תורתו של הקב"ה.

דוגמת מרז"ל [52] בנוגע ללימוד התורה בג"ע — שצ"ל ותלמודו (שלמד בעוה"ז ובאופן הלימוד שבעוה"ז) בידו, ולומדו (ומשיגו) בג"ע ע"ד הסוד [53].

וע"ד הנ"ל במשה — שחלקו שלמד (כבר) בתורה ניתן "בתורתך" ש"אין שכחה לפני כסא כבודך" [54].

ועפ"ז מובן מה שמקדים בתפלתו "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו" — כי אמיתית בחי' "מתנה" שבתורה יתגלה לעת"ל [55] בתורתו של משיח [56].

ו. ההפרש בין בחי' ירושה ומכר שבתורה (שהן מצד בחי' הנבראים) ובחי' מתנה שבתורה (שמצד הבורא) ניכר גם באופן נתינת התורה לישראל:

ארז"ל [57]: "תורה צוה לנו משה תורה בגימטריא תרי"א הוי, אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו". היינו, שכל מצות התורה נמסרו לישראל ע"י משה, לבד מב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהי' לך, ש"מפי הגבורה שמענו".

והטעם: לימוד כל מצות התורה הוא חלק ההבנה והשגה שבתורה שהיא בערך הנבראים. ולכן נמסרו לישראל ע"י משה, מפני שהוא המשיך התורה עד לאופן דהבנה והשגה לכאו"א מבני ישראל.

אבל ב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהי' לך, תוכן ענינם אמונה וקב"ע מלכות שמים שלמעלה מטו"ד, ועיקרן בא להאדם בדרך מתנה מלמעלה. ולכן ב' דברות אלו נאמרו לישראל שלא ע"י ממוצע, אפילו לא באמצעות משה — כ"א שמעו אותן "מפי הגבורה".

ומצד התגלות זו ד"וידבר אלקים גו'" [58] נק' יום נתינת התורה לישראל בשם "מתן תורה" (מתנה), כי באה בדרך מתנה מלמעלה; ההכנות ועבודות בנ"י שקדמו למ"ת, כולל מה שהקדימו נעשה לנשמע [59], שהוא ביטול במציאות להקב"ה [60], ה"ז עבודה ובירור של נברא, ואינו בערך ההתגלות דמ"ת ד"וירד ה' על הס" גו'" [61], "וידבר אלקים גו'".

---

52) פסחים נ, א.

53) ראה אגה"ק סי"ז. לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך.

54) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ג.

55) יותר מלימוד הנשמות בג"ע, שלכן יבואו לעת"ל ללמוד תורתו של משיח (לקו"ת צו יז, א. שער האמונה פנ"ו ואילך).

56) ראה בהנסמן בהערה 19 (וכ"ה ב־אוה"ת תשא ס"ע אתתקפא ואילך) דבחי' מתנה שבתורה היא בחי' טל תורה, סתים דאורייתא (שתתגלה בעיקר בתורתו של משיח).

57) מכות כג, סע"ב ואילך.

58) יתרו כ, א.

59) משפטים כד, ז. שבת פח, א. וראה פרש"י (משפטים שם, א), תוס' שבת (שם ד"ה כפה) דהקדמת נעשה לנשמע הי' קודם מ"ת. הרי"עות בזה נסמנו בתו"ש למשפטים שם ובמילואים שם סי' כז.

60) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ד. שה"ש כב, א. ובכ"מ.

61) יתרו יט, כ.

ומזה שגם שאר ח' הדברות היו חלק מהתגלות זו דמתן תורה, מובן שגם הן — עם היותן ציווים שע"פ טו"ד — שייכות הן לבחי' מתנה שב־תורה, כדלקמן.

ז. ידועה שיטת הרמב"ן "ועוד" דבח' דברות האחרונות שמעו בנ"י קולו של הקב"ה אבל לא הבינו "מה שנאמר, והוצרך משה רבינו לחזור ולפרשן בשבילם. ולכאו' אינו מובן: א) מהי התועלת בשמיעת קול הדב־רות מבלי להבינן? ב) מהו טעם החילוק בין ב' דברות הראשונות — ששמעו בנ"י מפי הקב"ה והבינו אותן, לח' דברות האחרונות ששמעו רק ה־קול?

והביאור בזה: ע"י הדברות "אנכי ולא יהי' לך" נמשכו לבנ"י האמונה בה' וקבלת עול מלכותו בדרך מתנה מלמעלה, כנ"ל, ולכן שמעו אותן "מפי הגבורה" שלא ע"י אמצעות משה. אמנם אין מספיק שאמונה וקב"ע אלו תהיינה אצל האדם באופן כללי, אלא צריכות הן להאיר עבודתו בקיום כאו"א מהמצוות, שבעת קיום מצוה פרטית יורגש אצלו "שמקיימה מפני אמונה וקב"ע אלו.

ובכדי לקשר ולחבר האמונה והקב"ע עם כאו"א מהמצות, לא הספיקה שמי־עת ב' דברות הראשונות לבד מפי הגבורה, אלא הי' צ"ל קול (וגילוי והמשכה מ)הקב"ה, בנ"י היו צריכים לשמוע כל עשה"ד — שבהן רמזות כל תרי"ג מצות התורה" — מפי הקב"ה.

אבל לאידך גיסא, מכיון שזה ש־הוצרכו לשמוע כל עשה"ד מפי הקב"ה הי' (לא מצד חלק ההבנה והשגה שבהדברות, כ"א) מצד הקב"ע והאמונה שלמעלה מטו"ד שצ"ל בקיום המצות, לכן לא שמעו בנ"י שאר הדברות באופן שיבינו אותן מפי הקב"ה [ואד־רבה: לא הי' ביכולתם לשמוע ולה־בין הדברות כפי שיצאו "מפי ה־גבורה"]. רק שמעו קול הקב"ה, שהקול דה' המשיך בשומעי הקול (בבנ"י) האמונה בה' וקבלת עול מל־כותו גם בח' הדברות — בקיום כאו"א מהמצות.

וזהו שאמרו בתשובות הגאונים "ה־עובר על הגורל כעובר על עשה"ד": עבירה על ענין הגורל היא דוגמת עבירה (לא רק על חלק ההבנה והשגה שבתורה, אלא) על בחי' "גורל" ש־בתורה — הן עשה"ד", שניתנו ל־ישראל בדרך מתנה וגורל מלמעלה, כנ"ל בארוכה.

ח. ע"פ כהנ"ל יובן מה שחלוקת א"י היתה ע"פ גורל דוקא: ענינה של א"י הוא כמש"נ "תמיד עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית

---

62) שם כ, ז.

63) ראה בהנסמן כתו"ש יתרו במילו־אים סי' ג'ד.

64) ל' הרמב"ן שם.

65) ועד שמברך (ומודיע) עובר לעש־יתן "קדשנו במצוותיו וציונו".

66) אוהרות הרס"ב — הובא בפרש"י משפטים כד, יב. הודעות בזה בפרטיות נסמנו בתו"ש יתרו במילואים סי' א.

67) ראה אוה"ת וד"ה אך בגורל ש־בהערה 40 דבחי' גורל בנפש האדם הו"ע האמונה שלמעלה מהשכל כו'.

68) עקב יא, יב.

שנה", שבה מאיר אלקותו ית' בגילוי, בלי ההעלמות והסתרים של עוה"ז [69]. ודבר זה שבעוה"ז הגשמי והחומרי יהי' מקום שבו יאיר אלקות בגילוי, הוא למעלה מעבודת הנבראים, ובא בדרך מתנה מלמעלה, וכמאמרז"ל [70] "ג' מתנות כו' א"י כו'".

ולכן גם אופן חלוקת הארץ הי־

---

69) ראה תו"א יג, א. לקו"ת פרשתנו פט, ג. שמע"צ צב, ג. ובארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז בסופו. ועוד.

70) נסמן לעיל הערה 22.

צ"ל ע"י גורל דוקא, שהיא חלוקה שלא ע"פ טעם ודעת של האדם, אלא מה' יפול הגורל ע"פ "השגחה עליונה".

וכשם שנת"ל דבחי' מתנה וגורל באה לאחרי שלימות עבודת הנברא, כן בנדו"ז: רק לאחרי הציווי "לרב תרבה גו' ולמעט תמעיט" — להכין הכל ע"פ טו"ד, אזי היתה הטלת הגורל, שעי"ז נתגלתה חלוקת א"י כמו שהיא ע"פ "השגחה עליונה" — בגילוי מאת הקב"ה.

(משיחת יום ב' דחנה"ש תשכ"ד)

מסעי ב

א. על הפסוק[1] „צו את בני ישראל ואמרת אליהם גו' זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותי'", מפרש רש"י — לאחר שמעתיק את התיבות „זאת הארץ אשר תפול לכם וגו'" — „לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין[2] נוהגות בחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי' סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות".

וצריך להבין:

א) מנ"ל לרש"י (אשר פירושו הוא לפי פשוטו של מקרא כידוע) דהטעם ש„הוצרך לכתוב" גבולי הארץ קודם כיבושה הוא בכדי שידעו בני ישראל לאחר הכיבוש איזהו מקומן של ה„מצות הנוהגות בארץ" — הלא בפשטות „הוצרך לכתוב" גבולי הארץ בנוגע ענין הכיבוש עצמו: לידע[3] עד היכן הם הגבולים של נחלתם בארץ כנען שעליהם לכובשה[4]?

ב) מהי האריכות וכפל הלשון בפירושו: „(לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ) ואין נוהגות בחוצה לארץ . . לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות"? — הו"ל לומר בל' קצרה: „לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי' סביב".

ג) מכיון שרש"י בא לפרש הטעם שהוצרך לכתוב גבולות הארץ, הרי מובן שפי' זה שייך ונוגע (גם ובעיקר) לתיבת „לגבולותי'" שבסיום הפסוק — ורש"י מעתיק התיבות „זאת הארץ אשר תפול לכם", שלכאורה אין להם שייכות עיקרית לפירושו, ותיבת „לגבולותי'" דעלה קאי מרומזת ב„וגו'"?

ב. אח"כ מעתיק רש"י את התיבות „תפול לכם" ומפרש: „על שם שנתחלקה בגורל בקראת חלוקה לשון נפילה. ומ"א אומר[5] ע"י שהפיל הקב"ה שריהם של שבעה[6] אומות מן השמים וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהם עוד כח".

בפשטות כוונתו של רש"י ליישב

---

1) פרשתנו לד, ב.

2) בדפוס ראשון ושני וברש"י כת"י „שאין נוהגות כו'".

3) עד"ז פי' הרלב"ג כאן.

4) דאף דלפרש"י אין זה במ"ע (ראה פרשתנו (לג, נג) „והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה" דלהרמב"ן (שם. ובהשגות לסהמ"צ מצוה ד' מהוספותיו) „זו מצות עשה היא יצוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה . . אבל רש"י פירש והורשתם אותה מיושבי' אז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה כו'"). הרי צריכים לדעת המקומות עליהם נצטוו להורישם מיושביהם (וראה אוה"ח כאן).

וראה (הפסוקים שהביא הרמב"ן בהשגות לסהמ"צ שם) דברים (א, כא) „עלה רש כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך גו'". עקב ט, כג. ראה יא, לא. יב, כט. ובפרשה לפני זה לא נשוב אל בתינו עד התנחל בנ"י איש נחלתו (מטות לב, יח) — הרי שהי' נוגע גם לבנ"י דבעבר הירדן מזרחה.

5) ראה במדרש כאן עה"פ (במדב"ר פכ"ג, ו. תנחומא ד). ולשון המדרש כמו שהוא בפרש"י הובא גם ברבינו בחיי כאן.

6) בכל הדפוסים שראיתי „ע'"! לבד דפוס ראשון ושני וברש"י כת"י „שבעה". וכן הובא ברבנו בחיי. ואולי הי' כתובה רק התחלת התיבה ובקו הסיום על אות האחרונה והשלימה המעתיק כפי דעתו.

הלשון "תפול לכם": איך מתאים לומר "נפילה" בשייכות לארץ? ומתרץ "על שם שנתחלקה בגורל נקראת . . ל' נפילה".

וצריך להבין:

א) לפרש"י "הארץ אשר תפול לכם" היינו שנתחלקה ע"י (הפלת) גורל — דבר שלא הוזכר בכתוב זה, הלא יש לפרשו כפשוטו: "זאת הארץ אשר תפול לכם" שהארץ — ארץ כנען תפול בידכם[7] (ברשותכם), ובסגנון זה הרי מתאימה ל' "נפילה" גם בשייכות לארץ[8].

ב) למה מביא רש"י פירוש שני ממ"א (שאין זה אלא במקום שלפני' הראשון יש קושיא ואי־הבנה — וב־פרט שפירושו השני ממ"א הוא רחוק לכאו' מדרך הפשט): איזה פרט מובן יותר לפי המ"א שאינו מובן לפי פי' הראשון "ע"ש שנתחלקה בגורל וכו'"?

ג. והביאור בכ"ז:

באם הכוונה ב"וידבר ה' גו' צו את בנ"י גו' זאת הארץ . . לגבולותי'" היתה רק בכדי שבנ"י ידעו מה שייך לא"י וצריך לכובשו[9] ומהו מחוצה לה, הול"ל "זאת נחלתכם בארץ כנען לגבולותי'" ותו לא; ומאחר שאומר גם "(זאת הארץ) אשר תפול לכם", שמוסיף ענין נתינתה ובאופן של "תפול לכם" — מבלי פעולה מצדכם, כ"א נתינה והפלה ע"י הקב"ה (דבר שאינו נוגע לקביעת הגבולות דכיבוש הארץ), הרי מוכח מזה שכוונתו לעוד איזה ענין בידיעת גבולות א"י השייך לנתינת הארץ ע"י הקב"ה, היינו שה־חיוב לדעת גבולות הארץ נוגע (גם) לדבר שענינו כלפי שמים.

נוסף על זה קשה קצת: אם נאמר שהמכוון בהודעת גבולי הארץ הוא רק למען ידעו בנ"י חלק הארץ שהם מחוייבים לכבוש וכו' — הי' צ"ל דיבור זה ליהושע, שכבר נאמר שאין משה מכניס את ישראל לא"י[10], כ"א יהושע[11] הוא שהכניס את בנ"י לארץ, והוא שכבשה ולו הי' ראוי לצוות על פרטי גבולות הארץ הנוגעים ל־כיבושה[12]? היינו שאע"פ שהדיבור — ככל הדברות — הי' צריך להיות למשה[13] — הו"ל לומר "צו את יהו־שע" (בכדי שידע הגבולות דהכבוש

---

7) כמו: ונפלתי ביד הערלים (שופטים טו, יח) ועוד.

8) ראה פרש"י לך (יב, ו) "שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ". ובפרט דגם לפרש"י — שנאמר ל' נפילה ע"ש נתחלקה בגורל, אין הכוונה שרק על הגורל נאמר כאן "תפול" — שאז הי' צ"ל "יפול" — כ"א של' נפילה קאי (גם) על (חלוקת) הארץ שנופלת לרשותכם (ע"פ הגורל) כלשון הכתוב "זאת הארץ אשר תפול לכם גו'" (ראה באר מים חיים בפרש"י). וראה גם רבנו בחיי כאן: "נקראת חלוקת הארץ נפילה ע"ש שנתחלקה בגורל . . וזה שהזכיר נפילה ל' הפלת גורל".

9) ואם ישנו איזה ענין בהודעת גבולות א"י כשלעצמה (ולא בשביל לידע מה לכבוש כו') למה לא הודיע פרטי הגבול לאברהם אבינו בברית בין הבתרים (לך טו, יח ואילך). או כאשר אמר לו (שם יג, יז) "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה".

10) חקת כ, יב.

11) פינחס כז, יח ואילך.

12) ראה יהושע א, ד. אבל לא הוזכרו פרטי גבולות הארץ כמו שנפרטו כאן.

13) ראה פרש"י ר"פ ויקרא.

וכו') — ולמה נצטווה משה[14] "צו את בנ"י ואמרת אליהם וגו'", מאחר שאי"ז דבר המסור ליד כאו"א מישראל[15].

ולכן מפרש רש"י, דמה ש"הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי' סביב" (היינו פרטי גבולות הארץ) הוא "לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ", ולכן על כל אחד מבנ"י לדעת גבולותי' עד היכן מקום חיובן.

ועפ"ז יומתק שהציווי הי' ע"י משה דוקא: כשם שכל המצות לפרטיהן[16], גם המצות התלויות בארץ, נאמרו ונמסרו לבנ"י ע"י משה, כמו"כ גם גבולות א"י — פרט ותנאי עקרי בקיום המצות התלויות בארץ — היתה צ"ל ג"כ ע"י משה דוקא.

ומעתה יובן למה לא העתיק רש"י גם תיבת "לגבולותי' " כנ"ל — בהיות שעיקר פירושו הוא לדייק ש"הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי' " (לא רק בשביל הכיבוש עצמו, אלא בעיקר) בשביל המצות ה"נוהגות בארץ", כנ"ל, וההכרח לפירושו זה בא דווקא מן התיבות "זאת הארץ אשר תפול לכם", כנ"ל.

---

14) וכמו בכיבוש ארץ סיחון ועוג (שנחלת בני גד ובני ראובן בעבר הירדן) — נחלת בני גד ובני ראובן — שלא מצינו בתורה (בס"ם חקת) שהודיעם פרטי הגבול לידע מה לכבוש.

וא"א לומר שהטעם לזה הוא מפני שכבשו כל השטח שבעבר הירדן, כי הרי מפורש (מטות לב, יז) "וישב טפנו בערי המבצר מפני ישבי הארץ".

15) ולכל היותר, שייך לשרי הצבא או לאנשי המלחמה היוצאים בצבא אבל לא לכל בנ"י.

16) ראה פרש"י ר"פ בהר.

ד. אמנם עדיין צריך להבין: הרי גם ארץ עבר הירדן כבשוה בנ"י ונעשית ארץ בנ"י, וכמפורש כבר[17] דעבר הירדן היא "נחלתנו אלינו" (של בני גד וראובן) כמו שאר "בנ"י איש נחלתו מעבר לירדן והלאה", וא"כ הרי גם גבולותי' צריכים להיות ברורים[18] בכדי לקיים שם מצות הנוהגות בארץ של שבטי ישראל[19]?

ולכן מוסיף רש"י ומדגיש "(לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ) ואין נוהגות בחוצה לארץ . . לומר לך מן הגבולות הללו ולפנים המצות נוהגות", ר"ל, שעפ"י פשש"מ אין המצות נוהגות אלא בפנים מן הגבולות הללו של ארץ ישראל, אבל לא מחוצה להם, היינו גם לא בעבר הירדן[20].

---

17) מטות לב, יח־יט. וראה ג"כ דברים ג, יח. ושם (ג, כ) וירשו גם הם.

18) ראה דברים ג, יב־יז, דמבאר מה ש"נתתי" להשבטים אבל אינו מציין פרטי הגבול כמו שנפרט כאן "מצרני גבולי רוחותי' סביב" של א"י.

19) וגם בפשוטו של מקרא שייך "עבר הירדן" למצות ד"הארץ", דהרי השש ערי מקלט היו ג' בא"י ג' בעבר הירדן, ועוד שקולטות ביחד דוקא (פרש"י פרשתנו לה, יג).

20) ראה פרש"י לך (טו, כ. פרש"י דברים ג, יג) דארץ עוג ניתן לאברהם. אבל מ"מ המצות נוהגות רק ב"זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותי'" ולא בעבר הירדן (וראה אוה"ח מטות לב, ז. דברים ב, כ. ג, יג).

[וגם מקום שכבשו בנ"י אחר כיבוש כל א"י שבספרי אי' (עה"פ (עקב יא, כד) "כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהי' גו'") ש"המצות נוהגות שם" א) לא הובא זה בפרש"י בפ' עקב. ב) גם בפרש"י ביהושע (א, ג) שהביא הדרשה עה"פ "כל מקום גו' " מספרי הנ"ל מסיים רק "יהי'

ה. עפ"י כהנ"ל יובן מה שממשיך רש"י בפירושו על "תפול לכם" ומפרש — "על שם שנתחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה":

לפי המבואר בפרש"י דלעיל, שה־טעם שהוצרך לכתוב גבולי הארץ הוא בכדי "לומר לך מן הגבולות הללו ולפנים המצות נוהגות"; ושההכרח לפרש כן הוא לשון הכתוב "הארץ אשר תפול לכם", שמשמעה שהיא נתונה לכם מהקב"ה, ולכן מחוייבים בה בכמה מצות שאינן נוהגות מחוצה לארץ כנ"ל — א"כ אינו מובן למה תפסה התורה בל' "תפול", (שתוכנה נפילה וגריעותא — בפשוטה כמשמעה) ולא אמר בל' "אשר תקום לכם" וע"ד מש"נ ויקם שדה עפרון [21].

(דבשלמא אם היינו מפרשים שה־טעם שהוצרך לכתוב גבולות הארץ הוא רק למען דעת עד היכן לכבוש (וכיו"ב), הי' אפשר לפרש "זאת הארץ אשר תפול לכם" — תפול לרשותכם, אבל מכיון שא"א לפרש ככה, כנ"ל, אלא שהטעם הוא "לומר לך" מקומו של קיום המצות התלויות בארץ, הרי עפ"ז הפי' ד"זאת הארץ אשר תפול לכם" הוא שתפול (ותנתן) לכם מאת הקב"ה, שלכן היא מקום מיוחד למצות שאין נוהגות מחוצה לה — הרי א"מ כנ"ל: למה נקט קרא ל' נפילה שהיא היפך קימה ועלי') ?

ולייישב קושיא זו מפרש רש"י שה־לשון "תפול לכם" הוא "ע"ש שנת־חלקה בגורל נקראת חלוקה ל' נפילה", היינו ש"תפול" אינו מדבר בכללות הארץ, כ"א בחלוקתה (לשבטים) שרק זה (ולא הכיבוש) הי' ע"י גורל, וע"ש שהחלוקה היתה ע"י הפלת הגורל "נקראת חלוקה לשון נפילה" [22].

אך עפ"ז קשה [23], דהרי אין המדובר

קדש ויהי' שלכם" ולא ש"המצות נוהגות שם"]

וראה ע"ד ההלכה בפרש"י סנהדרין יא, ב ד"ה על שתים. פרש"י מנחות פג, ב ד"ה כל הארצות (דמביאין עומר מעבר הירדן). וראה גם פרש"י פסחים נב, ב. פרש"י כתו־בות קי, א ד"ה שלש ארצות. ועוד (דעבר הירדן נק' א"י).

ושקו"ט בכ"ז בארוכה בתשב"ץ ח"ג סי' קצח. כפתור ופרח פ"י (פמ"ח). ברכי יוסף או"ח סי' תפט סק"ד. ועי' ברכי יוסף (שם. ועד"ז כתב בסדרי טהרות (להרה"ג כו' מ־ראדזין) בכלים פ"א מ"ו) בסופו, דמסיק (ע"פ הכפו"פ) דמ"ש רש"י "עבר הירדן" במקומות הנ"ל אין הכוונה לארץ סיחון ועוג, כ"א היא חלק "מערבה מגוף א"י ממש". ולדעת רש"י עבר הירדן ממש (היינו ארץ סיחון ועוג) נקרא חו"ל בערך א"י ואין מביאין ממנה עומר ובכורים ושתי הלחם. עי"ש. וראה אוצר הספרי (להגר"מ זעמבא) בריש ספרי זוטא (ע' כט ואילך). וראה צפע"נ כלאים פ"א צד 5 ע"א (הובא ב־מפענח צפונות ע' קנב) דעבר הירדן "יצא מכלל חוץ לארץ ולכלל א"י לא בא". ובמכתבי תורה מכתב יד (הובא במפענח צפונות שם) ד"הוה רק גדר דין ולא קדושת א"י עצמה".

---

21) ח"ש כג, יז.

22) ומתאים עם משנ"ת בפרש"י הקודם, שכוונת הכתוב ב"זאת הארץ אשר תפול לכם" היא בשייכות לעניין נתינתה מאת הקב"ה, שמצד זה היא מקום הנוהג בה מצות וכו' כי "הגורל הי' ע"פ רוה"ק" ו"לכך נאמר ע"פ ה'" (פרש"י פינחס כו, נד. נו. וראה ספורנו כאן). ועד"ז הוא לפי פי' ה"מ"א "שהפיל הקב"ה כו'".

23) וגם קשה: דאם מצד חלוקת א"י בגורל נאמר ל' נפילה, הול"ל הלי תפול במקום שמפרש (פינחס כו, נה) "אך בגורל

בתחלת פרשה זו בחלוקתה של הארץ לכל שבט[24], כ"א על כבוש ארץ כנען כולה, שהיא נחלת כל ישראל (והגבולות הם שבין כללות א"י וחו"ל), וא"כ איך אפשר לומר שהמכוון ב־"תפול (הארץ) לכם" (לכל ישראל) הוא לחלוקת הארץ לכל שבט בפ"ע עפ"י הגורל[25]? ועוד ועיקר: הול"ל "אשר תעלה לכם" שהוא ג"כ ל' ב־גורל ואדרבא: א) דוקא ל' זה כבר למדנו (בגורל דיוהכ"פ). ב) כאן מדובר בקביעת החלוקה ע"י הגורל (וכמש"נ על פי הגורל תחלק גו') וזהו בעליתו ולא בעת שמפילים הגורל. וכבר פרש"י בנדו"ד[26]: והגורל כו' שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו. — בכדי להורות ג"כ על הקימה וה־עילוי הנעשה בהארץ*[26]?

ולכן מביא רש"י פי' ממדרש אגדה ש"ע"י שהפיל הקב"ה שריהם של שבעה אומות וכפתן לפני משה וכו', שעפ"ז מיושבת הל' "תפול" גם בנוגע לכללות הארץ[27].

ולאידך גיסא, אין פי' זה השני מספיק, להיותו רחוק מפשט הכתובים ורק "אגדה", כי אין רמז לכל ענין זה בפשטות הפסוק. נוסף לזה שדוחק גדול לפרש כן "תפול": א) עפ"י מדרש האגדה קאי תפול על השר ולא על הארץ — וע"פ פשש"מ קאי "תפול לכם" על "זאת הארץ". ב) בהפסוק נאמר "תפול" ל' עתיד, וב־מדרש אגדה מפרש "שהפיל" בעבר[28].

ולכן מביא רש"י פי' הא' — ואדרבא לראשונה, כי הוא העיקר.

ו. מ"מ"ינה של תורה" שבפרש"י זה:

"ארץ" קאי על כנסת ישראל[29], ו"זאת הארץ אשר תפול לכם" קאי על ירידת הנשמה למטה, שירידה זו — מכיון שאינה בסדר והדרגה כ"א מאיגרא רמה לבירא עמיקתא — היא כמו נפילה.

ומרמז רש"י "לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ כו' מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות" — הכוונה בירידה ונפילה זו היא בכדי לקיים מצות מעשיות שהם "תלויות בארץ"

יחלק את הארץ", ולא כאן דלא נזכר "גורל" כלל.

24) שעד"ז מדובר בפ' פנחס שם. וב־פרשתנו (פסוקים לפנ"ז (לג, נד) ובכמה פסוקים לאח"ז (לד, יג)).

25) אך מ"מ מביאו כאן רש"י בפשוטו של מקרא (ואינו כותב שאינו מתיישב ע"ד הפשט), כי מכיון שפי' שמה שנכתבו ה־גבולות הוא לידע המקום שבו נוהגות ה־מצות — הרי כו"כ מהמצות הנוהגות בארץ הוא דוקא לאחרי ירושה וחלוקה (שעפ"י הגורל), ראה פרש"י שלח טו, יח. פרש"י ר"פ תבוא.

26) פנחס כו, נד.

*26) והרי לכללות הארץ הייתה קימה ועלי'.

ומ"מ אין פי' זה מושלל לגמרי (שלכן מביאו רש"י ובתור פי' ראשון), כיון שע"י הפלת הגורל שע"ז נתחלקה לשבטים נפל כל חלק משייכותו לכל בנ"י — לשייכות לשבט א' בלבד.

27) ראה דפוס ראשון דמסיים (בפי' ה־מ"א) "לכך כתב לשון נפילה".

28) אבל זה שבכתוב נאמר "תפול לכם (לבנ"י)" וע"פ המ"א "כפתן לפני משה" אינו קושיא, כי כבר פרש"י (חקת כא, כא) "משה הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור".

29) תו"א א, ג. ובכ"מ.

ואפשרות דוקא בתוך "הגבולים" של הארץ הלזו הגשמית [30].

וע"י שהנשמה יורדת למטה ומקיימת את המצות מעשיות, הרי נוסף ע"ז שהיא משלימה את כוונת ירידתה לתקן את הגוף וגה"ב [31], הנה מצד המעלה שבמצות מעשיות (מצד עצ־מם) [32], היא מתעלית בעילוי עצום — יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה [33].

אך עפ"ז צריך להבין: מכיון שע"י קיום המצות למטה נעשה עלי' בה־נשמה, א"כ למה נא' "תפול לכם" לשון נפילה?

ומפרש רש"י "על שם שנתחלקה הארץ בגורל נק' חלוקה לשון נפילה", שבזה נרמז: ע"י ירידת הנשמה למטה בגוף וגה"ב, שאהבה ויראה שבנשמה הם בבחי' נפילה לגבי גילוי אהבה ויראה שהי' לה להנשמה טרם ירידתה למטה [34], הנה דוקא ע"י נפילה זו מגיעה [35] לעבודה שלמע' מטו"ד הבאה מבחי' "גורל" שבנשמה — היינו עצם הנשמה [36].

וממשיך רש"י "ומ"א אומר ע"י שהפיל הקב"ה שריהם . . ובפתן לפני משה כו'", והיינו: א) שע"י קיום המצות בארץ ב) ושעבודתו היא למע' מטו"ד (שמאירה אצלו בחי' "גורל" שבנשמה), הנה הקב"ה מפיל וכופת [לפני בחי' משה שבכאו"א [37]] את כל המונעים ומעכבים,

ואז בנקל יוכל לכבוש הארץ ולעשות לו ית' דירה בתחתונים, שאז כל העולם כולו יהי' בדוגמת א"י ש"עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" [38], וכמחז"ל עתידה א"י שתת־פשט בכל העולם כולו [39].

(משיחות ש"פ מסו"מ תשכ"ו, תש"ל)

---

30) וזה מתאים גם עם ענין "הארץ אשר תפול לכם" כפשוטו — שהרי ענין הכניסה לא"י הוא בשביל קיום המצות במעשה דוקא (ראה לקו"ת ר"ם שלח. שם לח, ב. ובכ"מ).

31) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

32) ראה אגה"ק סו"ס כ'.

33) לקו"ת בהר מב, ב. ובכ"מ.

34) ראה תניא פל"ז (מח, סע"א).

35) ראה עד"ז תו"א ר"פ וישב (כז, א): הנשמה אע"פ שמוציאה . . אהבה ויראה הגלוים להתלבש בגוף וה"ב הנה ע"ז יש לה יתרון בבחי' רעו"ד כו'. ע"ש, ובהג־הות להמאמר באוה"ת וישב (רנד, ב ואילך).

36) ראה בהנסמן במפתח ענינים בתו"א ערך "גורל". וראה ד"ה אך בגורל יחלק את הארץ — אוה"ת פינחס (ע' א'נט ואילך). סה"מ תרכ"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו פ"ד"ה (סה"מ קונטרסים (ח"ב) ע' שסז ואילך).

37) תניא פמ"ב.

38) עקב יא, יב.

39) ראה יל"ש ישעי' רמז תקב. נתבאר בלקו"ת פרשתנו פט, ב ואילך.

הוספות

שיחות ומכתבים

הוספות

במדבר 133
חג השבועות 135
נשא 185
בהעלותך 191
שלח 195
ר"ח תמוז 201
קרח 203
יב־יג תמוז 207
בלק 254
פינחס 255
בין המצרים 266
מטות־מסעי 295
ימי הקיץ 298

במדבר

להההערה מהרמב"ן במדבר (א, מה) — שייך יותר לענין דפ"נ מאשר למעמד וכו', אבל ראה כתובות (קה, סע"ב) — וע"פ המבואר שם יובן ג"כ מה שנתקבל זה לרצון אצל רבותינו נשיאינו, למרות הפס"ד בשו"ע חו"מ סו"ס רמט (וביותר יוקשה עפמש"כ בסמ"ע שם: ואינו מוכיחן כו'). אלא שדייקו חז"ל שם „המביא" (ולא „הנותן" סתם — שכולל גם זה שלחצו עליו) „דורון" (עפמשנ"ת ברמ"א שו"ע יו"ד סו"ס רנא) „ביכורים" (עיין במס' ביכורים. וד"ל). ואכמ"ל.

(ממכתב ג' תמוז, תשכ"ו)

במה שהעיר בלקו"ת במדבר (ד"ה וספרתם טוס"א) שכ' „בפרות שנשאו את הארון בימי דוד" — דהרי הי' זה קודם מלכות שאול אפילו כדמוכחי קראי.

— ולהעיר אשר בביאור ענין זה בסהמ"צ להצ"צ מצות העומר וספירה ס"א אין התיבות „בימי דוד" —

אבל עפמש"כ ש"א ז, ב. ש"ב ה, ד־ה. ש"ב ו, ג. מוכח שבמאורע דפרות שנשאי הי' דוד בן י"ז שנה. ומודגשת השייכות דוישרנה הפרות לדוד במרז"ל (ע"ז כד, ב. מדרש שמואל וילש"ש במקומו ועוד) שאמרו השירה הודו לה' גו' שזה ציוה דוד לאמר לפני הארון (דה"א טז). וראה פי' הרד"ק בדה"א שם שעפ"ז יובנו גם עוד דעות שע"ד שירת הפרות.

שייכות ענין שירת הפרות לדוד ע"פ חסידות — עיין הצ"צ על התהלים סי' צ"ח. וד"ה הודו לה' (ס' המאמרים תרכ"ז).

(ממכתב כ' אייר, תש"ז)

* * *

שנשאו את הארון בימי דוד כתיב וישרנה*: הי' זה בימי שמואל ושנים רבות קודם שמלך דוד, וי"ל הטעם שבכ"ז מייחס זה לדוד, מפני שייכות השיר לדוד — ע"פ נגלה (ב"ר ספנ"ד), וע"פ חסידות (כמובן כאן בלקו"ת עי"ש. וכן בהצ"צ לתהלים צח, א. בד"ה הודו לה' תרכ"ז ועוד).

(מרשימת מנ"א ה'תשי"ט, שנת השבע)

---

*) כ"כ בלקו"ת במדבר י, ב. המו"ל.

חג ה"ש

א. בנוגע צום סדר וואס איז געווען פון ר"ח סיון [דעם טאָג וואס „באו מדבר סיני" [1], וואס דאָן האָט זיך שוין אָנגעהויבן די הכנה צו מ"ת [2] ביז דעם טאָג ווען ס'איז געווען מ"ת — פסק'נט דער אַלטער רבי [3] להלכה, אַז בשני בחודש האָט משה רבינו געזאָגט צו אידן „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'" [4]; בשלישי בחודש האָט ער זיי געזאָגט מצות הגבלה — „השמרו לכם עלות בהר וגו'" [5]; און ברביעי בחודש האָט ער זיי געזאָגט מצות פרישה — „היום ומחר ויהיו נכונים ליום השלישי" [6], און בשישי בסיון איז געווען דער טאָג „שבו ניתנה התורה" [7].

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק אויך בנוגע צו „זמן מתן תורתנו" שבכל שנה ושנה [וואס יעדער יאָר גיט דער אויבערשטער די תורה פון דאָס נאיי. און נאָך אין אַ העכערען אופן [8], וואָרום ס'איז דאָך „מעלין בקודש" [9], אַז בכדי צו מקבל זיין די תורה בחגה"ש, פאַדערט זיך אַז פון ר"ח סיון אַן זאָל מען מאַכן מעין פון די זעלבע הכנות (און מיטן זעלבן סדר) וועלכע זיינען געווען צו קבלת התורה בפעם הראשונה.

ב. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים דעם ביאור אין דעם סדר ההכנות צו קבלת התורה, ווי ס'איז געווען בפעם הראשונה:

די ערשטע הכנה וואס איז געווען בר"ח סיון (דעם טאָג וואס „באו

---

1) שבת פו, ב. רש"י יתרו יט, א.
2) ראה תו"א סז, ג. קט, ג. וראה בארוכה במאמר ד"ה בחודש השלישי שנאמר בההתוועדות.
3) הל' פסח ס"ס תצד.
4) יתרו שם ו.
5) שם יב.
6) שם יו"ד — יא.
7) לשון אדה"ז שם.
8) כמובן גם מהמבואר באגה"ק סי"ד.
9) ברכות כח, א. וש"נ.

מדבר סיני") איז — „ויחן שם ישראל נגד ההר"[10], „ויחן" לשון יחיד, ווי רש"י זאגט „כאיש אחד בלב אחד".

אז טראץ דעם וואס זיי זיינען געווען ששים רבוא (מלבד הנשים והטף), און ס'איז געווען צווישן זיי פארשידענע חילוקים מן הקצה אל הקצה, פונדעסטוועגן זיינען זיי געווען ניט נאר „כאיש אחד" נאר אויך „בלב אחד", מיטן זעלבן רצון און מיט די זעלבע תשוקה און ביינקעניש צו דעם זעלבן ענין (— קבלת התורה).

און דער פשט איז ניט אז בא זיי איז געווען בלויז דער זעלבער רצון און תשוקה (אבער זיי זיינען פארבליבן פארשידענע מענטשן), נאר זיי זיינען געוואָרן „כאיש אחד". און ווי ס'איז ידוע דער ביאור אין מצות „ואהבת לרעך כמוך",

[דלכאורה: ווי קען תורת אמת פארלאנגען[11] אז מען זאל ליב האבן א צווייטן אידן אזוי ווי זיך אליין, בשעת אז „יענער" און „ער" זיינען צוויי באזונדערע מענטשן? איז דער ביאור אין דעם]

אז דאס איז מצד דערויף וואס אלע אידן זיינען „גוף אחד"[12].

און ווי ער זאגט אין ירושלמי[13] בנוגע צו לא תקום, אז דאס איז בדוגמת ווי ס'איז ניט שייך אז איין האנט זאל מעניש זיין די צווייטע האנט, וואָרום „כל ישראל גוף אחד הן"[14].

וואס דאס איז דער ביאור אין דעם וואס עס שטייט „ויחן" לשון יחיד:

וויבאלד אז דעמולט האט זיך דערהערט בגילוי בא אידן ווי זיי אלע זיינען איין מענטש, איז בשעת מען רעדט וועגן איין מענטשן מוז מען רעדן וועגן אים בלשון יחיד („ויחן"), און ס'איז גאר ניט שייך צו רעדן וועגן אים בלשון רבים („ויחנו").

ג. בשעת אז אידן זיינען „כולנו כאחד" זיינען זיי א כלי צום „ברכנו אבינו"[15] — איז נאך דעם וואס אידן זיינען געווען „כאיש אחד בלב אחד",

---

10) יתרו שם ב.

11) ראה רמב"ן עה"פ (קדושים יט, יז): „כי לא יקבל לב האדם שיאהב את חבירו כאהבתו את נפשו וכו'".

12) סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. וראה גם תניא פרק לב. קונטרס אהבת ישראל.

13) נדרים פ"ט ה"ד.

14) קה"ע שם.

15) כמבואר בתניא שם.

האבן זיי (גלייך אויף מארגן) באקומען די ברכה [און הבטחה] פון אויבערשטן: „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'".

און די שייכות מיוחדת פון „ויחן" לשון יחיד צו „ממלכת כהנים":

דער ענין פון א כהן איז וואס ער איז משרת לפני הוי' [16] [וואס דערפאר איז א כהן מוזהר על הטומאה, בכדי ער זאל זיין שטענדיק גרייט לשרת את הוי' *[16]], און ווי באלד אז דער אויבערשטער איז אחדות הפשוטה, דעריבער איז די הכנה און כלי צו לשרת את הוי' אז אויך אידן זאלן זיין באחדות.

און ווי מען זעט אויך אין דער מצוה פון ברכת כהנים אז „כל כהן דהוא לא רחים לעמא כו' לא יפרוס ידוהי לברכא לעמא" [17], ביז אז אויך אין דעם נוסח הברכה זאגט מען „וצונו לברך את עמו ישראל באהבה" — ווי‌ילע (ברכת) כהנים האט א שייכות מיוחדת מיט אהבה און אחדות.

ד. נאך דעם ווי אידן זיינען געווארן אין א דרגא פון כהנים [ובפרט לויטן פירוש אז „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" מיינט כהנים גדולים [18]], האט דאך בא זיי געקענט ווערן (מצד עילוי המצב שלהם) א תשוקה צו ארויפגיין אויפן הר סיני „אל ה'" [19] — האט מען זיי דעריבער געדארפט גלייך דעם טאג נאכדעם באווארענען „השמרו לכם עלות בהר וגו'" [5]. ביז אז מען האט זיי געדארפט מתרה זיין „כל הנוגע בהר מות יומת" [5] און „פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב" [19].

ובדוגמת הידוע אז בשעת מען האט אנגעזאגט אהרן'ען „ואל יבא בכל עת אל הקודש" [20], האט מען אים געדארפט מוסיף זיין א זירוז מיוחד („ולא ימות" [20]) — ווי‌ילע, מצד עילוי המצב שלו האט ער געהאט א תשוקה און צמאון צו גיין אל הקודש [21].

---

16) ע"ד לשון המשנה — סוף מס' מדות.

*16) מו"נ ח"ג פמ"ז. ושם: „ולרוב הצורך להיות כהן גדול במקדש תמיד .. הוזהר מלטמא למת ואפילו לאלו הקרובים". וראה לקמן הערה 18 ש„ממלכת כהנים" היא כהנים גדולים.

17) זח"ג קמז, ב.

בשו"ע אדה"ז סקכ"ח סי"ט שולל רק „כהן השונא כו'". אבל מזה שמסיים שם „ועל זה תקנו כו' באהבה" מוכח שב"כ צ"ל באהבה, וי"ל דענין „כהן השונא" הוא בנוגע לסכנה דוקא.

18) בעה"ט יתרו שם ו. וראה אגדת בראשית פ' ע"ט [פ']: „שכולם נקראו כהנים בסיני שנא' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים .. כל אחד ואחד מהן כאילו כהן גדול כו'".

19) יתרו שם כא.

20) אחרי טז, ב. וראה פרש"י שם.

21) וזהו מ"ש רש"י (שם, א) משל לחולה כו', שכוונתו בזה: דזה מה שהוזקק אהרן לזירוז מיוחד הוא לפי שהי' בבחי' „חולת אהבה" — ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 121.

ה. נאָך דעם ווי מען האָט זיי אַנגעזאָגט „השמרו לכם עלות בהר", האָט מען געדאַרפט באַוואַרענען אַז בא זיי זאָל ניט זיין דער צווייטער קצה, צו אַראָפלאָזן זיך אין עניני העולם.

און דעריבער האָט מען זיי אַנגעזאָגט גלייך דעם טאָג נאָכדעם מצות פרישה אַז זיי זאָלן זיין אָפגעשיידט פון עניני העולם, אפילו פון דברים המותרים. און כאָטש אַז דער ענין פון „תגשו אל אשה" איז (בזמנים המיוחדים*[21]) א מצוה — איז בשעת מען האָלט בא מ"ת, דאַרף מען זיין אָפגעשיידט פון אָלע עניני העולם, און מען דאַרף זיין פאַרנומען בלויז מיטן גרייטן זיך צו מקבל זיין די תורה.

ו. כאמור לעיל (סעיף א), אַז בכל שנה ושנה, פאַר קבלת התורה, דאַרפן זיין די אָלע הכנות הנ"ל:

די ערשטע הכנה איז — „ויחן" (לשון יחיד) „כאיש אחד בלב אחד". וואָס דאָס איז דער ענין פון „מבצע אהבת ישראל".

און דערנאָך קומט די צווייטע הכנה „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וואָס דאָס איז כולל די אָלע אַנדערע מבצעים, ובפרט „מבצע חינוך" און „מבצע תפילין" (כדלקמן ס"ז וח'), וביחוד די מבצעים וואָס זיינען פאַרבונדן מיטן ענין פון „סור מרע", צו מאַכן א מחיצה והבדלה צווישן אידן מיט שאר ענינים

[ווי „מבצע כשרות האכילה ושתי"" און „מבצע טהרת המשפחה". ועד"ז אויך „מבצע מזוזה" וואָס טיילט אָפ די אידישע הויז פון גאָס]

וואָס דורך דעם ווערן אידן א „גוי קדוש", קדוש ומובדל.

ז. אויפן פסוק „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" זאָגט דער מעזריטשער מגיד[22]: „שתמליכו שרים שלמעלה" [„כהנים" מיינט (אויך) שרים[23], און „ממלכת כהנים" — די וואָס זיינען ממליך די שרים].

וואָס אין איינפאַכע ווערטער הייסט עס: אַז אידן האָבן די דיעה און זיי זיינען די בעלי־בתים אויף ממליך זיין די שרים שלמעלה, וואָס פון זיי ווערן נשתלשל די שרים און מלכים שלמטה וואָס אין זיי היינגט אָפ די הנהגה פון די מדינות. און וויבאַלד אַז אידן זיינען בעלי־בתים צו ממליך זיין די שרים

---

*21) ראה כתובות סא, ב במשנה.

22) אור תורה לד, א.

23) פרש"י עה"פ (יתרו שם, ו).

שלמעלה — איז דאָך מובן, אז אידן האָבן א דיעה און זיי זיינען די בעלי־בתים אויף דער הנהגה פון דער גאַנצער וועלט.

און דאָס איז אויך די שייכות מיוחדת פון „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" מיט „מבצע חינוך":

דאָס וואָס א איד האָט בכח ממליך זיין שרים [ד. ה. אַפּפּסקנען וויר עס זאָל נתמנה ווערן פאַר א שר] איז דאָך בדוגמת „צדיק גוזר והקב"ה מקיים" [24] — קען דאָך א איד טראַכטן באַ זיך: ווי קומט ער צו אַזא מדריגה ?

איז דער ענטפער אויף דעם: „כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה, מבטלה בשבילו" [25]. איז דאָך דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז בשעת א איד פאַרנעמט זיך אין „מבצע חינוך", צו מקרב זיין בני עמי הארץ און לערנען תורה מיט זיי

[וואָס ווי געוועדט כמה פעמים, איז איצטער דאָ א גאַלדענע געלעגנהייט צו טאָן בהנ"ל. וואָרום אויך אַן עם הארץ איז איצטער אין אַזא מצב, אַז באַ אים איז לייכט צו פּועלן ער זאָל מסכים זיין אַז מען זאָל לערנען תורה מיט זיינע קינדער. ביז אַז דערנאָך דאַנקט ער אַפּ פאַר דעם וואָס מען האָט געמאַכט זיינע קינדער פאַר תלמידי חכמים]

האָט ער בכח צו ממליך זיין שרים וכו'.

ח. ועד"ז איז אויך בנוגע צו „מבצע תפילין":

די כוונה פון מצות תפילין [וואָס די כוונה איז א חלק פון דער מצוה [26]] איז לשעבד הלב והמוח [27]. און דורך דעם וואָס א איד איז זיך משעבד צום אויבערשטן, אַז ער ווערט דעם אויבערשטנס אַן עבד — באַקומט ער דעם כח פון אויבערשטן [„הממליך מלכים (מצד דערויף וואָס) ולו המלוכה" [28]] צו ממליך זיין שרים ומלכים.

וואָס דאָס איז וואָס עס שטייט אויף תפילין „וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך" [29], וואָרום דורך דעם וואָס א איד איז זיך

---

24) ראה שבת נט, ב. כתובות קג, ב. סוטה יב, א. תנחומא וירא יט.
25) ב"מ פה, א.
26) ראה ב"ח או"ח סי' ח'.
27) שו"ע אדה"ז סכ"ה סי"א.
28) פיוט וכל מאמינים.
29) ברכות ו, א.

משעבד צום אויבערשטן, האט ער בכח צו משעבד זיין די גאנצע וועלט צו אידן, ביז אין אן אופן פון „ויראו ממך" אז „תפול [30] עליהם אימתה ופחד".

ט. בשעת מען טוט אין „מבצע חינוך" צו מקרב זיין א בן עם הארץ און פועלן בא אים ער זאל זיך פירן ווי עס פאסט פאר איינעם פון „ממלכת כהנים וגוי קדוש", קען מען דאך ארייננגיין אין א התלהבות צו וועלן משפיע זיין אים „רוב טובה" [31] און מאנען פון אים באלד די העכסטע מדריגות —

אויף דעם קומט די באוואַרענישׂ פון „מצות הגבלה", „הגבל את ההר וקדשתו", אז מען דארף וויסן אז עס זיינען נאך דא ענינים וועלכע מען קען דערווייַלע ניט מאנען פון אים.

און ווי דער רמב"ם זאגט [32] בנוגע צו חינוך אז בשעת מען דארף פועלן אויף א קינד צו לערנען תורה, דארף מען אנהויבן מיט אן ענין פון שלא לשמה.

קען מען דאך מיינען, אז וויבאלד בנוגע צו א צווייטן אידן זאגט מען אים אן ער זאל ניט מאנען פון אים אזוי פיל (מצות הגבלה) איז בנוגע צו זיך מאכט אויך ניט אויס אז די הנהגה זאל זיין באופן כזה — אויף דעם קומט גלייך דערנאך דעם נעקסטן טאג „מצות פרישה", אז בנוגע צו זיך דארף זיין „אל תגשו גו' וכבסו שמלותם", וכתורה הידועה פון רבותינו נשיאינו אויף דעם [33].

יו"ד. בנוגע לפועל איז כדאי וטוב, אז בכל יום פון די ימי ההכנה צו קבלת התורה — ד. ה. פון ר"ח סיון אן ביז זמן מתן תורתינו — זאל מען טאן ביתר שאת וביתר עז אין אלע פעולות פון הפצת היהדות תורה ומצוותי', וואס די אלע פעולות וועלן נרמז (נכלל) אין די צען מבצעים כלליים, כמדובר כמה פעמים.

און בכדי אז די פעולות זאלן זיין בהצלחה, איז נכון במאד אז יעדערער פון די מתעסקים און מתעסקות אין די פעולות, זאלן געבן צדקה בכל יום

---

30) לשון הכתוב — בשלח טו, טז.

31) להעיר מתענית כג, א.

32) בפיהמ"ש ר"פ חלק ד"ה וכת חמישית. וראה הל' תשובה פ"י ה"ה. ושם ה"ב, שעבודה מאהבה „היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לזה והיא מעלת אברהם אבינו כו'".

33) היום יום ע' נט.

(מימים אלו), פאר די שקיעה[34] וואס אויף צדקה שטייט „אני בצדק אחזה פניך"[35].

ומה טוב, אז מ'זאל געבן צדקה דריי מאל בכל יום, וואס בתלתא זמני הוה חזקה.

יא. נאך א נקודה עיקרית: אזוי ווי די פעולות הנ"ל קומען דאך אלס הכנה צו קבלת התורה — איז דאך מובן, אז נוסף צו די הכנות הנ"ל דארף זיין א הכנה וואס איז מעין הענין: אז בכל יום ויום פון די ימי ההכנה צו קבלת התורה, זאל מען מוסיף זיין בלימוד התורה (אויף די שיעורים הקבועים) סיי ביום און סיי בלילה[36].

און בכדי אז די הוספה בלימוד התורה זאל זיין א חזקה, וואס בתלתא זמני הוה חזקה, איז נכון במאד אז אויסער די הוספה ביום און די הוספה בלילה זאל מען מוסיף זיין אויך א דריטן מאל (ביום אדער בלילה).

ויהי רצון, אז יעדערער זאל טאן בכל הנ"ל (סיי אין די פעולות בהמבצעים, סיי אין די הוספה בלימוד התורה) כפי יכלתו, און נאך מער מכפי יכלתו,

און אז צוזאמען מיט דער הכנה צו קבלת התורה בשמחה ובפנימיות זאל מען זיך גרייטן אויך צו קבלת פני משיח צדקנו

[וואס אויך דעמולט איז כאטש אז „קהל גדול ישובו הנה"[37] וועלן אבער אלע זיין „כאיש אחד בלב אחד"]

בקרוב ממש ובעגלא דידן.

(משיחות אור לר"ח סיון ה'תשל"ז)

---

34) ראה שער הכוונות תפלת ערבית ד"א. נגיד ומצוה תפלת שחרית. ובכ"מ. וראה לקו"ש ח"ט ע' 292 ואילך.

35) ב"ב י, א. שו"ע אדה"ז סוסצ"ב.

36) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ו וש"נ.

37) ירמ' לא, ח.

א. אע"פ אז די הכנות וואס בערב שבת וערב יום טוב זיינען נידעריקער פון דעם ענין וואס טוט זיך אויף בשבת וביו"ט,

ועאכו"כ, אז דאס איז אזוי בנוגע צו די הכנות פון ערב שבועות [אנהויבנדיק פון ר"ח סיון אן, וואס דאן הויבן זיך אן די הכנות צו מ"ת]. וואס וויבאלד אז ביז די לעצטע רגע וואס פאר מ"ת איז נאך אלץ געווען די גזירה און מחיצה וואס טיילט אפ צווישן "עליונים" און "תחתונים" [1], איז דאך במילא פארשטאנדיק אז די ענינים וועלכע טועהן זיך אויף דורך די תחתונים פאר מ"ת (ווען ס'איז דא די גזירה אז "לא יעלו לעליונים" [2]) זיינען באין ערוך צו דעם ענין וואס טוט זיך אויף במ"ת,

אעפ"כ: פון דעם גופא וואס דער ענין פון מ"ת [דער "וירד ה' על הר סיני" [3] ("העליונים ירדו לתחתונים") און "ואל משה אמר עלה אל הוי'" [4] ("והתחתונים יעלו לעליונים" [1])] שבכל שנה ושנה טוט זיך אויף דורך די הכנות וואס פאר מ"ת — איז דאך מוכרח [5], אז ס'איז דא א מעלה מיוחדת אין די הכנות שלפני מ"ת אויף דעם ענין פון מ"ת גופא.

ואחד הביאורים בזה: בשעת א איד איז מקבל די תורה בחגה"ש זמן מתן תורתינו, ווען ס'איז דא דער "וירד ה' על הר סיני" — איז ניט אזא גרויסער חידוש: בשעת מען האלט נאך אבער פאר דעם גילוי פון מ"ת, און אעפ"כ שטייען אידן אין א תשוקה צו מ"ת און מען טוט אלע הכנות אויף מקבל זיין תורה — דאס איז א גאר גרויסער חידוש. און דעריבער [6] רופט דאס ארויס כביכול בא דעם אויבערשטן דעם ענין פון מ"ת.

ובסגנון אחר: דוקא פאר מ"ת, ווען די "תחתונים" זיינען אין דעם מעמד ומצב פון "תחתונים" (ניט ווי במ"ת ווען זיי גייען ארויס פון זייער נידעריקייט און זיינען עולה למעלה) און אעפ"כ גרייטן זיי זיך צו קבלת התורה — דאן [7] דוקא טוט זיך אויף (בפרט זה) דער אמיתית הענין פון "דירה בתחתונים", מער ווי במ"ת.

---

1) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.

2) דמכיון שמ"ת שבכל שנה הוא באופן נעלה יותר (כמבואר בכ"מ. וראה גם [לעיל] שיחות אור לר"ח סיון ש.ז. [ה'תשל"ז] בתחלתן) — הרי נמצא, שגם בנוגע להענין דביטול הגזירה שמתחדש בכל שנה באופן נעלה יותר — הימים שלפני חגה"ש הם כמו קודם מ"ת.

3) יתרו יט, כ.

4) משפטים כד, א.

5) ראה המשך וככה תרל"ז פכ"א — ס"ע כה (ופט"ו): שהגורם הוא חזק ונעלה יותר מהנגרם.

6) ראה לקו"ת ס"פ במדבר.

7) אז זהו תחתון שאין תחתון למטה ממנו.

אין איינפאַכע ווערטער הייסט עס: אין די טעג וואָס פאַר שבועות, וויבאַלד זיי זיינען ימי החול, איז מען דאָן פאַרנומען ע"פ תורה מיט אַלע עובדין דחול. איז בשעת אַ איד רייסט זיך דאָן אַפ פון זיין אַרבעט אַדער מסחר וכיו"ב, און גרייט זיך צו מקבל זיין די תורה

— אַנהויבנדיק פון „ויחן" (לשון יחיד) „כאיש אחד בלב אחד" [8] — די עבודה פון ר"ח סיון; דערנאָך „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים גו" [9] — די עבודה פון שני בסיון; דערנאָך „מצות הגבלה" — די עבודה פון שלישי בסיון; דערנאָך „מצות פרישה" „היום ומחר" [10] — די עבודה פון רביעי וחמישי בסיון [11]; און דערנאָך קומט נאָך צו בחמישי בסיון [12] די עבודה פון „הקדמת נעשה לנשמע" [13] —

איז בכל רגע ורגע וואָס אַ איד רייסט זיך אַפ פון עובדין דחול צו טאָן בענינים אלו, איז דאָס זייער טייער למעלה [14] און ס'איז דאָ אין דעם אַ עילוי נפלא וואָס איז ניטאָ (אפילו) אין חג השבועות זמן מתן תורתינו.

ב. בנוגע לפועל:

די ערשטע הכנה צו מ"ת — „ויחן" (לשון יחיד) „כאיש אחד בלב אחד" — איז דער ענין פון „מבצע אהבת ישראל"; און די צווייטע הכנה „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו" [וואָס אויך די הכנות פון „מצות הגבלה" און „מצות פרישה" קומען בהמשך צו „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו" [15]] איז דער ענין פון „מבצע חינוך" [וואָס אין זיי ווערן נכלל אויך די אַנדערע מבצעים], ווי געוויסט בארוכה אין דער פריערדיקער התוועדות [16].

און ע"פ האמור לעיל (סעיף א) וועגן דעם גודל היוקר והעילוי פון די הכנות צו מ"ת — איז דאָך פאַרשטאַנדיק אויף וויפל מען דאַרף זיך משתדל

---

8) יתרו יט, ב. פרש"י שם.
9) יתרו שם ו.
10) שם יו"ד.
11) ראה שו"ע אדה"ז סו"ס תצד. וראה שיחות הנ"ל, שבכל שנה ושנה בימים אלו צריך להיות מעין הענינים (ובאותו הסדר) שהיו לפני מ"ת בפעם הראשונה.
12) ראה פרש"י משפטים כד, ד.
13) ענינו — מבואר בכ"מ בחסידות (בדרושי בשעה שהקדימו). וראה גם ד"ה בששה"ק שנאמר בההתוועדות.
14) וע"ד המבואר (אוה"ת וישלח רלה, א. ד"ה לעולם יהא אדם תרצ"א. ועוד) במעלת תפלת המנחה.
15) ראה שיחות הנ"ל סעיף ד' וה'.
16) ראה שם ס"ז.

זיין צו אויסנוצן כל רגע ורגע אויף צו טאָן אין די אַלע צען מבצעים, ובפרט אין מבצע אהבת ישראל און מבצע חינוך

[ובפרט אַז די צוויי מבצעים האָבן אַ שייכות מיוחדת סיי צו משה רבינו [דער מקבל התורה], סיי צו דוד המלך [וואָס מת בעצרת [17]], סיי צום בעש״ט [וואָס אויך זיין הסתלקות איז געווען דעם ערשטן טאָג [18] שבועות [19]]. און ווי געוויסע כמ״פ בארוכה [20] אַז פון די נקודות המשותפות וואָס מען געפינט בא משה רבינו, דוד המלך און הבעש״ט, איז — אהבת ישראל און חינוך]

און דאָס וועט זיין אַ הכנה און אַ כלי צו מקבל זיין די תורה בשמחה ובפנימיות על כל השנה כולה.

ג. אַזוי ווי מען געפינט זיך בליל ערב שבת קודש — איז כאן הזמן צו מעורר זיין אויף „מבצע נרות שבת קודש״,

ובפרט בנוגע צו נרות שבת קודש פון דעם שבת שלפני זמן מתן תורתינו (ועד״ז בנוגע צו נרות יו״ט פון חגה״ש זמן מ״ת),

צו משתדל זיין זיך ביתר שאת וביתר עז, אַז במשך יום המחר (ובערב חה״ש), זאָל נתוסף ווערן סיי בכמות סיי באיכות אין „נר מצוה ותורה אור״ [21].

ד. בכדי צו האָבן הצלחה בכל ענינים הנ״ל דאַרף מען דאָך אַנקומען צום עזר וסיוע של הקב״ה, וואָס די אַלע השפעות שמלמעלה זיינען אין אַן אופן פון צדקה [22] — דאַרף מען דעריבער בימים אלו ביחוד מוסיף זיין בנתינת הצדקה, וואָס דאָס וועט מעורר זיין (מדה כנגד מדה, אַבער כמה פעמים ככה) צדקתו של הקב״ה.

און בכדי צו מאַכן גלייך אַ התחלה — וועט מען איצטער געבן (דורך די „טאַנקיסטן״) יעדער איינעם און איינער צוויי שקלים אַז זיי זאָלן עס געבן אויף צדקה.

און איין שקל — זאָל מען בייטן אויף צען מטבעות (וואָס אין יעדערע

---

17) ירוש׳ חגיגה פ״ב ה״ג — הובא בתוד״ה עצרת (חגיגה יז, א). רות רבה פ״ג, ב.

18) לקו״ד ח״א לב, א.

19) וראה בארוכה לקו״ש ח״ח ע׳ 22 ואילך, השייכות ד(הסתלקות) דוד המלך והבעש״ט להענין דמ״ת.

20) וראה גם בארוכה לקו״ש שם ע׳ 250 ואילך ובהמצויין שם.

21) משלי ו, כג. וראה רש״י ד״ה בנים ת״ח (שבת כג, ב). זח״ב קסו, א.

22) ראה אגה״ק סי״ז.

פון זיי איז דאָ א סכום פון צען), בכדי עס זאָל זיין אויך א נתינה לצדקה צען מאָל.

ופשוט, אז מען זאָל זיך משתדל זיין מעורר זיין אויך די וואָס געפינען זיך ניט איצטער דא אויף נתינת הצדקה (און אויך אויף די אַנדערע ענינים) ביום המחר ערב שבת קודש, אַדער עכ"פ (און) בערב חג השבועות.

וכמובן, אז בנוגע צו קינדער, דארף מען זיך נאָך מער משתדל זיין אז זיי זאָלן געבן צדקה בימים אלו[23].

און גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה[24].

(משיחות אור ליום ועש"ק, ג' סיון ה'תשל"ז)

---

23) שהרי מ"ת הוא ע"י בנינו עורבים אותנו (שהש"ר פ"א, ד).
24) ב"ב יו"ד, א. ונת' בארוכה בתניא פל"ז.

ב"ה, ל"ג בעומר, ה'תשל"ה
ברוקלין, נ.י.

צו אַלע אַנטיילנעמער אין דעם יערלעכן דינער פאַר דעם מוסד חינוך „אהלי תורה"

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

עס האָט מיר געפרייט צו באַקומען די ידיעה וועגן די הכנות צו דער יערלעכער אונטערנעמונג, ראש חודש סיון הבע"ל.

דער ערשטער טאָג אין חודש סיון איז א סגולה'דיגער טאָג, וואָרום, ווי באַקאַנט, איז דאָס געווען דער טאָג וועז די אידן זיינען געקומען צום באַרג סיני, ווי די תורה דערציילט: בחודש השלישי ... ביום הזה באו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר — „אין דעם דריטן חודש (סיון) .. אין דעם טאָג (א' סיון) זיינען זיי געקומען אין מדבר סיני, און (דאָס פאַלק) ישראל האָט דאָרט געוואָרט געגנאיבער דעם באַרג".

באמערקן אונזערע חכמים ז"ל, אז ויחן איז לשון יחיד, און דאס מיינט אז אלע אידן זיינען דארטן געווען ווי איינער, מיט איין הארץ: מיט איין באגער — צו באקומען די תורה.

איינע פון די אינערלעכע נקודות אין דעם איז, אז כאטש די אידן זיינען באשטאנען פון צוועלף שבטים, און מענטשן זיינען דאך בכלל צעטיילט אין זייערע פערזענלעכע אינטערעסן און מיינונגען, און די פריערדיגע נסיעות פון מצרים ביז סיני זיינען טאקע געווען אין אן אופן פון ויסעו ויחנו, לשון רבים, און עס האט אויך ניט געפעלט פירוד הלבבות — איז ווי אזוי זיינען זיי מיטאמאל געוואָרן פאראייניגט און פאראייניגט, ווי איין מענטש מיט איין הארץ?

איז דער ענטפער אויף דעם, ווייל ס'איז געווען נגד ההר — „אין אנבליק פון דעם בארג" וואו ס'איז געגעבן געוואָרן די ג־טלעכע תורה, און דאס האט געווירקט אז עס זיינען פארשוואונדן געוואָרן אלע מיינונגס פארשידנהייטן און פערזענלעכע אינטערעסן; וואָרום די תורה אחת, וואס איז געגעבן געוואָרן פון ה' אחד, האט דעם איבערנאטירלעכן כח צו פאראייניגען מענטשן און זאכן וועלכע זיינען לכאורה פאנאנדערגעטיילט.

מיט אנדערע ווערטער: דאס פאראייניגען זיך פאר איין צוועק, וואס דער צוועק איז איינצושטעלן דעם טאג־טעגלעכן לעבן, אין אלע פרטים, אין איינקלאנג מיט דער ג־טלעכער תורה, איז ניט נאר וואס דאס וועגט אריבער אלע זייטיגע זאכן אין וועלכע מ'איז צעטיילט איינער פון צווייטן, נאר אדרבה, דאס גיט די מעגלעכקייט אויסצונוצן די אויסערלעכע אונטערשיידן כדי צו פארפולקאמען איינער דעם צווייטן אין א קומה אחת שלימה, איין גאנצער גוף.

עס איז צו האפן, אז דער דערמאנטער געדאנק וועט זיך אפשפיגלען אויך אין די רייען פון די פריינד פון „אהלי תורה", וועלכע זיינען זיך צוזאמענגעקומען מיט איין צוועק — צו העלפן דעם דאזיגען וויכטיגען מוסד חינוך על טהרת הקודש, במעשה בפועל, ניט נאר פארצוועצן זיין הייליגע ארבעט, נאר אויך צו פארשטארקן און אויסברייטערן זיינע מעגלעכקייטן, לויט די דרינגענדע פאדערונגען פון דער איצטיגער צייט.

ואשרי חלקם — וואויל איז צו די אלע וואס נעמען אן אנטייל אין דעם, וואָרום דערמיט בריייטערט מען אויך אויס די צנורות און כלים צו באקומען דעם אויבערשטנ'ס ברכות אין אלץ וואס מ'נויטיגט זיך, פאר זיך און די בני־בית שיחיו, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בכבוד ובברכה להצלחה ולבשורות טובות

ב"ה, כ"ה אייר, ה'תשל"ה
ברוקלין, נ.י.

להמשתתפות בכנס התלמידות
בא' בסיון,

ה' עליהן תחייגה

ברכה ושלום:

בנועם קבלתי הידיעה על דבר הכנס לפרסומי מצוות הדלקת נרות של שבת ויום־טוב, ויהי רצון שיהי' בהצלחה מרובה.

וכיון שהכנס נועד ליום א' בחודש השלישי, בודאי תתעוררנה ויודעות כי ביום הזה באו אבותינו מדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר. ואמרו רבותינו ז"ל שהנסיעות הקודמות היו באופן ד"ויסעו־ויחנו" בלשון רבים, אבל כאן ויחן שם ישראל, בלשון יחיד — כולם כאיש אחד בלב אחד. והגורם לאחדות נפלאה זו הי' — נגד ההר, כלומר קבלת התורה בהר סיני. כי רק התורה, תורה אחת, שניתנה מה' אחד, בכוחה לאחד באמת גוי אחד בארץ.

ובאותו ענין, הרי זכות מיוחדת לנשי ובנות ישראל בההכנה למתן־תורה, שהאמירה להנשים בזה — קדמה להגדה לאנשים, כידוע דרשת חכמינו ז"ל על הכתוב כה תאמר לבית יעקב (אלו הנשים) ותגיד לבני ישראל (אלו האנשים).

והנה בכלל ענין התורה הוא כלשון הכתוב כי נר מצוה ותורה אור, ולא עוד אלא שאמרו חכמינו ז"ל „אין אור אלא תורה".

והרי שתי נקודות האמורות מתאחדות במצוה הגדולה והחביבה שזכו בה נשי ובנות ישראל דוקא — ומצד גודל מצות־חינוך, גם ילדות קטנות שהגיעו לגיל חינוך — היא מצות הדלקת־נרות של שבת ויום־טוב. שמצוה זו היא להאיר את הבית ולכל הדרים בבית (אנשים נשים וטף) ולהאיר את השולחן שמסובין עליו כל בני הבית: שהשולחן הוא סמל כל צרכי האדם (אכילה ושתי' וכו') הגשמיים, שגם הם יהיו מוארים בנר מצוה, וכנוסח הברכה „אשר קדשנו במצותיו וציונו להדליק נר של שבת קודש".

ומובן שאשרי חלקן של נשי ובנות ישראל, לרבות הקטנות מגיל חינוך כאמור, ששליחות כה גדולה וחשובה ניתנה להן מהקדוש ברוך הוא — להאיר עולמו באור כי טוב. ומובן גם כן, אשר ביחד עם שליחות זו ניתנו גם הכוחות למלא השליחות ובאופן הכי טוב ובמדה הכי מלאה.

ויהי רצון שתמלאנה שליחות האמורה מתוך אור וחיות, ובתוככי כל בני ובנות ישראל — יקבלו התורה בשמחה ובפנימיות.

בברכה להצלחה מופלגה
ולבשורות טובות

ב"ה, אין די טעג פון ספירה, ה'תשל"ז
ברוקלין, נ.י

צו דער 22טער קאנווענשאן
פון נשי ובנות חב"ד

ה' עליהן תחיינה

שלום וברכה!

די הייאריגע קאנווענשאן האט א ספעציעלע באדייטונג דורכדעם וואס זי קומט פאר אין „שנת החינוך".

כאטש די מצוה פון חינוך איז א שטענדיגע און איז ניט פארבונדן מיט א ספעציעלע צייט, יאר אדער חודש, ביז אז מיר זאגן יעדן טאג, אינדער־פרי און באנאכט, ושננתם לבניך, וואס חכמינו ז"ל דערקלערן אז דאס מיינט מען די תלמידים, דאס הייסט, אז די מצוה פון חינוך איז א טאג־טעגלעכע און אומאויפהערלעכע, שליסט דאס אבער ניט אויס דעם ענין פון ספעציעלע הדגשה אין חינוך אין ספעציעלע צייטן. א דוגמא אויף דעם — פון אן ענין וואס איז פארבונדן מיט דער קאנווענשאן, וואס זי קומט פאר אין דעם שבת מברכים חודש סיון. די נקודה פון דעם חודש איז דער יום־טוב שבועות, זמן מתן תורתנו. כאטש די תורה און מצוות זיינען „חיינו ואורך ימינו" — יעדן טאג און יעדע מינוט, און אלע טאג דארף מען מקבל זיין די תורה פון דאס נייי, איז אבער פאראן א צייט וואס דער ענין פון קבלת התורה איז דאן מיט באנייטע כוחות און מיט מער לעבעדיקייט, וואס דאס גיט צו לעבעדיקייט אין קבלת התורה אלע טאג.

אין אן ענלעכן אופן איז „שנת החינוך" געווידמעט צו א פארשטארקטע טעטיקייט אין אלע געביטן פון חינוך, סיי אין דעם אייגענעם חינוך, סיי אין דעם חינוך פון די קינדער און פון דער גאנצער סביבה. דאס איז די פאדערונג, און אויך שעת הכושר, פון דער איצטיגער צייט.

נאָר אַ געמיינזאַמע נקודה איז אין דעם וואָס די קאַנווענשאַן קומט פאָר אין די טעג פון צוגרייטונג צו מתן־תורה, וואָס האָט גאָר אַ ספּעציעלע שייכות צו פרויען. ווי ס'איז מערערע מאָל דערמאָנט געווארן, אונטער־שטרייכן אונזערע חכמים זכרונם לברכה, אַז בא מתן־תורה האָט מען זיך פריער געווענדעט צו די פרויען (כה תאמר לבית יעקב) און דערנאָך צו די מענער (ותגיד לבני ישראל). אַזוי אויך אין חינוך מוז מען אַנקומען צוערשט צו דער מוטער, ווען די דערציאונג פון אַ קינד אין די ערשטע יאָרן נאָכן געבורט איז אויסשליסלעך אין אירע הענט, און ערשט דערנאָך, ווען אַ קינד הויבט אָן צו רעדן, לערנט אים דער פאָטער תורה ציוה לנו משה. אָבער אויך אין די שפּעטערדיקע יאָרן האָט די מוטער אַ גרעסערע השפּעה אויף די קינדער, יונגע און עלטערע, צוליב איר ספּעציעל נאָענטע און האַרציגע באציאונג. דאָס זעען מיר אויך אין דער מצוה פון כיבוד אב ואם, וואו די תורה באָוואָרנט איש אמו ואביו תיראו — צו האָבן מורא (רעספּעקט) פאָר דער מוטער און דעם פאָטער, מיט הדגשה אויף דער מוטער (פריער), ווייל נעמענדיג אין אַכט אַז די באציאונג צווישן מוטער און קינדער איז דורך־געדרונגען הויפּטזעכלעך מיט אהבה (ליבשאפט), באָוואָרנט די תורה ספּעציעל דעם ענין פון יראה אין באַצוג צו דער מוטער, ווי רש"י דער־קלערט אויף אַן אָרט.

און וויבאַלד אַז דער אויבערשטער האָט געגעבן דער אידישער פרוי און מוטער אַ ספּעציעלע פאָראַנטוואָרטלעכקייט — און צוזאַמען דערמיט אַ ספּעציעלן זכות, סיי בנוגע תורה בכלל און סיי בנוגע חינוך בפרט, איז דאָך זיכער, אַז ער האָט געגעבן זיי, ווי אויך די אידישע טעכטער וואָס גרייטן זיך צו זייער העכסט וויכטיקסטער אויפגאַבע אַלס עקרת־הבית, ספּעציעלע כוחות דורכצופירן זייער ג־טלעכע שליחות אין דער פולסטער מאָס, מיט שמחה און מיט חסידישע וואָרעמקייט און ליכטיקייט.

זיכער וועט די קאַנווענשאַן אַרויסברענגען די דערמאָנטע נקודות מיט דער געהעריגער הדגשה, און דאָס וועט קומען צום אויסדרוק אין די החלטות טובות און דער עיקר אין מעשים בפועל, וואָרום המעשה הוא העיקר.

השם יתברך זאָל מצליח זיין אַז די קאַנווענשאַן זאָל אַריבערשטייגן אַלע דערוואָרטונגען אין דער אויבנדערמאָנטער ריכטונג, בגשמיות וברוחניות, און דאָס וועט אויך פאָרגרעסערן די צנורות צו באָקומען דעם אויבערשטנ'ס ברכות אין אַלץ וואָס מ'נויטיגט זיך, פאָר זיך און די בני־בית שיחיו, בגשמיות וברוחניות.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות בכל האמור

איך האָב ערהאַלטן אייער שרייבן, און השם יתברך זאָל דערפילן אייער האַרץ־באַגערן לטובה.

זיכער איז איבעריג צו אונטערשטרייכן די נויטוועندיקייט צו פאַר־שטאַרקן די ענינים פון תורה און מצות אין טאָג־טעגליכן לעבן. אין צוגאָב צום עיקר, וואָס א איד דאַרף דאָך לעבן לויט דעם רצון פון דעם אויבערשטן, איז דאָס אויך דער וועג צו באַקומען א הוספה אין דעם אויבערשטנ׳ס ברכות אין אַלץ וואָס מ׳נויטיגט זיך. און אין די ענינים פון תורה און מצוות אין אידישקייט בכלל, ווי גוט דער מצב איז, איז דאָך אַלעמאָל דא אָרט צו פאַרבעסערן און פאַרשטאַרקן.

אין די איצטיגע טעג באַלד נאָך מתן תורה, וועלכער איז דער אַפשלוס און שלימות פון פסח,

ובלשון הכתוב: בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, דער יום־טוב פון באַפרייאונג פון גלות מצרים, און דער יום־טוב פון מתן־תורה, וואָס אין די ביידע גרעסטע פאַסירונגען פאַר דעם כלל ישראל האָבן די אידישע פרויען און טעכטער געהאַט גאָר א גרויסן חלק, דאַרף די אידישע פרוי און טאָכטער זיך ספעציעל אַריינטראַכטן אין דער העכסט וויכטיגער ראָלע וואָס די השגחה העליונה האָט איר צוגעטיילט אין פאַר־זיכערן דעם המשך פון אידישן פאָלק.

דער בייגעלייגטער בריף* צו דער יערליכער קאָנוועגשאָן פון אגודת נשי ובנות חב״ד האָט א דירעקטע שייכות מיט די אויבנגעשריבענע. ותקותי, אז דער אינהאַלט וועט האָבן די געוואונשענע וויירקונג.

(ממכתב מוצש״ק י״ב סיון תשל״א)

---

*) נדפס בלקו״ש ח״ח ע׳ 242. המו״ל.

ב"ה, יום שלישי, שהוכפל בו כי טוב,
פ' נשא את ראש,
ה'תשל"ה. ברוקלין, נ.י.

לכל בני ובנות ישראל
בכל מקום ומקום

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

ביום זה, התחלת שלשת ימי הגבלה והכנה לקבלת התורה, אוריין תליתאי ביומא תליתאי,

הרי הזמן גרמא לעורר עוה"פ על ההוספה בלימוד התורה, בכל שלשת הבחינות המרומזות בפסוקים דמתן תורה: והר סיני עשן כולו גו' ויעל עשנו גו':

עולם (מקום — לימוד התורה בכל בית ובכל מקום), שנה (זמן — להרבות בכמות הזמן המוקדש ללימוד התורה), נפש (חיות — הוספה באיכות הלימוד שיהי' בחיות יותר ובמילא ידע וישיג בעומק יותר),

ועד שכל שלשת לבושי הנפש — מחשבה, דבור ומעשה — יהיו „ממולאים" בתורה, שבמחשבתו ישיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ס התורה, ודיבורו יהי' כמש"נ ודברת בם ולא בדברים אחרים והמעשה — כי

יום .. טוב: ראה קידושין מ, א. פיה"מ להרמב"ם ריש פאה. אור התורה בראשית (לג, א), משפטים (א'קנז ואילך).

התחלת .. הגבלה: שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תצ"ד (משבת פז, א).

הגבלה והכנה: הגבול אומר להם כו' ואתה (משה) תזהירם כו' מזרזים את האדם קודם המעשה כו' (רש"י יתרו יט, יב. שם, כד).

אוריין .. תליתאי: שבת פח, א. וראה ר' נסים גאון שם. אור תורה להה"מ ד"ה במדרש ביום הזה (לג, ג).

המרומזות .. עשנו: ד"ה והר סיני תרכ"ח (..בפי' הראב"ד לס' יצירה כו' ורבינו אאזמו"ר כו' ששנה הם כו' ומסתמא שמע כן מהמגיד כו' ולפי' ס"י כו'). וראה ד"ה פזר תרצ"ב ס"ב.

ידע וישיג: להעיר מרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד (ה"ח-ט): נפש כו' היודעת ומשגת כו' יודעת ומשגת כו'. ועד"ז בהל' תשובה פ"ח ה"ג.

שלשת .. התורה: ראה תניא רפ"ד. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א סוס"ד.

שבמחשבתו .. התורה: להעיר מתורת הבעש"ט שבמקום שהרצון ומח' מלובש שם שם הוא כולו (אוה"ת במדבר א' תמב. ד"ה רפאנו תרח"ץ). וראה ירוש' ברכות ספ"ו: הסיע דעתו כמי שהוא שינוי מקום. ובזח"ג רמז, ב: אדם דאיהו מחשבה.

ודברת .. אחרים: יומא יט, ב. הל' ת"ת שם פ"ג ה"ה-ז.

מדבר בכח גדול וכמחז"ל עה"פ כל עצמותי תאמרנה — שהלימוד צ"ל ערוך בכל רמ"ח איברים,

נוסף על מעלת הלימוד היטב — שמביא לידי מעשה קיום כל המצוות כולן,

ועד שכל שלשת העניינים דנר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחת מוסר — יהיו בו בשלימותם,

וזוכים לברכה המשולשת בתורה — בפרשת שבוע זה: יברכך גו' יאר גו' ישא גו' שלום,

ובקרוב ממש — למילוי הבקשה: זכור עדתך קנית קדם גאלת שבט נחלתך הר ציון זה שכנת בו,

בביאת משיח צדקנו, מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תושב"כ ושבע"פ ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה כו' ויבנה מקדש (השלישי) במקומו ויקבץ נדחי ישראל.

בברכה — בנוסח הידוע —
לקבלת התורה
בשמחה ובפנימיות

נ.ב.

ע"פ מחז"ל מצוה גוררת מצוה — כאן המקום לעורר גם ע"ד שאר המבצעים: מבצע תפלין ומבצע מזוזה — אשר בפרשיות שבהן נאמר והוכפל הציווי דת"ת „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך".

מדבר .. איברים: תניא רפל"ז. עירובין נד, רע"א.

הלימוד היטב .. כולן: הל' ת"ת שם פ"ד, ה"ב.

דנר .. מוסר: משלי ו'א"ו, כג. שערי אורה בהקדמה. אוה"ת עה"פ. קונטרס עץ החיים. לקוטי לוי"צ לזח"א ע' רטז.

המשולשת .. שלום: נשא ו'א"ו, כד-כו. וראה לקו"ת נשא כז, א.

שלום: ובספרי שם: זה שלום תורה. וראה רמב"ם סוף הל' חנוכה.

זכור .. בו: תהלים עד, ב.

מלך .. ישראל: ראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

כפי תושב"כ ושבע"פ: בא בהמשך למש"כ שם סוף ה"ג (אלא שהושמט ע"י הצנזור): וכל המוסיף או גורע כו' ה"ז בודאי רשע ואפיקורס, ועפ"ז גם יומתק סיום הרמב"ם כאן: .. ישראל ה"ז משיח בודאי.

בשבתך .. ובקומך: דברים ו'א"ו, ז. יא, יט.

מבצע צדקה — „אשר על ידה נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,

מבצע בית מלא ספרים (דתורה ותפלה — שלימוד התורה שאחרי התפלה הוא נעלה ביותר),

מבצע נרות שבת קודש ויו"ט — ע"פ מחז"ל דנר מצוה מביא תורה אור.

ויה"ר שיעשה כאו"א בכהנ"ל בשמחה — ובלשון ברכת נר חה"ש זמן מתן תורתנו — שמודים ומברכים ה' נותן התורה: שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה.

צדקה .. ככה: תו"א בתחלתו (א, ב). וראה אוה"ת שם שהפי' אלף דוקא (ולא גוזמא כעירובין ב, ב. תוד"ה תליסר ברכות כ, א. ועוד).

התורה שאחרי התפלה: ראה ברכות ה, ב. ובתוס' (רא"ש ור' יונה) שם שרש"י אוסר ללמוד קודם התפלה. אבל ראה לקו"ת ברכה צו, ב.

נרות .. אור: ראה כתהאריז"ל (שער הכוונות וכו') במקומו בארוכה וזה סוד כי נר מצוה כו'.

מחז"ל .. אור: שבת כג, ב.

ברכת נר חה"ש: שקודמת לברכת קידוש.

ב"ה, מוצש"ק פ' בהעלתך את הנרות,
כ"ב סיון ירחא תליתאי, ה' תשל"ו
ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה להודעה ע"ד חג הסיום דכמה כתות — ביום הרביעי כה סיון, הוא ירחא תליתאי,

---

בהעלתך את הנרות: ע"י תפלה ותורה (דרושי בהעלותך דרבותינו נשיאינו).

הנרות: להעיר דבלקו"ת ריש פרשתנו — לא ביאר מדת היסוד (וכן לא — בהעתקתו שבאוה"ת ע' שלו), אבל נמצא הוא בד"ה זה שבאוה"ת ע' של. ועוד.

ירחא תליתאי: זמן מ"ת תליתאי (שבת פח, א. וראה ר"ג גאון שם).

יה"ר שיהא אצל תלמידים המסיימים, בתוככי כל תלמידי ישיבות תומכי־תמימים בכל מקום שהם, שליט"א, חג הסיום — חג התחלה טובה לתוספת התמדה ושקידה בלימוד התורה (הנגלה והחסידות) — בהקדמת עבודת התפלה,

וההוספה ב(גדול) תלמוד שמביא לידי מעשה (קיום המצוות) תוסיף בהידור בקיום המצוות,

וכציווי תוה"ק להעלות בקודש,

אשר תמיד צריך כאו"א, ובפרט תלמידים ות"ח, ללכת מחיל אל חיל — לחנך את עצמו בזה ולהוסיף בפועל בקודש,

ומיוסד על הכלל גדול בתורה מצות ואהבת לרעך כמוך — להוסיף — כמובן בזמנים ואופנים שתרשה הנהלת הישיבה — בהשפעה וחינוך הזולת, שיוסיף גם הוא בתורה תפלה ומצות,

וכאו"א מהעושים והמעשים — יעשו בכ"ז כדבעי לי' למיעבד,

וכמדובר זה כמה פעמים בארוכה ובפרטיות ע"ד

מבצע חינוך — שכללות התורה ה"ז הוראה וחינוך, ובהר סיני היו בנ"י כתינוק בביה"ס — ואיך שהוא מבצע כללי — גדול וכולל מבצעים הכלליים — עליהם נכתב במכתב דאשתקד* ועל שייכותם גם שלהם לתורה:

כמה כתות: להעיר מברכות (סג, ב): עשו כתות כתות ועסקו בתורה.
ביום הרביעי: בו ניתלו המאורות, וע"ל האדם להוסיף עליהם (ראה ד"ה בהעלתך, תר"ל).
כה סיון: ראה מגלת תענית פ"ג.
הסיום .. התחלה: ע"ד ש"מתכיפין התחלה להשלמה" (רשות לחתן בראשית. טאו"ח סתרס"ט. וראה א"ר שם).
בהקדמת עבודת התפלה: ראה ברכות ה, ב. לקו"ת ברכה צו, ב. סידור נו, א. סד"ה מי כמוכה, תרפ"ח.
בגדול) תלמוד: קדושין מ, סע"ב. ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב.
להעלות בקודש: ברכות (כח, א) ושי"נ. וראה זח"ג קסב, ב.
ללכת מחיל אל חיל: ראה סוף ברכות. לקוטי הש"ס להאריז"ל שם. שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס קנה.
הכלל .. כמוך: קדושים יט, יח ובתו"כ שם (הובא בפרש"י שם). תניא פ' לב.
בתורה תפלה ומצות: עמידה תליתאי דהעולם (אבות פ"א, מ"ב).
כדבעי לי' למיעבד: כתובות סז, א. וראה תניא פ"ל.
ובהר .. בביה"ס: תוס' שבת קטז, ע"א. ירוש' תענית פ"ד, ה"ה.

---

*) נדפס לקמן ע' 225. המו"ל.

מבצע תורה: הרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה (אלא שכמה פעמים ככה) — הצלחה רבה בלימוד התורה.

מבצע תפלין ומבצע מזוזה — אשר בפרשיות שבהן נאמר והוכפל הציווי דת"ת „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", וציווי התורה ה"ז נתינת כח.

מבצע צדקה — אשר על ידה נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,

מבצע בית מלא ספרים (דתורה ותפלה — שלימוד התורה שאחרי התפלה הוא נעלה ביותר),

מבצע נרות שבת קודש ויו"ט — ע"פ מחז"ל דנר מצוה מביא תורה אור.

וכן הוא בנוגע למבצע כשרות האכו"ש — מזון הגוף ושייך הוא ודוגמתו התורה, מזון הנפש, ונאמר ותורתך בתוך מעי.

ומבצע טהרת המשפחה — וכנרמז גם במחז"ל דמתן תורה הי' עי"ז דבנינו עורבים אותנו.

ויה"ר שיוסיפו בכהנ"ל הוסיף ואור

וזה גם יחיש ויקדים קיום היעוד: תרוממנה קרנות צדיק — משיח צדקנו, עליו נאמר וירם קרן משיחו.

בברכה להצלחה בכל האמור

תורה .. תפלין: שייכותם מיוחדת עיין ד"ה תפלין דמארי עלמא (תרנ"ג), ד"ה איתא במדרש תהילים הידוע, ועוד.

בשבתך .. ובקומך: דברים ו,ז, יא, יט.

וציווי .. כח: וגם הבטחה, כי לא ידח ממנו נידח ובודאי יעשה תשובה כו' (הל' ת"ת שם פ"ד סוס"ג. תניא ספל"ט).

צדקה .. ככה: תו"א בתחלתו (א, ב).

נרות .. אור: ראה כתהאריז"ל (שער הכוונות וכו') במקומו בארוכה: וז"ס כי נר מצוה כו'.

מחז"ל .. אור: שבת כג, ב.

מזון .. מעי: להעיר מתניא ספ"ה.

במחז"ל .. אותנו: שהש"ר א עה"פ משכני אחריך נרוצה.

תרוממנה .. משיחו: תהלים עה, יא. מדרש תהלים שם.

תרוממנה קרנות צדיק: להעיר מכתר ש"ט סימן שה.

משיח צדקנו: דחידוש התורה אז היא ג"כ עצמיותה (קרן — ראה חידושי הרשב"א בהכותב לע"י חולין ס, ב) — לקו"א להה"מ ס"ו. וראה קה"ר יא, עה"פ כי אם שנים. רמב"ם בחותם ספרו (הל' מלכים). דרושי רבותינו עה"פ הנה ישכיל עבדי.

וירם קרן משיחו: ש"א ב, יו"ד. וראה לקוטי לוי יצחק לש"ס ע' קד.

... ובעמדנו בתחלת ירחא תליתאי בו יהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי ביום תליתאי,

אשר מעיניי מתן תורה ונקודה העיקרית הוא ביטול הגזירה וההבדלה שבין עליונים ותחתונים, ולא עוד אלא שאני (הקב"ה) המתחיל, היינו שביטול זה התחלתו מצד העליון, שאז אין כל הגבלה בזה ועד שאפשר להיות התאחדות גמורה.

יהי רצון שיעשה כאו"א כל התלוי בו בזה בנוגע לעליון ותחתון אשר בכל העניינים — הן הרוחנים והן הגשמים, הן הפרטים והן הכללים.

מתחיל מדרגות אלו כמו שהן בתורה (סתים וגליא דאורייתא) ועד לתחתון הגשמי והחומרי ממש שאין תחתון למטה ממנו ונפש וחיות רוחנית אשר בו מדבר ה',

ויעשי' ועבודה זו מביאים קיום היעוד: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר.

בברכה — כלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר — לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות

(ממכתב ג' סיון, ה'תשכ"ד)

ירחא .. ביום תליתאי: כרבנן (שבת פח, א) וכן הלכה (שו"ע אדה"ז ר"ס תצד).
תליתאי: ראה פי' ר"ג גאון (שבת שם).
ביטול הגזירה .. המתחיל: שמו"ר פי"ב, ג.
סתים וגליא דאורייתא: שהם דרגא ע"ג דרגא (זח"ג עג, א).
הגשמי .. למטה ממנו: ראה תניא פל"ו.
ונפש .. מדבר ה': שער היחוה"א פ"א.
ונגלה .. דבר: גילוי בלי שום לבוש, יראו בראי' חושיית, פי ה' דבר ומהווה כל הנבראים (ראה תניא ושהיחוה"א שם).

...דא"ג לכתבו מכ"ט מנ"א תוכן המדובר כאן בעת ההתועדותי, דהגילוי דשעת מתן תורה, הי' רק ענין של תוספת, — מובן שמופרך מעיקרא, שהרי מ"ת הוא כללות סדר כל ההשתלשלות וכו' וכו'. ואין להאריך בדבר הכי פשוט. מה שכן הי' מדובר, שאף שעשרה מהווים פרהסיא הממלאת כל העולם הזה, ז. א. שממלא ברוחב בענין השטח, משא"כ בעומק

---

*) נדפס תוכנו בלקו"ש ח"ד ע' 1332. (המו"ל).

וגובה, המשכה ממקום נעלה ביותר, בזה שייך כמה דרגות גם למעלה מעלה מעשרה, והרי דבר פשוט שהדרגות הם אין קץ לגובה ועומק, וזה"ע דס' רבוא — חכם הרזים שממשיך מדריגת רז, ועד"ז במתן תורה. וכנראה שכמה ענינים נרשמים — כעין זה. ולפלא איך זה הקורא אין מרגיש כלל בהאמור — שזה מורה על העדר מוחלטי דשימת לב, וד"ל..

(ממכתב כ"ב אלול, תש"כ)

~

ב"ה, ג' סיון ה'תשכ"ח

התלמידים המבוגרים מהישיבה קטנה
דתומכי תמימים ליובאוויטש..

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מ.. באייר, בו כותבים החלטתם הטובה להשפיע על התלמידים היותר צעירים לקרבם לדרכי ומנהגי החסידות על ידי פעולות קבועות ולהיות להם לדוגמא חי' של תלמידי תו"ת.

אשר בודאי נעשה כ"ז בהדרכת — ופשיטא שבהסכמת — הנהלת ישיבת תומכי תמימים.

כן בטח יודעים הם בדין תורתינו הק' בדבר שהוא טופח על מנת להטפיח. שצריך להיות מים ולחלוחית יותר מאשר בלח סתם, ובענינינו כאן הרי — אין מים אלא תורה, ועפ"י ביאור רבותינו ז"ל מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך כולי, אשר בהנוגע לכל אחד ואחד הוא שלא הביישן למד, שאף שמתבייש לגלות שאינו מבין או שצריך ביאור יותר, אבל לרוב אהבתו לתורה יורד ממדרגתו ומוותר על כבודו ושואל ומבקש ביאור. וגם כשיגדל הרי גם אז הורונו חכמינו ז"ל אשר מלימוד עם תלמידים לומדים יותר מאשר חברים ואפילו עם הרב. והרי נרמז כל זה בכללות ענין נתינת התורה, אשר התחלת מתן תורה היתה על ידי וירד ה' על הר סיני. וניתנה התורה לבני ישראל, אשר נשמתם ירדה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, אשר שם דוקא מקבלת התורה תורת חיים ומקיימת המצות עליהן נאמר וחי בהם.

ויהי רצון שיוסיפו בהתמדה ושקידה בלימוד נגלה ודא"ח, ויבוא הלימוד במעשה בפועל בקיום המצוות בפועל ובהשפעה על הזולת ויהי' כל זה מתוך שמחה וטוב לבב, כמו בכל עניני עבודת השי"ת.

בברכה לקבלת התורה
בשמחה ובפנימיות

...ובקשר עם זמן מתן תורתנו הממשמש ובא, אביע לו איחולי בנוסח הרב, כ"ק מו"ח אדמו"ר, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

כמו בשאר עניני כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהי' מדייק בלשונו כמו ששמע מאביו, בטח כן הוא גם בנוסח הברכה לחג השבועות.

והדיוק שבזה אפ"ל • שהוא שעל ידי שהדבר בשמחה ולא בכפי' הריהו גם בפנימיות, שלכן תורת חב"ד דורשת פנימיות ושמחה גם יחד, אלא שגם בשמחה עצמה מדגישה הפנימיות שבזה, שאז השמחה מחדירה תוך־תוכיותו של האדם עד שצפה ועולה גם לחוץ. ובאמת הרי בכל ענין של תרבות — הסימן של תרבות אמתית הוא כשהיא פועלת בפנימיות, ולא כהעולם המעמידים את נקודת ההדגשה על החיצוניות, כמו עניני נימוס וכיו"ב. משא"כ בחסידות חב"ד שהנקודה התיכונה היא שיהי' המוח שליט על הלב, ומאחר שצריך להשליט בפנימיות ובשלימות, הרי מוכרח שהשליטה תהי' ניכרת גם בחיצוניות.

(ממכתב ד' סיון, ה'תשי"ח)

•) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1307. ח"ח ע' 272. המו"ל.

...במה שהעיר בשולחנו הטהור של אדמו"ר הזקן ריי"ס תצ"ד בפירושו על מה שאומרים בשבועות זמן מתן תורתנו שהוא מפני דבקביעות שלנו שע"פ חשבון, שבועות תמיד בששי בסיון זמן מתן התורה. ומקשה

שבירושלמי סוף מס' ר"ה מפרשים כתוב בתורה שמרומז בו ששבועות זמן מ"ת.

והנה מובן שלא על אדה"ז תלונתו — כ"א על המציאות. וכלשון חז"ל מפורש — ששבועות פעמים חל בחמישי בסיון, שאז הרי פשיטא שאין ענין לומר זמן מ"ת, אפילו ע"פ מה שכתב מהר"ל מפראג שמעתיקו במכתבו, מכיון דלכל הדיעות בחמישי בסיון יום החמשים לספה"ע אין זה מתן תורה. ורז"ל אמרו בפירוש שלפעמים חל בחמישי בסיון. וע"כ צ"ל שמאמר הירושלמי הוא בדרך אסמכתא, וליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. ועד"ז מוכרחים לתרץ קושיא יותר חזקה מאשר הביא כת"ר והוא המובא בכ"מ שענין שני הלחם שמקריבים בשבועות ה"ז ענין דלכו לחמי בלחמי, מתן התורה, והרי שני הלחם מקריבים גם כשחל שבועות בחמישי בסיון.

(ממכתב ט' סיון תשי"ח)

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני להביע ברכתי לכ', בסגנון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר — לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

כבר מובא בכמה ספרים, אשר עשרת הדברות חובקות כל סדר ההשתלשלות, וגם מה שלמעלה מההשתלשלות, ועד למטה מטה — ובסגנון רבנו הזקן בתניא קדישא — שאין תחתון הימנו. שלכן התחלת עשרת הדברות היא: אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, בסדר מלמעלה למטה, שארץ מצרים הרי היא למטה באין ערוך אל "אלקיך", להבדיל, אלקות כמו שהוא מלובש בטבע (אלקים בגימ' הטבע), ועל דרך זה האין ערוך בין "אלקיך" ו"הוי" שם העצם, ועד"ז האין ערוך בין הוי' ל"אנכי", כלשון הזהר, אנכי — מי שאנכי, דלא איתרמיז לא בשום אות ואפי' לא בשום קוץ.

וסופן של עשרת הדברות עמקי שאול ששם זקוקים לאזהרת לא תרצח וגו', אזהרה לבעל בחירה שניתנה לו היכולת דבחירה חפשית, ולמטה מטה עד — בסגנון חכמינו ז"ל — אפילו יתוש קדמך (עיין תניא פ' כ"ד).

וכל האמור ניתן בבת אחת, וכמו שהדגישו חכמינו ז"ל האחדות דעשרת הדברות דכולם ניתנו בדיבור אחד ובבת אחת. וזאת התורה — הוראה — שהצורה והחומר, הרוחניות והגשמיות, רק למראה עיני בשר נפרדים הם,

ועד שאפשר שיהיו מנגדים זה לזה, ועד — למלחמה זה בזה. ותפקיד האדם — אתם קרויים אדם — להתחיל מהגברת הצורה על החומר, הרוח על הגשם וכולי, ועד להתאחדות ואחדות ויחוד עד תכליתו, — שכל פרט שבבריאה, ועל אחת כמה וכמה כללות הבריאה, תכריז אנכי הוי' אלקיך גו' לא יהי' לך, כמו שהי' בעת מתן תורה, ועד להכרה שאין עוד מלבדו.

(ממכתב ריש ירחא תליתאי, תשכ"ד)

... ביום זה אשתקד, או, בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ „ביום הששי ערב שבת קדש אחר חצות לסדר כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ שבת להוי'" כתב[1] כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ לאנ"ש ותלמידי התמימים המתיישבים באה"ק ת"ו, אחרי הודיעו אותם אשר „צויתי להנהלת ה„מרכז לעניני חינוך" לשלוח לכם ספר תורה", אשר קבלת ספר התורה יהי' לכם,

„לאות זכרון תמיד במוחכם ובלבבכם, לסדר את כל חייכם הפרטיים והכלליים, על פי התורה, וכפי שהורונו אבותינו רבותינו הקדושים זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. לחנך את בניכם ובנותיכם יחיו בדרכה, בלי כל פשרות, ולהאציל מרוחה, רוח ישראל סבא, על שאר אחיכם בני ישראל יחיו, הקרובים והרחוקים לעת עתה, בהשפיעכם עליהם לנחותם הדרך העולה בית א-ל, היא דרך לימוד התורה ביראת שמים וקיום המצות בהידור. מתוך קירוב אמיתי הנובע מאהבת ישראל ומדות חסידות אשר על פי תורת דברי אלקים חיים.

והי' כל אחד ואחת מכם, נר להאיר את חושך הגלות, אשר אתם ואנו נמצאים בו, באור הוי', עדי יקיים ה' את יעודו, על ידי נביאיו הקדושים, להשמיענו קול מבשר משמיע ישועה. כי נחם הוי' עמו, והולך לפנינו הוי' לקבץ גליותנו ולגאלנו גאולת עולם".

והנה בכל יום ויום מקבלים אנו את התורה, ובכל יום ויום אנו מברכין נותן התורה, שנותנה לנו בכל יום,[2] וביתר שאת הוא בחג השבועות, זמן מתן תורתנו דכללות השנה.

---

1) פוטוגרפיא ממכתב זה באה בקונטרס חה"ש תש"ט ע' 179.

2) לקו"ת ד"ה להבין מ"ש ביום השמע"צ ספ"ב. וע"ש ד"ה כי קרוב אליך ספ"א.

ובחג זה ובימים שלפניו ושלאחריו עלינו להתבונן ביותר בדברי הרב המובאים לעיל, בהתבוננות המביאה לידי פועל טוב במשך כל השנה בכל העניינים המנויים וספורים במכתבו.

ולהיות נשמע תמיד באזנינו מוחנו ולבנו קול קריאתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ [3] היוצא מקרב נפשו פנימה: אויף וואס וואָרט מען, מען איז דאָך מעכב די גאולה, עס איז שוין ערב שבת נאָך חצות.

(ממכתב יום הששי ערב שבת קדש אחר חצות לסדר כי תבואו אל הארץ וגו' ושבתה הארץ שבת להו', השי"ת)

---

3) שיחת יום ב' דחה"ש תש"ט אות' יט.

ב"ה. ר"ח תליתאי ה' תשט"ז
ברוקלין, נ. י.

אנשי כפר חב"ד
הם ובני ביתם

ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה עד בלי די!

הפ"נ כללי שלהם נתקבל. וקראתיו ערב ראש חדש מתן התורה על ציון מיסד הכפר חב"ד ומנהלו כ"ק מו"ח אדמו"ר, העומד ומשמש ומעורר רחמים רבים למילוי משאלות לבבם לטובה, ולהתחזקות הכפר והתפשטותו, ולמילוי תפקידו כמרכז הפצת המעינות באה"ק תובב"א — מתוך מנוחת הנפש והגוף, הרחבת הדעת ובשמחה ובטוב לבב.

הצעתי שמשך המעת לעת דזמן מתן תורתנו שהוא גם הילולא דדוד מלכא חסידא והבעל שם טוב, יתחלקו למשמורות אומרי תהלים ולמשמורות לומדי חסידות — אנשי הכפר ואנ"ש ומתלמידי לוד שיחוגו בכפר חב"ד, ויסיימו ויחתמו היו"ט בהתועדות חסידותית כאחים ממש כי אב אחד לכולנו, ובהתעוררות והחלטות לחיזוק כל עניני הכפר וביחוד — מוסדות החינוך הקימים וביסוד חדשים ביסל"מ דפוס וסמינר לבנות ועוד.

בברכה שיקוימו בהם, בתוך כלל ישראל, דברי נותן התורה: בחקותי (חקיקה שבתורה וחקיקה שבנפש) תלכו (מהלכים בלי גבול) ואת מצותי תשמרו ועשיתם (ביד ימין. עיין ד״ה אם בחוקותי — בס׳ המאמרים תרכ״ו) אותם גו׳ ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו גו׳ וישבתם לבטח גו׳ ונתתי שלום גו׳ והשבתי חי׳ רעה גו׳ והתהלכתי בתוככם גו׳ ואולך אתכם קוממיות — וכדרז״ל (ב״ב עה, א) שתי קומות, בתורת הנגלה ובתורת החסידות, בנפש ובגוף, בגשמיות וברוחניות.

ובברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות,
לבשורות טובות בטוב הנראה והנגלה,
(כי כ״ע מודי בעצרת דבעינן לכם)
ולאלתר לגאולה האמתית והשלימה

... בנועם שמעתי מחברכם האברך ... שי׳ על דבר בקורכם בארצות הברית ועל ידו הנני שולח לכם ברכת „בואכם לשלום״ ופ״ש ואיחולים טובים.

מובן מאליו אשר אחת ממטרות הביקור בארה״ב או בשאר מדינות צריכה להיות לרכוש כבוד ותהלה בעד הישוב בארצנו הקדושה תבנה ותכונן על ידי שישמשו דוגמא וסמל מהתפתחות החיים בארה״ק ת״ו וייצגו לפני כל את מיטב כחות עמנו החשוב והנעלה אשר בו.

ומהו החשוב והנעלה אצלנו לעיני כל העמים?

מאז היות עם בני ישראל לגוי, זאת אומרת מזמן מתן תורתנו — אשר מאורע זה חוגגים אנחנו בחג השבועות הבא עלינו לטובה בימים הקרובים — הנה עם בני ישראל המעט מכל העמים, המעט בכמות אבל מזמן זה עצמו שימש מופת ומורה דרך לתבל כלה באיכות ברוחניות: הפצת רעיון אחדות האלקות, שמירת דרך ה׳ לעשות צדקה ומשפט וכו׳ וכו׳.

מאז ועד עתה, בכל דור ודור קמים עלינו, אבל למרות כל זה — הנה עם בני ישראל חי וקים, בה בשעה אשר המתקוממים עליו אשור ובבל יון ורומי סופם היתה כלי׳ ולא נשאר מהם שריד ופליט.

ברור על פי הנ"ל כי יסוד קיומו של עמנו אינו תלוי בכמות כי אם באיכות. לא בכח הזרוע כי אם בערכים הרוחניים הנצחיים אשר ספג עמנו אל קרבו ויהיו עמו לאחדים ובלשון הכתוב: ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

והוא הדין לתכלית ביקורכם בכל מקום בואכם ברצות למצוא את האופייני בחיי היהודי, העיקר של עם ישראל, אשר בזה נבדל הוא, בזה הוא מצטיין וזוהי מעלתו. הנה צריכים להעלות על נס ולהדגיש את הכחות הרוחניים של עם ישראל, הגברתו את הצורה על החומר וכפתגם נביאינו: לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות.

בברכת חג שמח והצלחה במילוי שליחותם האמיתית ותפקידם הנפשי בעולם זה.

(ממכתב ר"ח סיון, ה'תשי"א)

ב"ה, ערב שבת קדש לסדר וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם, ה'תש"כ ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

עס האָט מיר געפרייט צו באָקומען די ידיעה וועגן דעם חג הסיום (גראָדואיישן), כאָטש, זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, איז אַ סיום אין תורה פֿאַרבונדן מיט אַ התחלה און אַן איבערגאַנג פון איין מדריגה אויף אַ העכערע מדריגה. האָף איך אַז דאָס וועט אַזוי זיין באַ אַלע תלמידים מסיימים. זיכער איז איבעריק מאריך צו זיין וועגן דעם ענין פֿאַר תלמידים פון דער ליובאוויטשער ישיבה.

זיכער וועט דער חג הסיום שטיין אונטערן אײנדרוק פון דעם 200'טן יאָרטאָג פון דער הסתלקות־הילולא פון מורנו הבעל שם טוב זכרונו לברכה, וואָס איז פֿאַרגעקומען דעם ערשטען טאָג שבועות, זמן מתן תורתנו.

דער בעל שם טוב ז״ל האָט געפאָדערט — און אין עניני תורה איז דאָך אַ פאָדערונג אויך אַ נתינת־כח, אַ ספעציעלער כח דורכצופירען די פאָדערונג — מקיים צו זיין תורה ומצות מיט שמחה דוקא, און צו פאַרבינדן אהבת השם מיט אהבת ישראל דורך אהבת התורה. דערפון איז פאַרשטאַנדיק ווי גרויס עס דאַרף זיין אהבת התורה, וואָס איז דער מיטל־פונקט און פאַרבינדונגס־קראַפט פון די אַנדערע צוויי, אַזוי אַז דורכדעם ווערט דערגרייכט די העכסטע מדריגה אין עבודת ה׳ בשמחה ובטוב לבב.

השם יתברך זאָל אייך אַלעמען און יעדן בפרט מצליח זיין צו שטייגן אין לימוד התורה וקיום המצוות, ווי אויבנדערמאָנט, דורכגעדרונגען מיט דער ליכטיקייט און ווארימקייט און לעבעדיקייט פון תורת החסידות.

בברכה להצלחה
בגשמיות וברוחניות גם יחד

... משנ״ת • דעפ״י תורת הבעש״ט השגחה פרטית היא גם בקש ועלה, אם זהו דוקא במין הצומח אבל לא במין הדומם, והטעם מפני שכמה נשמות מתגלגלות בצומח משא״כ בדומם.

מענה: ובהקדמה: א) משום ענין הגלגולים אין לחלק בין הצומח והדומם, כי גם בדומם יש מתגלגלים ר״ל, וכמ״ש בארוכה בש׳ הגלגולים הקדמה כ״ב, שער המצות פ׳ עקב ועוד. ולאידך גיסא — אין להכריח השגחה פרטית בכל פרטי הצומח מפני שנשמות מגולגלות בהם כי לא בכל נברא פרטי ממין הצומח מוכרח להיות נשמה מגולגלת. ב) את״ל אשר השגחה פרטית בדצ״ח הוא דוקא מפני שמגולגלת שם נשמה (או מפני שאפשר אשר תתגלגל בם נשמה), היינו מפני שזה נוגע למין המדבר דוקא — אז אין כאן חידוש בתורת השגחה פרטית של הבעש״ט, כי גם הקודמים לו הודו בהשגחה פרטית בדצ״ח במקום שזה נוגע לאדם המושגח, וכמ״ש בסוף ס׳ שומר אמונים ועוד.

ומה שגילה לנו הבעש״ט — וידועה ראי׳ המכרעת של רבנו הזקן בזה ממרז״ל (חולין סג, א) במשפט השלך והדג — אשר כל פרט ופרט גם

•) ראה בארוכה לקו״ש ח״ח הוספות לחגה״ש ע׳ 277 ואילך. המו״ל.

מדצ"ח מושגח הוא בהשגחה פרטית מצד עצמו. וכ"ה פשטות מרז"ל זה, ששופטים את השלך והדג עצמם.

— וענין זה יש לעשותו פרט מענין הכללי שפירש ופרסם הבעש"ט אשר לעולם ה' דברך נצב בכל פרטי הדצח"ם. דכיון דבכל רגע ורגע דבר ה' מהווה כל פרט ופרט מהבריאה כמו שהי' בששת ימי בראשית, הרי אין כאן זמן פנוי למקרה ועוד שכמו שכל המאמינים אין אומרים ענין המקרה בעת הבריאה עצמה. ואפילו בפרט מדצ"ח. כמו"כ הוא ממש בכל רגעי קיום פרטים אלו, כיון שהודיע הבעש"ט שהם מתהווים בכל רגעי קיומם מאין ואפס המוחלט —

ובעומק יותר: כל הבריאה וכל המאורעות דשיתא אלפי שני דהוו עלמא עלו במח' הקדומה דא"ק, וכולם נסקרים שם בסקירה אחת. מובן אשר איזה מאורע שיהי', אם הי' באופן אחר מכמו שאירע עתה הי' ג"כ שינוי בסקירה ומח' זו כביכול. והנה מח' זו ורצון כללי זה הם עפ"י כוונה העליונה ומשלימים אותה בדיוק דלא פחות ולא יותר. נמצא אשר כל מאורע איזה שיהי' (ואפילו בדומם) לכל פרטיו משלים הוא, ע"י שאירע דוקא באופן כזה, את הכוונה העליונה. — וראה בד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"ו עדכ"ז.

ואדרבה סוג היחידי במאורעות, שלפעמים, אין אנו יודעים אם מתאים הוא לכוונה העליונה, הם מאורעות מין המדבר ודוקא המובחר שבו והמושגח ביותר, היינו איש הישראלי כי הוא רק הוא בעל בחירה ובידו לשנות תפקידו מה שהוטל עליו עפ"י כוונה זו. משא"כ כל שאר הנבראים, אשר פקודתו ית', המתאמת לכוונה העליונה שמרה רוחם. ועיין ג"כ אגה"ק סכ"ה.

והטעם בפנימיות ע"ז י"ל מפני שמקור אמיתית הבחירה הוא למעלה ממקום כוונה הנ"ל, ישראל קדמו לתורה. ועיין לקו"ת ביאור לד"ה והניף וד"ה יו"ט של ר"ה רס"ה.

(ממכתב אלול, תש"ח)

... בתו"א ד"ה חייב איניש לבסומי השני (צח, סע"ד): שע"י שכפה עליהם הר כגיגית באו להקדמת נעשה לנשמע, ובמדרש תנחומא ובתוס' (שבת פח, ע"א) מוכח דהקדמת נעשה לנשמע הי' קודם כפיית ההר.

מדרשות חלוקות הן. וכמש"כ בתו"א כן הוא במדרש תהלים א, ד. ובמכילתא דרשב"י.

(ממכתב י"א שבט, תשכ"ב)

ב"ה, י"ב סיון ה'תשל"ג
ברוקלין, נ. י.

לכל עסקני החינוך הכשר בפרט ולכל העסקנים חובבי תורה ומצוה בכלל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בעמדנו ביום סיום וחותם של ימי התשלומין של חג השבועות, זמן מתן תורתנו,

ובהמשך להמדובר ומודגש בההתועדויות של חה"ש ושלפני' ושלאחרי',

מיוסד על מחז"ל אשר רק (ומיד) כשאמרו ישראל בנינו יהיו ערבים שלנו (שנקיים התורה) נתן הקב"ה את התורה לישראל,

ארשה לעצמי להוסיף בזה, ענין שהזמן גרמא, אשר חוב קדוש על כל אחד ואחת שהיכולת בידם לעשות וזכות גדול,

לעשות כל התלוי בהם אשר כל בן ובת בישראל יתחנכו בחינוך על

סיום .. התשלומין: רבנו הזקן בסידורו (לפני ובא לציון גואל). ודלא כי"א דגם בי"ג משום ספיקא דיומא (הובא בשע"ת סקל"א סקי"ט. וראה מחה"ש שם). וי"ל טעמי' דאדה"ז, מפני דכל ענין תשלומין אלו הוא בענין הקרבנות, ולית תמן ספיקא דיומא.

וחותם: שהכל הולך אחריו (ברכות יב, א).

התשלומין .. תורתנו: להעיר מהדיעה שויכסהו העגן ו' ימים — הי' לאחרי מ"ת וכלו בי"ב סיון (יומא ד, סע"א. סדר עולם רבה פי"ו. רש"י ס"פ משפטים).

בנינו .. לישראל: תנחומא ר"פ ויגש. שהש"ר עה"פ משכני אחריך.

חוב קדוש .. בחינוך: ראה שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר בגודל ענין החינוך עתה: ביום בואו לארצה"ב — ט' אד"ש ה'ש"ת ולאחר זה לפעמים הכי תכופות (חלקם נדפס בספרי השיחות).

כל התלוי .. בחינוך: להעיר ממש"נ (משלי (כב, ו) הדגשה שנוגע לכל ימי חייו דהמחונך): חנוך גו' גם כי יזקין לא יסור ממנה, ולהעיר משערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פל"ז ואילך.

כל בן ובת בישראל: כי נפש אחת מישראל היא עולם מלא (סנה' לז, א).

טהרת הקודש — הן בשעות המוקדשות ללימוד, הן בשאר שעות היום והלילה (ואדרבא).

ואף שחוב זה וזכות זה כל השנה זמנם הוא — בתוקף ביותר הם בימי זמן מתן תורתנו והסמוכים להם, ימי זכרון לימים אלה בשנה הראשונה לצאתם מארץ מצרים שאז ניתנה ערבות זו בפעם הראשונה.

ולהעיר ג"כ על האפשריות המיוחדות שישנן בחדשים אלה בהרבה מדינות — באה"ק ובחו"ל — שמפסיקים הלימודים בכו"כ בתי ספר (או עכ"פ ממעטים בהם שעות הלימוד) למשך שבועות רבים —

ועי"ז — מספר רב של מורים ומדריכים ומחנכים מתפנים מעבודתם הרגילה, ובטח בחפץ רב ישתפו פעולה בביסוס והתפשטות החינוך הכשר —

ואלפים ורבבות מהתלמידים והתלמידות אפשר — ולכן גם מוכרח — להכניסם למחנות קיץ מתאימות — באופן שיהיו באוירה אחידה ספוגה יהדות אמתית במשך זמן ארוך, לפי ערך —

משא"כ במשך כל השנה כולה — שאי אפשר בלי סתירה איזו שהיא בין אוירת: ביה"ס, בית ההורים, הרחוב וכו',

אפשריות מיוחדת במינה ושערכה והשפעתה חשובות ביותר,

כל .. יתחנכו .. הקודש: להעיר מתורת הבעש"ט (בנוגע לכאו"א מבנ"י): כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האט טובע געווען בארץ, אז הכל הי' מן העפר, אט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואס ליגען אין אידען, וואס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ (היום יום י"ז אייר. כתר שם טוב — הוספות ע' 30. הוצאת קה"ת תשל"ג).

על טהרת הקודש: שגם לימודי חול ועניני הרשות נשמרים מכל דבר לא טהור כאילו היו קודש (ראה חגיגה יט, ב. תו"א יב, ב. ועוד. וראה סד"ה זכור את יוה"ש תרכ"ו). ע"ד הציווי: בכל דרכיך דעהו (טושו"ע או"ח סרל"א).

ואדרבא: כי בהנוגע לחינוך ממש (ולא רק ידיעה) — חשיבות מיוחדת דוקא לשעות אלו. וראה חנוך לנער לאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ושם מבחיי ר"פ שמות.

כל השנה זמנם הוא: להעיר מב"ב (ח, ב): השתא נמי דעתאי עילווייהו.

כל השנה .. בתוקף ביותר: נוסף על ענין הזריזות. וראה אגה"ק סכ"א. ובלקוטי לוי יצחק (על התניא ע' לח) דזריזות מקו האמצעי.

זכרון לימים: ועפדר"ל עה"פ והימים האלה נזכרים ונעשים שבהזכר זכרם למטה נעשים בפועל כו' (לב דוד פכ"ט בשם הרמ"ז בס' תקון שובבי"ם. וראה משנה ספ"ג דגטין. שו"ת הר"י אירגס (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה).

ערבות זו בפעם הראשונה: כיון שנתינת התורה היא בכל יום (לקו"ת דברים פא, ג. וראה ברכות (כב, א) אף כאן כו'. שם סג, ב. ובלשון הצפע"נ (מהד"ת כד, א ועוד): דבר נמשך, נצחי) — הרי גם הערבות צ"ל בכל יום.

שלכן כל השתדלות בזה ויגיעה — כדאיות הן. ובודאי יקויים בכל זה: יגעת ומצאת.

ויה"ר שיעשה כאו"א מהמחנכים ומעסקני החינוך וכל מי שיש בידו לעשות — בעצמו ולהפעיל את כל מי שהשפעתו עליו — בכל האמור ולהקים מחנות מחנות דבני ובנות ישראל אשר כל רואיהם יכירום כי זרע ברך ה' המה, לומדי תורתו, תורת אמת ותורת חיים ומקיימי מצותי',

עדי נזכה לקיום היעוד: אשפוך את רוחי על כל בשר וניבאו בניכם ובנותיכם גו'

(וכנאמר לפני זה:) והללתם את שם ה' אלקיכם אשר עשה עמכם להפליא,

בביאת משיח צדקנו אשר ירד מים עד ים (באה"ק ובחו"ל) ומנהר עד אפסי ארץ.

בכבוד ובברכה

יגעת ומצאת: ראה מגלה (ו, ב). ולהעיר מתורת ההי"מ (הוספות ללקו"א שלו. הוצאת קה"ת ח, ב) עה"פ כמראה אדם עליו מלמעלה שכפי שאדם מראה מלמטה כך מראין לו מלמעלה (גם בענין שמחה וכיו"ב. וראה זח"ב קפד, ב).

אשפוך .. להפליא: יואל ג, א. שם ב, כו. וראה אוה"ת להצ"צ שם.

ירד .. ארץ: תהלים עב, ח.

באה"ק ובחו"ל: פרש"י (ועוד) שם. וראה רמב"ם הל' מלכים פי"א: ומשלו מים עד ים כו' ויתקן את העולם כולו כו' ולעבדו שכם אחד.

ב"ה, י"ב סיון ה'תשל"ג
ברוקלין, נ.י.

לעסקני אנ"ש בכלל, ולחברי הנהלות מוסדות חב"ד במיוחד אשר בעיר...

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

מצו"ב העתק מכתבי לכל עסקנים חובבי תומ"צ — ומובן שעאכו"כ צ"ל המדובר בו בכאו"א השייך לרבותינו נשיאינו, שמסנ"פ על חינוך בנ"י בכל מקום שהם — שיהי' עטה"ק.

ומהנכון שלר"ח תמוז, הוא חודש הגאולה, הבע"ל יגמרו כל התכניות וההכנות וכו' לעבוה"ק האמורה,

ולימי הגאולה יב-יג תמוז הבע"ל — תהיינה כבר כו"כ פעולות ממש. וכל המרבה ה"ז משובח.

ואין לך דבר העומד בפני הרצון ובפרט שזכות הרבים מסייעת וברכות רבותינו נשיאינו על כאו"א תחולנה.

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכ"ז

נ.ב.

בכדי שתהיינה הפעולות באופן מסודר ובמילא בהצלחה יותר — כדאי שבכל עיר ועיר יהי' ועד שיקשר את העושים והמעשים זע"ז, יתאים ויתווך וירכז וכו'. וגדול כח הרבים וכח הציבור. וכמבואר בדרושי החלצו מאתכם אנשים.

ב"ה, י"ז בירחא תליתאי, ה'תשל"ג
ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

לקראת חג הסיום, הנני שולח ברכתי להתלמידים המסיימים, בתוככי כל תלמידי ישיבות תומכי-תמימים בכל מקום שהם, שליט"א, אשר יוסיפו חיל בלימוד התורה בתוספת התמדה ושקידה, לימוד על מנת לעשות ולקיים מצותי' בהידור ובשמחה,

וכמודגש כמה פעמים, שענינו של סיום זה אינו כפירוש העולם, אלא הכנה ועלי' לשלב נעלה יותר, ובלשון הידוע מעלין בקודש.

כיון שבשנה זו מועד חג הסיום הוא בסיום ירחא תליתאי בו יהיב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי,

כאן המקום לעורר עוד הפעם, בהמשך להמדובר בהתועדות ונכפל במכתב* דיום סיום וחותם ימי התשלומין של חג השבועות, זמן מתן תורתנו,

אשר חוב קדוש וזכות גדול על כל אחד ואחד, ועל אחת כמה וכמה על תלמידי וחניכי ישיבות תומכי־תמימים, לעשות את התלוי בהם, ולכל לראש על ידי — דוגמא חי' ובדברים היוצאים מן הלב, אשר כל בן ובת בישראל יתחנכו בחינוך על טהרת הקודש. ובפרט בימי חדשי הקיץ אשר אז אפשרויות מיוחדות לעשות ולפעול בזה רבות ונצורות.

ואשרי חלקם של כל אלו שמקרבים לבבות ילדי ישראל לאביהם שבשמים, קירוב אמתי במעשה בפועל על ידי לימוד התורה וקיום המצוות בכל יום, וכידוע תורת רבותינו בביאור המשנה שנים אוחזין בטלית, כו'.

ויהי רצון שיקויים בהם ובכל אלו שיתחנכו בחינוך על טהרת הקודש על ידי השפעתם ובכלל: אדם מקדש עצמו מעט למטה, מקדשין אותו הרבה מלמעלה. וכמדובר כמה פעמים, אשר ככל שיקדש אדם עצמו למטה הרי זה

בסיום ירחא: והכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).

תליתאי .. תליתאי: שבת פח, א. ועי"ש בפי' ר"נ גאון.

חוב קדוש .. בחינוך: ראה שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר בגודל ענין החינוך עתה בכ"מ: ביום בואו לארצה"ב — ט' אד"ש ה'ש"ת, ולאחר זה לפעמים הכי תכופות (חלקם נדפס בספרי השיחות).

את התלוי .. בחינוך: להעיר ממש"נ (משלי (כב, ו) הדגשה שנוגע לכל ימי חייו דהמחונך): חנוך גו' גם כי יזקין לא יסור ממנה, ולהעיר משערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פל"ז ואילך.

כל בן ובת בישראל: כי נפש אחת מישראל היא עולם מלא (סנה' לז, א).

כל .. יתחנכו .. הקודש: להעיר מתורת הבעש"ט (הוספות לכתר ש"ט, הוצאת קה"ת, טו, ב) — בנוגע לכאו"א מבנ"י: כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות. אט אזוי ווי די גרעסטע חכמים וועלען אייביג ניט דערגיין די גרויסע טבעיות'דיגע אוצרות, וועלכע השי"ת האט טובע געווען בארץ, אז הכל הי' מן העפר, אט אזוי קען קיינער ניט דערגיין די גרויסע אוצרות וואס ליגען אין אידן, וואס זיי זיינען דעם אויבערשטענס ב"ה ארץ חפץ.

על טהרת הקודש: שגם לימודי חול ועניני הרשות נשמרים מכל דבר לא טהור כאילו היו קודש (ראה חגיגה יט, ב. תו"א י, ב. ועוד. וראה סד"ה זכור את יוה"ש תרכ"ו). ע"ד הציווי: בכל דרכיך דעהו (טושו"ע או"ח סרל"א).

תורת רבותינו: ד"ה רבי אומר, ה'ש"ת. ובכ"מ.

אדם .. מלמעלה: יומא סיום פרק תליתאי. וראה ד"ה וראיתם (פ' שלח, תרס"ו).

---

*) נדפס לעיל ע' 166 ואילך. המו"ל.

„מעט" בערך למעלה. ומרובה מידה טובה, שמלמעלה מקדשין אותו „הרבה" אפילו בערך הלמעלה,

עדי נזכה לקיום היעוד אשר תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את הוי', ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו, כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם.

בברכת הצלחה רבה ולבשורות טובות בכל האמור

חרבה .. רעהו: רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

כי .. הוי': ישע' יא, ט. וראה אוה"ת להצ"צ שם.

כי מלאה גו' ולא ילמדו גו': צירוף שני כתובים. וראה זח"ג כג, א.

ולא .. רעהו: כן הוא ברמב"ם שבדפוס, אבל בירמי' לא, לג: ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו. ובזח"ג שם: ולא ילמדו עוד איש את אחיו ואת רעהו. וראה לקוטי לוי יצחק לשם (ס"ע רט): מתחלה איש את אחיו כו' ואח"כ כו' רעהו.

ולא ילמדו .. גדולם: ראה ש' האמונה פט"ז. לקו"א להה"מ ד"ה כי תורה (ה, ד).

כי כולם .. גדולם: ירמי' שם. והקדים קטנם לגדולם כו' (לקוטי לוי"צ שם מס' ע"ח, עיי"ש).

ב"ה, אסרו־חג השבועות,
זמן מתן תורתנו, ה'תשל"ו
ברוקלין, נ.י.

תלמידות המסיימות „בית רבקה"

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום:

בנועם נתקבלה הידיעה על דבר חגיגת הסיום —

וכבר מלתי אמורה שסיום כגון זה אינו אלא סיום של שלב, והכנה לעלי' לשלב נעלה יותר —

ובפרט שהוא בשנה שהוכרזה כ„שנת חינוך" — להוסיף אומץ והשתדלות ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני תורה ומצותי' כל אחד ואחת

מבני ובנות ישראל בכל מקום שהם, הן בנוגע לעצמם והן בנוגע להפצתם בכל סביבתם.

ועוד זאת, שחגיגת הסיום נועדה בחודש זה של מתן־תורה, אשר כדברי חכמינו זכרונם לברכה הכל הי' משולש: תורה משולשת — תורה נביאים וכתובים, ישראל משולשין — כהנים לויים וישראלים; חודש משולש — ניסן אייר וסיון, וכו'. הרי חודש זה „מסוגל" לכל דבר טוב, ואין טוב אלא תורה.

והשם יתברך יברך את כל אחת ואחת מהן בהצלחה מרובה בלימודן ובהנהגתן ולהיות דוגמא חי' ומאירה לכל הסביבה.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור

~

ב"ה, שלהי חודש סיון, ה'תשל"ז
ברוקלין, נ. י.

תלמידות המסיימות
בי"ס לנערות „בית רבקה"
דמאנטרעאל

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום:

בנועם קבלתי הידיעה על דבר חג הסיום.

וכמדובר כמה פעמים, „סיום" זה אינו אלא הכנה לשלב גבוה יותר בעניני יהדות, תורה ומצותי'.

ועל דרך זה ימי הקיץ הבאים לאחרי הסיום, הנקראים ימי „חופש", תכליתם, כמובן, לא בטלה ח"ו ואפילו לא חלישות בהתמדה ושקידה, אלא אדרבה, כיון שיש חופש מכמה ענינים צדדיים, צריך לנצל הזמן והמרץ שנתפנו מהם בכדי למלא אותם ברוח התורה ובלימוד התורה, ובהדגשה על המעשה שהוא העיקר, היינו קיום המצוות בפועל ובהנהגה למופת.

והרי הזמן מעורר את המחשבה והמחשבה מעוררת את המעשה,

שעומדים אנו בסיום חודש סיון, ירחא תליתאי, שבו ניתנה תורתנו, אוריאן תליתאי, לעמנו, עמא תליתאי, כהדגשת חכמינו ז"ל (שבת פח, א).

וידוע שהתורה ניתנה על יסוד "בנינו ערבים אותנו", שמזה מובן שכוחות מיוחדים ניתנו לתלמידים ולתלמידות בלימוד התורה וקיום מצותי' ביחד עם האחריות הכי גדולה בעד שמירתם ומסירתם מדור לדור. וכגודל האחריות כן גודל הזכות שבזה, כמובן ופשוט.

והשי"ת יצליח את כל אחת ואחת מכן בכל האמור וימלא משאלות לבבכן לטובה בכל המצטרך בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
תמיד כל הימים

... אין די ענינים פון קדושה און פון תורה און מצוות איז, זעלבסטפארשטענדלעך, ניט שייך אן אפשליסונג אין דעם געווינלעכן זין פון ווארט. עס קען זיך בלויז ריידן וועגן א הפסקה, אבער אויך די הפסקה איז ניט א צוועק פאר זיך, נאר א מיטל צו באנייען די אלע ענינים פון קדושה, תורה ומצוות.

אט די דאזיקע אמת'ע כוונה פון דער הפסקה דארף זיך מערקן אין דעם אופן ווי די אפשליסונג אדער הפסקה ווערט דורכגעפירט.

און דאס איז אייגענטלעך אויך דער ענין פון יום־טוב שבועות און קבלת התורה. ווארום זעלבסטפארשטענדלעך איז מתן־תורה און קבלת התורה יעדן טאג פון יאר, נאר אין דעם יום־טוב פון מתן תורה ווערן אפגעפרישט און באנייט די אלע ענינים וועלכע זיינען פארבונדן מיט תורה און מצוות.

און אזוי ווי די אונטערנעמונג קומט פאר געציילטע טעג נאך שבועות, זמן מתן תורתנו, האף איך אז אלע אנטיילנעמער און עסקנים וועלען מיטבריינגען מיט זיך דעם רושם און גייסט פון דער יום־טוב פון קבלת התורה. ספעציעל די נקודה וואס פארבינדט דעם יום טוב מיט חינוך על טהרת הקודש. דערמיט ווערט געמיינט דאס וואס אונזערע חכמים, זכרונם לברכה, האבן געזאגט אז די תורה הק' איז ניט געגעבן געווארן ביז די אידן האבן געמאכט די קינדער אלס ערבות (גאראנטיר) אז די תורה וועט אויפגעהאלטן און אפגעהיט ווערן — בנינו ערבים בעדינו.

וויבאלד אז די אידן האבן זיך אונטערגענומען אט די גראנטיע און דער אויבערשטער האט די גראנטיע אנגענומען, איז דאך קלאר אז די גראנטיע איז א ממשות'דיקע און קען, און מוז, דורכגעפירט ווערן. מיט אנדערע ווערטער: אידן האבן די פולע און זיכערע מעגלעכקייט דורכצופירן אין לעבן די פליכט פון בנינו ערבים בעדינו — דורך תורה חינוך על טהרת הקדש: מען דארף נאר ווילן מיט אן אמת...

(ממכתב ראש חודש סיון ה'תשכ"ב)

ב"ה, ערב שבועות, זמן מתן תורתנו, ה'תשכ"ג
— שנת המאה וחמשים להסתלקות רבנו הזקן —
ברוקלין, נ.י.

צו אלע אנטיילנעמער אין דער פייע־רונג פון באדען־צוגרייטונג פאר דעם נייעם בנין פון דער צענטראלער ישיבה „תומכי־תמימים" אין ברוקלין, און צו אחינו בני ישראל שומרי תורה ומצוה בכלל,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

צו דער געלעגנהייט פון דער גרויסער שמחה של מצוה — דער ערשטער שריט אין דער וויטגרייכענדער אונטערנעמונג צו שאפן א נייעם בנין פאר דער צענטראלער ישיבה „תומכי־תמימים" ליובאוויטש אין ברוקלין — שיק איך מיין האציגע באגריסונג און ברכה צו אלעמען ווילכע נעמען אנטייל אין דער דאזיגער גרויסער שמחה און גרויסער מצוה.

איך וויל האפען, אז יעדער איינער און איינע, וועמען תורה און חינוך על טהרת הקדש זיינען ליב און טייער, ווילן אנווענדן אלע מעגלעכקייטן צו פארזיכערן אז, ניט נאר די התחלה זאל זיין מיט דער פולסטער מאס הצלחה, נאר אויך — וויטער העלפן פארווירקלעכן דאס אויפשטעלן פון

דעם נייעם בנין וואס מעגלעך פריער. דאס פאדערט א דריי־פאכיגע אפפערוויליגקייט אין געלט, מי און גייסט (ממון, גוף, נשמה):

בממונו — מיינט, פשוט, מיט די גרעסטע געלט־ביישטייערונגען: ניט לויט אייגענע באגריפן, נאר כיד ה׳ הטובה עליו.

בגופו — פערזענלעך אפצוגעבן זיך, מיט צייט און מי, צו שאפן נייע פריינד און שטיצער און אנטיילנעמער אין דעם נייעם בנין.

בנשמתו — מיט מסירות ״הנפש״ ממש: אפילו וועו עס דאכט זיך אים, אז ער וואלט געקענט מוסיף זיין אין זיין אייגענעם לערנען תורה אד״ג: וואהרום צו שטארקן און פארשפרייטן תורה ומצוות דרבים בארעכטיקט צו ברענגען א קרבן פון זיין אייגענעם נשמה לעבן.

אין דער אמת׳ן אבער, איז אויך אין צדקה ברוחניות, ווי אין צדקה בגשמיות, פארן די הבטחה פון עשר תעשר — דאס ארויפנעמען א צענטל פון זיך — פאר אנדערע, איז דער קוואל פון עשירות, סיי אין גשמיות און סיי אין רוחניות. און אויסער דער מצוה פון צדקה, וואס ״זבולון״ האט שטיצנדיק ״ישכר׳ס״ לערנען, האט דאך זבולון אויך א חלק אין ישכר׳ס תורה.

אין די דאזיגע טעג וועלכע זיינען פארבונדן מיט מתן־תורה, וואס אייגענטלעך דארף א איד יעדן טאג געדינקען מעמד הר סיני, וועט יעדער איינער זיכער געדינקען, אז אין דעם זכות פון אונזערע קינדער האבן מיר באקומען די תורה, און אנערקענען די התחייבות צו שטיצן די מוסדות חנוך על טהרת הקדש, בפרט אז די צענטראלע ישיבה ״תומכי־תמימים״ ליובאוויטש איז שוין פיל צענדליגע יארן באקאנט אלס איינע פון די גרעסטע תורה־פעסטונגען אין אונזער צייט.

דער זכות פון החזקת והפצת תורה דרבים וועט זיכער ביישטיין יעדן איינעם און איינער, געבענטשט צו ווערן אין אלעס אין וואס מען נויטיגט זיך בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה מופלגה ולקבלת התורה
בשמחה ובפנימיות

ב״ה, י״א סיון, ה׳תשל״ה
ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת ערב חב״ד בביהכ״נ
„צמח־צדק״ בירושלים עיה״ק תבנה
ותכונן ע״י משיח צדקנו במהרה בימינו

ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה:

בנועם קבלתי דו״ח ההנהלה על התקדמותכם בלימוד תורתנו וקיום מצותי׳, ועל פעולותיכם הטובות בקשר עם המבצעים וכו׳.

ויהי רצון שתלכו מחיל אל חיל בכל עניני התורה ומצותי׳ ותהיו למופת ולברכה לרבים.

ובפרט שבאים אנו מחג השבועות, זמן מתן תורתנו, אשר בודאי יודעים אתם סיפור חכמינו ז״ל, שלפני שנתן הקב״ה את התורה לעמנו ביקש „ערבים״ שיהיו אחראים ללימוד התורה ולקיום מצותי בכל הדורות; ורק אחרי שאמרו „בנינו ערבים בעדינו״ נתן הקב״ה את התורה לכל ישראל. והרי זה מדגיש החשיבות המיוחדת של ילדי ישראל לא רק באותו מעמד אצל הר סיני, אלא בכל הדורות, שהרי התורה נצחית היא. ומכאן ברור שהנהגת כל אחד ואחד מבני ישראל הוא ענין חיוני לא רק בשבילם הם, אלא גם בשביל כל עמנו באשר הם שם.

אי לזאת תקותי חזקה שתוסיפו חיל בלימודכם תורתנו הקדושה בהתמדה ושקידה ובזריזות קיום מצותי׳ בהידור ובאופן דמוסיף והולך, כהוראת תורתנו „מעלין בקודש״.

ברכתי שלוחה לכל אחד ואחד מכם להצלחה מרובה בכל האמור, ובפרט לקיץ בריא ושמח בכל הפרטים, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור

א. מ'האָט פריער געריידט און געמאכט אַ סיום (דמס' סוטה [1]), וואָס דער סיום איז אַן ענין אין נגלה דתורה. וואָס דער וואָרט „נגלה" אליין באווייזט אַז דאָס האָט אַ פנימיות — פנימיות התורה, וואָס בדורותינו, איז דאָס — פנימיות התורה — אַרויסגעגעבן געוואָרן בתורת החסידות.

מ'ת האָט זיך אַנגעהייבן מיט תושב"כ. תושב"כ פון חסידות (וואָס אין דעם — חסידות — איז נתגלה געוואָרן פנימיות התורה, כנ"ל) איז דער ספר התניא, ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שרייבט אין דער רשימה הידועה בנוגע צו תניא [2].

בנוגע צו מ'ת איז דערנאָך געווען דער אויפטו אַז משה רבינו האָט דאָס איבערגעזעצט אין שבעים לשון, וכמ"ש [3] „אלה הדברים אשר דבר משה גו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר", בריינגט זיך אַראָפ אין מדרשי חז"ל [4] אַז מ'האָט דאָס איבערגעזעצט אין שבעים לשון [5].

דאָס איז געטאָן געוואָרן ווען ס'איז געווען „אלה הדברים אשר דבר משה", נאָך די ערשטע ד' ספרים, אין דעם פינפטן ספר, וואָס כביאור חז"ל [6], און ווי דער אַלטער רבי איז מבאר הענין בארוכה אין די דרושים פון מ'ת עה"פ „וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", איז דער ספר — גילוי פון אַלע ספרים [7].

איז תורה דעמאָלט אויך איבערגעזעצט געוואָרן אין די שבעים לשון [8].

אַלע עניני התורה — זיינען דאָך אַ הוראה אויף אַלע דורות, אַזוי אויך אין דעם „באר היטב" [9] פון תורה אין אַנדערע לשונות,

ועאכ"כ דאָס איבערזעצן אין לשון המדינה ווו עס געפינט זיך איצטער דער רוב מנין ורוב בנין פון אידן, ארצות הברית — וואָס זי איז דאָך נתייסד געוואָרן דורך די וואָס זיינען געקומען פון ענגלאַנד —

---

1) שנוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה דף ליום דף ליום (היום יום ע' נא).
2) קיצורים והערות לתניא ע' קיח.
3) דברים א, א — א, ה.
4) תנחומא דברים ב. פסיקתא זוטרתא — עה"פ דברים א, ה. רש"י שם.
5) נוסף על ענין הביאור שע"ז — עיין ג"כ תו"א משפטים עז, ד ואילך הבירור שע"ז. וראה ג"כ בהקדמה — להעתקת תניא (ח"א) באנגלית (דלקמן הערות 11, 12) ע' IX ואילך.
6) מגילה לא, ב. תוס' שם ד"ה משה.
7) לקו"ת במדבר טו, ג. אוה"ת לשם. וראה ג"כ לקו"ש ח"ד פ' דברים. ח"ה ע' 333 הערה 116.
8) ראה שמו"ר ספכ"ח.
9) תבוא כז, ח. וראה סוטה לו, א.

איז נוגע במיוחד אַז ס'זאָל זיין „באר היטב" — איבערגעזעצט אויף ענגליש — די שפה וואָס מ'רעדט אין די מדינות — [ניט נאָר תושב"כ חומש און נ"ך בכלל, נאָר אויך] תושב"כ פון תורת החסידות — ספר התניא.

ב. יעדער ענין פון תומ"צ דאַרף דאָך זיין אין אַן אופן פון „ואנוהו"[10] — אין שלימות האפשרית, אויפן בעסטן און שענסטן אופן, אַזוי איז אויך בנוגע די העתקות, דער ביאור און דער תרגום אויף אַן אַנדער לשון: ווי גוט מען מאַכט דעם ערשטן מאָל[11], איז אויב מ'קאָן מאַכן נאָך בעסער, דאַרף מען מאַכן אַ צווייטן מאָל[12] און אַ דריטן מאָל[13]. סיי בנוגע צו דעם תרגום — איבערזעצונג — און סיי בנוגע צו קלף נאָה, נייר נאָה, דיו נאָה, וכריכה נאָה, מיט די אַלע איבעריקע זאַכן.

מ'דאַרף אַבער געדיינקען אַז דער ענגליש איז מער ניט ווי דער לבוש החיצוני, אַ קנקן, אַבער אינעווייניק איז דאָס יין ישן וואָס מ'טאָר דאָס, ח"ו, ניט אַנרירן און ניט משנה זיין, ניט אַרויסנעמען פון דאַרטן עפעס אַ ענין, שרעקנדיק זיך אפשר וועט אַ אינו יהודי זען און וועט ווערן ברוגז וכו'.

מ'האָט ניט וואָס צו שרעקן זיך בשעת מ'קומט צו גיין מיט אַ ענין פון תורה און מ'גיט דאָס עם לאמתתו — אַן קיינע פשרות און ניט באַהאַלטענערהייט, וואָרום סוכ"ס דערקענט אויך אַ אינו יהודי אַז „משה אמת ותורתו אמת"[14], ואדרבא: דאָס איז די וועג ווי אַזוי ס'ווערט שלום, אפילו בין ישראל לעמים, ועאכו"כ צווישן איין איידן מיט אַ צווייטן[15].

ג. ויה"ר אַז די אַלע וואָס האָבן זיך משתתף געווען אין דער איבערזעצונג, זאָל דאָס ביי זיי מעורר זיין אַ חשק גדול וגעגועים[16] גדולים אויף אויפטאָן נאָך מער — ביז כמ"פ ככה, סיי בכמות סיי באיכות, אין אַלע ענינים פון אידישקייט, פון תומ"צ, כולל כמובן — אין ענינים פון פנימיות התורה, פון חסידות.

און טאָן דאָס (ווי געזאגט פריער — בשיחות הקודמות) בשמחה ובפנימיות, און אין אַן אופן פון מוסיף והולך ואור, ביז וואָנעט אַז זיי וועלן

---

10) שבת קלג, ב.

11) ח"א — קה"ת ברוקלין ה'תשכ"ב. ח"ב: ה'תשכ"ה. ח"ג: ה'תשכ"ו. ח"ד: ה'תשכ"ח. ח"ה: ה'תשכ"ח.

12) ח"א — קה"ת ברוקלין, ה'תשכ"ח. ח"ב וח"ג — ה'תשכ"ט.

13) ח"א — קה"ת ברוקלין, ה'תשכ"ט.

14) תנחומא קרח יא. ועד"ז ב"ב עד, א. במדב"ר טז. ועוד.

15) ראה ג"כ שיחת חגה"ש ש.ז. [תשל"ה].

16) ענין הגעגועים — ראה ד"ה צור תעודה תרצ"ג פ"ג. שופר של ר"ה תש"ב.

מאכן גאָר ליכטיק, יעדערער ביי זיך, און אין דער שטאָט און אין דער מדינה וואו ער געפינט זיך, און דורך דערוף וועט צוקומען ליכטיקייט בכל העולם כולו,

און דאָס אַלעס טאָן — ווי געזאָגט פריער — אין אַ ליכטיקן אופן, און אין אַ פרייליכן אופן, און אַלץ מערער און מערער, ביז וואָנעט מען וועט פאָרברענען די שיריים פון גלות, און מ'וועט אַריינגיין אין דעם „לילה כיום יאיר" [17] אין אַ ליכטיקן אופן, לקבל פני משיח צדקנו ובקרוב ממש.

ד. אַ יישר כח אויך — צו זיי אַלע — פון מיר און פון אַלעמען פאָר דעם נחת רוח וואָס מ'האָט גורם געווען, דורך פאָרענדיקן דאָס און ברייגען אַהערצו בערב יום וואָס „האי יומא דקא גרים" [18] — ערב חג השבועות,

און דאָס אַלעס וועט אויך מוסיף זיין אין דעם „יפוצו מעיינותיך" פון בעש"ט [19] — תורת הבעש"ט און די תורה פון אַלטן רבי'ן [20], ביז ס'וועט אַנקומען „חוצה", די מעיינות גופא וועלן זיין אין „חוצה", און ע"ז „קאתי מר" — דא מלכא משיחא [21], ובקרוב ממש.

(משיחת ערב חגה"ש ה'תשל"ה)

---

17) תהלים קלט, יב.

18) פסחים סח, ב.

19) שיום ההסתלקות שלו הוא בחה"ש. וראה לקו"ד ח"א לב, א. שם מב, א.

20) ראה לקו"ש ח"ח ע' 249 הערה 14.

21) שבעצרת מת דוד (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ג (וכ"ה בר"ר פ"ג,ב) — הובא בתוס' חגיגה יז, א) מלכא משיחא.

א. ... בנוגע צו די וואָס פאָרנעמען זיך מיט העתקת ספרים, וואָס דורך דעם קען זיין דער ענין פון לימוד התורה אין אַן אופן פון „באר היטב" [1] — „בשבעים לשון" [2], ובפרט דאָס וואָס ס'איז ערשט געווען איצטער, אַז מ'האָט איבערגעזעצט פון דאָס נייַ דעם ספר התניא אויף שפת המדינה — ענגליש,

---

1) תבוא כז, ח.

2) ראה תיב"ע. סוטה לו, א.

דער יסוד פון טאן דאס — ידוע די מעשה וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר האט דערציילט וועגן דעם ברודער פון רבי'ן נ"ע, וואס ער איז געווען א נאמען נאכן צ"צ, אז ער האט אמאל — בחיי אדמו"ר נ"ע בעלמא דין — איבערגעזעצט א פרק פון תניא אויף רוסיש, און ער האט דאס געשיקט צו א גדול פון די אינם יהודים, און יענער איז שטארק נתפעל געווארן פון דעם, נאר דערנאך איז לא אסתייע מילתא און דער ענין האט ניט געהאט קיין המשך,

דערנאך, אין די צייטן פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, האט ער געהייסן איבערזעצן דעם תניא אויף אידיש, און דערנאך האט מען איבערגעזעצט דעם תניא אויך אויף ענגליש, פראנצויזיש, איטאליעניש, און שפאניש, ביז צו דעם אויפטו וואס ס'איז געווען אין דעם תניא: ביז איצטער — איז די איבערזעצונג געווען אין א כרך בפ"ע, און אין דעם תניא איז געווען דער אויפטו אז דער תניא און די איבערזעצונג זיינען אין איין כרך, און נאכמער — דף כנגד דף, פון איין זייט דער עצם התניא, בלה"ק, און פון דער צווייטער זייט די איבערזעצונג, בלשון זר, וואס דאס האט זיך אויפגעטאן א דבר חדש.

[וזוהי ההוספה בההוראה ד„באר היטב" — שהיתה התורה והעתקתה כתובים ביחד על אותם האבנים עצמם — על האמירה ד„הואיל משה באר את התורה", דכל דבור ה"ה נפרד בפ"ע]

וואס דאס איז דאך אן אחריות גדולה ביותר, אבער וויבאלד אז דער ענין האט זיך אפגעטאן וועט דאס זיכער זיין בהצלחה, און ס'וועלן דערפון ארויסקומען נאר ענינים טובים און נאך ענינים טובים.

ב. מסתמא וועט מען זיך ניט באנוגענען דערמיט, נאר מ'וועט מאכן א מהדורא שני' און אויך מיט דער צייט א מהדורא שלישית, וואס בתלתא זימני הוה חזקה, און מ'וועט מפיץ זיין כל אחת בזמנה — בכ"מ שידם מגעת,

און זיי וועלן זיך ניט באנוגענען מיט מפיץ זיין, נאר זיי אליין וועלן זיך איך זעצן לערנען דעם תניא מיטן איבערזעצונג, און דערנאך וועלן זיי איך לערנען די מאמרים פון רבותינו נשיאינו וואס זיינען ביאורים אויפן תניא. און עאכו"כ אז זיי וועלן לערנען נגלה דתורה — ביז הלכות למעשה, און דאס וועט אויף זיי פועל'ן מעשה בפועל, וואס ס'איז דאך „תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה" [3],

3) קדושין מ, סע"ב.

ג. און די אלע וואס האבן זיך משתתף געווען אין דעם האבן א חלק וזכות אין אלעם וואס וועט זיך אויפטאן דורך דעם. ובפרט אז זיי האבן דאס געטאן כדבעי — אליין געגעבן די גאלט, ניט געפרעגט אויף יעדער קלייניקייט, זיינען געלעגן אין דעם און האבן דאס אפגעטאן בפועל,

כדי צו פארבינדן דאס גלייך מיט שמחה און אויך מיט א דבר גשמי, וועט מען געבן משקה צו די וואס זיינען דא פון המשתתפים אין דעם, און זיי זאלן טיילן פון די משקה דא, און מיטנעמען אויך מעבר לים פאר די דארטיקע וואס האבן זיך משתתף געווען אין די הוצאות פון הדפסת התניא.

ד. דאס אלעס איז דאך מקרב דעם „יפוצו מעייניותיך — דהבעש"ט — חוצה", וועט דורך דעם יפוצו זיין „קאתי מר" דא מלכא משיחא, כהבטחתו להבעש"ט, דורך דעם „יפוצו" פון פנימיות התורה, ביז עס וועט זיין „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"[4], ס'זיינען דא אין ים טאלן און בערג, (גרויסע בערג (חכמים), קליינע בערגלעך וכו') אבער אלע זיינען פארדעקט מיט מים פון תורה און פנימיות התורה,

בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ נשא ה'תשל"ה)

---

4) ראה רמב"ם סיום הלכות מלכים וסיום כללות הס' יד החזקה.

א. מ'קומט דאך פון מתן תורה, וואס איז פארבונדן מיטן גאנצן חודש ווי די גמרא זאגט[1] אז „אוריאן תליתאי" — די תורה וואס טיילט זיך אין תורה נביאים וכתובים, איז פארבונדן מיט „ירחא תליתאי" — מיט חודש סיון, וואס ער איז דער דריטער חודש אנהויבנדיק פון חודש ניסן (יציאת מצרים), און איז געגעבן געווארן „לעם תליתאי", צום אידישן פאלק, וואס ווערט געטיילט אויך אין דריי — ישראלים, לויים און כהנים.

דער ענין פון מ"ת איז געווען, פארן[2]: דער אויבערשטער איז געפארן, „וירד ה' על הר סיני" — מלמעלה למטה; „ואל משה אמר עלה אל ה'", און

---

1) שבת פח, א.

2) שמו"ר פי"ב, ג.

צו משה, אלס פארשטייער פון גאנצן אידיש'ן פאלק, האט ער געזאגט ער זאל ארויפגיין, פארן מלמטה למעלה.

ביז וואנעט, ווי דער אלטער רבי שרייבט אין תניא[3], אז די זאך פון תורה איז, וואס „נסעה וירדה": תורה פארט און נידערט אראפ מלמעלה למטה, זי איז פריער חכמתו ורצונו של הקב"ה, די טייערסטע זאך ביי דעם אויבערשטן, און זי פארט און קומט אראפ למטה, און עס קומט אן צו יעדן אידן, פון קליין ביז גרויס, אויף באלייכטן עם זיין גאנצן לעבן[4].

ב. דערפאר איז א הזדמנות מיוחדה און א ספעציעלע פארבינדונג[5] — בשעת אידן פארן פון איין ארט צו א צווייטן, צו פארבינדן דאס מיט פארשטארקן זיך אין לימוד התורה (אין לערנען תורה)[6], און אויך אז דער לימוד (דער לערנען) זאל זיין אין אן אופן וואס „מביא לידי מעשה"[7], מקיים זיין מצות.

ביז וואנעט, אז חכמינו ז"ל זאגן אן[8] אז „אל יפטר אדם מחבירו": אידן דארפן זיך קיינמאל ניט פאנאנדערגיין, ווארום אידן געהערן אלע צוזאמען, צו איין פאלק;

דער אויבערשטער האט דאך אבער געמאכט דעם סדר פון לעבן, אז יעדער איד האט זיך זיין שליחות אין א באזונדער ארט — ניט אלע צוזאמען[9]; איז מען גלייך מוסיף די אנווייזונג אין דעם, אז כאטש „אל יפטר אדם מחבירו", מ'דארף זיך ניט פאנאנדערטיילן, בשעת אבער מ'האט א שליחות פון דעם אויבערשטן וואס מ'מוז זיך פאנאנדערגיין, איז אל יפטר כו' „אלא מתוך דבר הלכה"[10]: מען פארבינדט דאס מיט זאגן אן ענין אין תורה;

און מ'איז גלייך מבאר און מען ערקלערט — „שמתוך כך זוכרהו": דורך דערויף וואס זיי פארבינדן זיך מיט א הלכה בתורה, געדיינקט איין איד דעם צווייטן,

---

3) פ"ד.

4) כמחז"ל אין אור אלא תורה (תענית ז, ב).

5) ע"פ תורת הבעש"ט שכל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע: היא הוראת הנהגה בעבודת השם כו' (הוספות לכש"ט סי' קכח. וש"נ. וראה שם סי' קכט).

6) אשר כשקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו (תדבא"ר רפי"ח. ילש"א איכה רמז תתרלד) כמו שה' להלן = בעת מ"ת (ראה ברכות כב, א. תו"א כא, ב).

7) שזהו גדלות הלימוד (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב וד').

8) ברכות לא, א. ולא נאמר בקיצור: כשנפטר אדם מחבירו יהי' בדבר הלכה כו'.

9) ובפרט ע"פ מחז"ל (פסחים פז, ב) צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות.

10) הלכה גם מל' הליכה.

און דעמאלט איז דער „יפטר" — דער פאנאנדערפארן זיך — ניט קיין אמת'ער און ניט קיין פנימיות'דיקער; ס'איז מער ניט ווי אן אויסוויניקסטער צושיידן זיך, ווייל כאטש אפילו מען געפינט זיך אין באזונדערע ערטער — בלייבט מען פארבונדן דורך א נשמה'דיקער זאך, דורך אן ענין פון תורה, וואס דאס איז די נשמה פון אידן; וואס דאס — די פארבונדנקייט בפנימיות — איז שטארקער ווי דאס וואס מ'איז צושיידט במקום גשמי, אין א גשמיות'דיקן אופן.

ג. דער אויבערשטער זאל בענטשן יעדערן פון אונז, בתוככי כלל ישראל (מיט כלל ישראל), אז גאר אין גיכן, זאל אויך די פאנאנדערגעשיידקייט אין גשמיות'דיקן מקום בטל ווערן.

דורך דערוף וואס משיח צדקנו וועט צוזאמען קלייבן[11] יעדער איד, און אלע אידן, פון יעדן ארט וואו זיי געפינען זיך,

און וועט זיי אלעמען פירן אין ארץ הקדושה, אין ארץ ישראל, אין דער לאנד וואס „עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"[12]: דער אויבערשטער גיט אכטונג און היט איר א גאנצן יאר, פון אנהייבס יאר ביז צום סוף יאר,

און דאס זאל זיין בקרוב ממש, נעמענדיק מיט זיך די תורה וואס מ'לערנט אין חוץ לארץ, און די מצוות וואס מ'איז מקיים זייענדיק נאך אין גלות, אין די לעצטע טעג פון גלות אין חוץ לארץ, וואס דורך דערוף איילט מען צו משיח'ס קומען,

און דער קומען זאל זיין בשמחה ובטוב לבב — אין א גוטן אופן, אין א שלום'דיקן אופן, און דאס אלעס — שמחה ט"ל ושלום — זאל זיין בגלוי — מען זאל דאס פילן און זען בעיני בשר.

בקרוב ממש פארענדיקן די לעצטע רגעים פון גלות, יעדערער אין זיין ארט וואו ער פירט דורך דעם אויבערשטענ'ס שליחות, אויף מאכן דארט אן אידישקייט זאל לייכטן, בא עם און ארום עם, ביז צו די וויייטסטע ערטער צו וועלכע ער קען דערגרייכן,

און ארויסגיין טאנצנדיקערהייט פון גלות[13], לקבל פני משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

---

11) רמב"ם הל' מלכים ספי"א: וקבץ נדחי ישראל.
12) עקב יא, יב.
13) כמש"נ כי בשמחה תצאו וגו' (ישעי' נה, יב).

ד. כדי דאָס פאַרבינדן מיט אַן ענין של פּועל, וועט מען געבן יעדערן אַ ספר, דאָס הייסט — פאַרבינדן מיט תורה, אויף מיטנעמען מיט זיך: און ניט אַז דער ספר זאָל בלייבן ניי ווי בשעת מ'האָט עם געגעבן, נאָר מ'זאָל עס נוצן אַזוי אָפט, ביז מ'זאָל גאָר אין גיכן דאַרפן האָבן אַ צווייטן, און דערנאָך אַ דריטן,

און טאָן די אַלע ענינים בשמחה ובטוב לבב.

אַנהייבן פון די וואָס האָבן געגומען אייגנטייל אין אָפּדרוקן דעם תניא אין שפת המדינה, און דערנאָך ממשיך זיין אויך צו אַלע אַנדערע וואָס זיינען דאָ.

(נתן לכ"א מהנוסעים למדינת ענגלאַנד, אוסטרליא ושאר המקומות שמדברים אנגלית — תניא עם תרגום אנגלי (הוצאה החדשה); להנוסעים לשאר המדינות, וכן לכל הילדים הנוסעים — תניא (פורמט כיס)).

ה. די פרויען וואָס פאָרן — געבן יעדערער צוויי אייניציקע דאַלער: איינעם אויף צדקה, און דעם צווייטן אויף נרות שבת קודש,

(ניתן גם לקטני קטנות כנ"ל)

און אַזוי ווי מען גיסט זיך אין דער וואָך פון בהעלותך את הנרות[14], וועלן זיי מאַכן ליכטיק ביי זיך אין הויז, און אַרום זיך, ביז וואָנעט עס וועט ווערן די ליכטיקייט פון „ה' לאור עולם" [15].

* * *

פאַרט געזונטערהייט און ס'זאָלן זיין בשורות טובות.

(שיחת יום ב' פ' בהעלותך, ט"ז סיון, ה'תשל"ה — להאורחים שיחיו (שבאו לחגה"ש) הנוסעים חזרה)

---

14) ראה יל"ש עה"פ: בהעלתך את הנרות כו' הנרות לעולם ופי' המג"א בזית רענן שם: נרות של שבת או של חנוכה. ובאוה"ת עה"פ (ע' שכה): הנרות קיימים לעולם ע"י מצות שבת כו'.
15) ישעי' ס, יט.

נ ש א

א. בשעת דער אלטער רבי ברענגט * אז וידוי ובקשת מחילה ווערט יע דערמאנט אין רמב"ם און סמ"ג, ווייל זיי זיינען יע נוגע צו מצות התשובה, שרייבט ער: „כמ"ש בתורה והתודו את חטאתם וגו'".

ולכאורה איז ניט מובן:

א) צוליב וואס דארף ער שרייבן כמ"ש כו', וואס איז נוגע אין אגה"ת מציין זיין דעם מקור פון רמב"ם און סמ"ג?

ב) אפילו ווען ער וויל שוין יע ברענגען דעם פסוק, האט ער געקענט שרייבן כמ"ש והתודו. צוליב וואס דארף ער שרייבן כמ"ש בתורה, למאי נ"מ צי דער פסוק איז אין תורה צי אין נביאים וכתובים?

ב. איז דער ביאור אין דעם:

מיט'ן ברענגען דעם פסוק והתודו גו', און מיט'ן מדגיש זיין אז דער פסוק איז בתורה, וויל ער זאגן, אז די נויטיקייט פון וידוי ובקשת מחילה צו תשובה איז ניט גלייך צו די אנדערע ענינים וועלכע נויטיקן זיך צו תשובה, דערמיט וואס דער ענין הוידוי שטייט אין תורה.

[ניט נאר וואס וידוי ובקשת מחילה איז ניט גלייך צו תענית וואס ער איז לגמרי ניט נוגע צו כפרה ומחילת העון

(וואס דעריבער ווערט עס איבערהויפט ניט דערמאנט אין רמב"ם און סמ"ג, וכהלשון באגה"ת „לא הזכירו הרמב"ם והסמ"ג שום תענית כלל"),

ער איז נוגע בלויז „שיהי' לרצון לפני ה' כו' כקודם החטא", ווי ער זאגט אין צווייטן פרק, נאר ער איז אויך ניט גלייך צו די ענינים וועלכע זיינען יע נוגע צו תשובה און כפרה — דערמיט וואס ער שטייט אין תורה].

ס'זיינען פאראן ענינים אין תשובה וועלכע זיינען ניט קיין פרט אין מצות התשובה גופא,

[און אין זיי גופא זיינען פאראן כמה סוגים: א) אז די תשובה זאל זיין בימי בחרותו כו', וואס דוקא דאן איז עס א תשובה גמורה און א תשובה מעולה, כאטש אז אויך „אם לא שב אלא בימי זקנותו כו' מועלת היא לו ובעל תשובה הוא" (רמב"ם הל' תשובה רפ"ב). ב) השבת הגזילה און ריצוי חבירו, וואס אן דעם איז „אינו נמחל לו" (רמב"ם שם ה"ט). אבער

*) אגה"ת פ"א (צא, א).

פונדעסטוועגן, איז אויך השבת הגזילה ניט קיין פרט אין מצות התשובה גופא]

משא"כ „והתודו גו"׳ איז כתוב בתורה, ביי דעם ענין פון מצות התשובה. וואס דעריבער דערמאנט עס דער רמב"ם אויך אין ספר המצות (מ"ע עג).

ג. וואס איז טאקע נוגע דעם אלטן רבי'ן צו מדגיש זיין אז וידוי איז א פרט אין תשובה מן התורה?

וועט מען דאס פארשטיין בהקדים נאך א קשיא: וויבאלד אז „והתודו גו"׳ איז יע א חלק פון מצות התשובה כנ"ל, איז דאך בתחילת הענין ווען דער אלטער רבי טייטשט אפ וואס מצות התשובה איז, האט ער דארט געדארפט דערמאנען ניט בלויז „עזיבת החטא", נאר אויך וידוי?

מוז מען דאך זאגן, אז מיט זיין זאגן אז מצות התשובה איז „עזיבת החטא בלבד" מיינט ער צו שולל זיין אויך וידוי. (וכדמוכרח פון דעם דין וואס ער ברענגט פון סנהדרין און חו"מ, וואס דארט וועט ניט דערמאנט ענין הוידוי כלל. ועאכו"כ מקדושין (קדושין מט, ב. אה"ע סל"ח סל"א) — שמפורש שרק הרהר).

ועפי"ז מובן וואס ער איז מדגיש אז וידוי איז כתוב בתורה, בכדי צו מאכן קלערער אז דאס וואס ער זאגט פריער „מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד" — וואס אויך דארט איז ער מדגיש „מן התורה" — מיינט ער צו שולל זיין אויך וידוי: מיט זיין מדגיש זיין ביידע מאל (סיי ביים זאגן אז תשובה איז „עזיבת החטא בלבד" און סיי ביים ברענגען דעם פסוק „והתודו גו"׳) תורה, מאכט ער קלאר, אז מיט'ן ווארט „בלבד" וועלכן ער זאגט ביי „מצות התשובה מן התורה" מיינט ער שולל זיין (ניט בלויז תעניתים, ביז אפילו ענינים וואס זיינען מעכב די כפרה, אזוי ווי השבת הגזילה, נאר) אויך וידוי, וואס איז „כתוב בתורה".

דאס הייסט, אז „מן התורה" גופא זיינען פארן צוויי חלקים: שלימות התשובה, וואס צוליב דעם פאדערט זיך מן התורה וידוי**. ובקשת מחילה, און תשובה עצמה וואס ענינה איז עזיבת החטא בלבד.

וואס דערמיט ברענגט ער ארויס נאך אן ענין אין תשובה, ווי זי איז קרוב מאד צו יעדער אידן (אפילו צו אזא וואס מצד איזו סיבה קען ער זיך ניט מתודה זיין), ווייל עיקר ומהות התשובה איז עזיבת החטא בלבד.

(משיחות חורף תשכ"ט)

**) ועיין מנ"ח מצוה שסד.

ברכה ושלום!

במענה למכתבה מסוף חדש מנחם אב, בו כותבת אודות פאה נכרית, ואשר בסביבתה־דתית בה נמצאת אין נוהגות כזה ומתביישת אפשר יצחקו לה באם תלבש פאה נכרית.

בעצם הענין דלבישת פאה נכרית, ולא להסתפק בכובע ומטפחת, מבואר ההכרח בזה בכמה מקומות. והרי רואים במוחש, אשר לבישת כובע ואפילו מטפחת, משאירה חלק השער בלתי מכוסה, (על כל פנים במשך זמן קצר) ז.א. שעוברים על האסור הגדול וכהפסק דין בשולחן ערוך אורח חיים סימן עה; וגודל הענין מובן גם כן מגודל השכר בעד קיום הציווי כפי שנצטווינו, וכלשון הזהר הקדוש: מתברך בכלא בברכאן דלעילא בברכאן דלתתא בעותרא בבנין בבני בנין.

ולכתבה שאפשר יצחקו עלי' ותתבייש וכו';

אפילו בתוככי הנוער דארצות הברית, נרגש לאחרונה רגש של כבוד, דוקא לאלו שעומדים חזק על דעתם, ואין מתביישים ממי שלועג עליהם ולהשקפת עולמם, ומתייחסים בלעג ובבוז לאלו הנמשכים אחרי הרוב ללא יציבות נפשית כלל, ובודאי יודעת אשר התחלת כל הארבעה חלקי שולחן ערוך היא: ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ה' יתברך.

ועוד וגם זה מובן ופשוט: השם יתברך „את השמים ואת הארץ אני מלא" נמצא עם האדם בכל מקום ובכל זמן, מה שאין כן בני אדם ואפילו בסביבה הכי קרובה שלא תמיד נמצא בקרוב מקום אליו ולכן היתכן, אשר לא יתבייש ח"ו מפני הקב"ה ויתבייש מפני בן אדם בשר ודם?!

ותקותי אשר מתאים לסיומה במכ' מחינוכה, אין צורך באריכות יותר בהאמור.

והשם יתברך המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, שענין זה יסוד באמונתנו — וכמבואר בארוכה בתורת מורנו הבעל־שם־טוב ז"ל אשר השנה שנת המאתיים להסתלקות הילולא שלו, ינחה בטוב לפני' בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה לבשו"ט ולכתיבה וחתימה טובה

(ממכתב י"ד אלול תש"כ)

אַ שייטיל איז נוגע קינדער און קינד"ס קינדער, פּרנסה און געזונד, ווי ער זאָגט אין זהר (ח"ג קכו, א), אַז דאָס איז נוגע בבני חיי ומזוני.

מען זאָל ניט פרעגען פֿאַרוואָס יענע און יענע גייט נישט קיין שייטל און טוט ניט וואָס מ'דאַרף, מ"מ איז איר גוט אין בני חיי ומזוני און הצלחה אין אַלע זאַכען, ערשטנס ווייס מען ניט וואָס בא יענעם טוט זיך, און וואָס פֿאַראַ צרות האָט יענער, קיינער דערציילט ניט דעם צווייטען וואָס בא אים טוט זיך, און צווייטענס דאַרף מען זיך ניט פֿאַרקוקען אויף יענעם, מען דאַרף טאָן וואָס דער אויבערשטער הייסט.

(כאן זכר כ"ק אדמו"ר שליט"א הענין כי אתם המעט מכל העמים).

גויים זיינען דאָך דאָ מערער אויף די וועלט ווי אידען און זיי גייט גוט, איז זאָל מען נאָכטאָן די גויים? וועז מען זאָל אַזוי טאָן, וואָלט שוין ר"ל לאַנג ניט געווען קיין אידישע פֿאָלק, אז אַ אידישע פרוי גייט אין גאָס אָן אַ שייטיל, איז ניטאָ קיין חילוק פון איהר צווישען אַנדערע פרויען, אָבער אַז זי גייט מיט אַ שייטיל, קאָן מען אַנווייזען אַז דאָס איז אַ אידיש רעליגיעזע פרוי,

מען דאַרף טאָקע ניט שרייען אויפן גאָס, איך בין פרום, אָבער...

פֿאַר וועמען שעמט מען זיך? פֿאַר די חברי'טע אָדער פֿלונית בת פֿלונית? וואָס וועט מען זאָגען, אַז די און די פרוי איז אַ אידישע שומרת דת משה, איז וואָס איז די חרפּה? וואָס מאַכט מען, אַזאַ גרויסע מסירות נפש? וועז ר"ל ס'איז ניטאָ וואָס צו עסען, די קינדער הונגערן, און מען מאַכט שמירת שבת במסחר אוז פרנסה וואָלט דאָס געווען אַ גרויסע מסירות נפש און דאָס וואָלט מען בלי ספק געטאָן.

וועז מען גייט למשל צו אַ דאָקטער, הגם מען פֿאַרשטייט ניט מיט'ן אייגענעם שכל פֿאַרוואָס גיט ער אַזאַ מעדיצין, נאָר מען גלויבט אין אים און מען פֿאַרלאָזט זיך אויף אים, אָדער אַ מאָמע וואָס איר קינד פֿאַרדייעט ניט די מילך, רופט זי אַ קינדער דאָקטער, ער זאָל טוישען די פֿארמולא, וועט אַ מאָמע — וואָס איר קינד ליגט אין וויגעלע — זאָגען אַז זי וועט אָפּוואָרטען, גיין 5 יאָהר אין קאָלעדז זיך אויסלערנען און פֿאַרשטיין דאָס וואָס דער דאָקטער וויים יעצט און דאָן ערשט טאָן דאָס?

ס'איז געווען בא מיר אַ סטודענט פון אַ קאָלעדז, האָט ער געזאָגט אַז ער לייגט ניט קיין תפילין און טראָגט ניט קיין ציצית, ווייל ער פֿאַרשטייט דאָס ניט מיט זיין שכל פֿאַרוואָס מען דאַרף דאָס טאָן.

די גאַנצע זאַך פאַרוואָס מען וויל ניט קיין שייטל איז, ווייל מען פאַרשטייט ניט מיט'ן אייגענעם שכל אַז מען דאַרף דאָס, איז פאַרוואָס פאַרלאָזט מען זיך ניט אויף דעם אויבערשטען?

וועט מען הייסט „איינלייגען איין דאָלער" און מען זאָגט צו פאַר דעם „הונדערט טויזענט דאָלער" על ספק אפילו אויך כדאי טאָן.

דער חילוק פון א שייטל ביז א טיכעל איז אין דעם, וואָס בא א שייטל איז ניטא קיין ברירה אף אנ'ארט, און בא א טיכעל איז דא א ברירה אראפצונעמען, למשל, וועט מען זיצט בא א מסיבה מענטשען, איז וועט די פרוי גייט מיט א שייטל, איז אפילו זאָל אריינקומען פרעזידענט אייזענהאוער, וועט זי דאָס ניט אויסטאָן, משא"כ בא א טיכעל איז גרינג דאָס אויסטאָן.

די טענה אז מען האָט פריער (פאַר די חתונה) ניט אפגערעדט וועגען א שייטיל, איז גאָר קיין טענה ניט, צו דען איז דאָס א זאַך וואָס מען דאַרף טאָן צוליב האָלטען וואָרט? דאָס דאַרף מען טאָן ווייל דאָס ברייגט הצלחה ואושר אמיתי דעם מאָן, פרוי, קינדער און קינד'ס קינדער.

אמאָל האָט מען אינגאַנצען אפגעגאָלט די האָר, שפעטער איז געוואָרען אויף די האָר אַנטאָן דעם שייטיל, און בפרט היינט, קען מען דאַך קריגען א שייטיל פון אַלע פאַרבען, און ס'זעט אויס שענער ווי די אייגענע האָר.

זאָל א פרוי אַליין א טראַכט טאָן, און זי דאַרף ניט אויף דעם קיין גרויסע התבוננות פון א שעה אדער א האַלבע שעה, פאַרוואָס וויל זי טאָקע ניט קיין שייטיל נאָר א טיכעל, ווייל זי וויים אז בא א שייטיל איז ניטא קיין ברירה, אראפ נעמען וועו זי זיצט במסיבה אדער זי גייט אין גאָס, משא"כ מיט א טיכעל וויים זי אז זי האָט א ברירה, אז זי קען דאָס ארויף רוקען העכער און העכער, אדער אמאָל אינגאַנצען אראפנעמען, און מען וויים דאָס א סאַך פון פראַקטיק.

זי קען דאַך זאָגען אז זי וועט גיין מיט א טיכעל ווי עס באַדאַרף צו זיין. א ודאי איז גוט אז ס'וועט אזוי זיין, אבער פון פראַקטיק וויים מען אז ס'איז ניט אזוי.

איז צו וואָס דאַרף זי נעמען אויף זיך אזא גרויסען נסיון? מיר בעטען יעדער טאָג פאַר'ן דאָוונען „ואל תביאנו לא לידי נסיון" ווי אזוי וויל מען נעמען אויף זיך אזא נסיון? מי לנו גדול מדוד המלך, וואָס די גמרא זאָגט אויף אים, אז ער האָט אינגאַנצען ג'ע'הרג'עט דעם יצה"ר און מ"מ איז ער אויך דורכגעפאַלען מיט א נסיון.

אפילו די רעפֿארמער זאָגען ניט אַז אַ שייטיל איז אַנטי מאַראַליש, אַדער אַנטי עטיש, זיי זאָגען נאָר, אַז דאָס איז אַלט מאָדיש, איז וואָס האָט מען מורא? מען וועט זאָגען אַז דאָ גייט אַ אידישע טאַכטער.

דער שווער האָט דערציילט פון וואָנעט נעמט זיך דאָס, וואָס אין פֿראַנקפורט זיינען געווען זייער פֿרומע אידען, וואָס האָבען גע'שם'ט (געשיינט?) איבער גאָנץ דייטשלאַנד מיט זייער פֿרומקייט, הגם ס'זיינען דאָרטען געווען פון אַנהויב אַלע גרויסע „משכילים".

נאָר געשען איז דאָס דורך דריי אידישע פֿרויען, וואָס האָבען זיך שטאַרק אינגעשפּאַרט דאָן, אין טראָגן אַ שייטיל, אין טהרת המשפּחה און חינוך הכשר פֿאָר די קינדער, און דאָס האָט געפֿועל'ט אויך אויף אַנדערע פֿרויען און מענער, און במשך הזמן זיינען אַ גאַנצע עדה אידען פון פֿראַנקפורט נשתנה געווארען לטוב.

(משיחת אדר"ח אלול, ה'תשי"ד)

... הנה לדעתי כל זמן שיש ביכולתם לקרב את לבן של ישראל ב... ובפרט ב... לאביהם שבשמים (הכוונה בזה להחזיק שם את ישיבת תו"ת וכן הת"ת) אין עליהם לזוז ממקומם כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, וידוע פי' הפשוט בזה, שלא היו נושאים הכלים על בהמות ועגלות, ובנידון דידן – אף שהנה"ב אין יכולה לשאת ולהבין, מה זה ועל מה זה אבל מכיון שזהו עבודת הקדש הארון שולחן ומנורה כו' היינו נגלה ונסתר דתורה, ומאור שבתורה הרי הם הקרובים אל הוי' ועליהם למלאות שליחותם במקום אשר לשם הביאתם הכוונה העליונה, וכח המשלח עמהם הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי, ושלוחו של אדם כמותו.

מובן אשר דבריי אלה מכוונים לא לבד אליו, אלא לכל אלו השייכים להנהלת תומכי תמימים בגשמיות וברוחניות ונתנו להם הכוחות להאיר את כל המדינה כולה בנר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה...

והשי"ת יתן לו הרצון והחפץ המתאימים לרצון העליון, ויחליט באופן המתאים לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד ...

(ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א)

בהעלותך

ב"ה, ערב שבת־קודש פ' בהעלותך את הנרות, תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים
ליובאוויטש לחג הסיום,
מאנטרעאל,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

אין צוזאמענהאנג מיט דעם חג הסיום, שיק איך מיין באגריסונג און ברכה צו די תלמידים בעלי השמחה און צו אלע אנטיילנעמער אין דער שמחה של תורה.

ווי איך האב שוין אונטערגעשטראכן בא פריערדיגע געלעגענהייטן, האף איך אז דער חג הסיום וועט דינען אלס הכנה און התחלה פאר א העכערע מדריגה אין לערנען תורה און מקיים זיין מצוות, וואס דאס איז דער אמת'ער אינהאלט פון א סיום אין תורה בכלל, און אין א ישיבה בפרט.

די סדרה פון היינטיגער וואך — בהעלותך את הנרות — הויבט אן תורה מיט דער מצוה פון אנצינדן — ביז עס וועט לייכטן פון זיך אליין — די מנורה אין משכן ובית־המקדש, וואס משה רבינו איז אנגעזאגט געווארן איבערצוגעבן צו אהרן הכהן.

די תורה איז א נצחיית, אן אייביגע, און אלע אירע אנווייזונגען זיינען אייביג און ניט באגרענעצט צו צייט און ארט. דעריבער איז קלאר, אז אין א טיפערן זין האט דער אנזאג פון הדלקת הנרות צו טאן מיט יעדן אידן, אין אלע צייטן און אין אלע ערטער, אויפ'ן גרונד פון דעם מאמר בהעלתך את הנרות פון דעם אלטען רבי'ן — בעל התניא והשלחן ערוך און באגרינדער פון חסידות חב"ד — אז די נשמה פון א אידן, וואס איז א חלק אלוק' ממעל ממש, איז די ג־טלעכע „ליכט", און יעדער איד איז א „כהן" לויט דעם נאמען וואס ג־ט האט דעם אידישן פאלק געגעבן — ממלכת כהנים. עס איז דעריבער די פליכט און דער זכות פון יעדן אידן אנצוצינדן זיין ליכט, זיין נשמה, מיט דער ליכטיקייט פון נר מצוה ותורה אור; ווי אויך די ליכט, די נשמות פון יעדן אידן, וואס ער קען נאר דערגרייכן און

וועלכער איז צוליב פאַרשידענע סיבות נאָך אין דער פינסטער, און זיין נשמה שיינט נאָך ניט דערווייל און לייכט ניט ווי אידישע נשמות דאַרפן שיינען און לייכטן.

אָלס ליובאוויטשער תלמידים, האָף איך אַז איר וועט שטענדיק געדיינקען אַז איר דאַרפט זיין נרות להאיר — ליכטיקע ליכט און וועלכע דאַרפן אויך אַנצינדן און ליכטיק מאַכן אַנדערע ליכט, פאַרשפרייטן די ליכטיקייט פון תורה און מצוות מיט התלהבות און לעבעדיקייט, ווי עס פאַדערט די מצוה פון ואהבת לרעך כמוך.

השם יתברך זאָל אייך מצליח זיין אין דעם, און דאָס זאָל אייך אויך ברענגען ברכה והצלחה אין אַלע אייערע ענינים.

בברכה להצלחה בכל האמור

ב"ה, כ"ה סיון תשי"ט
ברוקלין, נ.י.

צעירי אגודת חב"ד סניף מאנטרעאל
ועד מחנה גן ישראל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה.

במענה למכתבם מיום החמישי פרשת דבר אל אהרן וגו' בהעלותך את הנרות, מבשר טוב ע"ד פתיחת המחנה בשבוע זה.

יהי רצון שתהי' בהצלחה הכי גדולה הן בגשמיות והן ברוחניות.

ומתאים להכתוב — דבר אל אהרן (אשר כאו"א מישראל הוא ממלכת כהנים וגוי קדוש) בהעלותך את הנרות — נר ה' נשמת אדם — עד שתהא שלהבת עולה מאלי', הנה יקוים זה בכל אלו הנמצאים במחנה גן ישראל, אשר זאת תהי' עבודתם של כל העובדים ומתעסקים שליט"א.

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכהנ"ל

במענה על מכתבו — במה דשאילנא קדמיכון לברר שיטת אדה"ז בתו"א ד"ה בכ"ה בכסלו, שכתב שם שבלילה הי' מדליק כל ז' הנרות „משא"כ ביום הי' די בהדלקת נר הו"י. דמזה מוכח דס"ל כשיטת הפוסקים דמזרח ומערב מונחת המנורה, וקשה לי' דאדה"ז קורא לנר המערבי נר ו-א"ו. אף שברש"י (שבת כב, ב) קרי לי' נר שני. עי' שו"ת חת"ס או"ח סי' קפ"ו.

והנה עוד צ"ע בענין זה במאמר הנ"ל, כי בפסקא ד"ה והנה אחרי כתב אדה"ז שביום „מדליק נר הששי אחר הטבתו ואח"כ מדליק נר הז"י — ולא רק נר הוא"ו.

ובמענה על כל זה:

א) במ"א הארכתי בביאור אופן הנחת המנורה הטבת הנרות והדלקתן, ובפרט לדעת הרמב"ם בפיה"מ וביד"ו, ולמה שינה בפסקיו מפיה"מ להי"ד. ובנוגע לדרוש הנ"ל, הנה הוא מבאר שיטת הסוברים: א) דרק בלילה היו מדליקין את המנורה (ודלא כהרמב"ם); ב) שהמנורה היתה מונחת מו"מ (כפסק הראב"ד. ועייג"כ ראב"ד לתמיד — נדפס בש"ס ווילנא); ג) שביום היו מדליקין ב' נרות מזרחיות (ראה שו"ת הרשב"א סי' עט ושט. הרמב"ן לשבת כב, ב ועה"ת שמות כז, כ. תוד"ה ולהטיב יומא עא, א. ומש"כ בתוד"ה ממנה מנחות פו, ב י"ל שהוא רק אליבי' דפי' הקונטרס דבי' שקו"ט. ורש"י הרי ס"ל בשבת כב, ב ומנחות שם ודפ"ח, ב דרק בנר א' הי' הנס. ואכמ"ל); ד) שנר המערבי הוא נר השני ממזרח למערב, שהוא הוא נר הששי ממערב למזרח (דלא כפיה"מ ודעת רש"י במנחות צח, ב שנהמ"ע הוא נר הסמוך לקה"ק. וכבר עמדו ע"ז דרש"י סותר ד"ע בשבת שם).

ב) בדיוק מדגיש רש"י בנר המערבי זה שהוא השני, ואדה"ז — כי הוא נר הששי. כי רש"י בא לפרש הטעם מפני מה מדליק נר זה דוקא, שהוא מפני דבי' פגע ברישא כו', היינו מפני שהוא השני דרך ביאתו. ואדה"ז בא לפרש מפני מה די בהדלקתו, שהוא מפני שמדת היסוד, מדה הששית, היא עיקר ההשפעה, ולכן מדגיש שהוא נר הששי. ומובן דכיון שסדר המדות מלמעלמ"ט הוא חג"ת נהי"ם ומעלות הקדושה במשכן ומקדש מלמעלמ"ט הוא ממערב למזרח, א"כ מדת היסוד הוא בנר הששי ממערב למזרח שה"ה נר השני ממזרח למערב.

ג) בתחלת הדרוש כתב שנר הוא"ו מדליק, אף שהדליקו גם נר הז' וכמוש"כ אח"כ. כי אחז בזה לשון הכתוב, בתו"כ ספרי ש"ס כו' שבכ"מ נזכר רק נר אחד, אלא שהתנא דתמיד ספ"ג גילה דממילא צריך להדליק גם הנר שהוא מזרחי לו, אבל זהו רק כדי שיהא שמו של המערבי עליו, כמוש"כ הרמב"ן והרשב"א, ולא חיוב הדלקה מצ"ע.

ד) ועדיין נשאר לבאר, מפני מה בתחלת הדרוש לא הזכיר אלא הדלקת נר הוא"ו, ואח"כ הזכיר ג"כ הדלקת נר הז'.

וי"ל, דבתחלת המאמר מבאר ענין המשכת החכמה במדות, וע"ז מפרש דביום די לזה ההמשכה במדת היסוד דממילא נמשך גם בחג"ת כו' — (ויש לבאר זה עפמש"כ בהוספות לתו"א ס"פ ויחי בפי' הכתוב יוסף בא אליך ויתחזק ישראל גו') — והנה בזה אין נוגע הדלקת נר הז', ולכן אין מזכירו. אבל בפיסקא ד"ה והנה אחרי מבאר ההמשכה גם למטה מטה ביותר, ולזה נוגע מדת המל' והגילוי, נר הז' (באור התורה להצ"צ מציין הביאור עפמש"כ בזה בביאוה"ז ס"פ בלק) — ולכן כותב שאח"כ מדליק נר הז'. ומדייק "שאחר כך" דוקא, וכנ"ל, שהן עפ"י נגלה והן ע"פ רוחניות הענינים, הדלקת נר הז' בא בדרך ממילא מהדלקת נר הוא"ו.

ה) בענין ימי חנוכה ואיך הם מתאימים לסדר המדות — הנה בד"ה ברוך שעשה נסים (נדפס בהוספות לדרך אמונה) ספ"ד כתב דז' ימים הראשונים הם ז"י קדם דעתיק ויום הח' נקרא זאת חנוכה, מל'. וא"כ נר הששי הוא יסוד. ואז מתאים גם לסדר ימי חה"ס — הדומים עוד בכמה ענינים לחנוכה, כמבואר בדא"ח בדרושי חנוכה.

אבל בסוף הקיצורים לד"ה כי אתה נרי (הנדפסים באור התורה להצ"צ) כתב "והדליקו ממנו ח' ימים מבינה עד מל' זאת חנוכה", משמע לכאורה דיום ז' דחנוכה הוא בחי' היסוד. ואכמ"ל.

(ממכתב נר הששי אור לנר השביעי ה'תש"י)

ש ל ח

...להערתו בזח"ג קס, ב דגם יהושע וכלב נטלו האשכול שהוא דלא כסוטה לד, א — כמה מדרשות חלוקות בענין זה. וחלוקות בעוד כמה פרטים: ראה ירושלמי סוטה שם, במדב"ר, מדרש תנחומא.

(ממכתב כ' סיון תשכ"א)

ב"ה, יום ב' שלח, ה'תשל"א
ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הידיעה על דבר חגיגת הסיום, ויהי רצון שתהי' בשעה טובה ומוצלחת.

ולקשר הענין עם פרשת היום, כנהוג, ובמיוחד שה"ה חלק הקריאה דיום הש"ק דמתברכאן מיני' כל שיתא יומין — כולל יום החגיגה:

אחת הנקודות דפרשה זו היא דיבת המרגלים — טפנו יהיו לבז,

טענה עיקרית כדמוכח גם מההדגשה במענת השי"ת: וטפכם אשר אמרתם לבז יהי' והבאתי אותם וידעו את הארץ גו'.

ולכאורה אינו מובן מה ראו המרגלים לתלות דיבתם בהדגשה על הטף דוקא (ולא „ילדנו", או כיו"ב), שהרי בטח הכוונה היתה לכל אלה שאינם בגדר ד„לנפול בחרב" (שלפני זה), היינו הצעירים מעשרים שנה.

פרשת היום: ב' שלח (יד, ג).
כנהוג: ראה קונטרס ביקור שיקאגא ע' ז.
דמתברכאן .. יומין: זח"ב פח, א.
יום החגיגה: להעיר ש(גם) הוא ביום ב' בשבוע.
וטפכם .. הארץ: פרשתנו (יד, לא). ובדברים (א, לט) מסיים: והם יירשוה.
ולכאורה כו': בהבא לקמן — ראה ג"כ לקו"ש כרך ב' ע' 581. לקו"ש שלח תשכ"ט.

אמנם בפשטות יש לומר שכיון שילדים קטנים חביבים ביותר והאהבה אליהם היא בגלוי יותר, בקשו המרגלים לעורר הרחמנות עליהם נוכח הסכנה הצפוי' להם מצד עם עז אנשי מדות וכו'. אבל כיון שגם המענה וההבטחה של השי"ת היתה בהדגשה על הטף, כנ"ל, וטפכם גו' והבאתי אותם וידעו גו' — הרי מוכח כי הטף יש להם שייכות מיוחדת לביאת הארץ וידיעתה.

והענין הוא על פי מאמר רז"ל בשבחו של יוסף שכלכל לחם לפי הטף — כי תינוק מפרר יותר ממה שאוכל, ומן הצורך לתת להם ברבוי כיון שמפררים.

והנה ידוע שלחם ומזון הנפש של כאו"א מבנ"י — היא תורתנו תורת חיים. ובזה ישנו הבדל בין גדולים בדעת לטף וקטנים בדעת. כי הגדולים תורתם קבע כדת הניתנה לכאו"א בהל' ת"ת והלימוד מביא לידי מעשה — קיום המצות בהידור.

משא"כ הטף (בדעת התורה) — לבד זאת שחלק חשוב מהכוחות שלהם מושקע בענינים אחרים, הרי גם התורה והמצוות שלהם מעורבים לפעמים בפניות, הלימוד הוא בלי שימת לב ויגיעה הדרושה ולכן גם נתפרר ונשכח יותר ממה שנאכל ונקלט אצלם בפנימיות.

וזאת היתה גם כן כוונת המרגלים בהוציאם דיבה על הארץ, כיון שחששו שאם יכנסו לארץ ויתעסקו בחרישה וזריעה וכו' — תהי' עבודת הארץ ומלאכתם בכלל קבע ותורתם עראי ובמילא תהי' דעתם קטנה — טף — ויהיו לבז (ועושים מלאכת) עם הארץ.

ועל זה הי' המענה וטפכם אשר אמרתם לבז יהי' והבאתי אותם וידעו את הארץ. כי ה„טף" — כאו"א בתחלת לימודו (שעדיין קטן הוא בדעת) ובכלל אלה שחלק חשוב ביום עוסקים בענינים גשמיים, ואף על פי כן קובעים עתים בתורה ומקיימים מצות בהידור — יקר זה בעיני ה' יותר מעבודת דור המדבר, שהללו לא היו להם מניעות ועיכובים, מה שאין כן הנכנסים לארץ, גדלה מעלתם מצד מעלת הכפי' והבילבולים והנסיונות שמתגברים עליהם וממשיכים קדושת ואחדות ה' בארץ, ועל פי פירוש הידוע גוי אחד בארץ — שממשיכים אחדות הוי' אחד גם בעניני הארץ.

מאמר רז"ל: לק"ט ויגש מז, יב. וראה פסחים י, ב.
ידוע שלחם כו': ראה תניא פ"ה ובכ"מ.
כדת .. ת"ת: תניא פל"ד.
פירוש הידוע: ראה אגה"ק רס"ט.

והנה ידועה כוונת רבותינו נשיאינו — מייסדי ישיבות תו"ת — שהיא להעמיד תלמידים לא רק לומדי תורה ביראת שמים ומקיימי מצוה בהידור, אלא שיהיו גם כן נרות להאיר ומדליקי נרות — נר מצוה ותורה אור בנר הוי' נשמת אדם —

בכל הטף וקטנים (לעת עתה) בדעת ולהדליק באופן עד שתהא שלהבת עולה מאליי.

ויהי רצון אשר כל אחד ואחד מהמסיימים, בתוככי כל תלמידי תומכי תמימים בכל מקום שהם, ימלאו תפקידם האמור במילואו,

ואחרי הבטחת הבנים בישר להם שיכנסו לארץ ויקריבו נסכים עולה וזבח ומנחה,

כן תהי' לנו ע"י מעשינו ועבודתנו בסוף זמן הגלות —

בגאולה האמתית והשלימה ובנין בית הבחירה על ידי משיח צדקנו בעגלא דידן, וכמש"נ: למנצח לדוד להזכיר אלקים להצילני ה' לעזרתי חושה.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור

ואחרי .. ומנחה: ראה רש"י שלח (טו, ב), רמב"ן וכו'.
נסכים .. ומנחה: ראה לקו"ת עה"פ. אוה"ת שם.
מעשינו ועבודתנו: תניא רפל"ז. וראה לקוטי לוי יצחק שם.
מנצח כו' לדוד: ראה סנה' צח, סע"ב (ובערוך ערך קיסר). זח"א פח, ב. זו"ח ס"פ חוקת. ובפיוט אומץ ישעך (להו"ר) לר"א הקליר: הוא דוד בעצמו. (והיעב"ץ בסי' שם: ע"י גלגול. וסרו הקושיות ממרז"ל, מרמב"ם הל' מלכים ספי"א וכו').
למנצח לדוד .. חושה: תהלים ע. וראה מדרש שם (הובא בפרש"י).

וכל• הזה אמר הבעש"ט ז"ל אפי' מלאך מיכאל הגדול שבמלאכים הי' נותן כל עבודתו והשגתו באלקות אפי' רק עבור מצות ציצית אחת מד' ציציות שיש לכל א' מישראל.

ויש להעיר ממנחות (כח, א) ד' ציציות..שארבעתן מצוה אחת ר' ישמעאל אומר ארבעתן ד' מצות. — ומה שתפס לדוגמא מצות ציצית דוקא י"ל א) משום דבפועל מצינו מלאך מחמיר ומקפיד במצות ציצית דוקא, אף דלמדין מזה לשאר עשה ג"כ. (מנחות מא, א). אבל זה גופא טעמא בעי. ב) מעניני וטעמי מצות ציצית שתכלת דומה כו' לרקיע כו' לכסא הכבוד, וא"כ יש מקום לומר שמלאכים שהם ברקיע ולפני כסה"כ (ראה במדב"ר פ"ב, י שמיכאל סובב לכסא) אין זקוקים כלל להזכרה דציצית. ואדרבה הם הרי רואים בתמידיות את העיקר ולא את הדומה לדומה. ולכן אומר דאפילו בזה הרי עבודה למטה בדומה לדומה באין ערוך להשגה למעלה בכה"כ עצמו. — ובזה מובן ג"כ שדוקא בציצית הקפיד מלאך, דכל מי שיתמיד בעבודה פרטית ותגדל פשיטותה אצלו, וכמו זכירת הרקיע במלאך, תגדל אצלו התמי' בהעדרה, ואפילו אצל אחד, מפני רגילותו בה. ג) ד' ציציות הם כנגד ד' חיות המרכבה, והמתעטף בציצית „כאילו אתקין כורסי' לקוב"ה" (ת"ז סוף תי' יו"ד באריכות). והנה מלאך מיכאל הוא, בתמידיות, אחד מחיות המרכבה (זח"ג ריז, א' ועוד). ואומר שאעפי"כ הי' נותן כל עבודתו כו'. — ובזה מדויק ג"כ מה שאמר אחת מד' ציציות, כי ענינו אינו אלא אחת מחיות המרכבה. ד) שמעלת המצות למטה מבאר בפנים• שהיא מה שזהו למעלה מהשתל'. ואומר שאפילו ציצית שענינה המשכה בדרך דילוג צמצום ושערות, בכ"ז הי' נותן כל עבודתו כו', כי דוקא ע"ז נמשך מלמעלה מהשתלשלות. וכמבואר בארוכה בדא"ח בדרושי ציצית ומחלוקת קרח.

(מרשימת מנ"א, ה'תשי"ח)

•) נדפס בספר קיצורים והערות לתניא ע' מו. המו"ל.

* * *

...ולסיים בד"ת נתעוררתי בהס' הנ"ל• הנדפס שמובא מאמר הבעש"ט שאפילו מלאך מיכאל הי' נותן כל עבודתו בעד ציצה אחת מד' ציציותיו של א' מישראל, ומהדיוקים למה תפס מצות ציצית דוקא, מפני מה ציצה אחת ולא חוט אחד, וי"ל ע"פ מ"ש (זח"ג רטז, א) דמלאך מיכאל הוא מהמרכבה,

---

•) קיצורים והערות לתניא (ע' מו) המו"ל.

דר״ת כל המרכבה גמר״א, והנה איתא בת״ז (ת״י) דכל הלובש ציצית כאילו אתקין כורסייא, ולכן אומר דאף שציצית הוא רק כאלו כו׳ בכ״ז הי׳ נותן עבודת המרכבה עצמה בעד זה, ולכן אמר בדיוק ציצה א׳ דכל זה ורק זה שייך למיכאל כמובן, ובהערותי בנדפס** באה גם ע״ד הנגלה.

(ממכתב י׳ אלול תש״ח)

**) שם ע׳ קנ. נדפס לפני מכ׳ זה. המו״ל.

...בנוגע לחוליות הציצית, הנה ידוע מנהגנו לעשות ג׳ ג׳ א׳ ואח״כ ב׳ ג׳ ג׳ וכו׳ בכדי לצרף הב׳ להא׳ כמובן וכו׳.

(ממכתב ד׳ אלול תשט״ז)

...ב) הכנפות של ט״ק ג״כ תפורים מתחת במשי, כן הוא מנהג בית רבינו...

ולסיים בד״ת: סיפר כ״ק מו״ח אד״ש ביחס לשאלתו ב׳, אשר כ״ק אדנ״ע הי׳ תופר בין המשי וארג הטלית חתיכת משי מהנשאר מבגדי אדה״ז הצ״צ וכו׳, ע״פ רוב הי׳ בקרן הימיני שמלפנים ואצל הנקבים.

(ממכתב יום ה׳ א לחדש ניסן, תש״ה)

...בתחלתו* יד, א. דינים א. ט״ק. יברך על הציצית קודם הלבישה. והנה מובן אשר פסקי דינים בכלל, ואשר בסידור ביחוד — צ״ל המסקנא האחרונה, ובהנוגע למציאות ולפועל.

ומציאות כזו אשר יהי׳ הדין כנ״ל — בתקופתנו זו נדירה היא ביותר וביותר, כי הט״ק צריך שיהי׳ בו שיעור ובאם לאו — ה״ז ברכה לבטלה וככל חומר דין זה (והובא זה דרך אגב — לקמן בסידורו, אבל בחלקו המיועד למעיינים. כד, ב). ובעוה״ר רבים מאד ישנם שאין בט״ק שלהם

---

*) הערות לס׳ צלותא דאברהם. המו״ל.

השיעור הרצוי וכו'. — וכבר פסקו, בלאה"כ, אשר הלובש ט"ג — בעת ברכתו עליו יכוון לפטור את הט"ק וע"ז סומך אפילו ביש בו שיעור. ומזה מובן, אשר בכל אלו שאין בט"ק שלהם שיעור ודאי ועדיין אין לובשים ט"ג — ישמעו מהמברך על ט"ג. ומבוארים הדברים באחרונים לשו"ע או"ח ס"ח, טז, יז. ואכמ"ל...

(ממכתב ט' שבט תשי"ח)

משכ"כ שמועה בשמי ע"ד קולות בט"ק לשינה — אין בזכרוני אשר מעולם אמרתי בזה.

(ממכתב ב' תמוז, תשי"ט)

זיינער צייט האָב איך ערהאַלטען אייער בריף, אין נאָמען פון די מתפללים פון ביהכ"נ נוסח אר"י אנשי ליובאוויטש, מיט דעם בייגעלייגטען טשעק לטובת די קינדער יתומים אין ארצנו הקדושה ת"ו, און בייגעלייגט איז דאָ מיין בריף צו דער שול, וועלכער איר וועט זיכער איבערגעבען צו די מתפללים שיחיו באופן המתאים.

בנוגע אייער פראָגע *, אין נאָמען פון די מתפללים שיחיו, וואָס אַ טייל מתפללים זאָגען אַז מען זאָל אָנטאָן אַ טלית צו דאָוונען ביים עמוד, צו קבלת שבת און אויך שבת פאָרנאָכט צו מנחה, און אַ טייל מתפללים זאָגען, אַז אין אַ נוסח אר"י שול, דאַרפמען ניט אָנטאָן קיין טלית, דאָוונענדיג ביים עמוד צו די אויבענדערמאָנטע תפלות, און פרעגט מיין מיינונג אין דעם:

ענטפער:

דער מנהג פון ליובאוויטש — ווי איך האָב געהערט פון מיין שוועָר כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, און זיינערצייט איז דאָס אויך געדרוקט געווארען אין דעם „היום יום" י"ט כסלו ה'תש"ג: אין השליח צבור מתעטף בטלית, למנחה או למעריב, לא בשבת ויום טוב ולא בראש השנה,

*) ראה לקו"ש ח"ט ס"ע 276 ואילך. המו"ל.

פון דער צווייטער זייט אבער, פארפירען א מחלוקת צוליב דעם איז ניט כדאי. און אויב מען קאן דאס אויספירן גלאטיג אן מחלוקת, איז כדאי אז אויך אייער שול זאל זיך פירן ווי עס פירען זיך אלע אנשי ליובאוויטש, אז אין טלית דאוועגט מען נאר אין דער פריה און יום כפור א גאנצען מעת לעת, און אויב עס איז א חשש פון א מחלוקת, איז גדול השלום, וואס צוליב שלום דארפמען נאכגעבען באשטימטע זאכען. אבער, על כל פנים, נאכגעבען נאר בנוגע דעם דאוונען שבת צו מנחה, אבער ניט בנוגע צו קבלת שבת, וואס דענסטמאל זיינען פראן אייניגע וועלכע האלטען, אז עס איז א סכנה בדבר **).

און השם יתברך זאל העלפען צו אפהיטען די מנהגי ישראל, וואס מנהג ישראל תורה הוא, און דאס ברייגט אויך הצלחה אין די ענינים הגשמיים.

(ממכתב כ"ד כסלו, תשי"ב)

**) ספרים דערמאנט בשערי תשובה או"ח סי"ח. זע אויך פרמ"ג שם. שו"ת שם משמעון מהדו"ק סי' א'ב.

ר"ח תמוז

...ובעמדנו בראש חדש תמוז, ראש

(ולא רק תחלה, כ"א בדוגמת הראש הכולל כל האברים — ראה עטרת ראש — לאדמו"ר האמצעי בתחלתו — כן ר"ח ביחס)

גם לימי הסגולה יב' ויג' תמוז, גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיאנו, אשר גופא (כל השייכים אליו (ראה תניא פ"ב)) בתר רישא אזיל.

יהי רצון שיגאל כאו"א בתכ"י מכל ענינים המבלבלים מעלימים ומסתירים, ומתוך שמחה וטוב לבב ימלא תפקידו כפי ששנו חכמים במשנתם, אני נבראתי לשמש את קוני (דוקא. דשייך רק לבנ"י — ספ"ו דאבות — ו(ברוך) קונך הוא באצילות — סידור האריז"ל. ועיין ר"ה לא, רע"א. ובב"ר ספ"ג שביום א' הי' הקב"ה יחיד בעולמו).

(ממכתב ב' דר"ח תמוז ה'תשכ"א)

...ובבואנו זה עתה מר"ח ושבת ר"ח (הכולל מעלת יום השבת ויום החדש גם יחד — שענינם מבואר בד"ה והי' מדי חודש גו' שבת גו' שבלקו"ת פ' ברכה ואור התורה פ' בראשית) חדש הגאולה חדש תמוז,

יהי רצון שיבשרו טוב אשר נגאלים כל הענינים הכללים והפרטים גם יחד מכל הבלבולים המניעות והעכובים,

ואשר מביא זה להתחדשות (ענין ר"ח) הכוחות מתחיל מכח התענוג (ענין שבת) ועד לכח העשי' ונמשך כ"ז בהעיקר הוא המעשה — פעולות בהפצת היהדות בכלל והפצת המעינות ביחוד ובפרט בקשר עם חג הגאולה יב-יג תמוז הבע"ל,

והרי הודיעונו באגה"ק של מורנו הבעש"ט ז"ל אשר עי"ז גם מקרבים את הגאולה האמתית והשלימה בתוככי כללות ישראל על ידי משיח צדקנו.

(ממכתב פרשת עלי באר ענו לה ה'תש"כ, שנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעל שם טוב ז"ל)

ק ר ח

ב״ה, יום א׳ לפרשת קרח, תשכ״ג שנת הק׳נ להסתלקות־הילולא של רבינו הזקן.
ברוקלין, נ. י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל,

ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה:

צום חג הסיום, ד׳ תמוז — חודש הגאולה פון כ״ק מו״ח אדמו״ר — הבע״ל, שיק איך מיין ברכה צו די תלמידים מסיימים און זייערע עלטערן, צו די ראשי־ישיבה און הנהלה, און אלע אנטיילנעמער אין דער שמחה של תורה, שיחיו.

ס׳איז איבעריג צו אונטערשטרייכן, אז די אינערלעכע כוונה פון א „סיום״ אין ענינים פון תורה און מצוות איז אז דאס זאל דינען אלס א צוגרייטונג צו א התחלה און איבערגאנג אויף א העכערע מדריגה אין לימוד התורה און קיום המצוות אין טאג־טעגלעכן לעבן.

אין אנהויב סדרה פון היינטיגער וואך ווערט דערציילט וועגן דער מחלוקת פון קורח אויף משה רבינו. אין מדרש דערציילן אונזערע חכמים זכרונם לברכה פארשידענע פרטים וועגן דעם, וואס יעדער פרט אין תורה איז אויך תורה, „תורה״ לשון הוראה — לערע און אפלערנונג. איינער פון די פרטים איז, אז קורח האט געפרעגט בא משה רבינו אויב א הויז וואס איז פול מיט ספרים דארף אויך האבן א מזוזה אויף דער טיר? קורח האט גע׳טענה׳ט, אז א הויז אנגעפילט מיט ספרי־קודש האט דאך פיל מער ווי די צוויי פרשיות פון דער מזוזה, און דעריבער איז א מזוזה איבעריק. אבער משה רבינו האט געענטפערט, אז אויך אזא הויז דארף האבן א מזוזה אויף דער טיר.

די לערע דערפון, וואס איז ספעציעל וויכטיג פאר תלמידים מסיימים, איז:

ווען א תלמיד פון א מוסד חינוך על טהרת הקדש דערגרייכט די מדריגה פון א „סיום״, קען ער אפשר מיינען, אז ער איז שוין ווי „א הויז

פול מיט ספרי־קודש" און איז שוין פטור פון א „מזוזה" — זאגט מען אים, אז אפילו וועו איינער איז אין אזא מדריגה, דארף ער ערשט האבן די שמירה און באוואַרענישׂ פון א „מזוזה" אויף די „טירן" פון זיין קאָפּ און פון זיין האָרץ.

דער אינהאלט פון א מזוזה איז די צוויי פרשיות שמע און והי׳ אם שמוע, וואָס דאָס ווייזט, אז א איד, סיי זיצנדיק אין דער היים און סיי אַרויסגייענדיק אין גאָס, דארף שטענדיק געדענקען, אז ער און אלץ וואָס ער האָט — געהערט צום אויבערשטן, ה׳ אלקינו ה׳ אחד, וואָס דערפון קומט דער באַלדיגער אויספיר — והי׳ אם שמוע תשמעו — צו מקיים זיין דעם אויבערשטנ׳ס געבאָטן און פירן זיך לויט דעם אויבערשטנ׳ס רצון אין אלע איינצלהייטן פון טאָג־טעגלעכן לעבן.

און דאָס דארף געדענקען א תלמיד א „מסיים", אז כאָטש תלמוד־תורה כנגד כולם, און ער האָט ב״ה מצליח געווען אין לערנען תורה, איז דאָס נאָך ניט גענוג וואָס די ידיעות זיינען בא אים אין קאָפּ ווי ספרים אויף א פאַליצע („שעלף"). דער עיקר איז — די תורה זאל אַריינדרינגען און דורכדרינגען די קאָפּ און די האָרץ, דעם געדאַנק און די געפילן, ביז דאָס וועט אַראָפקומען און אָפשפיגלען זיך אין אלע איינצלהייטן פון טאָג־טעגלעכן לעבן, אין קיום המצוות מיט הידור און מיט שמחה.

דער אויבערשטער זאל געבן, אז יעדער איינער פון תלמידי הישיבות תומכי־תמימים ליובאוויטש זאל זיין אין דער מדריגה פון א „הויז פול מיט קדושה" און דווקא מיט א כשר׳ע „מזוזה" אויף די „טירן" פון קאָפּ און פון האָרצן, אז וואו ער געפינט זיך און וואו ער גייט זאל זיך אַנזען ה׳ אלקינו ה׳ אחד, דורכגעדרונגען מיט אהבת ה׳ אהבת התורה און אהבת ישראל שכולי חד. דאָן וועט זיכער מקויים ווערן ונתתי מטר ארצכם בעתו וגו׳ — אלע גוטלעכע ברכות וועלכע זיינען אויסגערעכנט אין דער פרשה, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה מופלגה ובשורות טובות

ב"ה, סיום ירחא תליתאי, ה'תשל"ד
ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת תומכי־תמימים
ליובאוויטש, מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה לההודעה ע"ד חג הסיום ביום אדר"ח תמוז הבע"ל,

הנני שולח ברכתי לתלמידים המסיימים, בתוככי כל תלמידי ישיבות תומכי־תמימים בכל מקום שהם, שליט"א, שיהי' חג הסיום — חג התחלה טובה לתוספת התמדה ושקידה בלימוד התורה, וההוספה ב (גדול) תלמוד שמביא לידי מעשה (קיום המצוות) תוסיף בהידור בקיום המצות, הידור חדור אור וחיות חסידותיים,

וככל סיום בעניני תומ"צ — שהוא הכנה ועלי' למדריגא נעלית יותר, ובלשון חז"ל מעלין בקודש.

ומענין סיום פרשת השבוע דחג הסיום — ע"ד שבט לוי, חיל השם והוא ברוך הוא אומר: אני חלקך ונחלתך בתוך בנ"י,

ידוע הפס"ד: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעת את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול

ירחא תליתאי: ראה שבת פח, א. פי' ר"ג גאון שם. אוה"ת יתרו (ע' תשסח ואילך).
בן(גדול) תלמוד: קדושין מ, סע"ב. ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב.
מעלין בקודש: ברכות (כח, א. ושי"נ). וראה זח"ג קסב, ב.
חיל .. ונחלתך: רמב"ם סיום הל' שמיטה ויובל.
אני .. בנ"י: קרח יח, כ.
הפס"ד: רמב"ם שם.
איש ואיש: ראה כתובות עה, סע"א.
נדבה רוחו אותו: ויקהל לה, כא.
והבינו מדעו: דניאל א, ד.
להיבדל .. קדשים: ראה דה"א כג, יג: ויבדל גו'. להעיר מלקו"א להה"מ ד"ה וכל בניך.
לדעת את ה': צ"ע היכן מצינו תנאי זה בשבט לוי. וראה רמב"ם הל' כהמ"ק פ"ג. ואולי י"ל ממרז"ל תנחומא (תצוה יא) כבוד חכמים ינחלו זה שבט הלוי. ושם (במדבר כד) שנקראו יראי ה' וברמב"ם הל' יסוה"ת (פ"ב, ה"ב) והאיך הוא הדרך לאהבתו ויראתו כו' לידע השם כו'. ובפדר"א ספל"ז: בני לוי משרתים לפניו בארץ כמה"ש בשמים וברמב"ם (שם, ה"ח) מלאכים, האלו חיים (לכאורה מאי קמ"ל. ואולי כוונתו חיי עולם, משא"כ המלאכים ע"ד דסנה' (לח, ב) דשרפם (וראה לקו"ת אמור לו, א). ולהעיר מספרי בהעלותך (יב, ח) וחי אלו מלה"ש (ובהגהות מוסיף) שחיין חיי

החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים,

ויהי רצון שיקויים בהם הענין ד„נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעת את הוי״ כו',

ובאופן דנרות להאיר בסביבתם, שמהם יראו וכן יעשו כל זה — כמה וכמה מאחינו בני ישראל,

ויקויים הנ״ל שיהי' ה' חלקם ונחלתם לעולם ולעולמי עולמים,

כולל להאיר בסביבתם ולפעול בחמשת המבצעים עליהם דובר כמה פעמים במשך שנה זו, שנה שתחילתה הקהל את העם האנשים והנשים והטף,

מבצע תורה, מבצע תפלין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, מבצע בית (מלא) ספרים (דקדש),

וילכו מחיל אל חיל ב„חיל השם״ עדי יקויים היעוד וישראל עושה חיל.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור

עולם) ומכירים את הבורא ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד״. וראה ל״ת להאריז״ל (פ' ויצא) דלוי בסוד דעת. ועיין תו״א ר״פ ויחי. לקוטי לוי״צ לזח״א (ע' קמח).

ישר .. האדם: ע״ד קהלת ז, כט.

לעולם ולעולמי עולמים: ביל״ש ש״א רמז קכד: כ״מ שנאמר לי ה״ז קיים לעולם ולעולמי עולמים כו' בלויים והיו לי הלוים.

המבצעים: להעיר מס' ערה״כ (לבעהמ״ס סדה״ד) ובס' קה״י: בצע אותיות השניות דאברהם יצחק יעקב. ומצינו למעליותא: מצוה לבצוע (סנה' ו, ב).

הקהל .. והטף: וילך לא, יב.

תורה: דמגנא ומצלא (סוטה כא, א). וראה סיום דהמשך מים רבים, תרל״ו. קונטרס עה״ח בתחלתו.

תפלין: דע״י תש״ר ויראו ממך (ברכות ו, סע״א), ותש״ר זקוקה ל(הקדמת) תש״י (מנחות לו, סע״א). וראה תורת הבעש״ט על מרז״ל תפלין דמארי עלמא (סה״ש קיץ ה'ש״ת ע' 133).

מזוזה: שע״ז ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם (זח״ג רסג, ב). ובירוש' פאה פ״א ה״א דאמר רבי לארטבון חפציך וחפצי לא ישוון בה. וראה ההוספה בשאילתות קמה.

צדקה: עפמש״כ בתנחומא משפטים טו: והחיית אותו חייך כו'. וראה סידור (עם דא״ח) עה״פ צדיק הוי'. קונטרס יט״כ תש״ט.

בית (מלא) ספרים: ע״ד במדב״ר ר״פ קורח. ובאוה״ת (ע' תרסב) מלא ספרים עשר ספירות כו'. וישראל עושה חיל: בלק כד, יח. זח״ג שם. דיוק עושה — ראה אוה״ח הק'.

י"ב — י"ג תמוז

ב"ה, תחילת חודש תמוז, חודש הגאולה, ה'תשל"ד
ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

..ובעמדנו לפני ימי הגאולה יב-יג תמוז, גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר, ובלשונו:

לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה, כי כל איש ישראל (מבלי התחשב במצבו הפרטי בשמירת וקיום המצוות) לבו תמים עם ד' ותורתו,

ועל פי ההמשך במכתבו האמור — ברכה וחיזוק לב כאו"א „להוסיף אומץ בהרבצת תורה והחזקת היהדות",

הרי זה מזכיר ומעורר עוה"פ בהענין אודותו הי' הדיבור של חיבה ושל חובה מצוי במשך שבועות האחרונים — ענין חמשת המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפלין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה ומבצע ספרי קדש בכל בית. ולא

ובלשונו: במכתב מט"ו סיון התרפ"ח (בסה"מ תש"ח ע' רסג).

בשם ישראל יכונה: ואינו עיקר שמו (ראה מפרשים ריש נדרים. ובכ"מ).

מבלי התחשב .. ותורתו: ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

לבו תמים: כמש"נ (שה"ש ה, ב) אני ישנה (בגלותא. זח"ג צה, א) ולבי ער (ראה לקו"ת שה"ש לד, א. לה, ב. ובכ"מ).

המבצעים: להעיר מס' ערה"כ (לבעהמ"ס סדה"ד) ובס' קה"י: בצע אותיות השניות דאברהם יצחק יעקב. ומצינו למעלה: מצוה לבצוע (סנה' ו, ב).

תורה: דמגנא ומצלא (סוטה כא, א). וראה סיום ההמשך מים רבים, תרל"ו. קונטרס עה"ח בתחלתו.

תפלין: דע"י תש"ר ויראו ממך (ברכות ו, סע"א), ותש"ר זקוקה ל(הקדמת) תש"י (מנחות לו, סע"א). וראה תורת הבעש"ט על מרז"ל תפלין דמארי עלמא (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 133).

מזוזה: שע"ז ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם (זח"ג רסג, ב). ובירוש' פאה (פ"א ה"א) דאמר רבי לארטבון חפציך וחפצי לא ישוון בה. וראה ההוספה בשאילתות קמה. ועייג"כ בכתבי האריז"ל (סידורו בתחלתו סוף כוונת המזוזה וכן קרוב לסופו. ש' ההקדמות ד"ו בכניסת המוחין — בתחלתו ובסופו) דמציל מיצה"ר, לא ישלוט השטן בבית, הבית ינצל משדים ורוחות רעות, מגין מן המזיקין, מבריח את הקליפות, אין נאחזות (ינקו) שם.

נצרכה אלא, כנ״ל, לתוספת התעוררות „וזריזות יתרה ביתר שאת ויתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה״ מבשאר ענינים,

שהרי בכל עניני תורה ומצותי׳ גדולה מעלת הזריזות, כנאמר ונשנה בדברי רז״ל לעולם יקדים אדם לדבר מצוה כו׳,

על אחת כמה וכמה בחמשת הענינים המוזכרים לעיל, אשר כלליים הם, כאו״א מהם מגנא ומצלא, בכאו״א מהם — כל יום ויום דיו שיפקיע את עצמו, שמזה מובן איך שצ״ל בכל יומא ויומא עביד עבידתי׳.

וכמו שאחת מהוראות ימי הגאולה הבע״ל היא שכשיהודי מחליט בתוקף המתאים בעניני תורה ומצותי׳, הקב״ה עוזרו לקיים ההחלטה בפועל למרות כל המניעות ועיכובים, וכמו שראינו אשר בעל הגאולה התגבר על ההתנגדות של כו׳ ונצח ועד אשר, ונהפוך הוא, שע״י המאסר שנסתיים בגאולה נתוסף יום אשר „ראוי הוא״ ומסוגל „לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו״.

מכל שכן בתקופתנו ובמקומות שאין התנגדות כלל וכלל, או — רק התנגדות הכי קטנה ובודאי ובודאי שאינה בערך כלל להתנגדות שהיתה לבעל הגאולה בימים ההם בזמן הזה,

כי לאחרי שפתח בעבודה האמורה, הרי על ידי פתיחה זו סלל דרך לכל

צדקה: עפמש״כ בתנחומא משפטים טו: והחיית אותו חייך כו׳. וראה סידור (עם דא״ח) עה״פ צדיק הוי׳. קונטרס יט״כ תש״ט י׳.

ספרי .. בית: ראה במדב״ר ר״פ קורח: בית מלא ספרים. ובאוה״ת (ע׳ תרסב) ע״ס דאצילות.

וזריזות .. מעלה: אגה״ק סוס״ז. וראה ליקוטי לוי יצחק בהערות לשם.

ונשנה .. כו׳: אגה״ק סכ״א.

כלליים הם: התורה (ספרי קודש) כוללת כל המצות ות״ת כנגד כולם. תפלין הן לשעבד המוח והלב (שו״ע אדה״ז חאו״ח סכ״ה סי״א). מזוזה כוללת כל המצות (סידור שער החנוכה רעה, א). צדקה שקולה כנגד כל המצות ובכל תלמוד ירושלמי היא נקראת מצוה סתם (תניא פל״ז). ובאוה״ת להה״מ ס״פ ראה: הדבק במדותיו ר״ל מה הקב״ה משפיע אף אתה תהי׳ משפיע (עד״ז — באגה״ק סי״ז).

שכשיהודי מחליט בתוקף כו׳ הקב״ה עוזרו לקיים כו׳ למרות כו׳: וי״ל שזהו מש״נ (תהלים עג, כח): שתי באד׳ הוי׳ מחסי לספר כל מלאכותיך.

ראוי .. ענינו: מכתב הנ״ל.

---

1) אמחז״ל (ב״ב ט, ב) דצדקה כשריון כו׳ — אבל שם י״ל הפי׳ בעידנא דעסק בה (וראה סוטה כא, א) משא״כ בתנחומא דמפורש שם „למחר״.

אחד ואחת לעשות מעין האמור, בחיזוק התורה והיהדות ובאופן דמוסיף והולך ומתוך התלהבות ואור וחיות,

כולל גם — ועיקר — להשפיע על הזולת ובהסביבה כולה שממנו יראו וכן יעשו רבים,

וגדול זכות והצלחת העוסק עם הרבים והצבור כמפורש בדברי חז"ל,

ועי"ז גם מרבים השלום, כלי מחזיק ברכתו של הקב"ה, כולל קיום היעוד: ונתתי שלום בארץ גו' ואולך אתכם קוממיות.

בברכת הצלחה בכל האמור ומתוך שמחה וגאולה מכל דברים המונעים בזה ומבלבלים ובברכת חג הגאולה

לאחרי שפתח .. דרך לכל אחד: דכאשר פתח הצינור ונמשך כו' ע"ז ביכולת כאו"א כו' (סד"ה כי כאשר השמים, תרע"ח)[2].

שפתח בעבודה .. דרך לכל אחד: עד"ז מצינו גם בנוגע להבנה בתורה (אף שאחז"ל ע"ז (מגילה ו, ב) לא יגעתי ומצאתי אל תאמין): הרב ב"י שטרח ויגע עד שבא על פי' איזה מאמר ואח"כ שמע אותו פי' מאחרים ג"כ ונצטער וא"ל האריז"ל אתה פתחת הצינור (כתר ש"ט סרנ"ו. ועד"ז בס' מאה שערים (כח, סע"א) ביאור אדה"ז בהנהגת ה"מ ממעזריטש). ולכאורה עפ"ז צ"ע בעירובין (מג, סע"א) התמי' מאן אמרינהו. והביאור — דשם המדובר ב"שב שמעתא" וי"ל הכוונה להלכות התלויות בשמיעה וקבלה. גם — שם שאני דחזר ואמרינהו כל השב שמעתא ביחד.

בדברי חז"ל: אבות פ"ב מ"ב. ובכ"מ. ד"ה עשרה שיושבים תרפ"ח (בסה"מ שם).
השלום .. הקב"ה: ראה עוקצין בסופה.
ונתתי .. קוממיות: בחוקותי כו, ו"יג.
קוממיות: בקומה זקופה (תיב"ע ותו"כ, הובא בפרש"י שם).

---

2) לכאורה עפהנ"ל צ"ע ראיית אדה"ז באגה"ק סכ"א: והרי כו"כ קדושים שמסנ"פ כו' — שהרי אפ"ל שזהו רק מפני שאברהם פתח כבר הצינור דמסנ"פ וזוהי חשיבות הנסיון דהעקדה. והביאור דפתיחת הצינור היתה לפני זה — בנסיון דאור כשדים, או גם לפניו (ראה פדר"א רפכ"ו). — ולהעיר מפרי הארץ (להרמ"מ מויטבסק) פ' וירא.

ב״ה, חמשה עשר בתמוז, חדש הגאולה ה׳תשל״ד, שנת הקהל — ברוקלין, נ.י.

בלשון הרב — לכל מחבבי תורתנו הק׳, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה

ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

בבקשה נפשית להגביר חיל ולהוסיף בכל המבצעים, מתחיל במבצע מזוזה,

ולהתחיל בהוספה זו עוד לפני בין המצרים, וגם בשבת מפקחין על עסקי רבים ופוסקים צדקה — כפשוטה וברוחניות.

ויהי רצון שיהפכו ימים אלה לששון ולשמחה בקרוב ממש, בגאולה האמתית והשלימה ע״י משיח צדקנו, וישראל עושה חיל.

בכבוד ובברכת הצלחה בכהנ״ל

חמשה עשר: דקיימא סיהרא באשלמותא כו׳ אנפייהו דישראל (זח״ב פה, א).

בתמוז: תוקף תגבורת האהבה בבחי׳ רצוא (אוה״ת ויחי, דף תתשכ״ב).

הקהל: וכהמשך הכתוב (וילך לא, יב): את העם האנשים והנשים והטף וגו׳ לעשות את כל דברי התורה הזאת. וראה רמב״ם סוף הל׳ חגיגה: כיום שניתנה בו בסיני.

בלשון הרב: במכתבו לחגיגת י״ב תמוז הראשונה (סה״מ תש״ח, ע׳ רסג).

חיל: להעיר מע״ח שכ״א (ש״כ) פ״ב. לקו״ת במדבר יח, ד.

בכל המבצעים: בפרטיות יותר — בשיחת ש״פ במדבר ובמכתב דתחלת תמוז *).

במבצע מזוזה: כוללת כל המצות (סידור עם דא״ח שער החנוכה רעה, א), שומר דלתות ישראל, מציל מיצה״ר (סי׳ האריז״ל בתחלתו), כל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו (שו״ע יו״ד רסרפ״ה). וראה ג״כ ירוש׳ פאה (פ״א, ה״א). אוה״ת לחנוכה (בראשית ד׳ שכח ואילך). ד״ה ויקח קרח, תרכ״ט. ליקוטי לוי יצחק לזח״ג ע׳ תנב ואילך.

בין המצרים: להעיר מתורת הבעש״ט בזה (כש״ט סתכ״ב. הוצאת קה״ת). ועיין פרש״י (איכה א, ג) גבולים של שדה וכרם.

בשבת .. צדקה: שבת קנ, א. טושו״ע או״ח סש״ו.

ש׳הפקן .. ולשמחה: סליחות לי״ז תמוז פיוט אתאנו לך. בעבודה — להעיר מקונטרס עה״ח ס״ד. וראה לקו״א להה״מ ד״ה בן בג בג. ולהעיר ממש״נ (תהלים עג, יז) עד אבוא אל מקדשי א״ל אביגיה לאחריתם (ראה תניא פ״ז: עד כי יבוא יומם כו׳).

וישראל עושה חיל: ראה זהר סוף פרשת שבוע זה.

---

*) נדפס לקמן ע׳ 211 ולעיל ע׳ 207. המו״ל.

..בכלל — ובפרט בקשר להמצב באה״ק ת״ו צריכים כעת להשתדל בכל עוז לבטל את הגזירה האיומה ד„מיהו יהודי״, וגם לחזק את כל המבצעים דלקמן; נוסף על העיקר שהמדובר בקיום מצוות כלליות של הקב״ה — הרי לכאו״א מהן — כמבואר בתוה״ק תורת חיים (הוראה בחיים) — סגולה מיוחדת בתור שמירה והגנה.

ואין הכוונה אשר בגלל הגזירה ד„מיהו יהודי״ או בגלל החסרון במצוות דמבצעים אלו באו המאורעות כו׳ ל״ע ול״ע, כ״א שזהו עד״מ כפי שנהוג בצבא ענין עיקרי — שכשהולכים אנשי הצבא לחזית לובשים כובע של מתכת („העלמעט״) בראשם להגן עליהם מחצי („בולעט׳ס״) האויבים; הנה באם בא אחד ולקח את הכובע מהאיש צבא (או לא הניח לו ללבוש הכובע) ולאחר זמן ואפילו זמן רב ירה האויב „בולעט״ וכיוון בראשו של החיל ופצעו או כו׳ — פשוט שהסיבה לפציעתו או כו׳ של האיש צבא היא — יריית האויב, אבל באם האיש צבא הי׳ לו „העלמעט״ על ראשו, לא הי׳ נפצע, לפי שהכובע הי׳ מגין עליו. ולכן: זה שהוא מונע מהאיש צבא לבישת הכובע מתכת, גם הוא נאשם בפציעתו או כו׳ של האיש צבא — על שמנע את הגנתו של האיש צבא.

וכן הוא בנדו״ד, שישנן סיבות להמאורעות שאירעו ובל׳ הרמב״ם[1] ח״ו לומר שזהו מצד „מנהג העולם (או) נקרה נקרית״ — ובודאי ובודאי שהמחבלים מושחתים ושונאי ישראל וכו׳ — וסופם כפרעה וחילו וכו׳, אלא שמכיון שכניסת המחבלים לערי אה״ק היתה ע״י חסרון בשלימות המחיצות דהגבולים ועשו בהן פרצות וכו׳, ועד״ז ברוחניות, הגזירה ד„מיהו יהודי״ הורסת את המחיצות שבין ישראל לעמים [ועד שעפ״י החוק ד„מיהו יהודי״, באם מחבלים אלו היו באים בגלוי דרך לוד (עם תעודה איזו שתהי׳) ודורשים שירשמו אותם כ„יהודים״, עפ״י חוק אומלל ואיום זה היו ממלאים דרישתם זו], באם לא היתה גזירה זו, והיתה המחיצה חזקה (ברוחניות) בין ישראל לעמים, הרי מחיצה זו היתה מחזקת גם את המחיצה בגשמיות. ולכן, גם לגזירה הנ״ל יש חלק גדול בהמאורעות. וכמובן ממשל הנ״ל, שבזה שקרה להאיש צבא נאשם (נוסף על העיקר זה שירה החצים) גם זה שמנע את הגנתו של האיש צבא ע״י שלקח ממנו את הכובע מתכת.

ועד״ז הוא גם בנוגע להמבצעים של המצות דלקמן[2], אשר ודאי שאין

---

1) הל׳ תעניות פ״א ה״ג.

2) להעיר מיחזקאל (כג, כד): צינה ומגן וקובע.

שייך לומר ח"ו שהחסרון במבצעים אלו הוא שגרם להמאורעות, אלא שקיומם של מצות אלו — נוסף על העיקר שצריך לקיימם להיותם מצותיו של הקב"ה — הם גם שומרים ומגינים ומצילים את בנ"י מהאויבים שמסביבם. ואסור ח"ו וח"ו להקל ולזלזל במבצעים אלו, כי עי"ז מונעים ח"ו את הגנתם ושמירתם של בנ"י שליט"א (ואף שבודאי ישמור הקב"ה את בנ"י ולא ינום ולא יישן שומר ישראל — הרי הסדר בתכסיסי הגנה ומלחמה הוא שלובשים „כובע מתכת" — וע"פ תוה"ק זו פקו"נ) וכו'.

המבצעים הם:

מבצע תפילין, שעל תפילין (של ראש) דרשו רז"ל [3] מש"נ „וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", והיינו שע"י קיום מצות תפילין נופל מורא ופחד על אומות העולם שיראו מבני ישראל.

מבצע תורה, שכל או"א מבני ישראל ילמוד תורה, ככל האפשרי, ועכ"פ רגעים אחדים בכל יום, ו„תורה כו' מגנא ומצלא" [4], ומכיון ש„אין שכחה לפני כסא כבודך", היינו שבהבחי' שלמעלה מהכסא אין שייך שכחה [5], הרי אפילו זה ששכחן הוא — תורתו שלמד קיימת היא לפני כסה"כ. ומה טוב שישתדלו לפעול שכאו"א ידע דברי תורה גם בע"פ שיזכרם תמיד, שאז, דברי תורה אלו חקוקים תמיד בזכרונו, וכמבואר בלקו"ת ד"ה והדרת.

מבצע מזוזה, שמצות מזוזה שומרת היא לא רק על הבית (שבו נקבעה המזוזה), וכהר"ת של השם הנכתב על המזוזה: ש-ד-י — שומר דלתות ישראל *[5], אלא גם על האנשים היוצאים מהבית, שהמזוזה שומרת עליהם בצאתם מן הבית ובבואם, וכמבואר בזהר [6] בנוגע למצות מזוזה שעז"נ „הוי' ישמר צאתך ובואך (והשמירה היא) מעתה ועד עולם", היינו שהיא פועלת שהאדם יהי' נשמר ע"י הקב"ה בצאתו ובבואו עד עולם.

מבצע צדקה, לעורר על נתינת צדקה, וכן — כמו שדובר כבר כמה פעמים — השתדלות שבכל בית יהודי תהי' קופסא של צדקה שזה מזכיר

---

3) ברכות ו, א. וש"נ.

4) סוטה כא, א.

5) ראה הל' ת"ת לאדהז"ז פ"ב, ה"י.

*5) סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה פ"ג מ"ט. ובכל בו הל' מזוזה: שומר דירות ישראל.

ולהעיר אשר דלת — הוא לשון תורה משא"כ דירה שלא מצאתי בתנ"ך (אף ששניהם תנאי הם במצות מזוזה). וראה ג"כ אוה"ת ד"ה מזוזה מימין (שכח, א ואילך) ביאור תיבת „דלת" בשייכות למזוזה.

6) ח"ג רסג, ב.

זכות המצוה[7] ומעורר לנתינת צדקה, שצדקה היא שמירה, וכמו שאמרו חז״ל[8]: אמר הקב״ה נפשו של עני היתה מפרכסת לצאת מן הרעב ונתת לו פרנסה והחיית אותו, חייך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנך או בתך באין לידי כו׳ אזכור אני להם את המצוה שעשית עם העני ומציל אני אותם כו׳.

מבצע ספרים, להשתדל שבכל בית יהי׳ ספרי קודש (עכ״פ חומש, תהלים סידור תפלה וכו׳), שגם זה מוסיף בשמירת הבית ואנשיו.

כל ענינים הנ״ל פועלים השמירה לא רק של יהודי זה שמקיים את המצות הנ״ל, אלא גם לכל ישראל בכל מקום שהם, גם אלו שעדיין לא קיימו את המצות [אף שבודאי קיום המצות של האחד אינו פוטר את השני, ומחוייבים להשתדל שגם השני יקיימם] — כי הרי כל ישראל ערבים זב״ז[9] ובפרט שכל ישראל אחים הם ואב אחד לכולנה[10], לכן קיום מצות הנ״ל של כל יחיד פועל שמירה עבור כל בני ישראל. ובמיוחד ע״פ פס״ד הרמב״ם[11] ש„צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו כו׳ וכן כל העולם[12] חציו זכאי וחציו כו׳ עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה כו״.

(משיחת ש״פ במדבר ה׳תשל״ד)

---

7) ראה יומא רפ״ג: עד חברון.
8) תנחומא משפטים טו.
9) שבועות לט, א. וש״נ.
10) ראה תניא פרק לב.
11) הל׳ תשובה פ״ג ה״ד.
12) צע״ג שלא כתב גם כאן „כולו״, ובפרט שמסיים „כל העולם כולו״. — ומדפוס „ספרד שלפני רנב״ מובא שנדפס „כולו״.

א. ... בהמשך צו דעם וואס מען האָט געדעדט פריער במעלת התשובה, אַז דורך תשובה איז מען „קונה עולמו בשעה אחת״[1] — איז כאן המקום צו מעורר זיין נאך אַמאָל בענין חמשת המבצעים, און ווי געשריבן אין בריף[2] (פון חמשה עשר בתמוז, וואס בחמשה עשר איז, קיימא סיהרא באשלימותא

---

1) ע״ז יז, א.
2) נדפס לעיל ע׳ 210.

כו׳ אנפייהו דישראל״ [3]) אז די בקשה נפשית „להגביר חיל ולהוסיף בכל המבצעים״ איז געווענדעט צו אלע אידן, ביז צו די וואס „בשם ישראל יכונה״,

אז כאטש זיי זאגן אז דער „שם ישראל״ איז בא זיי בלויז א כינוי [4] — איז אבער אל תבט אל מראהו, ווארום וויבאלד אז בא זיי איז פאראן דער נפש וואס איז א חלק אלקה ממעל ממש [5], איז דאך א זיכערע זאך (וכפסק הרמב״ם [6]) אז באמת (בפנימיות) ווילן זיי טאן אלע ענינים פון תומ״צ, ס׳איז מערניט וואס „יצרם אנסם״.

קומט אויס, אז אין אמת׳ן איז ניטא דער חילוק פון דתיים און לא דתיים — דער חילוק איז נאר אז בא איינעם איז דער יצה״ר א גרעסערער איז דער אנסו מער, און בא א צווייטן איז דער יצה״ר א קלענערער. אבער מצד דעם מהות, דעם אמת פון יעדער אידן, וואס די פנימיות פון יעדער אידן איז דער נפש האלקית, איז ניטא קיין חילוק כלל, יעדער איד וויל מקיים זיין אלץ וואס דער אויבערשטער וויל,

און דעריבער וועגדעט מען זיך צו אלעמען — איינגעשלאסען די וואס „בשם ישראל (נאר) יכונה״, און מיט ביידע וועגדונגען: זיי זאלן מקיים זיין די פינף ענינים הנ״ל, און זיי זאלן מעורר זיין אנדערע אידן בכל מבצעים הנ״ל.

ב. אעפ״י אז יעדער איינער פון די פינף איז א ענין כללי, וואס דעריבער איז נוסף וואס יעדער מצוה איז „גוררת מצוה״ [7] איז די פינף ענינים הנ״ל ברייגען נאך מער צו קיום כל המצות, ווארום זיי זיינען מצות (וענינים) כלליים

— איז דא א מעלה מיוחדת אין מבצע מזוזה, וואס דעריבער איז כדאי אנהייבן פון מבצע מזוזה (ווי געשריבן במכתב הנ״ל) ווארום [נוסף צו דעם וואס מען האט געזעהן במוחש אז די התעוררות אויף מצות מזוזה איז נתקבל געווארן א סאך שנעלער און מערער ווי די אנדערע ענינים, איז] אויף מצות מזוזה שטייט, אז זי איז מציל פון דעם יצה״ר [8]. איז דאך

---

3) זח״ב פה, א.

4) ואינו עיקר שמו (ראה מפרשים ריש נדרים. ובכ״מ).

5) תניא רפ״ב.

6) הל׳ גירושין ספ״ב.

7) אבות פ״ד מ״ב.

8) כנסמן במכתב הנ״ל.

פֿאַרשטאַנדיק, אַז מצות מזוזה בריינגט צו קיום כל המצות נאָך מער ווי די אַנדערע מצות כלליות, ווארום בשעת מען איז מציל אַ אידן פון זיין יצה״ר, ווערט דאָך נתגלה זיין אמת׳ער רצון לקיים כל המצות.

ג. ועפ״י האמור לעיל (סעיף א׳) אַז די בקשה „להגביר חיל ולהוסיף בכל המבצעים״ איז געווענדעט צו אַלע אידן, אפילו צו די וואָס זיינען בשם ישראל (בלויז) יכונה —

איז פֿאַרשטאַנדיק, אַז יעדער איד (ווי זיין מצב ברוחניות זאָל ניט זיין) וואָס איז אַ בעל השפעה מצד איזו סיבה שתהי׳, דאַרף מען באַ אים פּועל׳ן בדרכי נועם, אַז ער זאָל אַרויסגיין מיט אַ רוף וכו׳ פֿאַר אַלע פּינף מבצעים ובפרט פֿאַר מבצע מזוזה.

ועד״ז דאַרף זיין אויך די השתדלות, אַז בשעת ס׳איז דאָ אַ אסיפה פון אַ אידישע חברה — כאָטש אַז די אסיפה איז געוויסן געוואָרן צוליב אַן אַנדער ענין, און אויך די חברה איז גאָר וועגן אַן ענין פון דברי הרשות — דאַרף פון דער אסיפה אַרויסקומען אַ רוף בנוגע כל מבצעים הנ״ל ובפרט בנוגע מבצע מזוזה.

ד. אין דעם חיוב פון מצות מזוזה איז דאָ אַ חילוק צווישן חו״ל און ארץ ישראל. ווי ס׳איז אַפּגעפסק׳נט דער דין אין שו״ע[9]: „השוכר בית בחוץ לארץ .. פּטור ממזוזה שלשים יום, והשוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד, משום ישוב ארץ ישראל״.

פון דעם וואָס דער טעם אויף דעם וואָס א״י איז אויסגעטיילט בחיוב מזוזה איז „משום ישוב ארץ ישראל״ — איז פֿאַרשטאַנדיק אַז דורך דעם וואָס מען איז קובע אַ מזוזה אויף אַ דלת פון אַ אידישע הויז אין ארץ ישראל האָט דאָס אין זיך אַ מעלה מיוחדת (נוסף על כל המעלות שבמצות מזוזה בכלל), אַז דאָס גיט אַ תוספות אין ישוב ארץ ישראל.

און וויבאַלד אַז דער אמיתית הענין פון „ישוב ארץ ישראל״ איז אַז דער ישוב איז אין אַ אופן פון „וישבתם לבטח בארצכם״[10] אַן קיינע בלבולים וכו׳,

איז דאָך פֿאַרשטאַנדיק, אַז דאָס וואָס מען זאָגט אַז קביעת מזוזה באַ״י העלפט אַרויס אין ישוב ארץ ישראל, איז דער פּירוש פון דעם — אַז דורך יעדער מזוזה וואָס מען קלאַפּט אַן אין ארץ ישראל, איז מען מוסיף אין דעם

---

9) יו״ד סרפ״ו סכ״ב.

10) בחקותי כו, ה.

„וישבתם לבטח בארצכם", וואס די פרטים אין דעם זיינען „ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד וגו׳ וחרב לא תעבור בארצכם" [11], אז עס זאל ניט זיין אפילו קיין „חרב של שלום" [12], עס זאל ניט זיין דער חרב פון יו־ען, ווארום אידן וועלן זיין די אייניציקע בעלי־בתים איבער גאנץ ארץ ישראל, און אין אז אופן פון וישבתם לבטח.

ה. ועפ״י האמור לעיל אז די בקשה להוסיף בכל המבצעים איז געוועגדעט צו אלע אידן ובפרט צו די וואס זיינען בעלי השפעה — איז פארשטאנדיק, אז בנוגע צו מבצע מזוזה בארץ ישראל, דארף זיין די השתדלות, אז דער ראש הממשלה (וואס ער האט דאך די ממשלה אויף גאנץ א״י) זאל ארויסגיין מיט א רוף פאר מבצע מזוזה, און אז דער שר האוצר זאל געבן את כל האמצעים הדרושים לזה, אז אויף יעדער טיר פון יעדער אידישע הויז אין א״י, זאל זיין אנגעקלאפט א כשר׳ע מזוזה.

און דאס איז א ענין וואס מען דארף ניט ארויסשטעלען אין דעם רבנים שוחטים וכו׳, אדער שר פון דת (בא אידן איז ניטא קיין „דתות" לשון רבים. ס׳איז דא בלויז איין דת, און דאס איז תורת אמת. אבער דאס רעדט מען נאר בתור מאמר המוסגר. און וואס מען איז אויסן צו זאגן איז, אז מען זאל ניט ארויסשטעלען קיינע אנדערע ענינים. ועאכו״כ — ניט קיין ענינים פון מפלגות), נאר מען זאל זיך וועגדן גלייך צו דער ממשלה, און פועל׳ן בא איר בדרכי נועם, אז זי זאל ארויסקומען מיט א רוף (און געבן את כל האמצעים הדרושים לזה) פאר מבצע מזוזה.

און וויבאלד אז רובם ככולם פון די וואס זיצן איצטער אין ממשלה זיינען פון איין מפלגה — איז דאך ניטא קיין חשש, אז אימעצער זאל אויסטייטשן אז דאס איז געקומען דורך א לחץ וכו׳, ווארום וויבאלד אז זיי זיינען אלע פון איין מפלגה, איז דאך ניטא ווער עס זאל לוחץ זיין.

איז בשעת אז מען וועט מסביר זיין דעם גודל הענין פון מצות מזוזה, און ווי מצות מזוזה העלפט ארויס אין ישוב ארץ ישראל — וועט מען דאס זיכער פועל׳ן,

און דורך דעם וואס מען וועט פועל׳ן אז אויף יעדער אידישע טיר אין א״י וועט זיין אנגעקלאפט א כשר׳ע מזוזה, וועט זיין דער „וישבתם לבטח בארצכם ונתתי שלום בארץ וגו״", און כל הברכות המנויות בפרשה (בחקותי) ביז „ואולך אתכם קוממיות", ווי רש״י טייטשט אף בקומה זקופה.

---

11) שם, ו.

12) תענית כב, ב.

ו. נאך א ענין אין די מבצעים וואס איז נוגע במיוחד צו ארץ ישראל —

שוין געזעדט (בההתועדות דש״פ קרח), אז אין „מבצע תורה״ גייט אריין אויך דער ענין פון מוסדות תורה. ובכלל זה — אויך מוסדות של חינוך לתורה, ביז אפילו גן ילדים, און אפילו א „גנון״ (וואס איז געמאכט פאר קינדער וואס זיינען נאך קלענער פאר די קינדער וועלכע גייען אין א „גן ילדים״) — איז דאס אלץ גייט אריין אין דעם ענין פון „מבצע תורה״.

און דעריבער איז פשיטא אז ח״ו למעט במוסדות אלו, ואדרבה: דוקא איצטער דארף זיין א חיזוק ותוספות בכל מוסדות הנ״ל, און אויך אין בויען נייע מוסדות.

פשיטא, אז די אלע וואס האלטן אינמיטן פון בויען מוסדות הנ״ל, און אויך די וואס האבן בלויז מחליט געווען צו בויען מוסדות אלו — דארפן ניט נתפעל ווערן פון קיינע מניעות ועיכובים. וכידוע דער וואָרט פון רבי״ן בעל המאסר והגאולה, אז בשעת א איד איז מחליט צו טאן א גוטע זאך, (און די החלטה איז בא אים א החלטה תקיפה, ניט רעכענען זיך מיט מניעות ועיכובים) — איז די החלטה גופא פועל׳ט, אז מלמעלה עפנט מען פאר אים א צנור חדש, אז ער זאל קענען דורכפירן בפועל זיין החלטה.

און די וואס טענה׳ן אז איצטער איז עס זייער שווער מצד דערויף וואס ס׳איז דא א חק צו ממעט זיין בבנין — דארפן זיי וויסן, אז זיי דארפן מסביר זיין, אז דער חק הנ״ל איז ניט שייך צו מוסדות הנ״ל.

און די הסברה אין דעם איז א פשוט׳ע: כשם ווי בנוגע צו בנין מקלטים איז דאך מובן לכל אז אפ״י אז ס׳איז דא א חק למעט בבנינים האט עס ניט קיין שייכות צו מקלטים, ואדרבה, דוקא איצט אין א זמן וואס בריינגט אזא חק דארפן זען אז די בני׳ פון מקלטים זאל זיין אין דער פולסטער מאס,

עד״ז איז אויך בנוגע צו מוסדות תורה (כולל אויך מוסדות חינוך לתורה, קייטנות, גני ילדים, וכו׳), וואָרום וויבאלד אז תורה מגינא ומצלא, זיינען דאך די אלע מוסדות אן ענין פון מקלטים. ס׳איז טאקע א מקלט רוחני — אבער דער מקלט רוחני איז מגין, אויף דעם גוף הגשמי אויך.

ואדרבה, ס׳איז נאך דא א מעלה אין די מקלטים רוחניים אויף די מקלטים גשמיים: א מקלט גשמי העלפט אז בשעת דער שונא שיסט זאל עס ניט אנקומען אין דעם ארט פון דעם מקלט; אבער א מקלט רוחני העלפט אז דער שונא זאל גאר מלכתחילה ניט שיסן: בשעת א איד לערנט תורה, איז

דער כח התורה ווירקט אויף דעם שונא, אז ער זאל ניט האבן בכח צו טאן ח״ו שלעכטס א אידן, ביז ער זאל דאס גאר ניט וועלן — „ישוב מחשבתו הרעה״.

ובכדי אז דער ענין (ווי דער חק הנ״ל האט ניט קיין שייכות צו בנין מוסדות) זאל נאך שנעלער נתקבל ווערן — קען מען עס מסביר זיין נאך אין א פשוט׳רע הסברה: מען וויל אז די לאנד זאל זיך פירן מיט א סדר ומשטר, און ניט קיין מצב פרוע ח״ו ובפרט אין א שעת חירום וואס האט געבראכט א חק מצמצם זיין בבני׳, ומובן, אז דאס איז תלוי בענין החינוך. ובמילא האט דאך ניט קיין ארט צו ממעט זיין ח״ו אין דעם בנין פון מוסדות חינוך, וואס דאס ברייגט אויך צו מיעוט בהחינוך, ואדרבא — מ׳דארף נאך צוגעבן אין דעם און דורך דעם שולל זיין מעיקרא א מצב פרוע ח״ו מען דארף טאן כל ההשתדלות להוסיף בחינוך ובבנין מוסדות חינוך.

ויהי רצון אז מען זאל מוסיף זיין אין די השתדלות בכל מבצעים הנ״ל, ובפרט אין ארץ ישראל, און וויבאלד אז יעדער פון די פינף ענינים הנ״ל איז „מגנא ומצלא״, וועט עס זיכער ברייגען צו „וישבתם לבטח בארצכם״, ביז צו „ואולך אתכם קוממיות״.

(משיחת ש״פ בלק, תשל״ד)

...ועפ״י האמור לעיל בהמעלה דבני ישראל — איז מובן נאך מער, אויף וויפל ס׳איז אפגעפרעגט צו זאגן א אינו יהודי אז ער איז א יהודי. און דאס גיט צו א תוספות הסברה אין דעם הכרח אז מען זאל צושטעלן דעם ווארט „כהלכה״, אז דוקא בשעת אימצער איז זיך מגייר כהלכה — דאן דוקא ווערט ער א איד.

ואעפ״י אז דאס איז א דבר המובן ופשוט לכל — זיינען פאראן אבער אזוינע וואס זוכן כל המיני המצאות ותחבולות, אז מען זאל ניט צושטעלן ח״ו דעם ווארט „כהלכה״, ביז אז לאחרונה זיינען זיי געפאלן אויף א גאר ווילדער המצאה:

וואס איז זייער הנהגה —

אזוי ווי עס זיינען דא רבנים בעלי השפעה, וואס יעדערער פון זיי זאגט בכל תוקף אז מען מוז צושטעלן דעם ווארט „כהלכה״, איז מען אוועק צו איינעם פון זיי און דערציילט א שקר אז א צווייטער רב האט מסכים געווען

אז מען דאַרף ניט צושטעלן דעם וואַרט „כהלכה״ (און ס׳איז געגוג אז עס זאָל שטיין „מדור דור״, וכיו״ב), רעכנענדיק, אז דורך דעם וואָס יעדער איינער פון זיי וועט הערן אז דער צווייטער האָט שוין מסכים געווען, וועט אויך ער מסכים זיין.

ואעפ״י אז סוכ״ס וועט נתגלה ווערן קלונו ברבים, וואַרום מען וועט דאָך וויסן אז ער האָט געענארט אז דער צווייטער האָט מסכים געווען — פונדעסטוועגן, פרובט מען זיך צו טאָן את הנ״ל, בכדי אז דערווייל עכ״פ זאָל זיין א בלבול המוחות וכו׳.

וואָס אין אמת׳ן האָט גאָר קיין אַרט ניט אז רבנים זאָלן מסכים זיין אז עס זאָל שטיין „מדור דור״ וכיו״ב. וואַרום זייער תביעה אז מען זאָל צושטעלן דעם וואַרט „כהלכה״ איז געווען מיוסד אויך אויף דעם דין פון „ערקתא דמסאנא״ (ראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ה ה״ב ובכ״מ שם). אפילו ווען עס וואָלט זיך געריכט ניט וועגן אן ערנסטער זאַך נאָר וועגן אן „ערקתא דמסאנא״ וואָס איז א מנהג בעלמא — וויבאָלד אַבער, אז די כוונה דערביי איז „להעביר על הדת״, איז מען מחוייב זיך מוסר נפש זיין בפועל אויף דעם. עד״ז הוא בנדו״ד: וויבאָלד אז עס רעדט זיך צי מען זאָל אננעמען דבר הוי׳ זו הלכה אַדער ח״ו ניט אַננעמען — איז קיין נפ״מ ניט וועגן וואָס פאָר א הלכה עס רעדט זיך, און אפילו ווען דאָס וואָלט זיך גערעדט וועגן אַזא ענין וואָס איז ניט פאַרבונדן מיט די ג׳ עבירות — איז מען מחוייב זיך צו מוסר נפש זיין בפועל. ועאכו״כ — בענין הכי חמור כזה און וועלכער איז פאַרבונדען מיט די ג׳ עבירות.

איז דאָך מובן, אז עס האָט ניט קיין אַרט אז זיי זאָלן מסכים זיין אז מען זאָל ניט שרייבן „כהלכה״ נאָר מען זאָל שרייבן „מדור דור״ — וואַרום (אפילו לדברי אלו הטועים אז צוליב דעם אז דער ענין הגיור זאָל זיין כדבעי איז מספיק אויך אן אַנדער נוסח, איז) וויבאָלד אז מען וויל ניט צושטעלן דעם וואַרט „כהלכה״, איז דאָך די איינגעשפאַרטקייט אויף ניט אַננעמען דבר הוי׳ זו הלכה, איז דאָס דער דין פון „ערקתא דמסאנא״.

ואעפ״י אז דאָס איז א דבר הפשוט (כנ״ל) אז רבנים קענען ניט בשום אופן מסכים זיין אז עס זאָל ניט שטיין „כהלכה״ — פונדעסטוועגן, פרובט מען זיך בכל המיני אמתלאות אַפּנאַרען און זאָגן אז עס איז דא א רב וואָס איז, ר״ל, מסכים על הנ״ל.

ויהי רצון, אז די אַלע וועלכע ביז איצטער האָבן געטאָן כל המיני אמתלאות ותחבולות צו מהרס זיין די מחיצה שבין ישראל לעמים, זאָלן זיי תשובה טאָן,

און אז גאר בקרוב ממש זאל מען צושטעלן דעם וואָרט „כהלכה",

וכאמור לעיל, אז דורך דעם חיזוק המחיצה שבין ישראל לעמים, וועט בטל ווערן די מחיצות צווישן איין אידן און א צווייטן,

און ווי עס שטייט אין פרשת פנחס (וואס מען גייט לייענען צו מנחה) אז דוקא צוליב דעם „בקנאו את קנאתי" איז „הנני נותן לו את בריתי שלום",

וואס דאס איז אויך א כלי המחזיק ברכה, וכמרז"ל לא מצא הקב"ה כלי המחזיק ברכה לישראל אלא השלום, וכמבואר בתניא (פרק לב) אז „כולנו כאחד" איז א כלי צו „ברכנו אבינו".

(משיחת ש"פ בלק, תשל"ד)

ב"ה, ערב ראש חודש תמוז, חודש הגאולה, ה'תשל"ד
ברוקלין, נ.י.

תלמידות המסיימות
בי"ס „בית רבקה", מאנטרעאל

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום:

בנועם קבלתי הידיעה על דבר חג הסיום,

וכבר הודגש כמה פעמים שבעניני תורה ומצות' לא שייך „סיום" ואפילו הפסק ח"ו, וענין ה„סיום" בזה הוא התחלה ועלי' לשלב נעלה יותר בכל עניני תורה ומצוות, ובלשון הידוע מעלין בקדש.

והנני שולח ברכתי לכל אחת ואחת מהן וכולן ביחד שתלכנה מחיל אל חיל בכל עניני התורה ומצוות' שלמדו ונתחנכו בהם,

כולל במיוחד השתתפות באופן המתאים בחמשת המבצעים הידועים, מבצע תפלין, מבצע תורה, מבצע צדקה, מבצע מזוזה ומבצע בית (מלא) ספרי קודש, וכמבואר ענינם בעל פה ובכתב וגודל ערכם בפרט בעת הזאת.

ואף על פי שמצות תפלין וכיו"ב נשים פטורות מעשיתן בפועל, הרי גם במבצעים אלו יכולות, זאת אומרת מחויבות, לקחת חלק חשוב על ידי עזרתן בזה בכמה אופנים לגברים המחוייבים בהן בפועל, ועל אחת כמה וכמה במבצעי צדקה ומזוזה וספרי קודש שיש להן שייכות ישירה לבית, שבזה לא

רק שהנשים שוות לאנשים, אלא אדרבה יש להן אחריות יתרה בתור „עקרת הבית".

וידוע ומפורסם אשר נשי ובנות ישראל עוד מקדמת דנא לקחו חלק בראש בכל דבר טוב והיו לדוגמא ולמופת לאנשים בצדקתן וביושר לבבן והתמסרותן, ובזכותן הביאו גאולה ותשועה לכל עמנו בני ישראל מדור דור.

והשם יתברך יצליח כל אחת ואחת מהן וכולן יחד ללכת מחיל אל חיל בכל האמור, ובגלל זאת יברכן ה' במילוי משאלות לבבן לטובה בכל המצטרך להן בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור.

ב"ה, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב, פ' וישראל עושה חיל
ח' תמוז, ה'תשל"ה.

לכל בני ובנות ישראל
בכל מקום ומקום

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

בימים הסמוכים ליב-יג תמוז, ימי גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממאסרו על עבודתו במס"נ בהרבצת התורה בכל המדינה שהי' בה אז רוב מנין ורוב בנין דאחב"י — כולל פעולות רבות ועצומות בנוגע לקיום מצותי', כידוע ומפורסם,

---

שלישי .. טוב: ב"ר פ"ד, וא"ו (הובא בפרש"י בראשית א, ז).
שהוכפל .. טוב: טוב לשמים וטוב לבריות (אוה"ת בראשית לד, א. משפטים א'קנז ואילך).
פ' וישראל עושה חיל: פ' השבוע גם באה"ק (משא"כ — פ' חוקת, שבאה"ק הייתה בשבוע לפני').
ליב .. תמוז: שהוא גם יום הולדת (בשנת תר"ם) של בעל הגאולה.

גאולה ע״י ובאופן דפועל ישועות בקרב הארץ,

ונשען על דבריו במכתבו לחגיגת גאולה זו בפעם הראשונה (בשנת תפר״ח) אשר לא אותו „בלבד גאל הקב״ה בי״ב תמוז, כ״א גם כל מחבבי תורתנו הק׳, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה״,

ומעורר (בהמשך מכתבו) „לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו״ — ומצרף לו מאמרו ד״ה עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי׳ ביניהם,

הרי הזמ״ג ושליחותי׳ עבידנא לעורר ע״ד פעולות ביתר שאת ויתר עז בהרבצת התורה והוספה בזה, הלוך והוסיף ואור — בתורה אור, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה — נר מצוה — בעצמו ובסביבתו הקרובה וגם הרחוקה, וזכות הרבים מסייעת. ואמחז״ל בזכותא דאורייתא יפקון ישראל מן גלותא,

ומודגש בזה ענין ההוספה דוקא, מתאים להצווי דמעלין בקודש — שהרי כל הוספה בתורה וכן במצות — גוררת עוד הוספה וכמחז״ל מצוה גוררת מצוה, ובלשון כ״ק מו״ח אדמו״ר במאמרו דיום הגאולה הראשון ד״ה הוי׳ לי בעוזרי (בסיומו) — הם (בירורי המצות) העוזרים האמתיים של האדם, כולל (כמובן) — במילוי תפקידו „לשמש את קונו״ ע״י התומ״צ.

* * *

והנה בכל מצוה — הדברים הנ״ל אמורים, אבל ביותר הוא בנוגע למצות שיש ביניהן שייכות.

דפועל .. הארץ: תהלים עד, יב.
בקרב: ראה רש״י ובחיי לואר״א ח, יח.
במכתבו .. מאמרו: נדפסו בס׳ המאמרים תרפ״ח ע׳ קמו־קנב.
ביתר שאת ויתר עז: עיין לקוטי לוי יצחק לתניא ע׳ לז.
וגדול .. מעשה: קדושין מ, ס״ע״ב. הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ד ס״ב.
בזכותא .. גלותא: זח״ג רע, א.
דמעלין בקודש: ברכות (כח, א) ושי״נ. וראה זח״ג קסב, ב.
מצוה גוררת מצוה: אבות פ״ד מ״ב.
ד״ה הוי׳ לי: נדפס בס׳ המאמרים — קונטרסים ח״א דף קעט. וראה ג״כ לקו״ת שמע״צ ד״ה זה.
לשמש את קונו: משנה סוף קדושין.

ובזה זירוז מיוחד לכאו"א מבנ"י — שכולם חייבים בלימוד התורה — כולל נשים ובנות, שגם הן מברכות ברכות התורה ואומרות אשר קדשנו במצותיו וציוונו על דברי תורה (או — לעסוק בד"ת) — גם ע"ד הוספה בהמבצעים הידועים, שלכאו"א מהם שייכות מיוחדת לתורה, וכמדובר כבר כ"פ:

מבצע תורה: הרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, אלא שכמה פעמים ככה — הצלחה רבה בלימוד התורה.

מבצע תפלין ומבצע מזוזה: — אשר בפרשיות שבהן נאמר והוכפל הציווי דת"ת „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", וציווי התורה ה"ז נתינת כח.

מבצע צדקה — אשר על ידה נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

מבצע בית מלא ספרים (דתורה ותפלה — שלימוד התורה שאחרי התפלה, הוא נעלה ביותר, ובפרט שהתפלה ה"ה בהקדמת כובד ראש וכמש"נ: השתחוו להו' בהדרת קודש).

חייבים בלימוד התורה: להעיר מירושלמי פאה (פ"א ה"א) וכל חפצים כו' (ובמראה הפנים שם). ופי' בד"ה במדרש פ' נח (ס' המאמרים תרכ"ו בסופו): נבין דעת הירושלמי כו'.

שגם הן מברכות: שו"ע או"ח סו"ס מז. ואשה מוציאה לאנשים (פמ"ג שם מש"ז סק"א, אבל ראה ביהגר"א).

על .. בד"ת: שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

תורה .. תפלין: שייכותם מיוחדת עיין ד"ה תפלין דמארי עלמא (תרנ"ג), ד"ה איתא במדרש תהלים הידוע, ועוד.

וציווי .. כח: וגם הבטחה, כי לא ידח ממנו נידח ובודאי יעשה תשובה כו' (הל' ת"ת שם פ"ד סוס"ג. תניא ספל"ט).

צדקה .. ככה: תו"א בתחלתו (א, ב).

התורה שאחרי התפלה: ראה ברכות ה, ב. לקו"ת ברכה צו, ב.

שהתפלה .. קודש: ברכות ל, ב.

כובד ראש: עיין או"ת להה"מ ד"ה אין עומדין (קח, ג). שם ר"פ ויגש. אדהאמ"צ בסידורו ריש שער התפלה (יט, ג).

השתחוו .. קודש: תהלים כט, ב. שם צו, ט. דהי"א טז, כט. והנה בתוס' (ברכות שם) מסקנתו שהכוונה למזמור כט, אבל ביל"ש הובא במזמור צו (והרי מחברו — מהקדמונים). ויל טעמו — דהכתוב במזמור כט פירשוהו חז"ל (שהביאו התוס') דקאי על ברכה השלישית וכובד ראש צ"ל לפני כל התפלה. ותמיהת התוס' דהו"ל להביא ראי' מהמשך הכתוב חילו מלפניו (כן הוא בתוס' שלפנינו — וא"כ כוונתו להכתוב בדה"י, וצע"ג) כל הארץ יתרץ דזה קאי על „כל הארץ" ולא דרגת היראה דהמתפלל.

מבצע נרות שבת קודש ויו״ט — ע״פ מחז״ל דנר מצוה מביא תורה אור.

* * *

ויה״ר שכאו״א — בתוככי כאחב״י — שליט״א ילך מחיל אל חיל בלימוד התורה הנגלה והחסידות ובקיום מצותי׳, עדי יקויים היעוד דבפרשת שבת יום הגאולה: וישראל עושה חיל.

בכבוד ובברכה להצלחה רבה
בכל האמור

נרות .. אור: ראה בכתהאריז״ל (שער הכוונות וכו׳) במקומו בארוכה: וז״ס כי נר מצוה כו׳.
מחז״ל .. אור: שבת כג, ב.
יל״ח מחיל .. והחסידות .. יקויים היעוד: דכשיפוצו מעינותיך (דהבעש״ט) חוצה קאתי מלכא משיחא (אגה״ק דהבעש״ט הידועה).
וישראל עושה חיל: בלק כד, יח. וראה זח״ג ס״פ בלק. רמב״ם הל׳ מלכים רפי״א.

מכתב הנ״ל נשלח גם כמכתב פרטי ב׳ימים הסמוכים לימי י״ב־י״ג תמוז ה׳תשל״ה׳ — ובהקדמה:

...ובענין שהזמ״ג — ואף שהבא לקמן כבר בא במכתב הכללי מיום שלישי שהוכפל בו כי טוב, פ׳ וישראל עושה חיל,

הרי אינה דומה כתיבה ובקשה הבאה לכו״כ ביחד — לפני׳ ובקשה מיוחדה ושלוחה ישר לאחד וליחיד ולמציאות יחידה שע״י איחוד כמה יחידים...

ב"ה, יום שלישי, שהוכפל בו כי טוב, פ' אני חלקך ונחלתך,
ב' דר"ח תמוז, חודש הגאולה, ה'תשל"ה
ברוקלין, נ. י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה להודעה ע"ד חג הסיום דכמה כתות — בקמי שבתא דחג הגאולה יב תמוז הבע"ל, גאולה ע"י ובאופן דפועל ישועות בקרב הארץ,

הנני שולח ברכתי לתלמידים המסיימים, בתוככי כל תלמידי ישיבות תומכי־תמימים בכל מקום שהם, שליט"א, שיהי' חג הסיום — חג התחלה טובה לתוספת התמדה ושקידה בלימוד התורה (הנגלה והחסידות), וההוספה ב (גדול) תלמוד שמביא לידי מעשה (קיום המצוות) תוסיף בהידור בקיום המצוות, הידור חדור אור וחיות חסידותיים,

וככל סיום בעניני תומ"צ — שהוא הכנה ועלי' למדריגא נעלית יותר, ובלשון חז"ל מעלין בקודש.

והרי כל הוספה בתומ"צ — גוררת עוד הוספה וכמחז"ל מצוה גוררת מצוה, ובלשון בעל הגאולה הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו דיום הגאולה

שלישי .. טוב: ב"ר פ"ד, וא"ו (הובא בפרש"י בראשית א, ז).
שהוכפל .. טוב: טוב לשמים וטוב לבריות (אוה"ת בראשית לד, א. משפטים א'קנז ואילך).
אני חלקך ונחלתך: ראה בארוכה במכתב להסיום דאשתקדי.
כמה כתות: להעיר מברכות (סג, ב): עשו כתות כתות ועסקו בתורה.
בקמי שבתא: פסחים קו, סע"א.
יב תמוז: שהוא גם יום הולדת (בשנת תר"ם) של בעל הגאולה.
דפועל .. הארץ: תהלים עד, יב.
בקרב: ראה רש"י ובחיי לואר"א ח, יח.
הסיום .. התחלה: ע"ד ש"מתכיפין התחלה להשלמה" (רשות לחתן בראשית. טאו"ח סתרס"ט. וראה א"ר שם).
ב(גדול) תלמוד: קדושין מ, סע"ב. ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב.
מעלין בקודש: ברכות (כח, א) וש"נ. וראה זח"ג קסב, ב.
מצוה גוררת מצוה: אבות פ"ד מ"ב.

---

*) נדפס לעיל ע' 205. המו"ל.

הראשון ד״ה הוי׳ לי בעוזרי (בסיומו) — הם (בירורי המצות) העוזרים האמתיים של האדם, כולל (כמובן) במילוי תפקידו „לשמש את קונו״ ע״י התומ״צ.

והנה בכל מצוה ומצוה — הדברים הנ״ל אמורים, אבל ביתר שאת ויתר עז הוא בנוגע למצות שיש ביניהן שייכות.

ובזה זירוז מיוחד לתלמידי ישיבות, ובכלל ליושבי אוהל — שהתורה עיקר עסקם ורוב ימיהם בה — להוספה בהמבצעים הידועים, שלכאו״א מהם שייכות מיוחדת לתורה, וכמדובר כבר כ״פ:

מבצע תורה: הרי מדתו של הקב״ה מדה כנגד מדה, אלא שכמה פעמים ככה — הצלחה רבה בלימוד התורה.

מבצע תפלין ומבצע מזוזה — אשר בפרשיות שבהן נאמר והוכפל הציווי דת״ת „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך״, וציווי התורה ה״ז נתינת כח.

מבצע צדקה — אשר על ידה נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,

מבצע בית מלא ספרים (דתורה ותפלה — שלימוד התורה שאחרי התפלה הוא נעלה ביותר, ובפרט שהתפלה ה״ה בהקדמת כובד ראש וכש״נ השתחוו להׄ׳ בהדרת קודש).

ד״ה הוי׳ לי: נדפס בס׳ הקונטרסים ח״א דף קעט. וראה ג״כ לקו״ת שמע״צ ד״ה זה.

לשמש את קונו: משנה סוף קדושין.

ביתר שאת ויתר עז: עיין לקוטי לוי יצחק לתניא ע׳ לז.

לתלמידי .. אוהל: וגם לכל בנ״י, שהרי כולם נצטוו ודברת בם ולא בדברים אחרים (יומא יט, ב). עיין הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ג ס״ב וס״ו־ז.

שהתורה עיקר עסקם: להעיר מירושלמי פאה (פ״א ה״א) וכל חפצים כו׳ (ובמראה הפנים שם) ופי׳ בד״ה במדרש פ׳ נח (ס׳ המאמרים תרכ״ו בסופו): נבין דעת הירושלמי כו׳.

תורה .. תפלין: שייכותם מיוחדת עיין ד״ה תפלין דמארי עלמא (תרנ״ג), ד״ה איתא במדרש תהלים הידוע, ועוד.

בשבתך .. ובקומך: דברים ו׳א־ז, יא, יט.

וציווי .. כח: וגם הבטחה, כי לא ידח ממנו נידח ובודאי יעשה תשובה כו׳ (הל׳ ת״ת שם פ״ד סוס״ג. תניא ספל״ט).

צדקה .. ככה: תו״א בתחלתו (א, ב).

התורה שאחרי התפלה: ראה ברכות ה, ב. לקו״ת ברכה צו, ב.

שהתפלה .. קודש: ברכות ל, ב.

כובד ראש: עיין או״ת להה״מ ד״ה אין עומדין (קח, ג). שם ר״פ ויגש. אדהאמ״צ בסידורו ריש שער התפלה (יט, ג).

השתחוו .. קודש: תהלים כט, ב. שם צו, ט. דהי״א טז, כט. והנה בתוס׳ (ברכות שם) מסקנתו דהכוונה למזמור כט, אבל בילי״ש הובא במזמור צו (והרי מחברו — מהקדמונים). וי״ל טעמו —

מבצע נרות שבת קודש ויו"ט — ע"פ מחז"ל דנר מצוה מביא תורה אור.

ויה"ר שילכו מחיל אל חיל בלימוד התורה הנגלה והחסידות ובקיום מצותי', עדי יקויים היעוד דבפרשת-שבת יום הגאולה: וישראל עושה חיל.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור

דהכתוב במזמור כט פירשוהו חז"ל (שהביאו התוס') דקאי על ברכה השלישית וכובד ראש צ"ל לפני כל התפלה. ותמיהת התוס' דהו"ל להביא ראי' מהמשך הכתוב חילו מלפניו (כן הוא בתוס' שלפנינו — וא"כ כוונתו להכתוב בדה"י, וצע"ג) כל הארץ יתרץ דזה קאי על "כל הארץ" ולא דרגת היראה דהמתפלל.

נרות .. אור: ראה כתהאריז"ל (שער הכוונות וכו') במקומו בארוכה: וז"ס כי נר מצוה כו'. מחז"ל .. אור: שבת כג, ב.

שילכו מחיל .. והחסידות .. יקויים היעוד: דכשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה קאתי מלכא משיחא (אגה"ק דהבעש"ט הידועה).

וישראל עושה חיל: בלק כד, יח. וראה זח"ג ס"פ בלק. רמב"ם הל' מלכים רפי"א.

ב"ה, שלישי בתמוז, אור לעש"ק פ' ויאמר הוי' גו' אני חלקך ונחלתך,
ה'תשל"ו
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

בעמדנו בימים אלה, מתחיל מג' בתמוז — יום יציאת בעל השמחה והגאולה די"ב-י"ג תמוז — הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר — מבית האסורים,

הזמ"ג להתבונן ביתר שאת וביתר עז בפרשת המאסר והגאולה,

שלישי: להעיר דהתורה משולשת ועמנו משולש (שבת פח, א. וראה ר"נ גאון שם).

יום יציאת .. מבית האסורים: ראה בזה בהקדמה לקונטרס יד (ס' המאמרים — קונטרסים ח"א דף קעה).

ביתר שאת וביתר עז: ראה לקוטי"צ (לאאמו"ר) לתניא רפנ"ג.

בטיבת המאסר — עסקנות במסנ"פ בהפצת היהדות והתומ"צ בכל מקום, מבלי התחשב במניעות ועיכובים וכו' ובהפצה הכי גדולה רחבה ועמוקה,

אשר הנקודה בכ"ז ה"ה ענין החינוך, חינוך כפשוטו: יסוד מוסדות חינוך כשרים ועטה"ק לבנים ולבנות, וחינוך הגדולים בשנים, אבל קטנים ביהדות ותומ"צ,

וחינוך דכאו"א לעבודת השם ולהפצת התומ"צ ועד כדי מסנ"פ — ע"י היותו והראותו דוגמא חי' לכ"ז ודרישתו נפשית שממנו יראו וכן יעשו,

והתבוננות בתוכן הגאולה — שהייתה, כדברי בעל הגאולה, לא רק גאולתו כ"א גם גאולת „כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה וגם את אשר בשם ישראל יכונה",

התבוננות בכ"ז באופן שתביא לידי מעשה — הנהגה בפועל מתאימה לתקות בעל השמחה, ועד — להשלימות בזה, כראוי לבנ"י, אשר חלק הוי' עמו,

כולל ללכת בכ"ז מחיל אל חיל — לחנך את עצמו בזה ולהוסיף בפועל בקודש,

ומיוסד על הכלל גדול בתורה מצות ואהבת לרעך כמוך — להוסיף בהשפעה וחינוך דהזולת בכ"ז,

ובאופן שיהי' כאו"א טופח ע"מ להטפיח.

* * *

ומיוסד על מחז"ל בנוגע לגאולה היינו חירות דאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בת"ת — להשתדל במיוחד בכל השייך לת"ת ולהצלחה רבה בזה,

כמדובר זה כמה פעמים בארוכה ובפרטיות ע"ד

גדולה רחבה ועמוקה : עיין שער היחוד לאדמו"ר האמצעי בתחלתו.

כל .. יכונה : מכתב בעל הגאולה לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (נדפס בס' המאמרים, תרפ"ח).

בשם .. יכונה : ראה טושו"ע אה"ע סקכ"ט סט"ז ובנ"כ. קב נקי כלל לח. שד"ח אס"ד מע' גט ס"ו. וראה ג"כ מאורי אור כ, כד.

חלק הוי' עמו : ראה אגה"ת פ"ד ואילך שכל או"א כן הוא ולא רק כללות העם.

מחיל אל חיל : ראה סוף ברכות. לקוטי הש"ס להאריז"ל שם. שו"ע אדה"ז. חאו"ח ר"ס קנה.

הכלל .. כמוך : קדושים יט, יח ובתו"כ שם (הובא בפרש"י שם). תניא פל"ב.

דאין לך .. בת"ת : אבות פ"ו מ"ב (כגירסת אדה"ז בסידורו).

מבצע חינוך — שכללות התורה ה"ז הוראה וחינוך, ובהר סיני היו בנ"י כתינוק בביה"ס — ואיך שהוא מבצע כללי — גדול וכולל מבצעים הכלליים גם הם — ואשר שייכות מיוחדת להם לת"ת:

מבצע תורה: שהרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה (אלא שכמה פעמים ככה) — הצלחה רבה בלימוד התורה.

מבצע תפלין ומבצע מזוזה — אשר בפרשיות שבהן נאמר והוכפל הציווי דת"ת „בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", וציווי התורה ה"ז גם נתינת כח.

מבצע צדקה — אשר על ידה נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה,

מבצע בית מלא ספרים (דתורה ותפלה — שלימוד התורה שאחרי התפלה הוא נעלה יותר),

מבצע נרות שבת קודש ויו"ט — ע"פ מחז"ל דנר מצוה מביא תורה אור.

מבצע כשרות האכו"ש — מזון הגוף ושייך הוא ודוגמתו התורה, מזון הנפש, ונאמר ותורתך בתוך מעי.

ומבצע טהרת המשפחה — וכנרמז גם במחז"ל דמתן תורה הי' ע"ז דבנינו עורבים אותנו.

* * *

ויה"ר אשר תקויים בכל או"א הבטחת הוי' בפרשתנו „אני חלקך ונחלתך"

ובהר .. בביה"ס: תוס' שבת קטז, רע"א. ירוש' תענית פ"ד, ה"ה.

תורה .. תפלין: שייכותם מיוחדת עיין ד"ה תפלין דמארי עלמא (תרנ"ג), ד"ה איתא במדרש תהלים הידוע, ועוד.

בשבתך .. ובקומך: דברים ו'י, ז. יא, יט.

וציווי .. כח: וגם הבטחה, כי לא ידח ממנו נידח ובודאי יעשה תשובה כו' (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג. תניא ספל"ט).

צדקה .. ככה: תו"א בתחלתו (א, ב).

בית מלא ספרים: לשון מארז"ל ר"פ קורח. — ואף שבבית צ"ל כלים וכו' — הוא ע"ד מרז"ל (שבת צג, סע"ב) דפטור (אף) על הכלי.

התורה שאחרי התפלה: ראה ברכות ה, ב. לקו"ת ברכה צו, ב. סידור נו, א. סד"ה מי כמוכה, תרפ"ח.

נרות .. אור: ראה כתהאריז"ל (שער הכוונות וכו') במקומו בארוכה: וז"ס כי נר מצוה כו'. מחז"ל .. אור: שבת כג, ב.

מזון .. מעי: להעיר מתניא ספ"ה.

במחז"ל .. אותנו: שהש"ר א עה"פ משכני אחריך נרוצה.

וכפירוש ופסק דין הרמב"ם אשר „כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם ה"ז נתקדש קדש קדשים ויהי' הוי' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים

וכפירוש .. הרמב"ם: הל' שמיטה ויובל בסופן.

כל איש ואיש: ולא „כל איש" — כי כל אחד נשאר בסוגו הקודם גם לאחר שנדבה רוחו כו'. ובנדו"ד י"ל החלוקה לשני סוגים: ישראל ואו"ה (ראה תרגום ומדרחז"ל לאסתר א, ח), בישראל עצמן (ראה כתובות עה, סע"א, ומשם ראי' דגם אשה בכלל. ואכ"מ) ישכר וזבולון, יושבי אהל ובעלי עסק.

מכל באי העולם: מוכח דגם או"ה בכלל — ראה ג"כ הל' תשובה פ"ו, ה"ג. פ"ג, ה"ג (ובפרט שמקדים „כל"). ולהעיר ממש"כ (הל' תשובה פ"ג, ה"ה הלכות מלכים ספ"ח) דחסידי או"ה יש להם חלק לעוה"ב. וראה זהר חדש רות (עח, ד) ד"ה פתח רבי ואמר: כל גוי כו', אבל באו"ה החלק בעוה"ב (ומזה מובן גם בנוגע לעבודתו) הוא כהמשך בזוח"ח שם „לא עם בני כ"א חלק בפ"ע ועולם בפ"ע", כמו שנשמותיהם מאוצר נשמות בפ"ע (תוד"ה אין — ע"ז ה, א), וראה לקוטי ביאורים לר"ה מפאריטש (מז, ד) שנשמות חסידי אומות העולם נלקחות מנוגה. ועיין תורה אור תולדות (יט, רע"ג) מהפילוסופים מהאומות הקדמונים כו' היו עוזבים כו' כל היום והלילה כו' — דמשם מובן שהמאמינים שבהם הי' עד"ז בנוגע לעניני אמונה. — והרי אפילו בעבודת לויים וכהנים עצמם כו"כ דרגות הן: מררי גרשון קהת, כהן כה"ג וכיו"ב.

באי העולם: מכאן מוכח גירסת הרמב"ם במשנה ר"ה (פ"א מ"ב), ודלא כהנוסח שלנו בפיוט ונתנה תוקף (וכ"ה ברמב"ם הל' תשובה (פ"ג, ה"ג): כל אחד ואחד מבאי העולם; אבל ברמב"ם (ירושלים, תש"ה) מציין שבכת"י אחד במקום „באי העולם" — „מבני אדם").

נדבה רוחו אותו: שמות (לח, כא). ונדיבות ה"ה מדת הלב (ראה רמב"ן שם).

והבינו מדעו: שכל שבמוח. וראה רמב"ם הל' ע"ז רפי"א.

להבדל .. נתקדש קדש קדשים: ע"ד דה"א (כג, יג) האמור בכהנים. [ולכאורה קד"ק שייך רק לכה"ג, והרי רק הוא נכנס לקד"ק — ועפ"ז בקרא „להקדישו קד"ק הוא ובניו" — להקדישו קאי אכולם וקד"ק — על אהרן, ועפ"ז גם מובן כפל הלשון (ועד"ז — ברמב"ם), אבל ל"מ כן בהוריות יג, א וכמפורש בחד"ג שם. ולהעיר מזח"ג קעו, ב. ב"ק לח, א]

לעמוד .. לשרתו: דברים י', ח.

לשרתו ולעבדו: ראה מנחות קט, ב.

ישר .. בקשו: ראה קהלת ז, כט.

כמו שעשהו האלקים: והשייכות לנדו"ד יל"פ ע"פ משכ"כ במו"נ ח"א פ"ב: השכל אשר השפיע כו' שלמותו האחרון כו'.

עול החשבונות הרבים: לכאורה צע"ק השייכות לנדו"ד דוקא (וראה המשך מים רבים תרל"ז בתחלתו). ויל"פ עפמש"כ בספרא (שמיני ט, ו) שכשם שהמקום „יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו". ופי' הבעש"ט שתהי לאדם תמיד רק מחשבה אחת כו' כמ"ש אשר עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים ויחשוב שכל הדברים מהבורא ית' ומוטב לדבק עצמו בהעיקר ולא בהטפל (צוואת הריב"ש — בקיצור לשון).

לעולם ולעולמי עולמים: ל' הספרי דברים כג, ז.

ויזכה לו בעוה"ז .. מנת חלקי: לקשר פי' זה עם משכ"כ ברשימות הצ"צ לתהלים עה"פ: ה' מנת חלקי זהו מצד שרש נש"י בעצמן, י"ל ע"פ מרז"ל דפרנסה גדולה מן הגאולה (פסחים קיח, א נת'

וללויים הרי דוד ע״ה אומר ה׳ מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי״,

ועינינו תחזינה בקרוב ממש בגאולת כלל ישראל האמתית והשלימה, בקיום היעוד: תרוממנה קרנות צדיק — משיח צדקנו, עליו נאמר וירם קרן משיחו.

בברכה להצלחה בכל האמור

באוה״ת ויקרא ע׳ קצז. במדבר ע׳ רו. ולהעיר מפי׳ אדנ״ע בהא דאין ערוך נראה בעיקר בעוה״ז — מאמרי ר״ה תרע״ו. ובכ״מ).

דבר המספיק לו: להעיר מדרז״ל עה״פ ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה (ב״ר פע״ה).

לכהנים .. וללויים: כ״ה ברמב״ם דפוס רומי. וכדלעיל הי״א.

הרי דוד: אף שלא הי׳ משבט לוי.

אומר: תהלים טז, ה.

תומיך גורלי: רק תומיך, כי צ״ל מלאכה מעט (רמב״ם הל׳ ת״ת פ״ג ה״ט. וראה הל׳ ת״ת לאדה״ז פ״ג ס״ג) וכדיוק הרדב״ז כאן. אבל קשה דא״כ אינו ״כמו שזכה לכהנים״. ואולי מכאן רא״ להכס״מ (בהל׳ ת״ת שם) די״ל דהרמב״ם שולל רק את המשים על לבו כו׳. ולכן יש ב׳ אופנים: ה׳ מנת חלקי, או תומיך גורלי. או י״ל דזהו החילוק בין כהנים ללויים (וראה אוה״ת עה״פ). ואכ״מ.

ועינינו תחזינה: ראה סיום מכ׳ ט״ו סיון תרפ״ח (סה״מ תרפ״ח).

תרוממנה .. משיחו: תהלים עה, יא. מדרש תהלים שם.

תרוממנה קרנות צדיק: להעיר מכתר ש״ט סימן שה.

משיח צדקנו: דחידוש התורה אז היא ג״כ עצמיותה (קרן — ראה חידושי הרשב״א בהכותב לע״י חולין ס, ב) — לקו״א להה״מ ס״ו. וראה קה״ר יא, עה״פ כי אם שנים. רמב״ם בחותם ספרו (הל׳ מלכים). דרושי רבותינו עה״פ הנה ישכיל עבדי.

וירם קרן משיחו: ש״א ב, יו״ד. וראה לקוטי לוי יצחק לש״ס ע׳ קד.

תעודת חגיגה זו • כבר ביארה כ״ק מו״ח אדמו״ר במכתבו •• לחגיגת יב־יג תמוז הראשונה — בשנת תרפ״ח,

לקובעו ליום התועדות והתעוררות לחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר לפי ענינו,

---

•) דחג הגאולה יב־יג תמוז. המו״ל.

••) נדפס בקונטרס נט — ל״ב תמוז, ה׳תש״ח — ע׳ רסג. המו״ל.

ומברך „את כל אחינו חובבי תורה ולומדי׳ ומגידי שיעורים ברבים ד׳ עליהם יחיו, כי יפתח ה׳ את אוצרו הטוב, וישפיע להם בתוך כלל אחינו בני ישראל יחיו, שפעת חיים וברכה מרובה עד בלי די, ויחזק לבבם להוסיף אומץ בהרבצת תורה והחזקת היהדות, ונזכה כולנו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוה מתוך הרחבה ופרנסה טובה״.

ויקיים השי״ת ברכות צדיק נשיא דורנו במילואן.

(ממכתב ג׳ תמוז, ה׳תשי״ב)

ב״ה, ג׳ תמוז ה׳תשט״ו
ברוקלין, נ. י.

אגודת נשי ובנות חב״ד
סניף: ...

ד׳ עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

אין צוזאמענהאנג מיט די אנקומענדע טעג י״ב י״ג תמוז, די באפרייאונגס טעג פון כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, וועלכע דערמאנען און בעדייטען אויך דעם נצחון פון מסירות נפש פאר תורה און מצות — קעגען די אלע כחות וועלכע האבן געקעמפט געגען דעם.

בין איך זיכער אז דער געדינקען פון דעם — מאכט שטארקער בא יעדער אידען, מאן אדער פרוי, די צוגעבונדנקייט צו תורה און מצות, אויף צו פירען זיך אין איינקלאנג מיט דעם אין זיין טאג טעגליכען לעבען, און אויך שטארקט דאס דעם בטחון אין דעם בורא עולם וועלכער פירט אן מיט דער גאנצער וועלט בכל עת ובכל שעה, אז ער וועט געבען זיין ברכה אז דער שטייגער לעבען זאל זיין מיט הצלחה, און די שווערigקייטען וועלכע מען טרעפט אן אמאל זאלען ניט אפשרעקען, זאלן פון צייט צו צייט ווייניגער וועריען, ביז צום גאנצען פארשווינדען.

איך רעכען אז איר וועט געפינען א פאסענדע צייט, אין די טעג פון י״ב י״ג תמוז אדער אין נאהענטע טעג צו זיי, אויף צוזאמענטרעפען זיך,

שטארקען איינע די אנדערע אין דאס אויבען דערמאנטע און מיט צונעמען די אפפרישונג און וואריימקייט אויף די קומענדע וואכען און חדשים.

און בפרט, נעמענדיק אין אכט, אז עס הויבט זיך אן די צייט ווען די קינדער זיינען וויניגער פארנומען מיט לערנען, און ווי דער מנהג העולם, נעמט מען זיך א פאר וואכען אויף אפצורוהען זיך אדער וויניגסטענס פאר־קלענערען די ארבעט, וואס דורך דעם ווערט געשטארקט דער גוף,

איז דאך זעלבסט פארשטענדליך אז גלייכצייטיג דארף אויך ווערען צוגעגרייט א פאסענדע פראגראם צו שטארקען אויך די נשמה.

ווארום דער גוף און די נשמה בא א אידען — וועלכע זיינען גוי אחד בארץ — זיינען איין זאך. און ווען איז א איד באמת גליקלעך, ווען די נשמה פירט אן מיט דעם גוף, אז דער גוף פירט זיך אויף לויט די אנווייזונגען פון דער נשמה,

לויט דעם באוואוסטען ווארט פון רבנו הזקן „א איד ניט ער ויל און ניט ער קען זיין אפגעריסען פון אלקות (געטליכקייט)",

און גייענדיג אין דעם וועג, איז מען דענסטמאל געזונט אויך קערפערליך, און מען איז רוהיג און גליקלאך זייענדיג דורכגענומען מיטן שטארקען בטחון אין השם יתברך אז ער היט יעדערען פון אונז בתוך כלל ישראל, און פירט אזוי אז עס זאל זיין גוט סיי בגשמיות און סיי ברוחניות.

איך האף אז ביי דער אויבענדערמאנטער אסיפה אייערער וועט איר זיך אויך צוזאמעניריידען ווי צו אויסשטעלען די ארבעט פון אייער סניף אויף די קומענדע חדשים, אום אויסניצען ווי בעסער די געלעגנהייטן וואס עס זיינען דא אין די זומער חדשים, און די מער פרייע צייט.

בברכה צו א געזונטען פרייליכען זומער
צו יעדער איינע מיט די בני בית שיחיו
און צו בשורות טובות בכל הנ"ל

..אין ענטפער אויף דיין בריוו, אין וועלכען דו שרייבסט אז ליידער האסטו זיך ניט געקענט באטייליגן אין דער התוועדות פון ימי הגאולה י״ב וי״ג תמוז.

יעדער ענין איז בהשגחה פרטית ווי עס איז באוואוסט פון תורת הבעש״ט אין תורת החסידות בכלל און דארטן ווערט אויך ערקלערט בארוכה ווי פון יעדער זאך קען מען ארויסלערנען און ניצן דאס צוא עבודת השם, און אין דעם פאל איז אזוי, אז בכלל וואס א צווייטער קען שטערען א אידן צו נעמען אנטייל אין א התוועדות, אז, אפי׳ וען דער צווייטער זאגט אז דאס וויל ער שטערען, איז ע״פ רוב נעמט זיך דאס פון דעם, וואס דער וועלן אנטייל נעמען איז ניט געניג שטארק אדער ניט בטהרתו ד.ה. אז אין דעם וועלן איז ארייגעמישט אויך זייטיקע זאכן, און דאס גיט אן ארט אז א צווייטער זאל ניט נאר וועלן ניט לאזן דעם אנטייל און אויך אויספירן דאס אין דער ערגסטער נקודה.

און בהנוגע צום צווייטען ענין איז דאס ע״ד ווי עס ווערט ערקלערט אין מערערע ערטער אין חסידות, אז דער הסתר אויף א רצון דקדושה דארף ארויסרופן א שטארקן צמאון צו וועלן דעם ענין דקדושה, ביז דער צמאון ווערט אזוי שטארק אז עס ווירקט אויף די אנדערע וועלכע ביז היינט האבן גישטערט צו דעם אז אויך זיי זאלן אנערקענען די וויכטיקייט און הייליקייט פון דער זאך, אזוי אויך אין דעם ענין, דער ניט קאנען משתתף זיין זיך אין דער התוועדות, וואס דער תכלית אירער איז צו פארטיפן זיך מער אין אהבת התורה אהבת השם ואהבת ישראל, דארף פארגרעסערן דיא התמדה ושקידה אין תורה און בהידור בקיום המצוות, און דער הסתר איז תכליתו ארויסרופען אט די תשוקה צו אנהויבן גלייך אין די אלע ענינים ווי געזאגט וואס דענסטמאל ווען סכ״ס זיך בייטן די באציהונג פון די צדדים וועלכע שטערן צו דעם גיזאגטן ווילן, און די הכנה צו דעם איז כפשוטה לערנען מער און מקיים זיין מצוות מער בהידור והשי״ת יצלחו.

אין דעם שרייבן דיינעם וועגן דעם מעגליכקייט צו לערנען אין ליובאוויטשער ישיבה אין ניו יארק האסטו גידארפט בעטן פון דער ... אז זיי זאלן זיך פארשטענדיקן מיט דער הנהלת .. הישיבה דא צו אויסגעפינען אויב דאס איז א פאסענדע הצעה.

געווים היסטו אפ צו זאגן יעדער טאג נאכן דאוונען דעם שיעור תהילים ווי דער תהילים איז צוטיילט אויף די טעג פון חדש.

(ממכתב ח׳ מנ״א, תשט״ז)

...לפלא גדול מ״ש שלא יכול להשתתף בהתועדות דחג הגאולה מצד וכו׳ — שאם זה שאין לו כל מניעות צריך להשתתף בהתועדויות כאלו, עאכו״כ זה שיש איזה מניעה, שהרי ההשתתפות בכחה היא לבטל המניעות ולהמשיך ברכות השי״ת בכל המצטרך. וק״ל.

(ממכתב כ״ק אדמו״ר שליט״א)

א. נתבאר בהמאמר (ד״ה הוי׳ לי בעוזרי) — שיסודו הוא בלקו״ת ובמאמר י״ב תמוז תרפ״ז (קונ׳ יד) — אשר גם על אויבי דוד, שהם אויבי הוי׳ כמ״ש הלא משנאיך הוי׳ אשנא ובתקוממיך אתקוטט, נאמר יתמו חטאים ולא חוטאים.

וזהו שראינו באופן הנהגת הנשיאים וכ״ק מו״ח אדמו״ר ביחוד, אשר הנהגתם היתה לקרב את כל ישראל, גם אלו שהם בהסוג המדובר בתניא ספל״ב, להשתדל להחזירם למוטב בכדי שיהי׳ יתמו חטאים ולא חוטאים.

ב. בתקופה האחרונה היו ענינים כאלו אשר הסכימו עליהם מפני שעת הסכנה והדחק, אף שמלפנים שללו אותם.

אמנם צריך לזכור אשר הנהגה זו ומעין זו היא רק בדרך הוראת שעה בלבד אבל לא בתור סדר קבוע.

ויובן זה עד״מ מענין הרפואה בגשמיות:

בבית החולים, או גם בבית הבראה, יש סדר מיוחד של אכילה שתי׳ ושינה ונתינת סממני רפואה, אשר מרפא ומחזק את בריאותם של החולים, אך מובן בפשיטות אשר סדר זה אינו מתאים כלל לאנשים בריאים, ואדרבא את הבריאים יכול להביא אותם לידי חולי, ועד גם לידי סכנה ר״ל, אף אשר אותו הסדר טוב ומועיל עבור החולים, וכידוע גם בכמה סממני רפואה, אשר סם־המות הם, אלא שבכמות קטנה ביותר ולחולי מסוים — מועילים הם.

לאיש בריא בהחלט, הביאור והאזהרה אשר לא יתנהג כסדר הנהוג בבית החולים או בבית הבראה — אך למותר הוא.

הכרח הביאור והאזהרה הוא למי שאינו בריא לגמרי, או למי שהי׳ חולה והורגל בסדרים אלו — שאז הרי אפשר שיתנהג כן גם אחרי שהבריא, — לאיש הזה צריך לבאר הסכנה הכרוכה בזה.

גם להרופאים — שרואים מעלת סדרי בית החולים וטיב פעולת סממני הרפואה אשר ע"ז הצילו כמה וכמה נפשות — צריך להזהיר, אשר עליהם לזכור שהנהגה זו טובה היא רק עבור חולים אבל לא עבור הבריאים ואדרבא כו'.

וכשם שחובת הרופאים היא לתת סממני הרפואה להחולים, כך חובתם היא לבאר להם, שכשיבריאו ממחלתם יתרחקו לגמרי מהנהגה זו, ודוקא אז הם רופאים אמיתים הממלאים את חובתם כלפי החולים, לא רק בהוה כ"א גם בעתיד.

וכמו"כ הרופאים בעצמם מכיון שעוסקים הם בטיפולי החולים בנתינת הסממני רפואות וכן בסידור עניני האכילה ושתי' וכו', וגם אפילו בשעות הפנויות שלהם הרי יודעים הם שבעבור זמן מה שוב יצטרכו לעסוק בענינים הנ"ל, ובאשר כן הרי אפשרי הדבר שמצד הרגילות בזה וועלן זיי זיך איינרעדן שהנהגות אלו שייכות אליהם גם כן וגם הם צריכים להתנהג בסדרים וענינים כאלו.

לזה צריך להיות הזהירות עבור הרופאים עצמם שידעו שכל הענינים הנ"ל הם רק עבור אלו שמצב בריאותם דורש שיתנהגו בסדרים מיוחדים וכו' וניתן להם להרופאים הרשות והיכולת לסייע לאלו הנצרכים לזה, אבל הרופא בעצמו באם הוא מהבריאים צריך הוא להתנהג בהנוגע לעצמו כאחד הבריאים.

ככל הדברים האלה הוא גם בדרכי הרפואה הרוחנית:

מבלי הבט אשר בזמן האחרון הונהגו כמה ענינים אשר מצילים הם כמה וכמה נפשות מישראל, מ"מ צריך לזכור כי זהו רק הוראת שעה, בשביל להציל את החולים ברוחניות, אבל ח"ו להשתמש בדרכים אלו להבריאים ברוחניות.

והחובה על המורים והמדריכים להסביר לתלמידיהם, אשר דרכים והנהגות אלו הם רק הוראת שעה, לפי שהתלמידים אינם מוכנים לקבל לע"ע את הטוב האמיתי, אבל המטרה הפנימית היא, אשר התלמידים יהיו בריאים במלא מובן המלה, ואל ישתמשו בדרכים אלו.

וכאשר המדריכים מבארים זאת לתלמידיהם, אז דוקא ממלאים הם את חובתם כלפי תלמידיהם בהוה וגם בעתיד.

(משיחת י"ב תמוז, ה'תשי"ז)

...ובאשר שמתקרבים אנו לימי חג הגאולה יב׳ ויג׳ תמוז, גאולת רבינו נשיאינו ראש ישראל, והרי גופא בתר רישא אזיל, הנה יהי רצון שיגאל כאו״א מאתנו בתכ״י גאולה מכל הענינים המבלבלים, ובנצחון גלוי עליהם כמו שהי׳ בימים ההם בזמן הזה לפני ל״א שנה, ומתוך הרחבת הדעת יגבירו חיילים בכל אותם הענינים עליהם מסר נפשו בעל השמחה, ולכל לראש — בהעמדת תלמידים יראי ה׳ ולומדים תורתו תמימה (הנגלה והפנימית) ומקיימי מצות ה׳ בהידור.

(ממכתב י״א תמוז, תשי״ח)

...וכיון שנמצאים אנו ערב ימי הגאולה יב־יג תמוז גאולת כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, אשר היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולפנים ולדורות הבאים לאחרי זה, וכמובן מפרטי הענינים של פרשת המאסר והגאולה.

הנה יבוא זה בפועל בפעולות באותם השטחים עליהם מסר נפשו, הם עניני הפצת היהדות בכלל והפצת המעינות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עד״ז מחוייבים בזה,

וכיון שלהצלחת העבודה זקוקים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה השי״ת רועה ישראל יאר פניו ויגאל אותו מכל ענינים המבלבלים, וימלא את כל הנ״ל מתוך הרחבה אמתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

...במש״כ בדרמ״צ ע״ד הבעש״ט (הובא בתוס׳ פרטים בקונטרס ומעין סמי״ט) — דלמה לא המשיך בשנה הב׳ והג׳ — הנה כמה ענינים שאין מתחדשים בכל שנה ושנה משרשם הראשון. וכמו מספר שני האדם (ראה יבמות ספ״ד). וראה עט״ר איך שכל שנה הוא פרט הנמשך מהכלל דאלף שנה.

(ממכתב י״א תמוז, תשי״ט)

...בעמדי עדיין תחת רושם ההתועדות דיום הגאולה, ארשה לעצמי לסיים בפתגם שהשמיע כ"ק אדמו"ר בבואו לארצות הברית בנוגע לגאולתו והוא, אשר הצלתו אז, ובאופן נסיי, היא לא הצלה פרטית כי אם הצלת כל עניני התורה שנלחם עליהם, שהרי זו היתה סיבת המאסר; והמסקנא בארצות הברית צריכה להיות חינוך תורני בלי פשרות, עכ"ל. ויש לבאר השייכות שכיון שהעבודה היתה במסירות נפש, היפך החשבון עפ"י דרך הטבע, שזהו דורש ענין המס"נ, עבודת עצם הנפש שאיננו מתחלק ובשוה עומד ובתוקף בכל חלקי הנשמה והגוף, מצד זה נשללת עצם מציאות פשרה, האפשרית רק במקום שיש שם עיקר וטפל ומוותרים על הטפל מפני העיקר, אבל כשמגיעים להעצם שבכל פרט, הרי משתוה הטפל דטפל עם העיקר דעיקר; או, בהנוגע למעלת בני ישראל, הנה כלשון רבינו הזקן כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בהוי' אחד; בדוגמא זו בהנוגע לתורה ומצותי', כשישנה גזרה על עצם מציאות מצוה — גם על ערקתא דמסאנא מוסרים נפשם; ובדוגמא זו גם בנוגע לארץ ישראל מצד העצם שלה, זה שהיא ארץ אשר עיני הוי' אלקיך בה — אין חילוק, בזמן, בין מראשית השנה ועד אחרית שנה, ועל דרך זה במקום, מאבן שתי' שבקדה"ק ועד לעפר בקצה הגבול, וכמו שנאמר כי רצו עבדיך את אבניי' ואת עפרה יחוננו, כסיפור חכמינו ז"ל במס' כתובות, בסופה.

(ממכתב י"ד תמוז, ה'תשי"ט)

...מאשר הנני קבלת מכתבו מח"י תמוז, בו כותב ר"פ מההתועדות דימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז, גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע וגאולתנו אנו, שהיתה גם גאולת הרבים והצלת התורה,

ויהי רצון שתכה"י יבשר טוב בהנ"ל, וכן בעניניו הפרטים, ובנקודה התיכונה הפצת המעינות חוצה, שעי"ז מקרבים קיום היעוד (שמבין מצרים אלו נזכה בעגלא דידן) לנחלה בלי מצרים.

(ממכתב כ"ג תמוז תשי"ט)

... לקראת ימי הסגולה יב-יג תמוז הממשמשים ובאים, יהי רצון שהימים האלו הנזכרים ונעשים יעוררו בכל אחד מאתנו, בתוככי כלל ישראל, פנימיות ותוקף הרצון לנצל במדה הכי מלאה כל האפשרויות והכוחות שניתנו מלמעלה, כדוגמת בעל הגאולה, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

התעוררות זו עצמה — מגלה כוחות ואפשרויות נוספים.

ואם אפילו יש קשיים, ומהם מציאותיים, הרי גם בזה לימוד ימים אלו — שאין להתפעל מפני כל קושי ועיכוב. צא ולמד שאם איש אחד, אף כי מורם מעם, התיצב מלוא קומתו נגד ממשלה רודנית ועויינת, נצח בכל השטחים עליהם לחם, ועד לאופן אשר בכמה פרטים לא רק בעל כרחם ענו אמן, אלא גם סייעו בידו, על אחת כמה וכמה אנו שזכינו לפעול בתנאים נוחים שלא בערך, ובפרט שהדרך כבר סלולה לפנינו, כי כאשר גדולי ישראל פותחים השביל והצנור, הרי על ידי זה ביכולת רבים לעשות כמותם ולהצליח.

(ממכתב י' תמוז, תשכ"ג)

ובעמדנו ערב חודש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, רצוני להדגיש בזה דבר בעתו בקישור עם מאסרו ושחרורו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, והוא עסקנותו בשטח החינוך, שעסק בזה משך נ"ה שנה מימי חייו. בן שמונה עשר שנה הי' כשאביו מינהו למנהל פועל של ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש, אבל כבר מקודם לכן עסק בחינוך. ובכל ארצות נדודיו מיד בבואו התמסר לעבודת החינוך בראש וראשונה לכל שאר מפעליו. וכן הי' בארצות הברית שגם פה היתה ראשית עבודתו להקים רשת של מוסדות חינוך, התחל מפעולות בעד ילדים שאפילו א"ב לא ידעו ועד שלב לימוד תורה לעומקה של הלכה, הן בתורת הנגלה והן בתורת הנסתר, תורת החסידות פנימיות התורה, וזו היתה עבודתו כל ימיו ועלי' מסר נפשו בפועל ממש בימי היבסקצי', אבל זכות פעולות אלו היא שעמדה לו לצאת לחירות וביד רמה.

בודאי שאין כוונתי לספר פרשת יום הגאולה לשם כל המרבה לספר, אלא כמו שפירש בעל השמחה בעצמו ענין פרשת היום, הנה מאורעות הימים ההם צריכים להיות נר לרגלי כל אחד ואחד מאתנו להאיר לנו הדרך בניצול כל האפשריות ובכל השלבים בחינוך בני ובנות ישראל ברוח התורה

והמסורה וערכי עמנו הנצחיים. ואם יש ענינים המונעים ומעכבים, מוכרח להתגבר עליהם אפילו אם נזקקים למדת מסירות נפש, ובפרט שאצלנו ב״ה אין זקוקים למסירות נפש אלא מסירות הרצון, וסוף סוף האמת מנצחת.

כדרך כל בני ישראל שחיבה יתרה נודעת להם בתור עם קשה עורף, הנני חוזר עוה״פ לנקודה שדברנו בהפגשנו ואשר חזרתי עלי׳ במכתבי, ועכשו עוד הפעם. יסלח לי כ׳ אם מוכרחני להביע הסתייגותי מעמדתו שטקס הפרוטוקול מגדיר את מסגרת פעילותו וכל השאר לא שייך אליו וכו׳. ולא כך קבלנו מבית רבינו ככתוב לעיל בענין הלימוד מפרשת הגאולה די״ב־י״ג תמוז. ואם תמצא לומר עמדתו של כ׳ לא הולמת את המושג המקיף של חכמינו ז״ל שכדרכם בקדש הביעו בסגנון קצר — „חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם״, שיסודו של חיוב זה הוא בתפקידו של כל אחד מישראל להוציא לפועל את האחדות שבכל העולם והנקודה המשותפת שבשטחים הכי שונים בעולם — זאת אומרת שכל עניני העולם יש להם שייכות לכל יהודי ויכול הוא להיות שם מושל ושליט כאדם העושה בתוך שלו.

ואם בכל השטחים כך, על אחת כמה וכמה בשטח החינוך, ובפרט בתקופתנו זו, שאפילו במקום ספק וס״ס וכו״כ ספקות, חייב יהודי לעשות כל האפשר לו ובכל מקום שידו מגעת, וה׳ יגמור בעדו.

(ממכתב ערב ראש חודש תמוז, תשכ״ד)

ב״ה, ערב ימי הגאולה י״ב־י״ג תמוז, תשכ״ד
ברוקלין, נ.י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל

ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה:

דער חג הסיום — וואס קומט פאר באלד אויף מארגען נאך די ימי הגאולה פון כ״ק מו״ח אדמו״ר, נשיא ישראל, דער מייסד פון ישיבת תומכי־תמימים ליובאוויטש אין מאנטרעאל — וועט זיכער שטיין אונטער דעם איינדרוק פון די דאזיגע באדייטונגספולע טעג.

די מסירות נפש פון כ״ק מו״ח אדמו״ר פאר מוסדות התורה און פאר תלמידי הישיבות און פאר אלע ענינים פון תורה און מצוות, וואס האט געבראכט צו זיין לעבנס־געפערלעכן ארעסט, האט אויך געבראכט זיין נסים׳דיגע באפרייאונג. און דאס דארף אונז שטענדיג דינען אלס דערמאנונג — וואס דארף אראפקומען אין מעשים בפועל — אז מסירת נפש פאר תורה און מצוות, ניט נאר פאר זיך נאר אויך פאר א צווייטן אידן, מוז זיגן אפילו קעגן די שטארקסטע שטערונגען: קל־וחומר וועז די שטערונגען זיינען גאר קליינע, אדער ניט מער ווי איינגעבילדעטע.

און כאטש קיינער קען זיך ניט פארגלייכן, אין כוחות און מסירות נפש, צום בעל הגאולה, דארף מען אבער אויך ניט פארגעסן, אז אלס רועה נאמן און נשיא פון אונזער דור האט דער בעל הגאולה אנגעצונדן אין יעדן איינעם פון אונז א גליענדן פונק פון מסירת נפש און צוגאב־כוחות צו קענען נאכגיין אין דעם וועג וואס ער האט פאר אונז אויסגעטראטן.

איך האף אז יעדער איינער פון די תלמידים מסיימים — וואס דער „סיום״ איז ניט מער ווי א צוגרייטונג צו דער התחלה פון א העכערע מדרגה — וועט פארזעצן דעם לימוד התורה, נגלה און חסידות, און קיום המצוות, מיט א פארגרעסערטע מאס מסירת נפש — מסירת הרצון — און מיט א שטייגענדער התמדה ושקידה והידור, און וועט אויך אויסניצן די פולסטע השפעה אויף אנדערע אין דער זעלבער ריכטונג.

והשם יתברך יצליחם בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה מופלגה ולבשורות טובות

...ובבואנו מימי הגאולה יב־יג תמוז, אשר כביאור בעל הגאולה במכתבו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה, הוא „יום חג גאולת ישראל העוסקים בהרבצת תורה", הרבצה דוקא — בתלמידים רבים (וכההמשך במכתבו „תורה דרבים"). ובל' הרמב"ם „להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים",

עסק בהרבצת תורה ע"י שבעצמם מלמדים ולומדים תורה ברבים או ע"י שתומכים בממונם ובטרחתם במוסדות ושיעורי תורה דרבים או מייסדים חדשים או בכל אופנים האמורים גם יחד,

יהי רצון שיעשה בזה כאו"א ככל הדרוש ותקוים במילואה ברכת בעל הגאולה (במכתבו האמור), כי ישפיע ה' להם, בתוך כלל אחב"י יחיו, שפעת חיים וברכה מרובה עד בלי די.

מובן שגם להתלמידים שליט"א שהוסיפו שעות על שעות כו' — כהנ"ל מופנה ומדובר.

(ממכתב כ"ג תמוז, ה'תשכ"ד)

במכתבו לחגיגת: נדפס בס' המאמרים תש"ח ע' רסג.

הרבצה .. רבים: ראה מגילה כט, א. תשבי מע' רבץ.

ובל' הרמב"ם: סוף הל' שמיטה ויובל ע"י"ש. ומבואר בארוכה יותר במ"א.

מלמדים .. שתומכים בממונם ובטרחתם .. גם יחד: להעיר מכתובות (קג, ב): דאייתינא כיתנא כו' וכתיבנא חמשא חומשי כו' ומתנינא כו' והיינו דא"ר כמה גדולים. ובאורחות צדיקים שי"ז: נדיב בממון בגוף בחכמה (נתבאר בד"ה אשר ברא (ואילך) תרפ"ט).

עד בלי די: ראה שבת לב, סע"ב. זח"ג קי, ב.

...ע"ד הזית נותן כשכותשין כו' (ולא ממש — כי המאסר הזה הי' באמצע הנשיאות „אלא שהי' יום לשנה" — ולהעיר מפרש"י שלח יד, לג) כו' ביום ד' אחרי קבלת תעודת החופש — מקום לברוך הגומל הא' (תורה ולא אמירת הברכה) ועדיין לא יצא מביה"ס. ביום ה' בוקר „עזב את עיר מקלטו" — יצא ונגמר המאסר (שארך כט' ומקצת דיום למ"ד).

להעיר: ע"י צירוף דמאסר הששי (שהי' ג"כ לאחרי הסתלקות אדנ"ע) אולי יש לכוון גם שעות דיום הלמ"ד לחדשי שנת הלמ"ד.

(מרשימת תמוז תשכ"ו)

ב"ה, ערב ראש חודש תמוז, חודש הגאולה, ה'תשכ"ט
ברוקלין, נ. י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

בנועם קבלתי הידיעה על דבר חגיגת הסיום שתתקיים ביום ד' אור ליום ג' תמוז, בשעה טובה ומוצלחת.

ובטח ידוע לכם כי זה היום הוא התחלת השחרור והגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ממאסרו כשנתפס בעד פעילותו במסירת נפש ממש להפצת לימוד התורה וקיום המצוות באותה ארץ גזירה, ובחסדי השי"ת יצא לחירות בנצחון גמור והיו תוצאותיו עד היום הזה.

ולקראת ימי סגולה אלה, ימי הגאולה הבע"ל, הנזכרים ונעשים מדי שנה בשנה —

וידוע פירוש האריז"ל על „והימים האלה נזכרים ונעשים", שלתקופת השנה מתחדשים כל עניני קדושה וסגולה דאותם הימים אם רק נזכרים ונעשים כדבעי —

אביע ברכתי לכל התלמידים המסיימים שיחיו, שמתוך הרחבה ומתוך שמחה וטוב לבב תזכו למדה מרובה של פנימיות מסירת נפש, שהיא מסירת הרצון, כמבואר בכמה מקומות בדברי אלקים חיים, ותקויים בכם ברכתו של בעל הגאולה,

דער אויבערשטער „זאל ברענגען א פרישע קראפט אין דעם אייביגען חיזוק היהדות, און עס וועט מקויים ווערן אז יהי ה' אלקינו עמנו כאשר הי' עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו ולכל בני ישראל יהי' אור ברוחניות ובגשמיות",

וכל אחד ואחד מהמסיימים בתוככי כל תלמידי הישיבה שיחיו, ימלא תפקידו כתקות בעל הגאולה, מייסד הישיבה, מילוי תפקידו במילואו, הלוך

ומוסיף באור תורה ונר מצוה בהידור וחיות חסידותיים, לתפארת ההורים והרמי״ם והמנהלים והמחנכים שיחיו.

בברכה להצלחה מופלגה ולבשורות טובות — בכל האמור בגשמיות וברוחניות גם יחד

..ובעמדנו לפני ימי הסגולה יב־יג תמוז הבע״ל.

יה״ר שזכות בעל הגאולה והשמחה — הוא כ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורינו — תעמוד לכאו״א בתוך כאחב״י שליט״א. להמשיך ברכות ה׳ בכל המצטרך בגו״ר כולל, כמובן, הצלחה רבה בהפצת היהדות והתומ״צ בכלל וע״י מוסדות כ״ק מו״ח אדמו״ר במיוחד ומתוך מנוחה וט״ל.

ובפרט שהשנה ארבעין שנין לגאולתו שאז קאי אינש אדעתי׳ דרבי׳ — סוף דעתו ותבונתו וחכמת משנתו (רש״י ע״ז ה, ב. תבוא כט, ו),

וראה ד״ה באתי לגני (השי״ת פט״ז) דמזה הוכחה דכל משך המ׳ שנה „ה״ה בבחי׳ קירוב אליו״. עיי״ש.

בודאי ילמדו בימים הנ״ל ושלפניהם ושלאחריהם — מאמרי תמוז, תרפ״ז שנת הגאולה.

(ממכתב ג׳ תמוז, ה׳תשכ״ז)

...בקשר עם חג גאולת כ״ק מו״ח אדמו״ר בי״ב־י״ג תמוז,

אשר בשעתה היתה נקודת מפנה בחיי יהדות מדינות בריה״מ, וכנראה במוחש במשך השנים שעברו מאז, נוסף על המפנה בחייו הוא, כיון שסוף השחרור הי׳ העתקתו ממדינה ההיא ועמידתו בהגה חיי היהדות בכל התפוצות,

הוצאנו לאור קובץ מאמרי חסידות אשר אמרם בזמן ההוא בעת המאסר (אמירה לעצמו וכתיבה) בגלותו ובימי הגאולה, בהם משתקפת השקפתו של בעל השמחה והגאולה על פרשת המאסר החופש הגלות והגאולה בצורה אופיינית לדברי תורה ובפרט תורת החסידות.

והרי מיוחדת שנה זו, היא שנת הארבעים לתקופה האמורה. והודיעונו חכמינו ז״ל אשר בארבעין שנין קאים אינש על דעתי׳ דרבי׳, מיוסד על הכתוב אשר בארבעים שנה נתן הוי׳ לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע האותות והמופתים הגדולים ההם.

ויהי רצון אשר בקרוב נזכה לראות גם שחרור וגאולת כל יהדות בריה״מ, שחרור בטוב בחסד וברחמים, ובל׳ הכתוב: בנעירנו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו עד כי לא תשאר פרסה.

ולאחרי שראינו אותות ומופתים גדולים בימים ההם וגם בימים אלו באה״ק ת״ו, הרי מכאן ולהבא יהיו אותות ומופתים רק לצורך מתוך הרווחה והרחבה ובסגנון רבנו הזקן באגה״ק הידועה שלו, לא בשביל להתיש כח הסט״א כי יופרד הרע מהטוב ויתפרדו כל פועלי און, כי אם להמשיך אורות עליונים יותר כולי, ללכת מחיל אל חיל מטוב לטוב יותר כו׳ (אגה״ק סוף סי׳ כו׳).

(ממכתב ט׳ תמוז ה׳תשכ״ז)

ב״ה, ר״ח מנ״א ה׳תשכ״ז
ברוקלין, נ. י.

חניכי קיטנת־ישיבת חב״ד בלוד
ובראשם המדריכים

ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי פ״ש מהם בסיום החודש בו הייתה גאולת נשיאנו כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, אשר פרשת המאסר והגאולה בודאי ידועה לכולכם.

והרי כוונת ימי הזכרון בחיי עמנו עם בני ישראל היא — שיהיו הימים נזכרים ונעשים, זאת אומרת שיביאו התעוררות למעשים ברוח הימים ההם בזמן הזה, ובנידון דידן — מתאים לתקוות בעל הגאולה שהקדיש כל ימיו וכוחותיו לחינוך בני ובנות ישראל על טהרת הקדש. ובודאי שמעתם מגודל המסירות נפש שלו יום יום שלא נרתע מפני איומים ויסורים וכו׳ וסוף סוף נצח.

שמזה מובן שכשנמצאים במקום שיכולים ללכת בעקבותיו ולהמשיך בפעולותיו מבלי עיכובים ומניעות, ואדרבה, ובפרט כשנמצאים בארצנו הקדושה, עד כמה צריך לעשות בזה בשמחה ובטוב לבב. ובטחוני שכל אחד ואחד מכם ישתדל לעשות כן, הן בהנוגע לעצמו והן בהנוגע להשפעה טובה על החברים. והשם יתברך ישלח ברכתו להצליח דרככם וימלא משאלות לבבכם לטובה.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות

ב״ה, ג׳ תמוז, חודש הגאולה, ה׳תשל״ה
ברוקלין, נ. י.

תלמידות המסיימות „בית רבקה״,

ה׳ עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

בנועם קבלתי הידיעה על דבר חגיגת הסיום —

שכמדובר כמה פעמים אינו אלא סיום של שלב והכנה לעלי׳ לשלב נעלה יותר —

ובפרט שהימים בסמיכות לחג הגאולה והשמחה של כ״ק מו״ח אדמו״ר, מייסד מוסדות בית רבקה בכל פינות העולם, וידוע כמה פעל וטרח לטובת נשי ובנות ישראל בכלל, אשר מפעולותיו הכי חשובות ומיוחדות בשטח זה היא התייסדות „בית רבקה״ בכמה מדינות בעולם, שהשקיע במוסדות אלו של חינוך בנות ישראל על טהרת הקודש מדה יתרה של מרץ וזמן והשתדלות ועקב אחרי התפתחותן בהתעניות נפשית.

ואם דברי צדיקים קיימים לעד, על אחת כמה וכמה כשהדברים באים ביחד עם פעולות, ופעולות נמרצות וכבירות כנ"ל.

ויהי רצון שתלכנה מחיל אל חיל בדרך שהתווה המייסד דבית רבקה, ובפרט בענין דובר בו באריכות בתקופה האחרונה, הדלקת נר שבת קודש ושל יום־טוב, אשר כל אחת ואחת תהדר בקיום מצוה יקרה זו שהיא סמל כל המצוות, ככתוב „כי נר מצוה ותורה אור", אשר פירוש הפשוט של „נר מצוה" בפסוק זה הרי מופנה לכל המצוות כולן, שכל אחת מהן היא נר ואור, והתורה שבעל פה מבארת בזה הנקודה שמצוה פרטית דנר שבת (וחנוכה) מביאה ומוסיפה אור וחיות בקיום כל המצוות (ומובן שצריך לקיים כל אחת מהמצוות ואי אפשר לצאת ידי חובתן, ח"ו, בקיום מצוה פרטית זו).

ברכתי שלוחה לכל אחת ואחת מהן להצלחה מרובה בלימודן ובהנהגתן ולהיות דוגמא חי' ומזהירה ומופת לרבים.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור

...מוסג"פ הקונטרס • לחג הגאולה, מכתב ממחנה ישראל ומכתב מועד המעמד. ובטח ישתדל ביותר לזכות בשלשתם את הרבים באופן היותר מתאים.

וע"ד הצחות י"ל שהנ"ל הם בג' קווין: קונטרס — תורה, מכתב ממחנ"י — ע"ד העלאה והתקשרות. והמכ' מועה"מ — גמ"ח עם עצמו וכב"ב שי'.

ויה"ר שב"ב יקוים מה דמסיים במאמר המוסג"פ, שע"י הג' קווין תהי' פדית הנפש, ותומ"י מעלה אני, יעלה אותנו הקב"ה להגאולה הכללית בביאת מ"צ.

(ממכתב ו תמוז, תש"ט)

•) קונ' סז, נדפס בספה"מ ה'תש"ט. המו"ל.

ב"ה, מוצאי ש"ק מברכים חודש תמוז, ה'תשל"ז
ברוקלין, נ.י.

אל התלמידים ואל התלמידות

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה:

בעמדנו בימים אלו לפני חודש תמוז, חודש הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר בו נגאל ממאסרו וכו' עקב פעולותיו להחזקת והפצת היהדות, התורה ומצותי', במדינה ההיא, במסירות נפש בפועל ממש, במשך שבע שנים רצופות —

והיא שעמדה לו להצליח בזה באופן לא ישוער ויצא בשלום להמשיך ולהוסיף ולהרחיב עבודתו הקדושה עוד רבות בשנים עד יומו האחרון בעלמא דין,

באתי כמזכיר אשר שומה על כל אחד ואחת מאתנו להתבונן בפרשת מאסרו וגאולתו לכל פרטי' — ובמיוחד ששנה זו היא שנת היובל לגאולתו — בכדי ללמוד מהם הוראות הנוגעות לכל בני ובנות ישראל באשר הם שם, הלכה למעשה בפועל.

כמה וכמה הוראות בהאמור, כמדובר כמה פעמים. ובהנוגע לתלמידים ותלמידות בפרט — הנקודה העקרית להתבונן בה, היא המסירות־נפש של בעל הגאולה למען חינוך ילדי ישראל הקטנים והצעירים ובני הנוער, שטרח ועמל לייסד ולהחזיק בשבילם מוסדות חינוך, חדרים וישיבות, שעבודה זו בפרט עוררה אפו וחמתו של המשטר העויין והיתה מהסיבות העקריות למאסרו.

והנקודה הבולטת בזה היא, כי התמסר למען חינוך הילדים והנוער בידעו שעל ידי כך מעמיד חייו בסכנה ויחד עם זה כל עבודתו להחזקת בתי כנסיות, מקוואות וכל שאר הענינים החיוניים של היהודים המבוגרים, שגם אלו תלויים היו בו,

הרי זה מראה בעליל עד כמה החשיב ענין החינוך של הילדים והנוער, הן בשבילם הם והן בשביל כל עמנו שעתידו תלוי בהם, וכמאמר חכמינו ז"ל „אם אין גדיים אין תיישים".

ומכאן הוראה, המובנת אפילו בהתבוננות קלה, לכל אחד ואחת מהתלמידים והתלמידות בכל מקום, שאם חינוכם בתורה ובמצותי' קודם לכל

דבר, ועד כדי מסירות נפש ממש, הרי מובן איך צריכה להיות תשוקתם ושקידתם והתמדתם בלימוד התורה וקיום מצותי' מצדם הם, ובפרט שאין כל מניעות מחוץ, ואדרבה, ואין הדבר תלוי אלא ברצונם.

ויהי רצון שהתבוננות האמורה תעורר בכל אחד ואחת מהם תוספת התמדה ושקידה ורצון עז ללכת מחיל אל חיל בלימודם, לימוד המביא לידי מעשה, קיום המצוות בהידור. וזכות בעל הגאולה תגן עליהם להצליחם בזה ולהיות דוגמא חי' ומזהירה לכל רואיהם, שמהם יראו וכן יעשו הקטנים עם הגדולים, וברוכים יהיו בכל המצטרך להם.

בברכה להצלחה רבה בכל האמור
ולבשורות טובות

ב"ה, מוצש"ק פ' אני חלקך ונחלתך,
ג' תמוז, ה'תשל"ז.
ברוקלין, נ. י.

תלמידי ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש
לחג הסיום, מאנטרעאל

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה לההודעה ע"ד חג הסיום דכמה כתות — ביום החמישי שבעה בתמוז, הוא חודש הגאולה,

יה"ר שיהא אצל התלמידים המסיימים, בתוככי כל תלמידי ישיבות

אני חלקך ונחלתך: פרשתנו יח, כ. וראה בתחלת הענין (יח, ח בפרש"י — מספרי) ואני הנה נתתי לך, בשמחה כו' משל למלך שנתן שדה לאוהבו כו'.

חלקך ונחלתך: ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' (רמב"ם הל' שמיטה ויובל בסופן). — וראה לקו"ש חי"ח ע' 325, 345.

ג' תמוז: בו העמיד יהושע שמש בגבעון גו' (סדר עולם פי"א). נת' באוה"ת: במדבר ע' קט, יהושע חי"ב ע' תשלח. — ראה לקו"ש חי"ד ע' 1315.

דכמה כתות: להעיר מברכות (סג, ב): עשו כתות כתות ועסקו בתורה.

תומכי־תמימים בכל מקום שהם, שליט"א, חג הסיום — חג התחלה טובה לתוספת התמדה ושקידה בלימוד התורה (הנגלה והחסידות) — בהקדמת עבודת התפלה,

וההוספה ב(גדול) תלמוד שמביא לידי מעשה (קיום המצוות) תוסיף בהידור בקיום המצוות,

וכציווי תוה"ק להעלות בקודש,

אשר תמיד צריך כאו"א, ובפרט תלמידים ות"ח, ללכת מחיל אל חיל — לחנך את עצמו בזה ולהוסיף בפועל בקודש,

ומיוסד על הכלל גדול בתורה מצות ואהבת לרעך כמוך — להוסיף — כמובן בזמנים ואופנים שתרשה הנהלת הישיבה — בהשפעה וחינוך הזולת, שיוסיף גם הוא בתורה תפלה ומצות,

וכאו"א מהעושים והמעשים — יעשו בכ"ז ובכל המבצעים הידועים כדבעי לי' למיעבד,

וכמדובר בזה כמה פעמים בארוכה.

ובפרט אשר השנה — נשלם יובל שנים מעת המאסר והגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר,

---

הסיום .. התחלה: ע"ד ש„מתכיפין התחלה להשלמה" (רשות לחתן בראשית. טאו"ח סתרס"ט. וראה א"ר שם).

בהקדמת עבודת התפלה: ראה ברכות ה, ב. לקו"ת ברכה צו, ב. סידור נו, א. סד"ה מי כמוכה, תרפ"ח.

ב(גדול) תלמוד: קדושין מ, סע"ב. ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ב.

להעלות בקודש: ברכות (כח, א) ושנ"ל. וראה זח"ג קסב, ב. — בברכות שם „גמירי מעלין כו'" במנחות (צט, א) „ומגלן דמעלין כו' דאמר קרא כו'", אבל בירושל' בכורים פ"ג ה"ג „שמעתי שמעלין כו'". — וראה שו"ע אדה"ז או"ח ססל"ד. וראה שד"ח כללים מ"ם ס"ק קצד, מאסף לכל המחנות או"ח סכ"ה סקי"ב — הדעות בכמה פרטים בזה וכן אם הוא מה"ת או מדרבנן.

ללכת מחיל אל חיל: ראה סוף ברכות. לקוטי הש"ס להאריז"ל שם. שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס קנה.

הכלל .. כמוך: קדושים יט, יח ובתו"כ שם (הובא בפרש"י שם). תניא פ' לב. קונטרס אהבת ישראל.

בתורה תפלה ומצות: להעיר ממחז"ל עה"פ פדה בשלום נפשי (ברכות ח, א).

המבצעים הידועים: מבצע אהבת ישראל, חינוך, תורה, תפלין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים, נרות ש"ק, כשרות, טהמ"ש.

כדבעי לי' למיעבד: כתובות פז, א. וראה תניא פ"ל.

נשלם יובל שנים: שנקרא עולם (קדושין טו, סע"א. סדא"ר פ"ז. פרש"י משפטים כא, ו). וראה זח"ב קטו, ב.

יובל: ראה זח"א (צה, ב): כל חירו מיובלא קא אתי. וראה לקו"ת דברים (ס, ב) ושנ"ל. עט"ר שער יוהכ"פ. מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בקונטרס החלצו בתחלתו.

אשר כדבריו במכתבו לחגיגת י״ב־י״ג תמוז הראשונה בשנת תפר״ח — לא אותו „בלבד גאל הקב״ה ביי״ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק׳, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה״.

והיום — ג׳ תמוז — הוא יום צאתו מבית האסורים, בו הכריז אשר „נאר אונזערע גופים זיינען איבערגעגעבען אין גלות ושעבוד מלכיות, אבער אונזערע נשמות האָט מען אין גלות ניט פאַרטריבען און אין שעבוד מלכיות ניט איבערגעגעבען״

הרי בטח יעשו בכל הנ״ל ויוסיפו ביתר שאת וביתר עז הלוך והוסיף ואור.

וכל זה גם יחיש ויקדים קיום היעוד: ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון — בגאולה האמתית והשלימה ע״י משיח צדקנו.

בברכה להצלחה בכל האמור

מצו״ב גם העתק המכתב ממוצש״ק מברכים חודש תמוז.

כדבריו במכתבו: נדפס בסה״מ תרפ״ח (ע׳ קמו), תש״ח (ע׳ רסג).

והיום .. הכריז: ראה הקדמת קונטרס יד (ס׳ המאמרים־קונטרסים ח״א קעה, א).

נאר אונזערע גופים: ראה ויק״ר ספל״ג: במסים וארנוניות כו׳ את מלך עלינו אבל לדבר הזה כו׳ את וחד כלב שווין (ובבחיי ר״פ מטות — דכן הוא לכל התומ״צ). וע״פ מש״כ בפנים מובן זה דמשווה לכלב דווקא, כי הוא חצוף (שמו״ר פמ״ב, ט) — לצוות מה שאין ברשותו. וראה סנהדרין קה, סע״א (וכן ע״ז מו, רע״א ותמורה כח, ב — שצ״ל בשניהם: פני מלך כו׳ — ראה ס׳ חסרונות הש״ס).

ביתר .. עז: ראה לקוטי לוי״צ לתניא ע׳ כג, לז־לט.

הלוך: והילוך האמתי הוא דוקא כשהעלי׳ היא בבחי׳ אין ערוך כו׳ בלי גבול (המשך תרס״ו סד״ה ויגש (השני)).

והוסיף ואור: בנוגע לעצמו (הוספה בתורה אור) ובאור שלמעלה ובעולמות — ובכולם בכמות ובאיכות. ראה ע״ח (ש״א ענף ב) ד״ה׳ אור עליון פשוט ממלא כל המציאות ו(אח״כ) צמצם האור ההוא״. וראה כש״ט ד״ה כי שמש ואילך (ע׳ לב, א־ב). לקו״א ואו״ת — להה״מ — בתחלתם.

ויהי .. בציון: תהלים עו, ג.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לקראת חג הגאולה י"ב-י"ג תמוז תשל"ז, שנת החמישים להמאסר והגאולה

לכל המשתתפים בההתועדות דחג הגאולה ולכל אחבנ"י — שליט"א

שלום רב וברכה!

חג הגאולה שמח והתועדויות פעילות, וביתר שאת כמתאים לשנת היובל דהגאולה, אשר כדברי בעל הגאולה לא אותו בלבד גאל הקב"ה, כי אם גם כו' כמבואר במכתבו.

ופעילות בפרט במעשה שהוא העיקר — בתורה ומצותי'.

מתחיל בהמבצעים דאהבת ישראל חינוך תורה תפלין מזוזה צדקה בית מ"א ספרים נש"ק כשרות טהרת המשפחה,

ובאופן דשמחו צדיקים, ועמך כולם צדיקים, בהשם

ומגאולה להגאולה דויהי בשלם סוכו בביאת משיח צדקנו.

לחיים, לחיים ולברכה

/ מקום החתימה /

ב"ה, ימי הגאולה, תמוז ה'תשל"ז
ברוקלין, נ.י.

ל"גן ישראל"

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

תהא פתיחת "גן ישראל" וכל משך שהותם בו בהצלחה בכל, ובפרט

גן ישראל: כפשוטו (עושה פירות המתאימים לישראל) וכמשמעו — גינוני (ע"י הפירות עושים דירה וקבע לישראל) — וראה רד"ה באתי לגני (ה'שי"ת) לבעל הגאולה.

שימי גאולה אלה הם סיום וחיתום שנת היובל לגאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר גם גאולת כולנו היא, ומעוררת ונותנת כח להוספה בתורה ובמצוות ולהוספה בברכות השם בעניני הגוף והנפש גם יחד, ולמהר קיום היעוד שבפרשתנו: וקם שבט מישראל, זה מלך המשיח, וישראל עושה חיל, ובישראל גדול שמו (דהשם).

בברכת חג הגאולה

וחיתום: דהכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).

וחיתום שנת היובל: שנקרא עולם (קדושין טו, סע"א. סדא"ר פ"ז. פרש"י משפטים כא, ו). וראה זח"ב קטו, ב.

שנת היובל: ראה וח"א (צה, ב): כל חירו מיובלא קא אתי.

גאולת .. ובמצוות: ראה מכתב בעל הגאולה לחגיגת י"ב תמוז הראשונה.

הגוף והנפש: שברוחניות הם: מצות (אברים, גרמוהי) ותורה (דם — הוא הנפש — חיוהי) — ראה תניא פכ"ג (ובהגהות הצ"צ לשם). לקו"ת במדבר יג, א.

שבפרשתנו: בלק כד, יז, יח.

זה מלך המשיח: רמב"ם הל' מלכים רפי"א.

וישראל עושה חיל: ראה זוהר ס"פ שבוע זה.

בישראל גדול שמו: תהלים עו, ב.

ב ל ק

...במש"כ איך אפשרי נבואה באומה"ע, במכש"כ מהשראת השכינה שצ"ל בטל במציאות כו' — עדיפא מינא הול"ל, איך נצטוו בז' מצות — ל' צוותא — והרי בזה כאו"א מאומה"ע נצטווה, ול"ד יחידי סגולה.

והביאור — אשר בשעת ההיא בטל הוא. וביתר שאת בנבואה, וכמוש"נ נופל גו'. ועיין רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ובתו"א תולדות יט, ג.

(ממכתב ט' תמוז תש"ז)

...ובמה דשאילנא קדמיכון: ברמב"ם הל' איס"ב (פי"ב ה"ד): לעיני עשרה מישראל או יתר, שלכאורה ב' תיבות אלו יתר הן —

י"ל שזהו מתאים להסיום: ודבר זה הל"מ הוא (בעשרה. ומוסיף) ראי' לדבר זה מעשה פנחס בזמרי (שהי' לעיני כו' כל עדת בנ"י — יתר). וההוספה ברמב"ם (וכן בע"ז לו, ב — וכמעשה שהי') מוכרחת, כיון שהיא המקור להלכה שלאח"ז: ואין הקנאי רשאי כו'. וכמפורש שם — כזמרי.

ועוד י"ל — ועפ"ז יומתק: הלל"מ למה לי והרי יש מעשה רב — מעשה שהי'. יתרה מזו — ע"פ מש"כ בהקדמת פיה"מ דהלל"מ „אין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו ואי אפשר להוציאו בדרך מרדכי הסברא" — וכאן, לכאורה, פרשה שלימה בתורה היא,

וע"פ הנ"ל „עשרה מישראל או (ולא „דוקא") יתר כו' ודבר זה הל"מ הוא ראי' לדבר זה (אבל לא אותו הדבר) מעשה פנחס בזמרי",

וידועים הבי' דלולא הל"מ אפ"ל — דבמעשה שהי' אין בזה הוראה (לדורות), דוקא כשיש הסתה דרבים, דוקא כשלעיני כל ישראל או עכ"פ דרבים יתר ועוד. ויל"ע בבי' הרב פערלא לסהמ"צ דהרס"ג ח"ג (כג ואילך), מרגליות הים לסנה' שם. אנציקלופדיא תלמודית מע' בועל ארמית. וש"נ...

(ממכתב שלהי מנ"א, תשל"ז)

פינחס

...ת״ח על הבשו״ט בענין המזוזות ולהעיר משייכות המיוחדת דפנחס (דשמא מילתא הוא) ומזוזות — כמובן מתקו״ז תכ״ב (באמצע ד״ה קם ר״ש כו׳ שימני כחותם) „מזוזת כו׳ ז״ז מו״ת כו׳ דנטיר ברית מילה כו״ שכ״ז ענינו ופעולתו דפנחס: בריתי שלום, ובטל מותנא וכו׳ — כמובן בזח״ג פ׳ פנחס (רלח, א ו)בכ״מ שם. ות״ח ת״ח על פרסום הדבר, וזכות הרבים מסייעתו.

(ממכתב כ״ו שבט תשל״ז)

...או״ת במלחמת הרשות. דעת הרמב״ם: מדמשווה לקרבנות וכו׳ ולא מחלק בין בית ראשון לשני — משמע דס״ל דאין הכרח באו״ת כ״א „בעצת.. כה״ג״. ומש״נ ושאל לו — סיפור דברים הוא איך יחליט הכהן את עצתו. והכריחתו לרמב״ם לפרש כן — המציאות דבבית שני מצינו ג״כ מלחמת רשות.

דרך אגב: הרמב״ם הנ״ל אינו סוף שורש יד, כ״א התחלת סהמ״צ, וכדברי הרמב״ם: ועתה אתחיל כו׳. והמדפיסים לא דייקו בחלוקת הפסקות וכותרת העמודים...

(ממכתב י״א תמוז, תשי״ז)

א. היינטיקע פרשה (רביעי) הויבט זיך אן מיט דעם וואס דער אויבערשטער האט געזאגט צו משה רבינו: „כן בנות צלפחד דוברות". וואס דאס מיינט ווי רש"י טייטשט[1]: „יפה תבעו", אז דער אויבערשטער איז זיי משבח און גיט זיי גערעכט אין זייער טענה; און ווי רש"י איז מסיים[1]: „אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו" — גליקלעך איז דער מענטש וואס דער אויבערשטער איז כביכול „מודה" צו זיינע רייד.

אט די פרשה וואו ס'דריקט זיך אויס די חשיבות און חכמה פון די בנות צלפחד, און זייער גערעכט זיין אין דער תביעה צו האבן א נחלה אין ארץ־ישראל, קומט אין המשך צו דער פריערדיקער פרשה (שלישי), וואו די תורה אונטערשטרייכט די מעלה פון בנות ישראל אין פארגלייך מיט די בני ישראל[2]:

זיי, די בנות ישראל, האבן מחבב געווען ארץ־ישראל — זיי האבן געהאלטן[3] אז „טובה הארץ מאד מאד"[4] — ניט געקוקט אויף דעם וואס דאמאלס איז געווען אן ארט פאר א טעות'דיקער קעגנערשאפט צו קומען און דינען דעם אויבערשטן אין ארץ־ישראל, מיט דער באהויפטונג אז עס דארף זיין די עבודה פון „עולם המחשבה" אדער „עולם הדיבור" (וואס דאס איז די (עיקר) עבודה אין „מדבר"[5]) און ניט אראפלאזן זיך צו דער עבודה פון עולם המעשה (עיקר) העבודה אין ארץ ישראל[6].

און אט די מעלה פון בנות ישראל איז געקומען צום אויסדרוק אין דער

---

1) פנחס כז, ז (מספרי עה"פ). דבפשוטו של מקרא „כן בנות צלפחד דוברות" מיותר שהרי מפורט הדין לקמן בכתוב (וכקושיית האוה"ח) וכמו שלא נאמר עד"ז לעיל (בהעלותך ט, יוד). ולכן מבאר רש"י אשר כאן „כן" פירושו „יפה" (להעיר ממקץ מב, יט) — לא רק אישור תביעתן כ"א גם שתביעה יפה היא (משא"כ בבהעלותך שהי' בזה שקו"ט — פרש"י שם ט, ז). וא"ת מאי נפק"מ — לזה מוכרח רש"י להוסיף: אשרי אדם כו' שבא בהמשך לשאר השבחים שנאמרו עליהן כאן. ואמירה זו מוכרחת בפשוטו ש"מ — לבאר השינוי דפרשה זו שנאמרה ע"י בנות צלפחד (פרש"י לעיל כז, ה). ועד"ז לקמן (מסעי לו, ה): כן מטה בני יוסף דוברים — שנוסף ע"ז שטענתם צודקת (ולכן — זה הדבר אשר צווה הוי' לבנות צלפחד) — גם יפה היא ולכן (אף שלא דברו עד"ז): וכל בת גו' ממטות בנ"י גו'.

2) פרש"י כו, סד. ספרי קלג (קרוב לסופו). תנחומא ז. במדב"ר פכ"א, י.

3) ראה תנחומא ובמדב"ר שם: הנשים לא היו עמהם בעצה כו'.

4) שלח יד, ז.

5) דרוב מצות מעשיות אין מקום להם במדבר, או שלא נצטוו לקיימם שם. להעיר מפרש"י בהעלותך (ט, א).

6) לקו"ת ר"פ שלח. אוה"ת שם. וש"נ לכתבי האריז"ל.

פֿרשה פון בנות צלפחד [7], וואָס האָבן דווקא געמאָנט: „תּנה לנו אחוזה" [8] (אין קעגנזאַץ צו דער טענה „נתנה ראש ונשובה" [9]), און זיי האָבן דערפֿאַר געהאַט דעם זכות, אַז הגם די פֿרשה (אירע הלכות) האָבן געדאַרפט געזאָגט ווערן דורך משה רבינו, האָבן די בנות צלפחד זוכה געווען און זיי איז געשריבן געוואָרן דורך זיי, ווי רש"י [10] ברענגט דאָרט אַראָפּ.

ב. דאָס וואָס די תורה לערנט אונז אין דער פֿרשה (וואָס דאָס איז אויך שייך צום פֿאַרשטאַנד אפילו פון אַ פינחס־יאַריקן אינגל [11], און צו אַ מיידעלע — אפשר לומר — אַז נאָך פֿריער וויבאַלד אַז בינה יתירה ניתנה באשה [12], וואָס דערפֿאַר [13] ווערט זי פֿריער בת מצוה) איז דאָס, ווי אַלע ענינים אין תורה, אַ נצחיות'דיקע תורה־הוראה [14] פֿאַר אַלע צייטן און מקומות [15]: ווי גרויס עס איז דער כח און זכות פון נשי ובנות ישראל: וויפיל זיי קענען אויפטאָן וועָן זיי זיינען ביי זיך מגלה דעם אמת פון אַ אידישער נשמה, זייער חלק אלקה ממעל ממש [16] — ביז צו דערגרייכן אַז הקב"ה מודה לדבריהן, אַז דער אויבערשטער איז מסכים צו זייערע רייד אין אַן אופן פון מודה כביכול, וואָס דאָס איז אין דער דוגמא פון „צדיק גוזר והקב"ה מקיים" [17].

און דעריבער, הגם מ'האָט זיך אפגעהאַלטן צו רעדן בפומבי מיט אַ באַזונדערער הדגשה וועגן געוויסע ענינים וואָס מ'פֿאַדערט ספּעציעל בא נשי ובנות ישראל —

---

7) כסיום פירש"י שם (מבמדב"ר שם. ועד"ז היא גירסת הגר"א בספרי שם): לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן.

8) פרשתנו כז, ד. ובפרש"י (כז, ה) מעתיק גם תיבת „מצרימה" — להדגיש שהאנשים רצו לשוב אפילו ל(שעבוד) מצרים (להעיר גם מויקרא (יח, ג) ופרש"י שם), משא"כ הנשים כו'.

9) שלח שם, ד.

10) כז, ה. מספרי שם. ב"ב קיט, א. סנהדרין ח, א.

11) ד"בן חמש למקרא" (אבות ספ"ה — כגירסת אדה"ז בסידורו).

12) נדה מה, ב. וראה דרך חיים ע' 120. המשך מצה זו תר"ם פי"ז ואילך.

13) וצע"ק בפיה"מ לרמב"ם יומא פ"ח מ"ב ובנדה שם. רש"י כתובות נ, א.

14) זח"ג נג, ב. גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק.

15) ראה תניא רפי"ז.

16) תניא רפ"ב.

17) ראה תנחומא וירא יט. זח"ב טו, א. וראה שבת נט, ב. כתובות קג, ב. סוטה יב, א. וראה או"ת להה"מ ר"פ בשלח: נחת ותענוג גדול ושמחה גדולה כו'. ועוד.

---

*) בתנחומא שם: ולכך נכתבה .. סמוך למיתת מרים, ובתנחומא באבער: פרשת מדין — אבל מובן שע"ד הפשט — אין זה בסמיכות.

שטייענדיק אבער אין א זמן וואס איז נאך א המשך פון י"ב-י"ג תמוז, וועז דער בעל־הגאולה האט דורכגעטראטן דעם וועג צו קענען אויפטאן גדולות ונצורות ביז אז (ועמך כולם צדיקים[18], וואס צדיקים דומים לבוראם[19] — איז מען) „פועל ישועות בקרב הארץ"[20]: דערצו נאך וועז די תורה פון היינטיקן שיעור זאגט: „כן בנות צלפחד דוברות" (ווי דערמאנט), איז דערפאר איצט דער פאסיקער זמן אוז מקום (בית הכנסת — תפלה, ובית המדרש — תורה) צו מעורר זיין אויף ענינים פון אידישקייט אין וועלכע נשי ובנות ישראל האבן היינט דעם כח אוז מעגלעכקייט אויפצוטאן נאך מער ווי די בני ישראל [אין ענלעכקייט צום מעמד ומצב פון בנות צלפחד אוז אלע אידישע טעכטער דאמאלס, וואס האבן זיך אויסגעצייכנט פון די בנ"י אין זייער הרגש פון חביבות ארץ הקודש],

אוז גאר באזונדערס אין אזעלכע ענינים, וואס אויך לויט „טבע העולם" (ווי וועלט שטייט אין אופן פון העלם והסתר[21]) זיינען דאס זאכן וואס זיינען אינגאנצן אדער הויפטזעכלעך אפהענגיק פון די פרויען.

ד. ה. אין צוגאב צו די מצוות פון נש"ק אוז חלה וכד' וואס תורה האט זיי איבערגעגעבן בעיקר צו בנות ישראל[22] (א שייכות וואס איז ניט גאר אינגאנצן מוכרח דורך טבע אוז דורך מענטשלעכן שכל), זיינען דא אזעלכע זאכן וואס לויט טבע אוז הנהגה פון וועלט ליגן זיי אין די הענט פון די פרויען, אוז עס פארשטייט זיך: פארוואס איז דאס אזוי אין טבע, אין דעם חלק הטוב וואס אין טבע — ווייל אזוי איז עס אין דעם אמת'ן טוב, טוב פון קדושה, וואס איז דער מקור אוז סיבה פון טוב אין וועלט.

ג. עס ווערט געפרעגט אין ספרים, אוז נאך מער פרעגן עס זיך מענטשן, וועז עס קומט צו ריידן וועגן דעם מצב פון יהדות אוז קיום התורה והמצוות אין די לעצטע דורות: ווי קומט עס וואס עס הערשט אזא שפל המצב ביי אייניגע אידישע קרייזן, אזא גייסטיקע געפאלנקייט — ווי עס ווערט געשילדערט אין סוף מס' סוטה?

עס ווערן געבראכט דערויף צוויי אויפקלערונגען:

---

18) ישעי' ס, כא.

19) ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. רות רבה פ"ד, ג. אסת"ר פ"ו, ב.

20) תהלים עד, יב.

21) עולם מל' העלם — לקו"ת שלח לז, ד. ד"ה על ג' דברים ה'ש"ת. ובכ"מ.

22) ירושלמי שבת פ"ב ה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספי"ז. בענין נש"ק לבד — רמב"ם הל' שבת פ"ה ה"ג. טור ושו"ע (ואדה"ז) או"ח סרס"ג ס"ג (ס"ה).

איין הסברה איז: כדי נשמות ישראל זאלן דאָ אין וועלט זיין אין דעם ציור וואָס זיי דאַרפן זיין, וואָס דעמאָלט וועט דעם יצה"ר אַנקומען שווערער צו טאָן זיין שעדלעכע אַרבעט, דאַרפן אידישע קינדער געבאָרן ווערן מיט טהרה וקדושה. אָבער אין פאַל אַז עס פעלט די נויטיקע אָפּהיטונג אין די דינים ופרטים פון טהרת המשפחה, האָט עס אָ ניט־גוטע ווירקונג אויף די נשמות[23] וואָס ווערן דערנאָך געבוירן — עס פעלט אין דער איידלקייט און ריינקייט פון די לבושים דורך וועלכע די נשמה ווירקט און קומט צום אויסדרוק[24]

(דערפון קומט אויך די דערשיינונג פון אַזעלכע משונה׳דיגע הנחות, ווי, לדוגמא, דאָס באַהויפטן אַז עס קען זיין „גיור" — געבורט פון אָ נייעז אידן[25] אָפילו וועו ס׳איז „שלא כהלכה", וואָס איז אין קעגנזאַץ אָפילו צום איינפאַכן שכל אנושי: אַדער צו זאָגן, אַז דער קיום פון אידן איז ניט פאַרבונדן מיט לימוד התורה וקיום המצוות — הגם עס איז קלאָר אַז אין דעם איז אָפהענגיק דער קיום וחיות פון אידן, פונקט ווי „דגים שבים"[26], וואָס זייער גאַנצער חיות איז פונעם „מים" און זיי קענען בשום אופן ניט עקזיסטירן אָן דעם, א. ז. ו.).

ד. און די פועל־ממש׳דיקע אָפהיטונג פון טהרת המשפחה ליגט נאַטירלעכערווייז אין די הענט פון נשי ישראל: פון דעם מאָן פאַדערט זיך ער זאָל ערמוטיגן און לייכט מאַכן די אָפהיטונג. ובודאי — איינשטימען דערמיט, ער זאָל זיך ניט קעגנשטעלן, ח״ו. נאָכמער — אַז די פרוי וויל עס מיט אָן אמת און באַשטייט דערויף, קען זי עס געווינס אויספירן. און דער שלום בית ווערט פאַרפעסטיגט און פארשטאַרקט דורך דעם. ובפרט וואָס די דינים און פרטים פון טהרת המשפחה, מיט די ברייטע אויפקלערונגען ווען דער געוואָלדיקער לעבנס־וויכטיקייט און חשיבות דערפון, זיינען אָפגעדרוקט אין חוברות (בראָשורן) אויף אַלערליי שפראַכן און זיינען צוגענגלעך פאַר יעדן.

---

23) נוסף על התוצאות בבריאות הגוף כפשוטו — וראה ס׳ השיחות ה׳ש׳ת ע׳ 19 ואילך. לקו״ד ח״ב שס, ב. לקו״ד ח״ג תקלז. במקומות שצוינו בהערה הבאה.

24) ראה זח״ב ג, רע״ב. ולהעיר מתנחומא ר״פ מצורע. ויק״ר פט״ו, ה. רמב״ן אחרי יח, יט. תניא ספ״ב. ועוד.

25) כלשון חז״ל — ופס״ד שלהם: גר שנתגייר כקטן שנולד דמי (יבמות כב, א. וש״נ. רמב״ם הל׳ איסו״ב פי״ד הי״א. הל׳ עדות פי״ג ה״ב. טושו״ע יו״ד סי׳ רסט ס״י. חו״מ סל״ג ס״ק א).

26) ע״ז ג, סע״ב. וראה ברכות סא, ב.

און דאָס איז די גרויסע שליחות און פליכט וואָס ליגט אויף נשי ישראל — צו משתדל זיין זיך אַז אידישע טעכטער זאָלן אָפהיטן טהרת המשפחה: וואָרום לבד זאת וואָס די מצוה איז אַ יסוד, אַ קדושה־יסוד אין פאַמיליען לעבן און איז נוגע צו דעם נשמה־גע׳וונט (און גוף־גע׳וונט) און די נשמה־ריינקייט פון אידישע קינדער — איז עס אַן ענין וואָס ווירקט און ציט זיך דורך אַלע אידישע דורות, דורך אידישער נצחיות: ס׳וועלן געבוירן קינדער, וואָס זיי וואָקסן אויס און בויען זייערע אידישע הייזער — „בנין עדי עד״, קינדס קינדער א. ז. וו.

דערמיט איז מען אויך מבאר (אין דעם (מאמר) המשך „כל הנהנה״[27]) אַז דער גילוי פון א״ס אין וועלט זאָגט זיך אַרויס אין דעם ענין פון הולדה, וואָס ציט זיך נצחיות׳דיק, אַן אַ סוף, „בנין עדי עד״.

ה. די צווייטע הסברה אויף דער ירידה אין דעם גייסטיקן מצב, איז אויך פאַרבונדן מיט אַ ענין וואָס ליגט (כמעט) אינגאַנצן אין די הענט פון נשי ישראל:

עס איז מבואר אין ספרים (אויך פון חכמי הטבע), אַז די נאַטור־אייגנשאַפטן און נויגונגען פון מענטשן — ווערן אין אַ גרויסער מאָס באַווירקט פון דעם סוג מאכלים און משקאות וואָס ער עסט און טרינקט. וואָרום די שפייז ווערט דאָך פאַרוואַנדלט אין „דם ובשר כבשרו״ — איז אַזוי ווי דער אָפקלייב פון שפייז איז נוגע צום קערפערלעכן געזונט, אין גשמיות, אַזוי ווירקט עס אויך אויף די תכונות (חאַראַקטער) פון זיין נפש: ווי געבראַכט אין ספרים[28], אַז דורך עסן דאָס פלייש פון אַ חי׳ טורפת טראָגט זיך איבער אין נפש האדם די תכונה פון אכזריות וכו׳.

און כשם ווי זיי ווירקן אויף די תכונות און מידות, על דרך זה, איז דאָ די ווירקונג פון מאכלים אויפן שכל, אויף דעם אופן פון דעם מענטשנס השגה און פאַרשטאַנד[29]: אויב ער שפייזט זיך מיט פאַרגרעבטע און פאַרטעמפּטע מאכלים, רופט עס אַרויס פאַרגרעבטקייט און טעמפּקייט אין מוח; דאָקעגן איז דער מוח קלערער און פאַרשטייט איידעלער בעת ער עסט איידעלערע מאכלים[30], ווי דאָס ווערט געבראַכט אין ספרים (אויך

---

27) תרנ״ב. וראה לקו״ת שה״ש מ, רע״א.

28) רמב״ן (הובא בבחיי) שמיני יא, יג. עקידה ואברבנאל שם. ועוד. רמב״ן ראה יד, ג. רמ״א יו״ד ספ״א ס״ו. ועוד.

29) להעיר מכתר ש״ט סי׳ שפא (וסי׳ קפו) בשם כתבי הרמב״ם.

30) ראה של״ה שער האותיות פה, ב. ועוד.

בספרי הטבעים). איז דאך פארשטאנדיק, אז ניט־כשר'ע מאכלים, היפך־התורה מאכלים האבן א העכסט שעדלעכע השפעה אויף דער אייזלקייט און ריינקייט פון אידישן שכל, ביז — א היפך־התורה השפעה און נט' אין שכל פון דעם אוכל [31].

ו. דאס מאכט גרינטלעכער צו פארשטיין די סיבה פון ירידת הדורות: מצד דעם ערשטן ענין (ניט אפהיטן טהרת המשפחה כדבעי, ח"ו) קומט דער חסרון פון די היפך־התורה, היפך אידישקייט אופן ווי אזוי — מיט וועלכע „לבושים" — דאס קינד וועלט געבארן: נאכדעם האט דאך די נשמה פארט בחירה חפשית איז במילא איז זי דאך בכח — מיט כח און געהעריגער אנשטרייגונג צו איבערוועגען די איינגעבוירענע היפך־התורה אייגענשאפט פון די לבושים — אויב זי וועט עס נאר טאן מיט א תוקף: און די נשמה האט דעם תוקף!

פארוואס זשע זעט מען ניט בא גאר אלע אידן די התגברות פון דער נשמה אויף טבע הלבושים?

דא קומט דער צווייטער ענין: וויבאלד אויך נאכדעם אין משך פון לעבן איז מען ניט אפגעהיט אין כשרות, און דורך ניט־כשר'ע מאכלים, היפך־תורה מאכלים איז מען מוליד ניט כשר'ע תכונות אין נפש — איז פארשטאנדיק פארוואס דאס דערלאזט ניט און גיט ניט קיין ארט פאר דעם אויבענדערמאנטן כח און תוקף הנשמה.

אויך די וואס זיינען געבארן בטהרה וקדושה — אויב זיי ניצן אבער דערנאך זייער בחירה אויף, ר"ל, ניט כשר'ן עסן, היפך התורה עסן — פארדארבן זיי, ר"ל, זייערע ריינע לבושי הנשמה אין היפך־התורה וועג א.ז.ו.ו.

ז. און אויך די אפהיטונג פון כשרות אין עסן און טרינקען איז אפהענגיק (בעיקר) אין דער עקרת הבית — וואס דאס איז אין דער הנהגה פון טבע העולם אין אלגעמיין, אז די פרוי איז די וואס פירט אן מיט דער צוגרייטונג פון שפייז, מיט דער קיך אא"ו:

בשעת די אידישע פרוי וועט ביי זיך מגלה זיין, ארויסרופן דעם שטארקן רצון און החלטה אז אלע שפייזן און געטראנקען אין הויז מוזן זיין כשר ווי דער אויבערשטער הייסט, קען זי דאס דורכפירן מיט הצלחה און אין דער פולסטער מאס.

---

31) ראה עקידה ואברבנאל שם: מתעבים ומשקצים .. נפש המשכלת כו'.

און זי קען דאָס אויספירן ניט בלויז אין דער הויז: אויב אפילו דער מאַן, אָדער עמעצער אַנדער פון דער משפחה, איז נאָך דערווייל ניט אינעם צושטאַנד צו באַגרייפן אַליין די לעבנס־וויכטיקייט פון כשרות — דורך דעם אַבער וואָס זי שטעלט איין און געווינט איין, אַז אין קיך, אינעם גאַנצן הויז ווערט פולשטענדיק אָפּגעהיט די כשרות פון מאכל ומשקה, פועל'ט עס אַן ענדערונג אין די תכונות הנפש, און עס ווירקט אויפן געדאַנקן־גאַנג פונעם מאַן (אָדער עמעצן אַנדער פון די בני־בית), ביז ער ווערט אָפּגעהיט אין כשרות אויך אויסערן הויז;

און בפרט אַז זי וועט דאָך זיכער באַמיען זיך צו פועל זיין אויף אים אין דער ריכטונג מיט איבערצייגנדע רייד.

און אַזוי ווי אין ערשטן ענין — טהרת המשפחה — איז עס דאָך אַ זאַך וואָס האָט צו טאָן מיטן יחיד, אויך מיט דער גאַנצער הויזגעזינד, מיט דעם בנין פון בית ישראל און במילא מיט דעם כלל ישראל (וואָס איז מיוסד (באזירט) אויפן בית ישראל); אַזוי אויך אין דעם צווייטן ענין, די כשרות פון אכילה ושתי', איז עס אַ יסודות'דיקער ענין וואָס רירט אָן דעם יחיד, די משפחה, דעם גאַנצן כלל ישראל[32].

ח. מ'האָט שוין מערערע מאָל געדרעדט אַז אַ איד האָט אַ רצון צו זיין באַטיליקט אין יעדער גוטער זאַך — און ווי לשון הכתוב[33]: „חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך" — און דאָס האָט באַוואויגן אייניקע אידן מנדב זיין אַ סכום און געשאַפן אַ קרן (פאָנד) וואָס זאָל זיין באַשטימט פאַרן צוועק צו העלפן אָט־די וואָס וועלן אַיינפירן כשרות אין זייער הויז (און נויטיגן זיך אין פינאַנציעלע הילף אויף דורכפירן דאָס וואָס פריער).

דער אַיינפירער דאָס איז דאָך פאַרבונדן מיט הוצאות: קויפן נייע כלים, כשר'ן כלים: איינשאַפן צוויי „סעטס" (פאַר מילכיקס און פלייישיקס) אדג"ל — איז יעדערע (אָדער יעדערער) וואָס וועט זיך וועגדן וועגן העלפן זיי אין די קאָסטן פון אַיינריכטן אַ כשר'ע קיך און כשר'ע כלים (צושטעלנדיק אַ שריפט־באַשטעטיקונג פון זייער רב אַז זיי האָבן געכשר'ט די הויז און עס האָט געקאָסט אזא סומע געלט) — וועט דער „קרן" באַצאָלן האַלב פון די הוצאות.

---

32) ראה בנבואת הגאולה: כי כה אמר ה' הנני נוטה אלי' כנהר שלום וגו' וראיתם ושש לבכם וגו' ונודעה יד ה' וגו' אוכלי בשר החזיר וגו' (ישעי' סו, יב־יז).

33) תהלים קיט, סג.

אין פשוט׳ע וועדטער: מפרסם צו זיין צווישען אידן, בפרט פאר נשי ישראל (פארשטייט זיך, אז דאס ריידן מיט זיי דארף זיין אין אן אופן פון הצנע לכת ובדרכי נועם, ניט פארשעמען זיי, ח״ו), אז יעדע הויז וואס איר כשרות־הנהגה איז ביז איצט געווען שלא כדבעי, און די פרוי (אדער מאן) נעמט אויף זיך צו כשר׳ן די קיך, קויפן נייע (אדער כשר׳ן די אלטע) כלים, קויפן באזונדערע כלים פאר פלייישיקס און באזונדערע פאר מילכיקס — זאלען זיי וויסן אז וועלן צושטעלן א בריף פון דעם רב פון זייער שכונה צו דער „מזכירות״ (אויף 770 איסטערן פארקווייי), אדער צו די מוסדות חב״ד וואו זיי געפינען זיך בכל קצווי תבל — אז זיי האבן געכשר׳ט די הויז און עס האט געקאסט אזא און אזא סכום, וועט אומגעקערט ווערן העלפט פון די הוצאות פון דעם וואס עס האט געקאסט דער איבערגאנג צו כשרות.

זעלבסטפארשטענדלעך, און איך בעט די מוסדות ומזכירות — אז די דאזיקע בריוו זאלען זיין חשאית, און זאלען דערנאך פארניכטעט ווערן.

גלייכצייטיג איז אויך דערביי א תפלה און א בקשה, אז מהם יראו וכן יעשו, אז עס זאלן זיך געפינען פילע קהלות, ארגאניזאציעס, חברה׳ס און יחידים, סיי אין ארץ ישראל סיי אין חוץ לארץ, וואס זאלן טאן ווי די דערמאנטע נדבנים און מעלדן עפנטלעך — בפרסום גדול — אין זייערע קרייזן און וואו זיי קענען דערגרייכן, אז זיי דעקן א חלק חשוב פון די הוצאות פון די וואס כשר׳ן די קיך, כשר׳ן זייערע כלים, קויפן נייע כלים אא״וו.

ט. ויהי רצון אז מכאן ולהבא זאל ביי אידן זיין נאר כשר׳ע אכילה ושתי׳, און במילא וועט אויך דער דם ובשר, דער גוף, זיין א אידישע קאפ, א אידישע הארץ און אידישע אברים, און זיכער אידישע נשמות בגילוי, און בתוקף — אזוי און ניט אנדערש[34]

און דאס זאל פועל זיין און וועט פועל זיין צו מאכן געזונט, ריין, און הייליק בגלוי יעדן אידישן גוף און יעדער אידישע נשמה און דורך דעם, בדרך ממילא, אויך די גאנצע וועלט,

וועט דאן זיין „בקולו תשמעו״[35] כפשוטו — און עס וועט זיין באופן פון

---

34) ראה שיחת יב־יג תמוז תש״ה (ס׳ השיחות ה׳תש״ה ע׳ 112).

35) תהלים צה, ז.

„(שש אנכי על אמרתך) כמוצא שלל רב״[36] (ווי עס שטייט אין ספרים[37] אז דאס איז ר״ת כש״ר) — דער שלל פון בירורי המצות

וואס דאס (דער בקולו תשמעו) וועט אראפברענגען דעם „היום״[38] — דעם היום פון ביאת המשיח, פון דער גאולה האמתית והשלימה ע״י משיח צדקינו — למטה מעשרה טפחים ובעגלא דידן — וואס דאן וועלן אידן מיטנעמען דעם „שלל רב״ פון ימי הגלות[39] און גיין קוממיות[40] לארצנו הקדושה.

(משיחות יום ד׳ לפ׳ פנחס, ט״ז תמוז, תשל״ה)

---

36) תהלים קיט, קסב.

37) לקוטי לוי יצחק אגרות ע׳ קצח.

38) תהלים צה שם. סנהדרין צח, ס״א.

39) גם בפשטות — כמובא בנבואות הגאולה (וראה רמב״ם הל׳ תשובה פ״ט) — ובמכש״כ וק״ו מימי צאתך מארץ מצרים — שיצאו ברכוש גדול. וראה ס׳ האמונות והדעות להרס״ג מאמר ח׳.

40) בקומה זקופה (רש״י בחוקותי כו, יג — מהספרא שם. ובספרא שם לפני זה (ובקיצור — ב״ב עה, א. סנה׳ ק, א. נת׳ באוה״ת עה״פ — ע׳ תער״ב): מאתים אמה כו׳ מאה אמה כו׳ אין לי אלא אנשים נשים מנין ת״ל בנותינו כזויות מחוטבות תבנית היכל).

...סידור בסופו*. תמח. ר״ח. יוצא מן הכלל לענין תענית** — יש להוסיף א׳ בתשרי — ר״ה (ולהעיר מצפנת פענח — להגאון מראגאצוב — מהד״ת ע׳ 142, ב).

שם. איסור מלאכה בר״ח והובא מצוואת ר״י החסיד שלא להסתפר ולא לגזוז הצפרנים. — תלוי בבירור טעם הרי״ח בזה משום איסורא או משום סכנתא (שאז, אינו ענין לאיסור מלאכה) — וכבר העיר ע״ז בפי׳ דמשק אליעזר —. ובפרט דמצינו דאחר חצות אין להסתפר כו׳ (כתהאריז״ל).

(ממכתב ט׳ שבט, תשי״ח)

---

*) הערות לסדור צלותא דאברהם. המו״ל.

**) ר״ח ניסן ר״ח מנ״א כו׳ — כ״כ בסדור צלותא דאברהם. המו״ל.

...במש"כ ע"ד יום גזיזת השערות כיון שיום ההולדת חל בר"ח.

הנה ידוע ע"פ צוואת ר"י החסיד שאין לגלח בר"ח.

ואף דלכאורה יש לומר א) דהיינו דוקא גילוח (כל' הצוואה. וכ"ה במג"א סר"ס), אבל להסתפר מותר. ב) דשאני תספורת ג' שנים דדבר גדול הוא במנהג ישראל — כל' כ"ק מו"ח אדמו"ר ועייג"כ שע"ת לשו"ע או"ח סו"ס תקל"א —

הנה כיון דל' אדה"ז (סר"ס ס"א) הוא להסתפר, ושהוא מפני חשש סכנה (ולא — איסור), והתספורת לא הוי מצוה ממש (עיין שו"ע אדה"ז או"ח סתנ"ה סטו־טז) — מידי ספק לא יצא ולדעתי יש לעשותה (תיכף) לאחר ר"ח.

(ממכתב כ' שבט, תשי"ט)

בין המצרים

ב"ה, מוצש"ק, ט"ו תמוז ה'תשל"ג
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

בהמשך לימי הגאולה יב־יג תמוז, אשר לא את כ"ק מו"ח אדמו"ר „בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה",

ובעמדנו בסיום וחותם הארבעים יום דמתן תורתנו, אשר רק (ומיד) כשאמרו ישראל בנינו יהיו ערבים שלנו (שנקיים התורה) נתן הקב"ה את התורה לישראל,

אבוא בזה עוה"פ להזכיר על המדובר זה כמה פעמים בגודל החשיבות וגודל ההכרח וגודל הזכות לעשות כל האפשרי בחינוך על טהרת הקודש של כאו"א מבני ובנות ישראל וביתר שאת וביתר עז, מתחיל בחינוך של קטני קטנים,

וכמובן גם ממש"נ: מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (ואין עוז אלא תורה) גו' להשבית אויב ומתנקם** — וכמו שהאריך בזה בעל השמחה במאמרו־דא"ח ד"ה וקבל היהודים את אשר החלו לעשות (בזמן דמתן תורה).

מוצש"ק, ט"ו תמוז: בלי הפסק בנתיים: (מעלי שבתא) ימי הגאולה, ש"ק, יום דקיימא סיהרא באשלמותא (זח"ב פה, א) דחודש הגאולה.

בקבד .. יכונה: מכתב בעל השמחה לתקופת השנה הראשונה דהגאולה. נדפס בס' המאמרים תש"ח.

וחותם הארבעים יום: שהיו ברצון. ואדרבא הרצון דהאחרונים נלמד מהם (רש"י עקב ט, יח). ולהעיר אשר מעלה בזה ביום ט"ו בתמוז לגבי ט"ז בו שאז ויקהל העם גו' (תשא לב, א).

רק (ומיד): תנחומא ר"פ ויגש. שהש"ר עה"פ משכני.

עוה"פ: בארוכה יותר במכ' די"ב סיון.*

קטני קטנים: ראה כתובות סה, ב.

מפי .. ומתנקם: תהלים ח, ג.

ואין עוז: ראה יל"ש בשלח רמז רמד. ולהעיר מהמשך מים רבים תרל"ו בסופו.

במאמרו־דא"ח: נדפס ב„התמים" ח"ז.

---

*) נדפס לעיל ע' 166. המו"ל.

**) ראה שיחת י"ג תשרי תשל"ד ס"ח (לקו"ש חי"ד ע' 404 ואילך). (המו"ל).

ושייכות מיוחדת בזה גם לימי „בין המצרים" הממשמשים ובאים, בסגנון חז"ל הקדמת רפואה למכה, שהרי זוהי הדרך להשבית אויב ומתנקם,

נוסף ע"ז אשר תמיד כל הימים הרי אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תשב"ר.

ומובן שגם החינוך במצות (נוסף על הנ"ל — בלימוד התורה) — עיקר וחיוני, ונוגע לכל משך ימי חיי המחונך וכמש"נ: חנוך לנער גו' גם כי יזקין לא יסור ממנה,

כולל גם (ועיקר) חינוך לנתינת צדקה וגמ"ח,

ובלשון הכתוב: כי ידעתיו (ל' חיבה. ולמה ידעתיו — לפי שהוא מצווה) את בניו ואת ביתו גו' לעשות צדקה ומשפט.

ובכ"ז — שייכות מיוחדת ל„בין המצרים" כמפורש: ציון במשפט (עסק התורה) תפדה ושביי בצדקה.

ויה"ר אשר כל אחד ואחת יעשה בכהנ"ל את כל התלוי בו וגם ע"ז ימהר קיום היעוד אשר יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה,

בגאולתנו האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, עליו נאמר: משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך,

---

בין המצרים: דעקא מ"ז בתמוז עד ט"ב (איכ"ר עה"פ א, ג. ועד"ז בפע"ח וכו' במקומו. וראה פי' הבעש"ט (כתר ש"ט קרוב לסופו) לפי שהיו בספק כו'). — והרי ענין החינוך הוא להעמיד על האמת והודאי.

בסגנון חז"ל: במגילה (יג, ב) שאין ה' מכה אלא א"כ בורא רפואה תחלה.

אין .. תשב"ר: שבת קיט, סע"ב. והפי' ההבל שלהם (ולא העשי' דהמחנכים ורבן). וה"ז חידוש גדול, ולכאורה לא מצינו דוגמתו בדיבורו של קטן, ושלא נצטווה עליו כלל (הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתן), ואף אם הוא שלא לשמה ממש מיראת הרצועה (תניא קו"א סד"ה להבין מ"ש בשער). ואף שי"ל שזהו פעולת התורה, הרי רק ע"י דיבור קטן בנ"י ה"ז תורה (ולא אמרינן בזה מעשה עץ שימש (חולין קכט, א) ויועיל באיזה אופן שיהי').

העולם מתקיים: ראה קו"א (שם מזח"ב רנה, ב) שהמלאכים הם מעלים ההבל עד האצילות.

חשב"ר: ראה לקו"ת ואו"ת להה"מ (שהשנה שנת המאתים להסתלקותו) תהלים סד"ה שיר גו' כחולמים. קהלת יעקב מערכת תינוקות.

לכל משך ימי חיי המחונך: שגם מזה מוכח שנוגע גם לקטנות (וראה שו"ע או"ח סשמ"ג) וגם בנוגע ללימוד תורה (ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א).

חינוך .. ממנה: משלי כב, ו. ע"ד הקבלה ראה לקוטי לוי יצחק לזהר ויקרא ע' קצג.

כי ידעתיו .. ומשפט: וירא (יח, יט) ובפרש"י שם. וראה אוה"ת שם.

ציון .. בצדקה: ישעי' א, כז. וראה לקו"ת ואוה"ת (ר"פ דברים, ישעי' שם).

במשפט (עסק התורה): לקו"ת שם.

משפטיך .. מלך: תהלים עב, א.

ויקויים מש"נ: לא יהי' בך אביון כי ברך יברכך הוי', ולא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם

ומלאה הארץ (מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ) דעה את הוי'.

בברכה

לא יהי' .. הוי': ראה (טו, ד). וראה רמב"ם סוף הל' מלכים: ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב כו'. וצע"ק בשבת (קנא, ב): שנאמר כי לא יחדל כו'.

ולא ילמדו .. גדולם: ירמי' לא, לג. וראה ש' האמונה פט"ז ואילך.

ומלאה הארץ: ישעי' יא, ט. וראה רמב"ם שם. אוה"ת עה"פ.

מים .. ארץ: תהלים עב, ח.

מים עד ים: להעיר מביאוה"ז (לזח"ג קעא, א) וסד"ה וישלח תרס"ו בפי' הים הקדמוני ויום האחרון.

ב"ה, ט"ו תמוז, ה'תשל"ג
ברוקלין, נ.י.

לכל אחד ולכל אחת מהתלמידים והתלמידות שעדיין לא הגיעו לגיל מצות —
החונים בקייטנות מחנות קיץ, בכל מקום ומקום

ה' עליהם יחיו!

שלום וברכה!

התקוה חזקה שהינכם מנצלים ימי הקיץ להחליף כוח ולחזק הבריאות — בריאות הגוף ביחד עם בריאות הנשמה, הקשורים זה בזה. וכיוון אשר בריאות הנשמה קשורה בתורה, כי היא חיינו ואורך ימינו ובמצוותי' — עליהן נאמר וחי בהם — בודאי הינכם משתדלים בלימוד התורה ובקיום המצות ככל הדרוש. ובודאי תקויים ההבטחה — יגעת ומצאת.

בפרט רצוני להדגיש נקודה בקשר עם ימי „בין המצרים" הממשמשים ובאים —

שבודאי ידוע לכם פרשת ותוכן הימים האלה,

והנקודה היא: שתתנו דעתכם על הזכות המיוחדה שיש לילדי ישראל, זכות הנוגעת לכל עם בני ישראל, על פי דברי דוד המלך עליו השלום: מפי עוללים ויונקים יסדת עוז להשבית אויב ומתנקם* — להשבית גם אותו אויב שהביאנו ל„בין המצרים" ועודנו מתנקם בעמנו עד היום הזה. שהדרך לנצחו ולהשביתו הוא על ידי „עוז", היא תורתנו הקדושה הנקראת עוז, הנלמדת ובאה מפי עוללים וגו'. ועד כדי כך גדול כוחם, אשר, כהודעת חכמינו זכרונם לברכה, אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, הבל שאין בו חטא, כלומר, של ילדי ישראל שלא הגיעו עדיין לגיל מצות.

ובהמשך להאמור יש לשים לב במיוחד לדברי נביאנו, חזון ישעי' בן אמוץ: ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. אשר אחד הפירושים של „משפט" בזה הוא — התורה. זאת אומרת שעל ידי לימוד התורה וקיום מצוותי', ובפרט מצות הצדקה, מקרבים הגאולה. וענין הצדקה הוא, בדומה להאמור בתחילת המכתב, צדקה עם הגוף וצדקה עם הנשמה: צדקה עם הגוף — כפשוטה, לתת צדקה לעניים, או להפריש לשופר של צדקה. וצדקה עם הנשמה היא להשתדל שיוסיפו החברים והידידים בעניני תורה ומצות, על ידי היות כל אחד ואחת מכם דוגמא חי', ולדבר עמהם בזה בדברים היוצאים מן הלב.

כיון שעז רצוני ותענוג גדול יהי' לי להיות שותף עמכם בזה, בקשתי לתת לכל אחד ואחת מכם מטבע במטבע המדינה שאתם נמצאים בה — השתתפותי במעשה הצדקה הנ"ל.

והשם יתברך יברך ויצליח את כל אחד ואחת מכם בכל האמור, ובפרט בהוספה בלימוד התורה ובמצות הצדקה, ובאופן דמוסיף והולך, אשר גם בשובכם מהקייטנות ומהמחנות לביתכם ובשנת הלימודים הבאה עלינו כולנו לטובה, תוסיפו כוח ובריאות בגוף ובנשמה גם יחד, ותלכו מחיל אל חיל בלימוד התורה בהתמדה ושקידה והלימוד יביא לידי מעשה קיום המצוות בהידור — וכל זה בשמחה ובטוב לבב.

ובקרוב ממש נזכה כולנו, בתוך כלל ישראל, שיהפכו ימים אלה לששון ולשמחה,

בגאולתנו האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ וימלא כבוד השם את כל הארץ.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות בכל האמור

---

*) ראה שיחת י"ג תשרי תשל"ד ס"ח (לקו"ש חי"ד ע' 404 ואילך). (המו"ל).

ב״ה, עש״ק מברכין חודש מנחם אב, ה׳תשל״ג
ברוקלין, נ.י.

לכל אחד מהתלמידים והתלמידות שעדיין לא הגיעו לגיל מצות — החונים בקייטנות ומחנות קיץ, בכל מקום ומקום

ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך להמכתב מט״ו בתמוז ובעמדנו לפני ר״ח מנ״א ותשעה ימים הראשונים דחדש זה,

בהם מודגש ביותר ענין המיוחד שבכל שלשת השבועות דבין המצרים —

שמפני חטאינו גלינו מארצנו וחרב בית מקדשנו,

שמזה גם מובן שעל ידי התשובה על החטאים וע״י לימוד התורה וקיום מצותי׳ תבוא מיד גאולתנו האמתית והשלימה ע״י משיח צדקנו —

אבוא בזה עוד הפעם להזכיר ולהדגיש הזכות המיוחדת בכל זה שיש לילדי ישראל,

וכמובן גם מדברי חכמינו ז״ל תיכף בתחלת מדרש איכה — בגודל מעלת ירושלים שהייתה רבתי בגוים (ע״י שהייתה רבתי) בדעות — בחכמה ומביאים דוגמא לזה ובה שבעה סיפורים ע״ד חכמתם של תינוק ושל תינוקת ושל עוד תינוק כו׳ ושני סיפורים אודות חכמתם של תלמידי בית הספר,

אף שבמדרש, כבכל חלקי התורה, אין בו יתר ח״ו, וכל סיפור וענין ואפילו תיבה אחת — מדויקים הם בתכלית וקדושים.

ומספרים ג״כ אשר היו בירושלים ת״פ בתי ספר ללימוד מקרא ות״פ בתי ספר ללימוד המשנה ות״פ בי״ס ללימוד התלמוד.

וכוונת סיפורים אלה הרי הוא שכל אחד ואחת מתינוקות בית ישראל יעשה כל התלוי בו להיות בדוגמתם — ע״י התמדה ושקידה בלימוד התורה ושהלימוד יביא לידי מעשה והנהגה ע״פ התורה בחיי יום יום,

ובמיוחד בימים אלה — המזכירים החורבן וסיבתו (חטאינו) — להרבות בתורה ובמצותי׳ ובפרט בצדקה, כולל גם יום הט׳ באב (בדברים המותרים ללמוד ביום זה).

ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה כולנו, בתוך כלל ישראל, לקיום הבטחת ה' אלקים אלקי ישראל עושה נפלאות לבדו: ציון במשפט (בתורה) תפדה ושבי' בצדקה,

ויהפכו ימים אלה לששון ולשמחה.

בברכה לבשורות טובות

היות ונמצאים אנו בשבת מברכים החודש מנחם אב, הרי עתה הזמן לדבר ולעורר ע"ד הענינים השייכים לחדש זה. ואפילו אלה שכבר עושים בזה ובזריזות הדרושה — הרי אמחז"ל דמזרזים למזורזים (ואפילו ליהושע בן נון)[1]:

הפסוק „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה"•[1] — פסוק הסיום והחותם[2] דהפטרה האחרונה שבשבתות דבין המצרים — מבאר אדמו"ר הזקן[3] שמשפט הוא ענין התורה, (כתרגומו ע"פ כמשפט הראשון — כהלכתא קדמייתא[4]) וצדקה היא כללות כל המצוות[5].

וכיון שכל הענינים תלוים במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות[6] — צריך להוסיף בחדש מנחם־אב בשני ענינים הנ"ל — בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור — (כמדובר כמה פעמים בשנים האחרונות••[6]).

* * *

1) ספרי ר"פ נשא.

•1) ישע' א, כז.

2) והכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).

3) בד"ה זה. נדפס בלקו"ת דברים א, סע"ב ואילך. וראה אוה"ת שם.

4) לקו"ת שם.

5) ירושלמי פאה א, א — וראה תניא פל"ז (מח, ב). וראה גם לקו"ת דברים א, ד (בענין ושבי' בצדקה): כללות המצות שנקראו צדקה.

6) תניא רפל"ז.

•6) בהוספה בסוף קונטרס ציון במשפט תפדה — לאדה"ז (הוצאת קה"ת תש"ל — משיחת ש"פ דברים תש"ל)•. ובסוף ליקוט לפ' דברים תשל"א (משיחת ש"פ פינחס מבה"ח מנ"א תשל"א)••.

•) לקו"ש ח"ט ע' 249 ואילך. המו"ל.

••) שם ח"ח ע' 352 ואילך. המו"ל.

והוספה והדגשה מיוחדת בשנה זו,

— שהיא שנה השביעית שבת להוי' והקדמה ל„מקץ" שבע שנים גו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו' ובניהם אשר לא ידעו גו"

בענין החינוך, ובמיוחד של תינוקות (ילדים וילדות) שלא הגיעו עדיין לגיל מצות, שבהם המעלה ד„הבל שאין בו חטא"[8] — לחנכם בחינוך כשר ובחינוך על טהרת הקודש. וידועה תקנת יהושע בן גמלא — „שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה וכל עיר ועיר", ואמרו ע"ז שע"ז „זכור לטוב" ושאלמלא תקנה זו „נשתכחה תורה מישראל"[9].

ויש להשתדל להביא ולהכניס לחינוך זה ילדים וילדות בריבוי הכי גדול. בשכונה שניתן לפעול ולהכניס מאה ואחד ילדים אין להסתפק, ח"ו, במאה.

ועל של פועל באתי — אלו שכבר עסקו בזה — בודאי ימשיכו, אלא — ביתר שאת ויתר עוז, ואלה — שמאיזו סיבה שתהי' — עדיין לא עסקו בזה, צריכים להתחיל בזה במרץ עכשו — בעצמם (בגופם ובנשמתם) וגם לפעול על אחרים להשתתף בזה ולעשות בזה, ולשתף ולהכניס יותר ויותר ילדים וילדות, יותר בכמות ויותר באיכות.

וכל המקדים הרי זה משובח. ואין לדחות לאחר זמן אפילו לא לרגע אחד. ולהעיר אשר אף שרגע אחד הוא — הרי פעולה האמורה היא דבר שבקדושה ונעשה ענין נצחי כמבואר בתניא[10] „ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד".

וכל זה יהי' מתוך שמחה וטוב לבב,

ויה"ר שיקוים בכל העוסקים: „מי שיש לו מנה רוצה מאתים כו' רוצה ד' מאות"[11] כיון שהמאתים כבר ישנם ומוסיף ורוצה ומוסיף ועושה והולך מחיל אל חיל.

ואין לדאוג מאין יהי' הממון להוצאות הקשורות בכהנ"ל — מאחר ובודאי יובטח ע"י נדיבי לב ושיתנדבו בשמחה ושמחה פורץ גדר.

כי כיון שהחינוך דבניו של מקום זהו ענין שהקב"ה ציווה עליו, הרי „לי

---

7) וילך לא, י"ג. וראה רמב"ן ואוה"ח שם.

8) שבת קיט, ב. זהר ח"ב רנה, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ג.

9) ב"ב כא, א. וראה הל' ת"ת שם.

10) פכ"ה.

11) ראה קה"ר א, לד.

הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות"[12], ובודאי לא יחסר כסף ויכולים לקבץ ולהכניס ילדים וילדות בלי הגבלה כלל. וידוע מחז"ל[13]: קצובים — חוץ מהוצאת בניו לת"ת.

* * *

האמור לעיל — הוא בנוגע לעבודה עם הזולת, אבל נצטווה כאו"א

ומבשרך לא תתעלם — גם בקשר עם ציווי הקודמו: כי תראה ערום (בתורה ומצות) וכסיתו[14] — (נוסף על הנ"ל לימוד עצמו) — דבר נכון וטוב הוא שבכל מקום שם יש "כולל" (לאו דוקא כולל השייך לחב"ד, אלא כל מקום בעולם שיש שם "כולל") יוציאו לאור קובץ חדושי תורה — בנגלה ובחסידות, ובהקדם הכי אפשרי בכדי שיוכלו מיד ללמוד בהם. ונעשה ע"ז ת"ת דרבים.

ועד"ז בנוגע לישיבות — שהאברכים דכתות הגבוהות בודאי שייכים להוציא לאור קובצי חדושי תורה, ואפילו כתות הקטנות ביכלתם עכ"פ להקשות ולשאול בפלפולא דאורייתא ולהוציא לאור ענינים אלה.

ואף תלמידים הקטנים ביותר, הרי כיון ששנה הבאה היא שנת "הקהל" בו כתוב "הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו'", עליהם לדרוש ממוריהם (ובלשון חז"ל הטף — שכר למביאיהם) שיוסיפו בשעורים הנלמדים אתם וכן שיוסיפו בענינים אותם יוכלו ללמוד (אחר השיעור) בעצמם.

ודבר נכון וטוב הוא שהקובצים יצאו לאור קודם ר"ח אלול (ועכ"פ — לאמצע חודש אלול) בכדי לסיים בזה שנת השמיטה (וכמבואר בספרים[15] שאחד מטעמי השמיטה הוא בכדי שבנ"י יוכלו להוסיף בלימוד התורה מתוך מנוחה), אבל באופן ש(ע"י הזריזות בהנ"ל) לא לפגוע בשלימות הדבר.

ועיכ"ז נזכה לאופן לימוד התורה דימות המשיח ויקויים היעוד[16] "ולא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" — ועד לקיום היעוד[17] "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים",

ויקויים הכתוב בפרשתנו "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ

---

12) חגי ב, ח.
13) ביצה טז, א.
14) ישע' נח, ז. תדבא"ר פכ"ז.
15) ספורנו בהר כה, ד. ועוד.
16) ירמי' לא, לג.
17) ישע' יא, ט. וראה רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה" והל' מלכים.

מצרים", וע"פ הדיוק בלקו"ת במ"ש מסעי לשון רבים, שבכל מסע ומסע היתה יציאה מארץ מצרים, ועד"ז בגלות האחרונה — שהוקשה לגלות מצרים,

עד שבאים ל"ירדן ירחו", הגילויים דלעתיד לבא והנאמר במשיח "והריחו ביראת ה' וגו"[18] שיהי' "מורח ודאין"[19] בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א, תשל"ג)

18) ישעי' יא, ג.
19) סנה' צג, ב. ועיין לקו"ת במדבר פח, ג.

א. ..בקשר להציווי שבפרשתנו[1] "והקריתם לכם ערים ערי מקלט .. למקלט מגואל גו" — ועפ"י המבואר בהמאמר דלעיל*[1] השייכות דציווי זה לזמן זה ד"בין המצרים" (ושי"ל שזהו מהטעמים שכל השבוע דפ' מסעי ועאכו"כ קריאתה — היא לעולם בהזמן שבין המצרים, שזה מורה על השייכות ביניהם[2]) — כאן המקום לעורר עוד הפעם בענין חמשת המבצעים שנדבר עליהם (תורה, תפילין, מזוזה, צדקה ו"בית מלא ספרים"), אשר להם סגולה מיוחדת לשמירת בנ"י מדברים המזיקים כו', דוגמת ערי מקלט[3] שהם "מקלט מגואל גו":

א) תורה: אמרו רז"ל[4] "דברי תורה קולטין" — כמו ערי מקלט.

ב) תפלין: על הפסוק[5] "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" אמרו רז"ל[6] "אלו תפלין שבראש". ואם כן הוא בנוגע ל"עמי הארץ"

1) מסעי לה, יא.
*1) ד"ה הקריתם לכם — שנאמר בתחלת ההתועדות. וראה אוה"ת מסעי ד"ה זה.
2) ראה זהר ח"ב רו, ב. של"ה ר"פ וישב ופ' מסעי (שטו, ב ואילך).
3) אף שבערי מקלט יש גם ענין דכפרה (מכות ב, ב ובכ"מ) — המפורש בקרא הוא והצילו העדה את הרוצח גו' וכשמם: מקלט — שזבותא. וקודם גמר הדין (שבנדו"ד הוא עד"ז) לא שייך כפרה (תוד"ה אמר מכות יא, ב. וראה צפע"נ — להרגצובי — שם).
4) מכות י', א.
5) תבוא כח, י'.
6) ברכות ו, א.

עצמם — שהם „לא חזי", עאכו"כ דכן הוא בנוגע לשר שלהם למעלה — ד„מזלייהו חזי"[7] — שע"י קיום מצות תפלין נעשה „ויראו ממך".

ג) מזוזה: מבואר בכתבי האריז"ל[8] דמזוזה שומרת מן המזיקין. היינו, דנוסף לזה ששומרת היא מהיצה"ר (היינו, שלא יחטא מלכתחילה), הנה גם מי שעבר וחטא ופגם ר"ל, בכ"ז שומרתו המזוזה „מן המזיקין" — דוגמת העיר מקלט שמציל מגואל הדם.

ד) צדקה: אמרו רז"ל[9] „אמר הקב"ה נפשו של עני כו' והחיית אותו, חייך שאני מחזיר לך נפש תחת נפש למחר בנך כו'".

ה) „בית מלא ספרים": ע"פ מרז"ל הנ"ל ד„דברי תורה קולטין", הנה כשהבית „מלא ספרים" — שכל עיקרו של הבית הוא זה שנמצאים בו ספרי קודש, והבית עצמו (וכל שאר הענינים שבתוכו) בטל וטפל[10] אליהם[11], הרי ע"ז נעשה הבית „מקלט", ד„דברי תורה קולטין".

ולכן צריך להשתדל בימים אלו „להגביר חיל ולהוסיף כח" בחמשת המבצעים הנ"ל, מיט אַ שטורעם ובדרכי נועם. וזה יהי' ה„מקלט" לכאו"א מבנ"י, לשומרם מכל דבר בלתי רצוי. ויתירה מזו: מכיון שה„מקלט" הוא מצוות הקב"ה — הרי „מקלט" ושמירה זו הם באופן ד„לא אשים עליך (מלכתחילה) כי אני ה' רופאך"[12].

ב. היום הוא קודם וערב התחלת הט' ימים שבין ר"ח מנ"א לתשעה באב, אשר הכוונה בהם ושלימותם היא — שיהפכו בקרוב ממש לששון ולשמחה, לכן כאן המקום לעורר לפרסם דברים דלקמן לכאו"א מבנ"י, בענין שהזמן גרמא — לחזק בכאו"א מבנ"י האמונה והבטחון בהקב"ה, אף שהזמן הוא זמן דחשך כפול ומכופל דעקבתי דמשיחא — ובל' רש"י[13]: בסוף הגלות לפני ביאת משיח:

---

7) ראה תניא פכ"ד (ל, ב).

8) נסמן במכ' דתחלת חודש תמוז תשל"ד. (נדפס לעיל ע' 207).

9) תנחומא משפטים טו.

10) ובדוגמת מה שאמרו (שבת צג, ב) המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפלה לו. ולהעיר מהמבואר בכ"מ בדא"ח (ד"ה ויטע אשל תש"א פ"ו. ושבחתי אני תש"ב פ"ב. ועוד) בענין ביטול ה„כלים" לה„אורות" שבהם.

11) עפ"ז יומתק סיפור רז"ל (במד"ר ר"פ קורח) דמשווה בית מלא ספרים — לטלית שכולה תכלת.

12) בשלח (טו, כו) וברש"י שם. וראה ברכות (ה, א).

13) סוטה מט, ב. ועייג"כ רמב"ם הל' מלכים רפי"א ובסופו.

סיבת הגלות היא אך ורק כמש"נ "ומפני חטאינו גלינו מארצינו", היינו שזוהי הסיבה היחידה לגלות בנ"י מארצינו. לולי הסיבה זו, הנה אף שמלכות רומי, מלכות בבל וכו' היתה כאו"א מלכות אדירה[14] ובנ"י הם בכמות — המעט מכל העמים[15] והי' לרומי כו' כמות גדולה של כלי זיין ונשק וכו' לא הי' כלל ביכולתם להגלות את בנ"י, כי אין לגוי שום שליטה ח"ו על בנ"י.

ובזה הוראה גם עכשיו: אף שבנ"י הם ככבשה אחת בין ע' זאבים[16], בכ"ז אין מקום לפחד ח"ו, כי מהברכות של עם ישראל הוא "עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב"[17] — מובדלים מכל העולם והגוים אשר בו, ובמילא אא"פ אשר מי שהוא יוכל לנגוע בהם ח"ו, ואפי' לא באיש א' מבנ"י.

אלא שצ"ל כמש"נ בהתחלת הכתוב ובהקדמה: כי מראש צורים (האבות) אראנו (עם זה) ומגבעות (האמהות) אשורנו, בהנהגתו "רואים" את האבות והאמהות, הנהגתו (הוא "שוכן") באופן ד"עם לבדד", דתיהם שונות מכל עם, ופשיטא שאין ח"ו שום נקב בהמחיצה המבדלת בין ישראל לעמים. ואזי — "ה' בדד ינחנו[18] . . וישכן ישראל בטח בדד[19] עין יעקב"[20], ישראל [שהם "עין יעקב", והם בבת עינו, כביכול, של הקב"ה[21]] מתנהגים בההנהגה ד"בדד" (ואינם רוצים לחקות את הגוים ח"ו) והם שוכנים "בטח", מבלי שום פחד ח"ו.

ודברים אלו נאמרו לא לשם "הרגעה" בעלמא, אלא כן הוא אמיתית הדבר: ע"י שה"ישכון" דבנ"י הוא מ"ראש צורים אלו האבות" ו"גבעות אלו האמהות"[22], ע"י הליכה בדרכם בקיום התומ"צ מבלי להתחשב עם הגוים שמסביבו (דוגמת האבות והאמהות, אף שהיו מתי מספר[23]) — ע"ז הוא שוכן בטח מבלי שום פחד מה"שבעים זאבים", ויתירה מזו, וכמו שנאמר באברהם אבינו אשר למרות ש"אחד הי' אברהם"[24] בכ"ז (ודוקא ע"י זה) "ויירש זרעו את כל הארץ".

---

14) כמש"נ והלבנון באדיר יפול (ישע' י,ד, לד. גטין נו, ב).

15) ואתחנן ז, ז.

16) תנחומא תולדות ה. ומסיים: גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניהם.

17) בלק כג, ט.

18) האזינו לב, יב. (ראה במדב"ר פ"כ, יט).

19) וע"י "בדד" אלו מתקנים ומהפכים את (איכה ישבה) בדד לששון ולשמחה (ראה איכ"ר ספ"א. רשימות הצ"צ לאיכה בתחלתו).

20) ברכה לג, כה. וראה תקו"ז תט"ו: איתמר הכא בטח בדד ואיתמר התם בי' במפקנו דגלותא ה' בדד ינחנו ואין עמו א-ל נכר לא איתערבון בבנוי ערבוביא הגיורים. ועד"ז שם תי"ח קרוב לסופו.

21) זכרי' ב, יב. וראה שמו"ר רפי"ג.

22) במדב"ר שם.

23) ראה ב"ר פמ"ב, ח: כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד.

24) יחזקאל לג, כד.

ג. ענין הנ"ל נוגע הוא לכאו"א מבנ"י, ובכל מקום שהם. ולכן כדאי להשתדל לפרסם זה ככל האפשרי בכדי שיגיע לכאו"א מבנ"י.

וע"פ מש"נ[25] „מפי עוללים ויונקים יסדת עז גו' להשבית אויב ומתנקם" מובן שזה שייך ונוגע גם לקטנים וקטנות כו'. ולכן יש להשתדל במיוחד לפרסם ולהסביר כל הנ"ל גם לקטנים וקטנות — בסגנון המתאים להם.

ומכיון שזה נוגע, כנ"ל, לכאו"א ובכל מקום, לכן כדאי לבקר בכל המקומות (ובפרט במוסדות חינוך, קייטנות וכו') ששם נמצאים ילדים וילדות כו', ולדבר ולהסביר כהנ"ל,

ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ולכן ברור שדברים הנ"ל יפעלו את פעולתם, לחזק בכאו"א מבנ"י הבטחון בהקב"ה ד„לא ינום ולא יישן שומר ישראל"[26] בכ"מ שהם ובכל הזמנים, ועי"ז ילך כאו"א לבטח דרכו, בדרך המלך, מלכו של עולם הקב"ה — לימוד התורה וקיום המצוות מתוך הרחבה והרווחה ומתוך שמחה וטוב לבב.

ד. דובר כמ"פ[27] שבימים אלו במיוחד, צריך להוסיף בין בתורה, ובין בצדקה[28] (כללות כל המצות). ולכן: נוסף על מה שצריך להסביר (ולפרסם) לכאו"א (גם לקטנים) הענין ד„עם לבדד ישכון", שהוא ענין בתורה — צריך להשתדל אשר כאו"א (גם הקטנים) יתן עכ"פ פרוטות אחדות לצדקה, בכל יום חול מט' ימים אלו, בתחילת היום.

ובנוגע להשבתות שבימים אלו — הנה ביום הששי יתנו „משנה" — סכום כפול לצדקה, גם בעד יום השבת.

[ואף שגם ביום השבת עצמו אפשר לקיים מצות הצדקה ע"י נתינת מאכל לעני וכיו"ב [ואדרבה: בנתינת מאכל לעני מעלה יתירה מבנתינת מעות[29], מ"מ — מכיון שעפ"י רוב, אין הזדמנות לתת צדקה באופן זה לכן יעשו כנ"ל].

---

25) תהלים ח, ג.

26) שם קכא, ד.

27) ראה שיחת שבת חזון תש"ל*. ש"מ מנ"א תשל"א**.

28) וכמ"ש ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. ד„במשפט קאי על הלכות התורה (לקו"ת דברים א, סע"ב). וראה בארוכה בשיחות הנ"ל השייכות של שני ענינים אלו — תורה וצדקה — לענין הגאולה.

29) ראה תענית כג, ב.

---

*) נדפס בלקו"ש ח"ט ע' 249 ואילך. המו"ל.

**) נדפס בלקו"ש ח"ח ע' 352 ואילך. המו"ל.

ה. מכיון שמפקחין על צרכי צבור בשבת[30], מובן, שכל הנ"ל — לפקח ולעורר את בנ"י ע"ד חמשת המבצעים: פרסום והסברת הענין ד„עם לבדד ישכון": לעורר את בנ"י על נתינת הצדקה בכל יום חול מט' ימים אלו במיוחד — צריך להיות הפיקוח וההתעוררות גם ביום ש"ק ר"ח מנ"א, היום שבו „נכנס אב". ועי"ז יביאו לשלימותו, כנ"ל, ענין דנכנס אב — להפוך ימים אלו לששון ולשמחה. ועד"ז בש"ק חזון.

ו. עוד ענין בנוגע להנהגת שבת זו, שבת ר"ח מנ"א:

מנהג חב"ד הוא לומר (בצבור) ההפטרה ד„שמעו" ולא ההפטרה דשבת ר"ח, וכידוע הסיפור מכ"ק אדמו"ר נ"ע בזה[31]. בכ"ז — ע"פ מנהג חב"ד שנוהגים להוסיף בשבת שחל ביום א' דר"ח — פסוק ראשון ואחרון דהפטרת מחר חדש[32] — מסתבר לומר, שגם בשבת זו, יוסיפו אחרי ההפטרה ד„שמעו" פסוק ראשון ואחרון דהפטרת שבת ר"ח. ובמכש"כ, כיון שישנן דיעות [וכן נהג (פעם אחת) כ"ק אדנ"ע, כמובא בסיפור הנ"ל] לומר בשבת זו ההפטרה דשבת ר"ח[33].

ז. האופן דרפואת הקב"ה („אני הוי' רופאך") הוא שמלכתחילה „לא אשים עליך" — מקדים רפואה כו'. ולכן: גם ההשתדלות בפעולות אלו צריכה להיות עוד לפני הזמן ד„משנכנס אב כו'"

— ע"י התייעצות וכו' ביום ו' עש"ק, ערב ר"ח מנחם אב, איך שכאו"א יקבל ע"ע להתעסק בכל הנ"ל, בעצמו וכן בנוגע לפירסום כהנ"ל במקום שידו מגעת וכו' —

ויה"ר שכל זה ימהר קיום היעוד דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ובהאופן ד„לא אשים עליך", מעיקרא ימי ששון ושמחה.

ח. ע"י הפעולות בכל הנ"ל, הרי הובטחנו „מצוה גוררת מצוה"[34], עד שמבטלים לגמרי ה„חטאינו" — סיבת הגלות, ועי"ז — מתבטל בדרך ממילא

---

30) שבת קנ, א. טושו"ע או"ח סש"ו.

31) ספר המנהגים (חב"ד) ע' 33.

32) כמנהג הספרדים — ראה שו"ע או"ח סי' תכה ס"ב.

33) לכאורה הי' אפשר לומר, שמכיון שההפטרה ד„שמעו" היא „מתלתא דפורענותא" אין מקום להוסיף אחרי' פסוקי הפטרה דשבת ר"ח. אבל — אינו, כי גם בהפטרות ד„בין המצרים", ישנם גם ענינים של שמחה. ועד, שסיום וחותם ההפטרה ד„חזון ישע" [שב„תלתא דפורענותא" גופא היא האחרונה וכו'. וראה תוס' מגילה (לא, ב) שמטעם זה „אין אנו מפטירין חזון בשבת שחל בו ר"ח אב משום דקיי"ל דאין אבילות כו"] הוא „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה". — ואף ההוספה להפטורת שבת ר"ח היא ג"כ בענין דר"ח משא"כ בנדו"ד, הרי גם הוספת שוש אשיש היא כענין חדש (ראה רמ"א שו"ע או"ח סו"ס תכה).

34) אבות פ"ד מ"ב.

המסובב ד„גלינו מארצנו", ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ועד שיראו בעיני בשר אז מ'וועט טאנצן אין די ט' ימים, ובמיוחד בתשעה באב שייהפך למועד ויו"ט, ובקרוב ממש.

* * *

ולהעיר (אף שפשוט ומובן הוא) ועיקר הוא: כהנ"ל — הן בשיחת ועש"ק וער"ח מנ"א, והן במכתב ט"ו בתמוז — שהזמ"ג לפעולות אלו ולהתחלתן קודם התחלת ביהמ"צ וקודם (ובמשך) ט' הימים דתחלת מנ"א — הכוונה היא שזמנים הנ"ל דורשים כהנ"ל — בלשון הידוע[35] — ב„העדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתר שאת וביתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה" מבשאר זמנים,

אבל אם מאיזו סיבה שתהי' עבר יום ראשון מזמנים הנ"ל או שני ימים וכו' ולא עשה — פשיטא שצ"ל עשי' נמרצה בכהנ"ל, ואדרבה צריך למלאות את אשר החסיר נוסף על עבודת היום ביומו. וי"ל שכיון שבנדו"ז, מקום להצטער ולהתחרט על אשר לא התחיל במועד הנ"ל — בתוקפה הוראת חז"ל[36]: הי' רגיל לקרות דף א' יקרא ב' דפים כו' — לעשות בכהנ"ל בכפליים לתושי'.

(משיחות אור ליום עש"ק, ער"ח מנ"א, תשל"ד)

---

35) אגרת הקודש סוס"ז.

36) הובאה באגה"ת סופ"ט (ראה ויק"ר רפכ"ה).

א. ס׳איז דאָך שוין איצט דער פאַרנאַכט פון ט״ז תמוז (דער טאָג פאַר י״ז תמוז) און משיח איז נאָך דערווייל ניט געקומען — דאַרף מען זיך גרייטן, באופן המתאים, צו די איין־און־צוואַנציק טעג• וואָס נאָך ט״ז תמוז.

דאָס וואָס אידן דאַרפן טאָן אין צוזאַמענהאַנג מיט די אַנקומענדיקע 21 טעג, דאַרף עס זיין בדוגמא פון דער הנהגה פון דעם אויבערשטן מיט אידן וואָס ער איז „מקדים רפואה למכה״[1] — ווייל דאָס גופא וואָס תורה האָט עס אונז מודיע געווען איז א באַווייז, אַז אויך אידן [זייענדיק א „חלק אלקה ממעל ממש״[2] קענען — און עס] פאַדערט זיך פון זיי צו גיין אין ענליכן וועג, ווי עס מאַנט דער בפירוש׳ער ציווי[3] „והלכת בדרכיו״[4] —

דעריבער דאַרפן אויך אידן מקדים זיין, נאָך פאַרן אַנקום פון די דריי וואָכן אַנהויבן טאָן דאָס וואָס איז א „רפואה״ צו די ענינים בלתי רצוים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט די 21 טעג.

ב. וויבאַלד אידן טוען עס מיט׳ן כח פון דעם אויבערשטנ׳ס ציווי („והלכת בדרכיו״) און אין זיין שליחות[5], וואָס אין דעם איז דאָ דער כלל אַז שלוחו של אדם כמותו•[5] — (ובלקו״ת[6] מבאר — ממש) — אויך בנוגע דעם „שלוחו״ פון אדם העליון, דעם אויבערשטן כביכול;

און ווי דער אַלטער רבי איז מבאר[7], אַז יעדער איד [אויף וועמען עס

•) ויש בזמן זה גם הדיוק דשלשת שבועים (טור או״ח סתקנ״א).

1) מגילה יג, ב.

2) תניא רפ״ב.

3) תבוא כח, ט. רמב״ם הל׳ דיעות פ״א ה״ה־ו. סהמ״צ מ״ע ח. שו״ע אדה״ז או״ח סקנ״ו ס״ג. ובסהמ״צ שם: „וכבר נכפל זה הציווי ואמר ללכת בכל דרכיו (עקב יא, כב. ספרי (והובא בפירש״י שם) ... וכבר נכפל זה הענין בלשון אחר אחרי ה׳ אלקיכם תלכו״ (ראה יג, ה. סוטה יד, א). ולהעיר מפירש״י ראה שם. אגה״ק סט״ו (קכג, רע״ב). לקו״ת פינחס פ, ג. וע״ע מכילתא בשלח טו, ב. שבת קלג, ב. ואכ״מ.

4) והרי הקדמת רפואה למכה — ה״ז בכלל מה הוא חנון כו׳ רחום.

5) היינו ענין נוסף, שהקב״ה עליו לעשות זה (כבהערה הקודמת — להיותו רחום כו׳), אלא שבנ״י שלוחו. — ולהעיר ממחז״ל (תנחומא ויגש, ואי״ו) היו מכבדין את המצות שהן שלוחי. וראה ירוש׳ קדושין רפ״ב: אר״ל ושחטו כו׳ אר״י שנייא היא שאדם שוחט פסחו של חבירו שלא מדעתו. ואכ״מ.

•5) קדושין מא, ב. וש״נ.

6) ויקרא א, ג (מובא לקמן בפנים): כמותו דהמשלח ממש.

וראה לקח טוב (להר״י ענגל) בתחילתו, שבענין השליחות כמה אופנים. ולהעיר משו״ע אדה״ז סרס״ג סכ״ה בקו״א: כעושה בעצמו ממש וכו׳ ה״ז כאילו אוחז ידו של חבירו כו׳ שנעשית כידו אריכתא.

7) לקו״ת שם.

ווערט געזאגט „אתם קרויים אדם"[8], וואס איז על שם „אדמה לעליון"[9], און דערפאר[10] קען יעדער איד זיין און] איז א שליח פון דעם אויבערשטן און ער איז „כמותו דהמשלח ממש"[11] —

דעריבער, איז כשם ווי די רפואה פון דעם אויבערשטן (דער „משלח") איז אין דעם אופן ווי תורה זאגט[12] „כל המחלה גו' לא אשים עליך כי אני ה' רופאיך", אזוי ווי באלד „אני ה' רופאיך" איז עס א רפואה וואס פארהיט אז מ'קומט מלכתחילה ניט צו א מצב וואו מ'נויטיקט זיך אין היילונג:

אזוי איז עס בנוגע אידן, ווי באלד זיי טוען בשליחותו ובכוחו של הקב"ה, קענען אויך זיי אויפטאן די „רפואה" (בשייכות דעם זמן פון די 21 טעג) אין אזא אופן, אז זי פארמיידט ס'זאל מלכתחילה ניט אויפקומען עפעס אזוינס וואס איז בלתי רצוי — „לא אשים עליך".

ג. די „רפואה" צו די ענינים בלתי־רצוים וואס זיינען פארבונדן מיט די קומענדיקע טעג, וועלכע אנגעזאגט דורך ישעי' הנביא (וואס ענינו איז כשמו — נבואה וועגן ישועה[13]) גלייך אין ערשטן סימן (קאפיטל)[14] פון זיין ספר[15] „ציון"[15] במשפט תפדה ושבי' בצדקה": די „רפואה" וואס היילט די „מחלה" פון גלות[16] און ברענגט די פדי' און גאולה באשטייט פון „משפט", וואס דאס מיינט תורה[17], און פון „צדקה".

און דעריבער פאדערט זיך, אז אין אט די קומענדיקע טעג — אין יעדן

---

8) יבמות סא, רע"א.

9) של"ה כ, ב. רסח, ב. שא, ב. עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב סל"ג.

10) ראה לקו"ת שם, שהטעם מה ששלוחו של אדם כמותו הוא מצד שהוא בדומה אליו (ש"לכן אין שליחות לחש"ו").

ועפ"ז יל"פ — שמ"ש אדה"ז בלקו"ת שם שישראל הם „כמותו דהמשלח ממש" הוא בקשר למ"ש בתניא (רפ"ב) שנפש השנית בישראל היא „חלק אלקה ממעל ממש".

11) הלשון „כמותו דהמשלח ממש" בלקו"ת שם הוא בנוגע לשלוחו של אדם התחתון.

אבל: מכיון שכל ענין השליחות שבלקו"ת שם בא לבאר ענין השליחות „מקדש העליון" — מובן מזה, שגם שליחות זו היא באופן של „כמותו דהמשלח ממש".

12) בשלח (טו, כו) ולפי פשוטו (פרש"י שם וכגרסת הרא"ם והדפוסים).

13) ראה ב"ב יד, ב: ישעי' כולי' נחמתא. וברשימות הצ"צ לאיכה (ע' 28): ישעי' מלשון ויישע ה' כו'. ובקה"י בערכו: חציו זעם חציו נחמה כו' לפי שהישועה העתידה יהי' ממיתוק הגבורות כו' יצחק כו'.

14) פסוק כז.

15) ב"ב שם.

*15) ציון דוקא — ראה לקו"ת ר"פ דברים פי' האריז"ל וכו'.

16) ובאופן דמקדים רפואה — ראה איכ"ר א, כג: הקדים ישעי' ורפאן.

17) לקו"ת דברים א, סע"ב ואילך.

פון די 21 טעג — זאל זיין א ספעציעלע השתדלות אין לימוד התורה און נתינת הצדקה (א הוספה — ביי די וואס זיינען דערין דערין אפגעהיט פון פריער). [כמובן — נתינת הצדקה נאר[18] בימי החול[19]].

היות אז די שלימות פון יעדער ענין שבקדושה[20] [סיי פון לימוד התורה[21] סיי פון קיום המצות[22]] ווערט דערגרייכט ווען עס ווערט געטאן בעשרה מישראל[23] — (חאטש — חכם הרזים בענטשט מען נאר בששים רבוא[24], און אין השכינה (ונביאים ומשכן) שורה פחות משני אלפים ושני רבבות[25]) — דערריבער דארף מען זיך באמיען ווי וויים מעגלעך, אז אט די ענינים זאלן געטאן ווערן בציבור, בעשרה מישראל: לערנען תורה בציבור און געבן צדקה בציבור.

ד. הגם אז אין דעם פסוק ווערן דערמאנט נאר „משפט" און „צדקה" — וויבאלד אבער אז עמידת העולם איז דורך דריי קוין [צוזאמען מיט די צוויי קוים פון „תורה" (משפט) און „גמ"ח" (צדקה), אויך דער דריטער קו פון

---

18) כיון שגמ"ח הוא מהעמודים שעליהם העולם עומד — מובן שצ"ל בכל יום. וי"ל שהוא בלבושים ומיני מאכל ומשקה שלצורך היום (ראה שו"ע אדה"ז סש"ו סט"ו. וש"נ), אבל טרחא יתרה יש בכ"ז — וחלק מהצבור אין יכולים לעמוד בזה. וי"ל דתיקונו כבהערה הבאה. ואף דהעולם זקוק לעמודיו בכל רגע ובכ"ז זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד — שאני יומי דמיפסקי אהדדי (נזיר ז, א). ואכ"מ.

19) ומה טוב — שביום הששי יתנו — בדוגמת דרכו של הקב"ה• (בנתינת המן) — „כפף משנה", סכום כפול לצדקה.

20) ראה ברכות מט, סע"ב (במשנה): אר"ע כו'. ובגמ' שם (נ, א): הלכה כר"ע. ושו"ע (ואדה"ז) או"ח סקצ"ב ס"א (ס"ג).

21) ראה אבות פ"ג מ"ו: עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרוי' ביניהם. וראה ד"ה עשרה שיושבין, תפר"ח••.

22) ראה אגה"ק סכ"ג (קלה, סע"ב): ע"י עסק התורה והמצוות בעשרה דוקא.

23) עפמש"כ באגה"ק שם: שמעתי מרבותי••• .. במעמד עשרה ביחד אף שאינם מדברים בדברי תורה תפול כו' — מסתבר דמעלה הוא ג"כ בנוגע להצלחת ההחלטות שמחליטים אז וכיו"ב. ועייג"כ קונטרס החלצו ס"ז. ולהעיר ממענה אדהאמ"צ: אז איינער רעדט מיט דעם אנדערן בעניני עבודה און זיי לערנען צוזאמען, איז דאס צווי נפש האלקית אויף איין נפש הטבעית (היום יום כ' טבת).

24) ברכות נח, א.

25) ב"ק פג, א ובתוס' שם.

•) ולכן — גם אפילו אם נותן צדקה הנ"ל בשבת.

••) מאמר זה ניתן לחגיגת י"ב-י"ג תמוז הראשונה — והרי ימים אלו באים בהמשך לימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז.

•••) פי': הבעש"ט וההמ"מ (ס' השיחות תשי"ד ע' 97. תשי"ה ע' 59, 74).

„עבודה" (תפלה)][26], דאַרף דעריבער זיין[27] בכל יום מימים אלו אַ גרויסע השתדלות און התחזקות אין [עבודה פון] תפלה[28] (און אין אַן אופן פון בצבור דוקא — במכש"כ[28*] מהנ"ל);

ובפרט, אַז תפלה איז פאַרבונדן מיט תשובה[29], און תשובה איז דאָך דאָס וואָס ברענגט די גאולה[30], ווי דער פסק דין[31] ישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין.

און אין די אַלע דריי קוים — אויך אין תפלה[32] (צוזאַמען דערמיט וואָס עס דאַרף זיין דער „כובד ראש" פאַרן דאַוונען[33]) — זאָל זיין די תנועה פון שמחה, „עבדו את ה' בשמחה"[34].

ה. ס'איז מובן בפשטות, אַז דאָס אַלץ איז במיוחד נוגע אין ארץ הקודש תובב"א. און אין ארה"ק גופא — בפרט ביים כותל המערבי, און אויך אין מערת המכפלה, אַדער בסמיכות צו מערת המכפלה (בשבת — אין אַן ארט וואָס מען קען עס טאָן אויך ביום השבת).

---

26) אבות פ"א מ"ב. וראה אוה"ת דברים ע' לב, שהטעם לזה ש„ציון במשפט (דוקא) תפדה" הוא לפי שה„משפט הוא דוקא בשלשה .. דהיינו חג"ת".

וראה גם רשימות הצ"צ לתהלים (עה"פ פדה בשלום נפשי — ריש ע' רח) בענין הפדיון „שהם הג' שמות .. נמשכים ע"י תורה עבודה וגמ"ח".

27) ובפרט ע"פ דרז"ל (ברכות ח, א): כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם.

28) ולהעיר שארבעים יום האמצעיים שהתחלתם בי"ח תמוז (פרש"י יתרו יח, יג. עקב ט, יח)•••• התפלל משה — עקב ט, כ. שם, כו (ראה פירש"י שם, כה) — ראה לקו"ש ח"ה ע' 425.

•28) שהרי תפלות כנגד תמידין תקנום (ברכות כו, ב) — שהם קרבנות צבור. וראה שו"ע או"ח ס"צ.

29) ראה אגה"ת פ"י. אגה"ק ס"ח (קיג, רע"א). וראה ג"כ ד"ה אך בעשור (סו"ס המאמרים תר"ל). ולהעיר ששניהם עיקרם בלב: בתפלה אמרז"ל (תענית ב, א. רמב"ם ריש הל' תפלה) „ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה". ובתשובה — „הרי עיקר התשובה בלב" (תניא פכ"ט (לו, ב). אגה"ק ס"י (קטו, ב)). וראה לקו"ש שם הערה 22.

30) ולהעיר גם מפרש"י ישעי' שם: ושבי' — עושי תשובה.

31) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

32) ראה ברכות לא, א. אגה"ת פ"י.

33) ברכות רפ"ה. וראה אגה"ת שם.

34) תהלים ק, ב. וראה ברכות לא, א. וכן בצדקה (וביותר, וכמש"נ ואל ירע לבבך בתתך לו. המשך מי יתנך תרמ"ב פכ"א. ובכ"מ).

••••) ומה שפירש רש"י בתשא (לג, יא) „ובי"ט עלה" — ראה מפרשי רש"י שם, ובפ' עקב שם. וראה סדר עולם פ"ו, תנחומא תשא לא (הובאו בתוס' ב"ק פב, א ד"ה כדי), פדר"א פמ"ו. ועוד, ואכ"מ.

און דעריבער וועט מען זיך זיכער באמיען צו מסדר זיין, אז אין די ביידע ערטער — סיי ביים כותל המערבי, סיי אין (אדער לעבן) מערת המכפלה — זאל מען אלע טאג (פון די 21 טעג) לערנען תורה בחבורה בצבור, סיי נגלה דתורה, סיי פנימיות התורה [וואס פנימיות התורה האט דאך א באזונדערע שייכות צו דער גאולה, כהבטחת מלך המשיח צום בעש"ט[35] אז „לכשיפוצו מעיינותיך חוצה" וועט זיין „קא אתי מר"]: דאוונען בהתעוררות בצבור; און געבן צדקה בצבור.

ווי דערמאנט, ווערן דא אויסגעטיילט די צוויי מקומות הנ"ל (כותל המערבי און מערת המכפלה) נאר מיט דער כוונה צו באטאנען, אז דארט זאל דאס אלעס דורכגעפירט ווערן ביתר שאת ויתר עז. גלייכצייטיק דארף אבער אויך זיין די נויטיקע השתדלות דורכצופירן אויפן ענליכן אופן אויך אין אנדערע בתי כנסיות, סיי די בתי כנסיות שבארה"ק סיי די בתי כנסיות שבחו"ל, וואס יעדער בית הכנסת איז דאך א מקדש מעט[36].

דאס אלץ האט א באזונדערע חשיבות און וויכטיקייט אין די מחנות־קיץ (קייטנות), וואו עס געפינען זיך אידישע קינדער אין די זומער טעג (כולל אויך די מחנות וואו זיי געפינן זיך נאר עטליכע שעה א טאג). — ווארום ס'איז דאך „מפי עוללים ויונקים יסדת עוז גו' להשבית אויב ומתנקם"[37].

ו. ויהי רצון, עס זאל מקויים ווערן, ווי געשריבן פריער, אז וויבאלד אידן טוען ע"פ רצונו של הקב"ה ובשליחותו של הקב"ה — זאל עס זיין אין דעם אופן פון „אני ה' רופאיך" אז (מלכתחילה) „לא אשים עליך",

און וויבאלד די 21 טעג זיינען דאך פארבונדן מיט „מקל שקד .. כי שוקד אני על דברי לעשותו"[38] — זאל דאס ווערן די „שקידה" לטוב[39], שקידת הגאולה, ניט רעכענען קיין קצים (וואס דער אמת איז דאך אז ס'איז שוין „כלו כל הקיצין"[40]), און עס זאל זיין די שקידה „להכניס בני לא"י מיד"[41],

---

35) אגה"ק הידועה דהבעש"ט — נדפס בתחילת ספר כתר שם טוב. ובכ"מ.
36) מגילה כט,א. ובזח"ג קכו, א: כל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי.
37) תהלים ח, ג.
38) ירמי' א, יא־יב. רש"י שם. קה"ר עה"פ (יב, ז) וישב העפר. זו"ח שה"ש (סא, ג). איכה (צג, א).
39) ראה ירמי' לא, כז. לקו"ת ס"פ קרח.
40) סנהדרין צז, ב.
41) פתיחתא דאיכ"ר כ.

אז בשעתא חדא וברגעא חדא[42] זאל זיין די גאולה דורך משיח צדקנו, למטה מעשרה טפחים, און — בשמחה ובטוב לבב.

(משיחות יום ד' לפ' פינחס, ט"ז תמוז, תשל"ה)

---

42) להעיר מלקוטי לוי יצחק לזוהר ח"א ע' פא.

...אין צוזאמענהאנג מיטן איצטיקן מצב בכלל, און ספעציעל מיט די לעצטע געשעענישן און ווי זיי זיינען נוגע צו אידן,

און וויסנדיק אז אלע מאורעות פון וועלט ווערן אנגעפירט פון דעם אויבערשטן, דער בורא העולם ומנהיגו, און לב מלכים ושרים ביד ה'[1] — איז זעלבסטפארשטאנדיק, אז דאס וואס עס פאדערט זיך צום אלעם ערשטן, איז: צו פארשטארקן דעם פארבונד פון אידן מיטן אויבערשטן,

וואס דאס ברענגט די "רפואה" (צו דעם דאזיקן מצב) פון דעם אויבערשטן, וואס זיין רפואה איז אין אן אופן אז מלכתחילה "לא אשים עליך"[2].

* * *

---

1) לשון הרגיל — ע"פ משלי (כא, א): פלגי מים לב מלך ביד הוי' על כל אשר יחפוץ יטנו — שהטעם בזה מובן מפי' רז"ל (מדרש משלי עה"פ): זכה העולם הקב"ה מטה לבו לגזירות טובות כו' וכל גזירה שיוצאה מפיו אינה יוצאה מלכתחילה אלא מלפני הקב"ה כו'. וא"כ גם בשרים הוא כן*. ועפ"ז תומתק גם גירסת הי"ש במשלי (משא"כ בעקב רמז תתס ועוד) דפתח בפרנס אף שמסיים במלך.

ויובן ג"כ ממש"כ בס' הליקוטים (להאריז"ל) עה"פ (שהרי כל שררה היא מספירת המלכות). וכ"מ בס' בד קודש בסופו**.

2) בשלח טו, כו (כפשוטו — פרש"י שם).

---

*) רא' לדבר (עכ"פ זכר לדבר) מפס"ד (יבמות מה, ב. ירוש' קדושין פ"ד, ה"ה) דכל משימות יהו כמש"נ שום תשים עליך מלך.

**) צע"ק בס' חסידים (סי' כט, קעג, שכ, תמא) שמביא פסוק זה לרא' בנוגע לכל אדם! ועיין חדא"ג לברכות נה, א.

עס דאַרף אויך זיין השתדלות לויט דרכי הטבע, בכדי צו מאַכן אַ „כלי" און „לבוש" אין וועלכע עס זאָל זיך אַנטאָן די ברכה פונעם אויבערשטן, וואָרום אָזוי האָט ער געוואָלט וכמש"נ: וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה[3], אַבער די השתדלות בנוגע דעם פאַליטישען מצב — איז שייך נאָר צו יחידים: דאָקעגן דער עיקר פון דעם וואָס עס פאַדערט זיך איצט — דער פאַרשטאַרקן דעם פאַרבונד מיטן אויבערשטן, דעם „שומר ישראל"[4] — דאָס איז אַפהענגיק פון יעדער אידן.

דעריבער ליגט אַ חוב און אַ זכות אויף יעדן אידן צו מוסיף זיין אין לימוד התורה און קיום המצוות — לערנען תורה בהתמדה ובשקידה (יעדער איינער לויט זיינע פעאיקייטן און מעגלעכקייטן ווי ערקלערט אין הל' ת"ת), און מקיים זיין מצוות בהידור,

אויך צו מעורר זיין אַנדערע אידן, צו באַווירקן און באַאיינפלוסן וואָס מער אידן, אַז אויך זיי זאָלן מוסיף זיין אין לימוד התורה און קיום המצוות.

און דורכ'ן פאַרשטאַרקן דעם פאַרבונד מיטן אויבערשטן (דער נותן התורה און מצוה המצוות) — וועט מען זיכער זעהן באַשיינפערלעך אַז „לא ינום ולא יישן שומר ישראל", און עס וועט זיין „תפול עליהם אימתה ופחד"[5], עס וועט אַנפאַלן אַ שרעק אויף שונאי־ישראל ביז אַז „ידמו כאבן", זיי וועט גאָרניט איינפאַלן קיין מחשבה צו טשעפן זיך און פאַרפירן זיך מיט אידן.

* * *

לויט דעם איז אויך קלאָר ווי עס איז לגמרי און בהחלט ניט אין איינקלאַנג מיט אמת'ער אמונת ישראל די שאלה פון מאַנכע: באַ אַזאַ לאַגע אין אַלגעמיין און ספעציעל — בנוגע דער באַציאונג פון אומות העולם צו אידן — און דאָ טומלט מען וועגן לערנען תורה, מקיים זיין מצות, געבן צדקה אַן אַרעמאַן, דאָוונען מיט אַ מנין א.ז.ו.

דער אמת אַבער איז, אַז דער טאַן בדרך הטבע, די כלי און לבוש, טוען אויף וועט מען „פילט זיי אַן" מיט דער ברכת הוי';

וואָס קענען זיי אויפטאָן אַן דעם, ח"ו?!

---

3) ראה טו, יח. ראה ספרי שם. נתבאר בהקדמה לדרך חיים. סהמ"צ להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופה. קונטרס ומעין מכ"ה. ועייג"כ ד"ה אבות מלאכות בס' המאמרים תר"ל. ועוד.

4) תהלים קכא, ד.

5) בשלח טו, טז.

און אזוי ווי אויבענדערמאנט אז דער פארשטארקן זיך אין תורה ומצות פאדערט מען פון יעדער אידן — האט מען אויך דאס אויבענדערמאנטע געזאגט קלאר אפען — אין תורה, וואס איז דער וועגווייזער אין טאג טעגליכען לעבן און שטענדיג פאר יעדער אידן: אם[6] בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמורו גו' ונתתי שלום בארץ גו' והתהלכתי בתוככם גו' ואולך אתכם קוממיות.

* * *

וויבאלד אז אלע ענינים פון תורה און מצוות דארפן זיין בשמחה, ווי עס שטייט עבדו את הוי' בשמחה[7], און גאר א גרויסע שמחה, ווי עס שטייט „שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב"[8].

איז פארשטאנדיק, אז אויך די אויבנגעזאגטע התעוררות וכו' דארף געטאן ווערן ניט אין א וועג וועלכע קען ווירקן א תנועה פון מרה־שחורה ח"ו[9], נאר אדרבה: שאפן א ליכטיקן און לעבעדיקן שטורעם[10] צו מוסיף זיין אין תורה און מצוות,

און צו שטארקן ביי אידן דעם פולסטן בטחון אז „לא ינום ולא יישן שומר ישראל"; באטאנעדיק דערביי, אז דער ריידן וועגן בטחון איז ניט בלויז אף צו בארואיקן אידן, נאר ס'איז דער אמת אזוי און זיכער אזוי אז דער „שומר ישראל" וועט אפהיטן אידן, וואו זיי געפינען זיך, סיי אין ארץ הקודש, סיי אין חוץ לארץ.

* * *

אזוי ווי דער יצר הרע איז א אומן במלאכתו[11], איז דאך רעכט אז ער זאל זיך אנטאן אין א איצטלא (קלייד) פון „ענוה" און איינרייד דעם מענטשן: מי אני ומה אני — אז מיינע פעולות זאלן זיין נוגע אלע אידן, זאלן אויפטאן גדולות — ביז צום אויפטאן אין דער הצלה פון כלל ישראל

---

6) בחוקתי כו, ג־יג.

7) תהלים ק, ב.

8) תהלים קיט, קסב. וראה מפרשים שם דקאי על תומ"צ.

9) ראה תניא פכ"ו. ובתענית (כב, א): בני עלמא דאתי נינהו כו' אינשי בדוחי. וראה כתר ש"ט סנ"ח, ערב.

10) שהרי התוהמ"צ עליהם נאמר כי נר מצוה ותו"א (משלי ו, כג) והם „חיינו ואורך ימינו". ולהעיר אשר „בימי צאתך מארמ"צ" נאמר: ויאר את הלילה גו' ויולך הוי' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה (בשלח יד, כ־כא).

11) ראה שבת (קה, ב) כך אומנתו כו'.

— דאַרף מען געדענקן, דעם בפירושׁ׳ן פסק־דין פון רמב״ם[12]: צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו[13] זכאי וחציו חייב ... עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה,

איז א קלאָרער פסק־דין פאַר כל אדם — פאַר יעדען אידן, אַז דורך איין מצוה (במעשה, בדיבור, אדער במחשבה: בנוגע זיך, ווי אויך דורך מעורר זיין א צווייטן), ברענגט מען א תשועה און הצלה פאַר זיך און פאַר די גאַנצע וועלט,

וואָס דאָס איז מקרב די ענדגילטיגע[14] תשועה און הצלה — די גאולה האמתית והשלימה ע״י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחות ש״פ מטו״מ, מבה״ח מנ״א, ה׳תשל״ה)

---

12) הל׳ תשובה פ״ג ה״ד.

13) לפענ״ד נראית יותר הגרסא ברמב״ם ״העולם כולו חציו״ — וכמש״כ לפניו ולאחריו.

14) גאולה שאין אחרי׳ גלות שלכן (תוד״ה ה״ג ונאמר פסחים קטז, ב) אומרים אז (תהלים צו, א ועוד) שיר חדש.

...ועל ענין דהזמ״ג באתי ועיקר: בודאי אין כל צורך כלל לבאר המצב בהווה דכל עמנו בנ״י שליט״א בכ״מ, הן באהקת״ו והן בחו״ל, הן בגשמיות והן ברוחניות,

ובפרט לאור המאורעות האחרונים החטיפה וההצלה — האופן בו נעשו, פרטיו וכו׳,

ובמיוחד בנוגע לפועל — האזהרה גלוי׳ וגדולה אשר בהנ״ל, והאתערותא דלעילא בחסד וברחמים לפשפש וכו׳ ולעורר וביחד עם זה לעודד — את כל בנ״י שליט״א בכ״ז.

וע״פ מרז״ל ותשובה[א] ותפלה וצדקה מעבירין כו׳[ב] ועד — לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא בטוב הנראה והנגלה.

א) ועיין אגרת התשובה לרבנו הזקן רפ״ג. וראה ארחות חיים החדש לאו״ח סתקע״א ס״ב. דעת תורה שם.

ב) פיוט ונתנה תוקף. ע״פ ב״ר פמ״ד, יב.

ואף שבטח עושים בכ"ז — הרי ע"פ מחז"ל אין מזרזין אלא למזורזין, ארשה לעצמי לעורר וכו' עדכ"ז, ובלשון רבנו הזקן בעל התניא והשו"ע בכיו"ב (באגה"ק סוס"ז) „להעדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתר שאת ויתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה"[ג].

ויה"ר שתיכף בקבלת ההחלטות טובות בכ"ז יקויים כההבטחה לדניאל „מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין גו' נשמעו דבריך", והרי פס"ד הוא בשו"ע או"ח סו"ס תקע"א,

ויהפכו ימים אלה לששון ולשמחה ולמועדים טובים[ד] — ובעגלא דידן.

(ממכתב בין המצרים תשל"ז)

ג) ראה לקוטי לוי יצחק — לתניא — ע' לז.

ד) רמב"ם בסיום הל' תענית — מזכרי' ח, יט.

...ת"ח על כתבו אודות פעולותיו משך ימים אלו, ובטח ימשיך במנהגו טוב זה, והלואי שישפיע על חבריו במלאכת הקדש, הוא ענין הפצת המעיינות ובכלל הפעולות בשטח חב"ד — שגם הם יעשו וינהגו ככה.

המענה על מכתביו הקודמים בטח הגיע במועדו.

ובימים אלו דבין המצרים המזכירים על החורבן והירוס, יש להדגיש כי אין ענינם עונש גרידא, ונמיכת רוח ועצבות ח"ו, אלא תיקון ובנין ביתר שאת וביתר עז לעשות לו ית' דירה בתחתונים, ושכנתי בתוכם כתיב, שעל ידי תיקון ובנין המשכן שבכל אחד ואחת מבני ישראל, והפצת המעיינות אפילו בין אלה שעדין נמצאים חוצה — נחיש הגאולה השלימה והאמתית על ידי משיח צדקנו ובנין בית הבחירה בקרוב ממש.

(ממכתב דל"ח מנ"א ה'תשי"ז)

...ולסיים בדברי נחמה בימים אלו דבין המצרים, הנה אף שממעטין בהם בשמחה, אבל אין כוונתם ותכליתם עונש גרידא ונפילת רוח ח"ו, אלא אדרבה ימי תיקון הם של אותם הענינים שהביאו להרס וחורבן. והתיקון הוא על פי הידוע מדברי חז"ל על הכתוב מזמור לאסף אלקים באו גו' ששפך חמתו על העצים ועל האבנים, היינו על המקדש החיצוני, אבל העיקר מקדש הפנימי הוא בתוך כל אחד ואחת, כדרשת חז"ל על הפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולב ישראל ער הוא, ועל ידי טיהור וקידוש משכן פנימי זה שבלב כל אחד ואחת מבנ"י, לעשות לו ית' דירה בתחתונים — נזכה בעגלא דידן, לבנין בית הבחירה על ידי משיח צדקנו.

(ממכתב ד' מנחם אב, ה'תשי"ז)

...בעת רצון יזכירו את זה שכותב אודותו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בזה, וכן בשאר הענינים אודותם כותב, ובנקודה הפנימית — ע"ד הצלחת הפצת המעינות חוצה, והרי זה גם מענינא דיומא, שבין המצרים שהי' אז העלם הפנימיות, שלכן נקרא הגלות בשם שינה וכמבואר בכ"מ בדא"ח (עיין ג"כ ד"ה בלילה ההוא קיץ ת"ש), הרי צריך להגביר ביותר וביותר גילוי הפנימית, פנימית תורתנו, עד שיגיעו גם חוצה ויבער את הלע"ז וקאתי מלכא משיחא.

(ממכתב ד' מנ"א, תשי"ח)

...שוין גאר אַ ליינגערע צייט, וואס איך האָב ניט געהערט פון אייך, ביז די טעג וואס איך האָב באקומען אַ גרוס דורך האברך הנעלה ..., וועלכער האָט מיר אויך איבערגעגעבן אַז ער ערוואַרט אַ בריף פון אייך.

ויהי רצון אַז אייער בריף זאָל זיין מיט אַ גוטען אינהאַלט, לויט דער אויסדרוק פון חכמינו ז"ל, טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העושה פירות, און ווי עס האָט זיך געריעט וועין איר זייט געווען דאָ, ניט נאָר גוט פאָר אייך, וואס אין טוב אלא תורה, נאָר אויך בעאיינפלוסען מיט דעם טוב אויך די בריות, וועלכע געפינען זיך מיט אייך צוזאמען,

און מיר געפינען זיך דאָך אין די בין המצרים, וואָס לויט ווי חז"ל דערציילען אונז, איז פון די סיבות פון חורבן — אויך דער ענין פון שנאת חנם, — דאָס פיינט האָבן אַן אַ אורזאַך — דאַרף זיין תיקון אין דעם צו האָלט האָבען און זאַרגען פאַר זיין וואהלזיין, אפילו פון אַזאַ, וועלכער — לויט דער מענשליכער אויג — האָט ניט קיין זאַך וואָס זאָל מאַכען צו ליב האָבען עם.

וואָס דאָס וועט מקרב זיין דעם יעוד פון דעם נביא זכרי' אַז די טעג — פון בין המצרים א.א. — יהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים (זכרי' ח, יט).

(ממכתב כ"ב תמוז, תשכ"א)

...ובהכנסנו לחודש אב, הידוע במסורתנו בתור „מנחם אב", אשר תחלתו אבל ורובו ניחומים, יהי רצון שאבינו שבשמים, אב הרחמן, ינחמנו בכפליים, בקיום היעוד אשר ימים אלו יהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, בביאת גואל צדק בקרוב ממש. והרי פעולות הנ"ל מבטלות הסיבות שגרמו לחורבן, והן פעולות של בנין המקרבות את הגאולה.

(ממכתב ראש חודש מנחם אב, ה'תשכ"א)

...כדרכי לחפש בכל ענין הוראה בספרים או מאורעות שבעבר, מצאתי גם בזה דברי רבינו הזקן בעל התניא והשלחן ערוך שכשמתעכבת הגשמת איזה ענין למשך זמן, מהנכון להשלים החסרון על ידי משנה פעולות ובקצב משנה

(ממכתב ראש חודש מנחם אב ה'תשכ"א)

...אמרז"ל (ב"מ פה, ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז) אשר חורבן בית ראשון אף שהי' ע"י עונות אבל אם היתה התורה חשובה בעיניהם הנה המאור שבתורה הי' מחזירם למוטב ולא הי' הבית חרב, ובית שני חרב משום שנאת חנם וכדאיתא ביומא (ט, ב).

ועתה בעקבתא דמשיחא אשר כמרז"ל (סנהדרין צז, ב) כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומע"ט עלינו, על כל אחד ואחד במקום מגורו, להשתדל באהבת ישראל ובחביבות התורה והמצות ביתר שאת ויתר עז.

ושני דברים אלו מתקיימים בבת אחת כשמתעסקים בענינים של חזוק התורה והיהדות בין השדרות הכי רחבים של עם ישראל

כי אין לך אהבה גדולה מזו כשמשתדל ביגיעת נפש ויגיעת בשר להציל את חבירו — כל ישראל חברים — מרדת שחת ע"י חטאים ועונות

ואין לך לתורה חשיבות גדולה מזו כשמבאר ומסביר לכל אחד ואחד שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והיא נצחיות בכל זמן ובכל מקום, וגם חיי עולם — זה — נטע בתוכנו ע"י התורה ומצות.

וימהר השי"ת לגאלנו בקרוב ממש ע"י משיח צדקנו.

(ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א)

ב"ה, ט"ו מנחם אב, ה'תשל"ה
ברוקלין, נ.י.

נשי ובנות חב"ד
סניף: ...

ה' עליהן תחיינה

ברכה ושלום!

בנועם נתקבלו הדו"ח על דבר הפעולות, והשי"ת יצליחן להמשיך בהן באופן דמוסיף והולך בכמות ובאיכות גם יחד.

ובפרט בימים אלה — לאחרי שיצאנו מ„בין המצרים" הקשורים בחורבן בית מקדשנו, ונכנסו לשבעה דנחמתא המבשרים ביאת גואל צדק ובנין בית המקדש, בב"א — הרי כל פעולה הקשורה בהפצת היהדות בכלל, ובכל המבצעים הידועים בפרט —

ובנוגע לנשים — ערך מיוחד במבצעים הנ"ל למבצעי נש"ק, כשרות וטהרת המשפחה —

יש לה ערך נעלה ביותר. שהרי, כידוע, ובלשון התפלה השגורה ומפני חטאינו גלינו מארצנו, סיבת החורבן והגלות היא אך ורק עזיבת התורה והמצוה (ומפני חטאינו), ולכן על ידי ביטול הסיבה, כלומר על ידי חיזוק והפצת התורה והמצוות, מיד מתבטל המסובב (גלינו מארצנו). ומכיון שכך, הרי מובן עד כמה נוגע וחיוני הוא לבסס היהדות בכל מקום, ובפרט בארצנו הק', ארץ אשר תמיד עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה. וכדאית כל השתדלות והתאמצות בהגברת והרחבת הפעולות האמורות, כולל כמובן, ובמיוחד, השפעה על הבנות וחינוכן, שהרי בהן ועל ידן מקימים דורות, דור אחר דור, של יהודים יראים ושלמים עוסקים בתורה ובמצוות, בין אדם למקום ובין אדם לחברו, פירות ופירי פירות עד סוף כל הדורות.

וגדול זכות ואשרי חלקם של כל אחת ואחת מהמשתתפות בפעולות ובמבצעים האמורים, ונוסף על העיקר, גודל וחשיבות הענינים מצד עצמם — ה"ז גם צנורות וכלים לקבלת ברכות ה' בכל המצטרך להן ולבני ביתן שי', וג"כ — באופן דמוסיף והולך, בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה להצלחה ולבשורות טובות
בכל האמור

מ ט ו ת

...ראה רמב"ן מטות ל"א, כ"ג. בחיי. ועוד. — ועפ"ז דמלחמת מדין לא הייתה בכדי לרשת את ארצם, סרה ג"כ השגת הראב"ד על הרמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל ודלא כהכס"מ. ואכ"מ.

(מרשימת כ"ק אדמו"ר שליט"א — תש"ט)

מטות־מסעי

...בהמשך צו דעם וואס מ׳האט געערעדט אין פריערדיקן פאַרברענגען[1] וועגן דער וויכטיקייט צו מעורר זיין נשי ישראל אַפּצוהיטן טהרת המשפחה און כשרות המאכלים (אַ כשר׳ע קיך), וואס דאס איז שטאַרק נוגע צו דער גייסטיקער ריינקייט און הייליקייט פון אידישע גופים און נשמות —

איז איצט דאָ דער פאַסיקער זמן ומקום נאַכאַמאָל מעורר צו זיין וועגן די צוויי אויבנדערמאַנטע יסודות אין אידישקייט, וועלכע ווערן אונטערשטראָכן אין דער פרשה פון דער היינטיקער וואָך — פרשה מטות:

אין דער היינטיקער סדרה (מטות[2]) ווערט געזאָגט דער הויפּט־מקור פון דעם דין פון „הגעלת כלים" — דאָ ווערן, צווישן אַנדערע הלכות, אַנגעזאָגט (און אַרויסגעלערנט) די פּרטי דינים ווי אַזוי צו כשר׳ן כלים וועלכע זיינען געווצט געווארן פאַר ניט־כשר׳ע מאכלים[3]; און כשר׳ע כלים און כשר׳ע מאכלים זיינען דאָך דער אינהאַלט פון אַ כשר׳ע קיך.

דאָס זעלבע אויך בנוגע דעם צווייטן ענין:

דעם דין אַז אַ פרוי דאַרף זיך טובל זיין במקוה — זאָגט רבנו תם׳ אַז

---

1) ט״ז תמוז (נדפס לעיל ע׳ 258 ואילך).

2) לא, כב־כג. ובפרש״י (פסוק כב): יש להזהיר לכם על הלכות גיעול.

3) ראה פרש״י ורמב״ן עה״ת שם. וראה פרש״י פסחים (מד, ב ד״ה גיעולי). ע״ז (סז, ב ד״ה יליף. עה, סע״ב ד״ה גיעולי). רמב״ם הל׳ מאכלות אסורות פי״ז ה״ה. ויש שמנו הגעלת כלים (במנין המצות) כמצוה בפ״ע מכתוב זה (סמ״ק מצוה קצח).

4) תוס׳ יומא (עח, א): כמי נדה .. מים שהנדה טובלת בהן (ע״ז עה, ב). — אבל ראה תוד״ה לא (חגיגה יא, א). רמב״ם הל׳ אס״ב פ״ד ה״ג (ולשיטתי׳ דטבילת כלים דרבנן (הל׳ מא״ס פי״ז, ה״ה) וא״כ מי נדה פי׳ מי חטאת, כברמב״ן בפרשתנו). והאריך בס׳ טהרת מים (להרר״נ טלושקין — בפתיחה).

מען לערנט עס אפ מן התורה פון היינטיקער סדרה וואו עס שטייט „במי נדה" [4].

אויך ווערט אין דער סדרה, דערציילט אז משה רבינו האט געזאגט צו די „פקידי החיל": „החייתם כל נקיבה .. הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם" — משה האט זיי מוכיח געווען פארוואס זיי האבן געלאזט לעבן די בנות מדין, וועלכע האבן מכשיל געווען די אידן מיט דער ארבער עבירה, פון האבן צו טאן מיט בנות נכר,

[און הגם אז דער עיקר סיפור ווי אזוי אידן זיינען נכשל געווארן מיט די בנות (מואב ו)מדין ווערט דערציילט אין סוף פרשת בלק[5] — דארט אבער רעדט די תורה איבערהויפט ווען די וואס זיינען באגאנגען די עבירה: אבער אין אונזער פרשה האט משה רבינו אנגעוויזן און געווארנט ווען דער שייכות פון דעם צו אלע אידן[6].

אט דער חטא, האבן צו טאן מיט בנות נכר [וואס איז בכמה ענינים די נידעריקסטע שטופע פון ביאות אסורות[7]] איז דער היפך בתכלית פון זהירות אין טהרת המשפחה — דאס אפהיטן אז די חיי המשפחה זאלן זיין בתכלית הטהרה והקדושה[8].

ס'איז אויך ידוע דער דין[9] אז „ישראל הבא על עובדת כוכבים חייב משום נשג"ז" (אז אין דער דאזיקער עבירה איז דא א פיר־פאכיקער חיוב

---

4) לא, כג.

5) שם, טו־טז.

6) ראה מלאכי כ, יא־יב. סנהדרין פב, א. רמב"ם הל' איסו"ב פי"ב ה"ו. טושו"ע אה"ע סט"ז ס"ב.

7) כה, א ואילך.

8) ונצטוו ע"ז כל ישראל וכמש"נ „החלצו מאתכם".

9) ראה רמב"ם שם (ה"ז. הובא בטור ורמ"א שם): יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו. וראה שם ה"ח ובטור שם. וראה בצפע"נ — להרגצובי — עה"ת (פ' פינחס ע' רסב): דמאביד נפשות מישראל על ידי דאזיל ערעם בתרה (היפך „בנין עדי עד" דבנ"י). וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 154 ואילך.

10) להעיר מסה"מ תש"ג (ע' 162): אתם נקראו בתואר אדם לפי שנולדו בטהרה.

11) סנהדרין שם. ע"ז לו, ב. רמב"ם שם ה"ד. טושו"ע שם ס"א.

פון: נדה, שפחה, גוי, זונה) — וואס דער ערשטער פון די פיר איז דער איסור פון נדה (נו״ן): קומט דאך אויס, אז די אזהרה חמורה אין דער פרשה, וועגן האבן צו טאן מיט א בת נכר, רירט (אויך) אן[12] דעם יסוד פון טהרת המשפחה.

* * *

אט די צוויי ענינים, וועלכע זיינען דא אין פ׳ מטות, האבן אויך א קשר מיטן תוכן פון דער (היינטיקער צווייטער) פרשה — מסעי:

ס׳איז מבואר אין חסידות (אין די דרושים פון פ׳ מסעי)[13] אז דאס „דורכגיין״ דעם זמן הגלות, איז בדוגמא פון דעם דורכגיין פון די אידן דעם מדבר; און כשם ווי ביים דורכגיין דעם מדבר (צווישן ארץ מצרים און ארץ ישראל) זיינען געווען מ״ב מסעות, אזוי זיינען דא „מ״ב מסעות״ אין משך זמן הגלות ביז צום אריינגיין אין ארץ ישראל ע״י משיח צדקנו[14].

פון דעם איז פארשטאנדיק אויך בענינו: אזוי ווי דעמאלט אין מדבר, איז דער אנזאג אויף זהירות אין די צוויי זאכן (כשרות הכלים, און טהרה וקדושה באישות), גלייכע די לעצטע און נאענטסטע הכנה צום אריינגיין אין ארץ הקודש[15];

אזוי אויך אין אונזער צייט — אין די לעצטע טעג פון גלות — פאדערט זיך א התחזקות יתירה אין דער אפהיטונג פון כשרות המאכלים און טהרת המשפחה[16] (נוסף אפ׳ן עיקר — די מעלות פון די מצות בכל זמן, כנ״ל — אויך) אלס הכנה און הקדמה צום אריינגיין אין ארץ ישראל בהגאולה ע״י משיח צדקנו,

---

12) להעיר מפירש״י ע״ז שם ד״ה נשג״א: הואיל ובא עלי׳ בנדתה אתי למיבעל נמי נדה ישראלית כו׳.

13) ראה לקו״ת (פח, ג. צא, ב ואילך) ואוה״ת (ע׳ א׳שנט) דהנסיעה במדבר הו״ע בירור „מדבר העמים״.

14) ראה לקו״ת (פט, ב. צ, ד) דבחי׳ „ירדן יריחו״ (סיום כל המסעות) היא בחי׳ „מורח ודאין״ — וה״ז יהי׳ בביאת המשיח שזוהי דרגתו ובזה בוחנים שהוא משיח ודאי (סנה׳ צג, ב. וראה נ״כ הרמב״ם מלכים פי״א ג).

וראה תורת הבעש״ט (הובא בדגל מחנה אפרים ר״פ מסעי) דישנו המ״ב מסעות בכל אדם במשך ימי חייו. ובאוה״ת (ס״ע א׳שנב) ש„יש בחי׳ מ״ב מסעות בכל יום״.

15) שלכן לאחרי מלחמת מדין — תאסף (משה) אל עמך (מטות לא, ב. ראה במדב״ר ריש פרשתנו (מטות). פרש״י לא, ג), כי כל המצות והדברים עד הכניסה לא״י נעשה הכל ע״י משה (ראה רמב״ן פרשתנו לא, ב. רד״ה החלצו תרנ״ט), וזו היתה המצוה שמסיימת מלחמת מדין (שהכלים ג״כ נעשו כלים דבנ״י).

16) להעיר ממרז״ל (יבמות סב, ס״א) דמשיח בא כשיכלו כל נשמות בגוף(אוצר).

אז אידן וועלן פאַרענדיקן די הכנות אין די „מסעות״ פון זמן הגלות, וועט דאָס גופא צואיילן דעם אריינקום לעבר הירדן מערבה[17] — אין ארץ ישראל — ע״י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

(משיחות ש״פ מטו״מ, מבה״ח מנ״א, ה׳תשל״ה)

---

17) ולאחר זה ירחיב ה׳ אלקיך את גבולך גם ארץ הקני הקניזי והקדמוני (שופטים יט, ח. ספרי הובא בפרש״י שם) ולאחר זה — מפאת קדים עד פאת ים (ספרי לראה יב, כ) ומקרא מלא דיבר הכתוב (משפטים כג, לא): ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר (ראה מכילתא לבא יב, כה) ומסיים בלקח טוב: שנאמר (תהלים עב, ח) וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ.

...ולחביבותא דמילתא ובפרט שהתחלת הס׳ ה״ה בפרשת שבוע זה — עברתי עכ״פ בין דפיו, אף שאין הזמ״ג לעיון המתאים.

ומתאים למחז״ל: אטו לא ידענא דשפיר כו׳, משא״כ ע״י ד„הוה מקשה כו׳ ממילא רווחא שמעתא״ (ב״מ פד, סע״א).

אציין הערות אחדות עכ״פ:

בהתחלת הספר (על הרמב״ם) — א, א. שלא ליקח .. גלות.

מכבר שערתי שגם מנין המצות שלפני גוף ההלכות שברמב״ם — הוא להרמב״ם עצמו —

ושמחתי לראות בסוף הרמב״ם דדפוס שולזינגר תש״ז — תצלום כת״י הרמב״ם דריש הל׳ שאלה ופקדון — בגוף כתי״ק: שתי מצות עשה א) דין כו׳.

מש״כ בסיום מל״ת ב׳ „אלא יומת״ ולא כתב במל״ת ד׳ „אלא יגלה״ (בספרו ב, א) — הוא ככתוב בפרשתנו.

והטעם י״ל בפשטות, דקמ״ל דלא יקחו כופר אפילו לאחרי שקיימו מ״ע דלהגלות הרוצח בשגגה — לשוב לשבת בעירו. ולפרש״י עה״ת — זהו המל״ת. ולרמב״ם רפ״ה שכ׳ „כדי לישב בעירו״ והשמיט סיפא דקרא לשוב לשבת גו׳ (שזהו יסוד פרש״י) — משמע דמפרש המל״ת דכולל ב׳ האופנים בשווה.

אם כופר (בשור נגח שהרג וכו' ומיני' ידעינן בכל כופר דשם חד הוא) הוא ג"כ מעיקרי החיוב או שבא במקום מיתה, ונפק"מ כשהשור פטור ממיתה (ראה ב"ק מג, א ושם. צפע"נ הל' תרומות — הועתק בס' צפע"נ כללי התוהמ"צ להרב כשר).

לכאורה: מיתה בידי"ש מתחייב תיכף וכופר הרי יושת עליו לאחר זמן, נאמר בל' אם כופר יושת (אף שאם זה אינו תלוי), מיתת שור ומיתת בעלים הוקשו זל"ז וי"ל דאין לך בכופר אלא חידושו המפורש בקרא*, עצם תוכן תיבת כופר — מכ"ז משמע דכופר בא במקום.

ולחידודי עכ"פ י"ל דתלי בפלוגתא: א) דמי מזיק (א"כ י"ל דהוי במקום מיתתו בידי"ש) או דמי ניזק. ב) היש כופר שלא בכוונה או לא (ב"ק שם). וידוע פסק הרמב"ם: דמי ניזק ויש כופר שלא בכוונה (הל' נזקי ממון רפי"א. שם פ"י הי"ג).

(ממכתב כ"ז תמוז תשל"ג)

---

*) וי"ל להיפך: כיון דהוקשו המיתות זל"ז — אאפ"ל דמשונה מיתת בעלים דשייך בה כופר, ועכצ"ל דהכופר הוא ענין בפ"ע.

ימי הקיץ

...תכסיס יצה"ר המשונה שקרא לו בשם ימי חופש, ולצערנו ולדאבוננו מתקבל אפילו אצל כמה מהחרדים לדבר ה' במשך כל השנה באמרם שימי החופש שאני ואין אז מקום לעמל ויגיעה, ואין מרגישים שזהו היפך התורה אשר הודיעה שאדם לעמל יולד, לא יגעת ומצאת אל תאמין.

ימים יוצרו ולא אחד בהם, שאין אף יום מיותר ולא שעה אחת, כי ניתנו בקצבה לא פחות מהדרוש לאדם למלא תפקידו הפנימי, שהוא כמאמר המשנה אני נבראתי לשמש את קוני, אבל לא גם יתר על המדה שלכן כל רגע שאין מנצלים אותו, ולו יהי' בימים האמורים הנ"ל, ה"ז אבדה שאינה חוזרת ימים ערטולאין וכל' הזהר הק' והאריכות בדבר המובן לאדם ישר הולך, אך למותר.

(ממכתב כ"ה תמוז, תשט"ז)

...בודאי למותר לעוררם ע"ד תכנית מיוחדת לימי החופש שההכרח להכינה בעוד מועד, וכפתגם כ"ק רבוה"ק, אז ווי מען שטעלט זיך אַוועק אַזוי גייט דאָס, וה"ה להנהגה דימי החופש, מכמה טעמים נכון לסדר שהחופש יתבטא רק במיעוט ומינימאלי של הלימודים, ותו לא, וכמנהג ישראל מאז ומקדם, ואם בכל הערים ובכל המושבות היתה הנהגה כזו כדאית, עאכו"כ במושב אנ"ש.

(ממכתב כ"ג תמוז, תשי"א)

...בהמשך לשיחתנו, ובמענה לשאלתו בדרכי ואופני ההשפעה על התלמידים שיחיו, בני הישיבה העומדת תחת הנהלתו, הנני בא בזה להדגיש נקודה בין שאר הנקודות שנגענו בהן, והיא נקודה עקרית והרת תוצאות, ודבר בעתו:

בשים לב לתופעה המבהילה של הפסקת הלמודים בימי הקיץ על משך של יותר משני חדשים — ברובן ככולן של הישיבות במדינה זו, שעם הפסקה זו בא ניתוק הקשר שבין התלמידים והישיבה והעדר השפעתה מצד אחד, ומאידך ההשפעה דלעומת זה של העיר ובפרט בימי הקיץ, והרבה בטלה עושה וכו' וכו',

כדאי ונכון מאד — לעורר את מורי הישיבה שיתנדבו לסדר פגישות, על כל פנים פעם בשבוע או שבועיים, עם אלה מתלמידי הישיבה הנשארים בעיר בימי הקיץ, וביחוד עם תלמידי הכתות הגבוהות.

מטרת הפגישות היא לקיים הקשר שבין התלמידים והמורים שיחיו משך ימי הקיץ — על ידי התועדויות ידידותיות שהן שעות כושר לשיחות על נושאים שיעניינו את התלמידים ושיש בהן תועלת להרמת רוחם ולחיזוק דרכם והנהגתם, שיפור המדות, וכדומה. ובאופן המתאים — אפשר לנצל פגישות אלו לעורר את התלמידים לקבוע עתים לתורה גם בימי הקיץ, להדר בתפלה בציבור. ולחזק בהם רגש האחריות המוטלת על בני הישיבה לשמש דוגמא לאחרים, ומצוה גוררת מצוה — לנצל כמה הזדמנויות לפעילות חינוכית בסביבתם לקיים כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך.

והרי כמה מעלות טובות בפגישות אלו: הפגישות כשלעצמן והעידוד שבהן, הידוק הקשר שבין המורים והתלמידים, תריס בפני השפעה בלתי רצוי', שלילת פריקת עול הישיבה לגמרי, וכו' וכו', אשר התוצאות תהיינה ניכרות בחזירתם של התלמידים להישיבה בזמן הבע"ל.

מובן אשר לטובת הענין יש לסדר אשר התלמידים יבואו לפגישות מרצונם הטוב, ואם אפילו בתחילה לא יהי' מספר המשתתפים גדול ביותר, אבל יש לקוות שאם תהיינה הפגישות בעלות תוכן מתאים ומושך את הלב, תתפשט השמועה וירבו המשתתפים.

תקותי אשר כת"ר יתן לבו להוציא לפועל תכנית זו וממנו יראו וילמדו גם מנהלי ישיבה אחרים, וזכות הרבים מסייעתם.

בכבוד ובברכה

(ממכתב ח"י סיון, ה'תשכ"ב)

...מה שמסיים במכתבו — שלא אקפיד על מה שבנו שי' לא נסע בשליחות המל"ח — הנה איני מקפיד ע"ז אלא מצטער כי נסיעות אלו אף שב"חיצוניות" אומרים שזהו מטעם המל"ח אבל לאמיתית הענין הוא חלק מתכנית חנוך האברכים ומביא להם תועלת מרובה בכמה פרטים. וכפי השקפתי בתכונת נפש בנו הנ"ל התועלת בשבילו היתה — בכמה מובנים עוד יותר מאשר לשאר אברכי התמימים. ולא רק מטעם שאברך הישיבה אין צריך להתנהג באופן אחר משאר חביריו, כי נסיעה כזו בשליחות היתה נותנת לו הרבה. אלא אין צועקין על העבר.

(ממכתב כ"ג מנ"א תש"ג)

...מהאופנים דהפצת המעינות חוצה שהנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל השמחה — הוא אשר בכל שנה ושנה, בזמני הקיץ, נוסעים תלמידים, בחורים ואברכים, לבקר בערי השדה ולהפיץ שם את המעינות.

אמנם, להיות אשר אופן הנסיעות לערי השדה הוא שנוסעים מעיר לעיר וממקום למקום, היינו שמשתהים במקום אחד זמן קצר בלבד, לזאת הרי אין פעולת הפצת המעינות בהתיישבות כל כך.

עוד אופן בהפצת המעינות — והוא נסיעת אברכים לערי השדה להתיישב שם באופן קבוע, שעי"ז אפשר להם להפיץ שם את המעינות באופן דהתיישבות, ע"י יסוד ישיבות והדומה.

אמנם, להיות שהם נמצאים במקום אחד משך זמן ארוך לפי ערך — הרי אפשר שישכחו מטרת בואם לשם וידמו שהם מתושבי המקום ההוא. או שיחשבו, מאחר שאני נמצא במקום פלוני משך זמן והפצתי שם את המעינות הרי מקום זה אינו כבר בכלל חוצה ובמילא איני צריך כעת להשתדל בטרחא יתירה בהפצת המעינות יותר, כי כבר עשיתי חובתי.

אבל עליהם לידע, כי חובת (וזכות) ההפצה היא עד שיהיו כל הענינים כמו שהם במקום המעין — כמו ליובאוויטש. עד אז המקום הוא בכלל חוצה עדיין וצריכים להפיץ שם את המעינות.

גם צריכים לזכור אשר אינם כמו שאר תושבי המקום. שלוחי רבינו בעל השמחה הם להפיץ שם את המעינות. והרי הם כמו הנוסעים בזמן הקיץ

מעיר לעיר, אלא שבכדי להשלים מטרת שליחותם הם שוהים במקום אחד זמן רב, אבל בכלל נוסעים הם.

וע"ד שמצינו בענין המ"ב מסעות, אשר גם המסעות שחנו ישראל בהם זמן רב, ואפילו המסע שנשתהו שיהוי זמן כנגד כל המסעות, גם הוא בכלל מסע הי', דכתיב בי' ויחנו ויסעו.

וטעם הדבר הוא, לפי שכל זמן שלא הגיעו להמטרה לארץ נושבת ישוב דאדם העליון, ה"ה בחי' נוסעים, אלא שמצד איזה כוונה, צריכים לשהות במסע זה זמן רב בערך שאר המסעות.

וזהו שכתוב בענין המסעות, וארון ברית הוי' הולך לפניהם לתור להם מנוחה: עם היות שהולכים ממסע למסע, אשר כל מסע הוא בחי' נעלית מהמסע הקודם, מ"מ לא זוהי המטרה הסופית. המטרה הפנימית היא לתור להם מנוחה, היא הכניסה לארץ אל המנוחה ואל הנחלה. וזהו וארון ברית הוי' הולך לפניהם — לפנימיותם, והכוונה היא — לתור להם מנוחה. כי פנימיות הלב שם היא המנוחה[1].

וכמו"כ בנדו"ד: בלי הבט אשר פעלו הרבה בהפצת המעינות במשך הזמן ששהו בערי השדה, צריכים לזכור שעדיין — לא זוהי המטרה. המטרה היא לייסד ישיבה כמו בליובאוויטש. ושיהיו כל עניני המקום כמו בליובאוויטש — מקום המעין.

ואף אשר סדר העבודה הוא שאי אפשר להגיע מיד להמטרה כ"א צריכים ללכת ממסע למסע ומדרגא לדרגא, בכ"ז הנה גם בתחילת העבודה צריכים לזכור בפנימיות את המטרה והתכלית, ולהסביר זאת גם לתלמידיהם, לבאר להם:

רק לע"ע אין אנו נותנים לפניכם את הכל, כי עדיין אין אתם כלי קבול, אבל מטרתינו הוא להסיע אתכם ממסע למסע עד אשר נבוא בארץ נושבת, למים חיים כמו שהם במקורם[2].

(משיחת ש"פ פנחס ה'תשי"ז)

---

1) עיין אגה"ק ס"ד.

2) ראה לעיל ע' 235 סעיף א.

לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר מה"מ

*

נדפס ע"י
הרוצה בעילום שמו
להצלחה רבה ומופלגה בעסקיו

הוצאת ספרים
קרני הוד תורה
לובאוויטש